12
14 G
30

(A) III. 3.

F V. 4

14. 7. I. 2.

IOANNIS FERNELII AMBIANI DE ABDITIS RERVM CAVSIS LIBRI DVO AD HENricum Franciæ Regem Chriſtianiſsimum.

BIBLIOT. COLLEGII S. BLASII ... DE VRBE
P A

Cum priuilegio Regis ad ſexennium.

PARISIIS,
Apud Chriſtianū Wechelum ſub Pegaſo in vico Bellouacenſi, & è regione apud Carolum Perier. Anno,
M. D. XLVIII.

COPIE DV PRIVILEGE.

HENRY PAR LA GRACE DE DIEV ROY de France au preuoſt de Paris, Bailly de Rouen, Seneſchal de Lyon, Grenoble, Thoulouſe, Bordeaulx, Poictou, Berry, Chãpaigne, Iuges d'Anjou & du Maine: Et à tous noz aultres Iuſticiers, Officiers, ou à leurs Lieutenãts, & à chaſcũ d'eulx ſi comme à luy appartiẽdra, ſalut. Receu auons l'humble ſupplicacion de noſtre bien amé Chreſtien Wechel marchant libraire & imprimeur juré en noſtre Vniuerſité de Paris, Contenãt que puys aulcun temps en ça il a recouuert vn liure en Medecine intitulé, Ioannis Fernelij Ambiani, de abditis rerũ cauſis libri duo ad Henricum Franciæ Regem Chriſtianiſsimũ, faict & compoſé par ledict Fernel, lequel liure eſt bon & proffitable à toute la Republique. Lequel il vouldroit voluntiers faire imprimer, vendre, diſtribuer & mettre en vente & lumiere, Mais il doubte que aultres libraires & imprimeurs, ou aultres perſonnes le voulſiſſent pareillement imprimer ou faire imprimer: & à ce moyen eſtre fruſtré de ſon labeur ſi par nous ne luy eſtoit ſur ce pourueu de noſtre grace, humblement requerant icelle. Pourquoy nous, ces choſes cõſiderées, deſirant les bonnes lettres eſtre promeuës par tout noſtre Royaulme à l'vtilité & condicion de noz ſubiectz, inclinant liberallement à la ſupplicacion dudict ſuppliant, ne voulant le merite de ſon labeur luy eſtre tollu, ne le recouurement de ſes fraiz & miſes luy eſtre empeſché. Pour ces cauſes auõs de noſtre grace eſpecial audict Wechel donné priuilege, congé, licence & permiſsion d'imprimer ou faire imprimer, & mettre en vente ledict liure cy deſſus mentionné, faict & compoſé par ledict Fernel, & imprimé par ledict Wechel, auecques inhibition & deffence à tous libraires & imprimeurs & aultres qu'il appartiendra, de non imprimer ou faire imprimer & mettre en vente ledict liure cy deſſus mentionné, ſans le vouloir & conſentement dudict Wechel, dedans le terme de VI. Ans conſecutifz, commençans au jour & datte que ledict liure ſera acheué d'imprimer, ſur peine de confiſcacion deſdicts liures, & d'amende arbitraire, de ce faire vous auons à chaſcun de vous ſi comme à luy appartiendra, donné, & par ces preſentes donnons plain pouoir, commiſsion & authorité, mandons & cõmãdons à tous noz Iuſticiers, Officiers & ſubiectz, que à vous en ce faiſant ſoit obey: Car tel eſt noſtre plaiſir, non obſtant quelzconques lettres à ce contraires. Donné à Paris le VI. jour de Septembre, Mil cinq cens quarante huict. Et de noſtre Regne le deuxieſme.

PAR LE CONSEIL.

DE LIVRE.

RERVM ET VERBORVM TOTO HOC OPERE MAXIME MEMORABILIVM
Index.

ABſurditas conſequens ſententiam eorum qui vitia ex ſecundis qualitatibus ad intẽperiẽ reuocãt 172,38.
Abſurditas conſequens eorũ ſententiam qui omnem peſtilentem febrem ex putredine naſci affirmant 193,38
Abſurditas conſequens eorũ ſententiam qui affirmant humores primigenios putrere in corde in peſtilenti febre 194,6
Accidens nullum poteſt explere ſubſtantiæ eſſentiam, pag. 18, verſ 25.
Actio à forma proficiſcitur 41,5
Actiones à forma ſimpliciter prodeuntes, nullius inſtrumẽti interuentu fiunt 121,23 & 122,14.
Actiones formæ vnde prodeant, aut quomodo, non facile eſt cognoſcere 124,23
Actu ineſſe quid 37,25
Vt actus de habitu ita forma de præeminente potentia elicitur non admodum diſſimilis analogia 53,10
Adſtringentia quæ 172,37
Aër non putreſcit 186,30
Aëris affectiones, duplices 187,16
Aër quando morbos efficiat 166,29.
Aeris mutationes non ſolum à cælo ſunt 83,8
Aërem immutantia 186,34
Ἀὴρ vnde dicatur 89,23
Agaricũ pituitã attrahit cuius rei cauſa occulta eſt 124 25 & 29.
Agens agit vt obiectũ patiẽs ſibi ſimile reddat 51,17
Agens idem ſimplex, homonymum appellatum effectus contrarios edere poteſt 42, 20.
Alexandri verba de forma ſubiectorum ſimplicium & compoſitorum 22,35
Alexiteria aduerſus venena 215,35.
Alimẽti confectio an à calore naturali ab elemẽtorũ tẽperatiõe excitato fiat 159,5
Alimenta & delcteria extremè cõtraria in genere totius ſubſtantiæ 236,3
Alimenta omnia vitam habent. 235,13
Alteratio duplex 177,35
Alui fluor ĩ venerea lue 208 33
Amelii verba lectõ initio euãgelii D. Ioannis 95,34
An fœtus notam huius referat quod fœmina inter cõcipiendum vehementius comprehenderit 132,29
Angeli cuſtodes Adami, Abrahæ, Iſaac, Iacob, Moſis 107, 25.
Angeli cuſtodes hominum 107,20.
Angeli ſuperiores nouẽ choris diſiuncti 106,25
Anima accommodat ſe ad temperamentũ partiũ, quas moderatur 39,7
Anima altrix & ſentiens actu ſine corpore ſubſiſtere nõ poteſt. 62,1
Anima corporis legibus tenetur ſecundum Galenũ 137 12.
Anima diuini cuiuſdam corporis particeps 62,15
Anima mundi 60,35
Anima mundi vnde defluat 102,10.
Anima mundo indita à Deo 93,15
Anima nihil perpetitur ſed calidum innatum & inſitus ſpiritus 137,30
Anima non poteſt otioſa latere in ſemine 68. 12 & eius rei demonſtratio eadem pagina.
Anima noſtra non eſt ab elementis orta 134,13
Anima nullo inſtrumento indiget ad ratiocinãdũ 138, 12
Anima nutriens non eſt condita cauſa partium ſtirpis 42 33.
Anima prægnãs dicitur quod ei gignendi amor inſitus ſit 72,30.
Anima quomodo obligata corpori 138,5
Anima ratiocinatrix multas habet facultates 140,34
Animę facultatũ quæ ſubſtantia ſit. 139.5
Animę origo vnde ſit Hippocrati 136,15
Animæ pars naturalis ſola immortalis eſt reliquæ mortales 144.34.
Animæ partium ſubſtãtia diuina eſt 144 30
Animæ ſubſtantia 136,29
Animę ſubſtantia corporis expers 135,17
Animam eſſe actum corporis organici quomodo dictũ ſit ab Ariſtotele 44,9
Animam nihil aliud quàm calor eſſe quomodo dictum ſit à Galeno in lib. de tremore & rigore 136,33
Animam non eſſe corporis agentis inſtrumentũ, ſed corpus potius animæ inſtrumẽtum 45,33
Animã non procreari ex temperamẽto & miſtione primorum corporũ cõtra Alexan-

drum 46,6
Animal dictum eſt à defungẽdis muneribus animalis 69 21.
Animal moribundum refrigeſcit 45,15
Animalia ex putri materia procreata non ex quouis ſubiecto ſine diſcrimine fiũt 55, 35.
Animalium venatu viuentiũ enumeratio 234,34
Animalibus proprium atque deſignatum eſt alimentum 159,30
Animantium & ſtirpium ſeminibus vis diuina indita ad ſe propagandum 97,17 & 99,30.
Antidoti ſelectæ diligẽti obſeruatione, quibus prudens medicus vtebatur aduerſus febres & morbos publicè graſſantes 204,12
Ἀντιπαθεῖ et συμπαθεῖ 237,23
Antipathia vnde nata ſit 237 17.
Apoplexia fit atteriis obſtructis 218,3,& 20
Apprehenſio, ratiocinatio & memoria cauſas habent præſtantiores,quã quæ rectè permiſtioni elementorum aſſignari poſsint 164,20
Apuleius de proprio vnicuique dæmone 111,13
Aqua & terra patiũtur 119, 28.
Aqua quæ vaporario eluitur ex herbis & aliis medicamẽtis magnã vim habet 245,6
Argumentum à maiori quo oſtenditur perfecta atque ex ſemine prodeuntia multo magis extrinſecus formam accipere quàm quæ ex putredine naſcuntur 63,7
Argumentum aliud nitens probare formã naſci ex ſubiecto 47,27
Argumentum à theriaces cõpoſitione nitens oſtẽdere formam ſuſcitari à ſubiectis partibus 47,35
Argumentum de theriace diſſoluitur 31,37
Argumentum aliud nitens oſtendere diſsimilaris corporis formam compoſitam eſſe 22,15.
Argumentum cõtendẽs in ſemine quiddam venturæ formæ cõtineri 57.33.& eius ſolutio paucis poſt verſibus.
Argumentũ contendens oſtẽdere formam ineſſe ſemini 74,25.
Argumenta contendentia potentiam eſſe imperfectã quãdam formam 54,30
Argumenta alia contendẽtia potentiam eſſe quãdã imperfectam formam 55,26
Argumenta alia contendentia quidpiam formę antea in ſubiecto fuiſſe 57,1.& eorũ ſolutio pag ead. 26.
Argumenta nitentia oſtẽdere diſsimilaris corporis formam cõpoſitam eſſe 20,30
Argumentorum probare nitentium aliquid animæ in ſemine ineſſe ſolutio 60,15
Ariſtoteles interdum in rerũ diuinarum cognitionem tranſilit 87,6
Ariſtotelis verba de ſemine 73.10.& 17.& 35.
Ariſtotelis verba in li. de mũdo, de vi numinis Dei pertinente per vniuerſum mũdum 98,34.
Ariſtotelis verba in problematibus de his,quorum ortus facilis eſt 84,17
Arte vel fortuna quæ ſint,pagin.8.verſ.24.
Arte chymiſtica nihil poteſt ſimplex & purũ ſecerni 246 20.
Artes ſceleratæ eorum qui ſe in nephariam dæmonum ſocietatem pactionibus obſtringunt 12,9
Arrhenicum & auripigmentũ in malignorum vlcerum curatione adhibentur 183,10.
Articulorũ dolores in lue venerea 209,12
Aſtringentia vtilia partibus habentibus vſum toti corpori communem 169,8
Attractio & nutritio ſimilitudine ſubſtãtiæ fiunt 161,2
Auerrhois ſtatuit facultates alias ab his, quæ à temperamento emerſerunt 148,18
Auerrhoæ ſententia de calore nobis inſito 45,30
Autor & opifex rerũ duplex ſecũdum Ariſtotelem 80,10
Autumnus quare pernicioſus 82,12

B.

Baſiliſcus viſu enecat 205, 13.
Bilis à calore ſolo elementorum fit 160,3
Bonũ quid appellat 102,4
Bolus armena in peſtilentibus morbis 254,6
Bubo & carbunculus ante febrem apparens peſtem mitiorem denuntiat 193,16,poſt febrem verò apparens quid ſignificet ibidem.
Bubo in inguine eorum qui lue venerea infecti ſunt vnde 208,30

C.

Cacodęmones curioſis hominibus multa ementiũtur 112 20.
Caducæ res diuinitus cõditæ ſunt. 96,3
Caducæ res & mortales cæleſti virtute gignuntur & gubernantur 96,4
Calidum trahit & frigus depellit quomodo accipiendum 160,28 & an ſolus calor qui ab elementis eſt alimentum attrahat eodem loco
Calculo hircinus ſanguis valet 254,36
Calor ab elementorum temperatiõe natus,immoderatus pernicioſus 160,8
Calor cæleſtis ſalutaris & vitæ conſer-

tæ conſeruator 160,5
Calor diuinus corroboratur à temperie, deprauatur autẽ ab exuperantia 160,2
Calor & ſpiritus innatus partes ſubſtantia & temperamẽto diſsimili, ſimiles reddit, & idoneas ad eiuſdem formæ ſuſceptionem 160,7
Calor inſitus accidens 155,4
Calor inſitus cæleſtis eſt, & eius rei demonſtratio 153,3
Calor inſitus diuinus à Galeno appellatus 156,33
Calor inſitus nõ eſt acceptus referendus tẽperamento partium 45,4
Calor leonis maior quã ſtruthocameli, non poteſt tamen ferrum atterere 159,21
Calor mitis in febre peſtilente oſtendit eam affinem nõ eſſe putridæ 194,18
Calor natiuus cauſa effectrix fœtus 127,21
Calor nobis inſitus ex ſemine eſt 47,1
Calor quare ἔμφυτος dicatur 135,32.
Calor qui in ſemine eſt proportione reſpondet elemẽto ſtellarum 62,18
Calorem noſtrum foueri à calore qui in alimentis 23,17
Calore cæleſti vita animantiũ & ſtirpium cõtinetur, & eius rei demonſtratio 154,5
Calore ſuſtinetur vita animalium 44,15
Calor totius formæ cuſtos 241,20
Cantharidum vis deleteria nõ perit tota vſtione 207,3.
Capillorum defluuium in lue venerea 209,22
Capitis dolor in lue venerea 209,10.
Carnes recentes meliores ſemiputribus 235,10
Caſſiæ fiſtulæ cortex menſes promouet 40,22
Caſſiæ fiſtulæ medulla lenit aluum 40,22
Cauſa diuina morbi quę Hip. 180,4.
Cauſę efficiẽtes duplices 118,4
Cauſa efficiens ratione prędita multorum diuerſorumq; effectuum principium 118,10
Cauſa efficiẽns vnius effectus principium 118,9
Cauſa fœtus generandi natura à Galeno dicitur 128,10
Cauſa proxima procreatrix cõfert tantũ habilitatem quandam 132,25
Cauſa cur ventriculus multa non toleret 168,15
Cauſa vnica peſtis efficiens 191,25.
Cauſę abditę quę ſint 158,23
Cauſæ corrũpentes, 174,35
Cauſæ duæ peſtis præparatoriæ 191,26
Cauſæ multorum euentorum aliò pertinent quàm ad elementa 116,20
Cælum cauſa omnium corporum quæ gignuntur 80, 33.
Cælum confert formã 123,20
Cælum continuat quæ Deus propriis operibus inchoauit 98,20.
Cælum elementum non obnoxium interitui 81,18
Cælum paret conditori ſuo 220,26.
Cælum ſpeciem in materiam apparatam immittit 98,16.
Cęlũ tertiũ principiũ 80,30
Cæli ciues Deo proximã conditionem habent 90,10
Cæli vires diuinæ cur dicantur ab Ariſtotele, Hippocrate, Platone, Vergilio 98, 20.
in Cælo cõuerſio duplex 81, 20.
Cæleſtis caloris cõplures ordines 156,13
Cæleſtis conuerſio cauſa eſt omnium quæ gignuntur & intereunt 81,5
Cæpa propẽdẽs de tectis herbeſcit 54,30
Ciceronis locus in Tuſculanis quęſtionibus 104,25
Cicuta ſturnis cibus cui⁹ rei cauſa occulta eſt, 124,29 & 20.
Cicuta homini peſtifera cuius rei cauſa occulta eſt 124, 28, & 29.
Circe venefica 224,31
Circumſcriptio loci facta in carne non ſinit venenum intrò ſubire 253,7
Clyſteris vſum vnde didicerimus 251,2
Cognitio & ſcientia rerum initio rudis 115,10
Cognitio rerũ diuinarũ extra captũ humanũ eſt 87,10
Cognitio rerũ quanta in Deo 89,34.
Colico dolori cingulum ex lupi inteſtino valere 254,35
Cõplures formas in eadem re potentiã eſſe 37,35
Communes morbi ſimplices qui 191,16
Communium morborum genera tria 191,16
Cõpoſitio apta, ꝑparatio neceſſaria ad formã recipiẽdã 44,4
Concoctio deprauata eſt ab elementis 160,1
Concoctio fit à cęleſti calore adiuta bono temperamento 159,35.
Cõfiguratio cęleſtis peſtilẽtię cauſa 191,12
Cõformatio non naſcitur ex corporis tẽperamẽto, ſed ex diuiniori q̃dã natura fluit 45,25
Conſtitutio prima rerum omnium 77,25
Contagioſi morbi qui, 183,23 & 185,8.
Contagioſi peſtilentes 183,23
Cõtagioſi ſimpliciter 183,26
Contagioſorum morborũ curatio 251,38
Cõtemplatio Dei vita 89,37
Corpus vnum dicitur quãuis ex multis cõpoſitum 24,36
Corporis compoſiti formam ſimplicem eſſe 21,10

Corporis naturalis compoſiti ſubiectum eſt compoſitū 34, 12.
Corporis noſtri opifex Deus 131,10.
Corporum naturalium vires cæleſtium viribus tenentur 243,12.
Corruptio celeriter propriam ſubſtantiam diſſoluit 174,33
Corruptio duplex 176,1
Corruptio toti' ſubſtātię quę dicatur 177,17
Corruptionis & putrefactionis diſcrimen 174,7
Cruda maiorem vim habent quàm cocta 244,22
Cucurbitulæ cū flamma largiore in ictibus venenatorū animalium 253,3
Curatio intemperiei & putredinis diuerſa 175,30

D.

Danielis locus expoſitus 107 16.
Dæmon mēdacii parēs 111, 36.
Dæmon proprius colendus eſt 111,13
Dæmon quidā Aegyptios primùm literas docuit 109,37
Dæmon Socratis 110,30
Dæmonem vnuſquiſque viuens habet 110,27
Dæmones boni vero modo apparent 111,32
Dæmones ciuitatibus à Saturno præfecti 110,15
Dæmones à Platone appellati à Latinis diſtincti ſunt ab officiis 108,33
Dæmones an toto mundo vagentur 105,32.& 108,14
Dæmones immitti in corpora hominum à maleficis hominibus 222,2.
Dæmones mali phantaſtico modo apparent 111,33
Dæmones qui 180,8
Dæmones quomodo eiecti 224,2.
Dæmonū genus duplex 108, 23
De diuinis profanè loquendum non eſt 87,23
Deleteria quędā quibuſdam partibus aduerſantur 237,5
Deleteriorū vis oppoſita ſubſtantiæ alimentorum 235,35
Demarchus in lupum conuerſus 224,28
Dæmonum genus à Deo hominibus præfectum 110,20
Democritus 115,28
Demonſtratio qua oſtēditur elementorum formam eſſe ſubſtantiam, pag. 17. verſ. 15.
Demonſtrationis omnis philoſophicæ initiū non ſemper ducitur ex principibus qualitatibus 232,1
Deſiderata ad acrem diſputationem 78,35
Deus cælum per ſe regit, animantia vero & ſtirpes cæli ope 99,37
Deus condito cælo vim naturalem impertiit, quæ nobis in ſigna eſſet & tēpora 97,13
Deus omnium cauſa 90,20
Deus omniū conſeruator 96. 34.& 97,16.
Deus noīe Theuth in ægypto inuenit arithmeticen, geometriā & Aſtrologiā 110,5
Deus nullius rei ſimilis 90 27
Deus per omnes naturas diuiſus eſt 96,14.& 98,7.
Deus quid Ariſtoteli 90,2
Deus rebus caducis vitæ ſtatūſque cauſa 96,25
Deus rebus ſingulis vim procreandi indidit 92,2.& quomodo indidit, pag.ead. verſ.3
Deus vbi habitet 90,32
Dei poteſtas ac vires 91,4
Deorum plena omnia 113,4
Deuteronomii locus expoſitus 107,16
Diaſtolē & ſyſtolen non poſſe elementorum qualitatib. aſſignari demonſtratio 161,20
Dictami vires à quo didicerimus 251,3
Dierum decretoriorum cauſa cælo tribuitur ab Hippo. & Gal. 180,27
Dii culti à vetuſtate, omnes cacodæmones erant ſecundū Porphyrium 111,28
Dionyſii verba de choris angelorum 106,27
Diſperſi morbi qui dicantur 184,5.
Diſsimilaris corporis partes eſſentiâ differunt 20,7.
Diſsimilaris corporis materia multiplex 19,32
Diſsimilares partes ex quib' conſtent 128,35
Diui Pauli verba in actis apoſtolicis expoſita 97,28
Diuinum in morbis Hippo. quid 179,22
Diuinum quid antiquis 180 5.
Diuini nomine quid ſignificetur 157,3
Diuinitatē ineſſe animæ partibus mortalib. demonſtratio 145,7.& 147,13.
Dogmatici 16,1
Domino, verbo & ſpiritu cęli conditi ſunt 94,35
Dote pęculiari morbos expugnantia 254,31
Druydæ Gallorum 108,1
Dyſenteria, anno 1538. 200,19.
Dyſenteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habēt 200,5.
Dyſenteriis ineſt peſtilens quiddam 200,19

E.

Ecthymata quæ 198,5.
Ἐκθύματα quæ 184,20
Effectus conſiſtentiæ à materia 120,31
Effectus qualitatum à temperamento 120,31
Elephantiaſis ex contagioſorum genere 212,29
Elephantiaſi ineſt venenum 213,20.
Elephantiaſis nō ex ſola atra bile 213,1

Elephan-

Elephantiaſis quomodo ſerpat in corpus 182, verſu vltimo.
Elephātiaſeos deſcriptio 213 6.
ab Elephantiaſi ſanati multi per prophetas 223,35
Elementi forma, qualitas eſt Galeno.pag 14,verſ.20.
Elemēti materia ſimplex, 19 21.
Elementi vnius materia non ſatis cōpoſitis corporibus gignendis pag.10,verſ.8.
Elementa quatuor cedunt in compoſitorū materiā 123,19
Elementa omnia efficientia Ariſtoteli 120,15
Elementa nō euaneſcunt interitu rerum 36,17
Elemēta nō pereūt in permutatione aut interitu rerū pag. 10,verſ.17
Elementa priuſquam confluant ad procreationē naturalis corporis materiā formam, & qualitates habent. 49,6.
Elementa vel exquiſitiſsimè mixta non poſſunt conformationem aptam corpori,neque ſenſum , neque motum conferre 44,25
Elemēta veluti reciprocatione facta ad ſuas naturas redeunt pereunte corpore compoſito 36,15
Elementorum formæ ſunt naturæ ancipitis inter ſynceras qualitates & formas compoſitorum corporum ſecundū Auerrhoen pag.14, verſ.32.
Elementorū formę,ſunt ſubſtātię cōtra quā ſenſit Alexāder, & huius rei demōſtratio pag.16.verſ.6.& verſ. vlt.
Elementorum formas ambigui generis eſſe ſecundum Auerroidem 48,34
Elementorum materiæ non prius inter ſe vinctæ cohærēt quàm ad extremum exiguæ fuerint 49,17
Elementorum qualitates totę per per totas miſcentur 49, 15
Elementorum miſtorum temperatura eſt in qualitatum genere 48,23
Emplaſtra ex porro,cæpa,allio,ſinapi & thapſia in ictib⁹ venenatorum animalium 253 4.
Ἐμψύχωσις & μετεμψύχωσις 137,5
Ἐπιδήμιοι vnde fiāt 184,10 & 38,& eorum enumeratio ibidem,& 185,10.
Ἐντελέχεια quid ſecundum Alexandrum 45,12
Ἐντελέχεια quid ſit ſecundū quoſdam 49,20
Epidemii ſimplices vnde fiāt 184,13.
Epidemiis morbis occultum quiddam ineſſe 200,1
Ἐπιδημίων cauſę,187, 11 & paulo poſt.
Ἐπιδημίων & peſtilentium morborū differentia 187,23
Ἐπιδημίων morborum diuiſio 184,2.& verſ.10.
Ἐπιδημίων ſimpliciū enumeratio 184,30
Epilepſia omnis à veneno intus genito 185,26
Epilogus matutinæ diſputationis 123,15
Epithymum atram bilem attrahit,cuius rei cauſa occulta eſt 124,25 & 29.
Eſſentiæ rerum ignotæ efficiunt vt formas elementorū inſeparabilium qualitatū nomine appellemus pag. 18, verſ.27.
Eſſentialis differentia non poteſt ex accidente conſtitui pagin.18,26.
Euſebii verba de vi generandi cælo inſita 95,7
Ex cantharidibus emplaſtra in ictibus venenatorum animalium 253,6
Ex Gaiaco potus in lue venerea. 211,1
Ex ſimplici nihil niſi ſimplex ſit pag.9,verſ.29.
Exāthemata quę 198,3.& eorum deſcriptio verſ.10.eiuſd. pag.
Exanthemata cur pueris familiaria 197,27
Exanthemata non eſſe reliquias menſtrui ſanguinis 196 33.& pag.ſequenti
Exanthematum cauſa 197,13
Exanthematū deſcriptio 197 32.
Exanthematum & ecthymatum diſcrimen 198,1
Exerementorum corporis ſordes efficiūr, vt calor qui in eo inhabitat cæleſtis eſſe nō poſſit ſecundum Auerrhoen, & huius rei dilutio 155,30
Exemplo oſtenditur formam ſimplicem non poſſe emergere ex ſubiectis partibus corporis 30,2
Exemplaria apud Dionyſiū Areopagitam 94,38
Exercitus locuſtarum conuolans in Galliā & Italiam 190, 28.
Experiendi certa ratio 251,5
Experimentum quare fallax ab Hippocrate dictum ſit 250,23.
Explicatio veræ originis formarum ſubſtantialium 75, 21.

F.

Facultss quid ſit oſtenſio ſimilitudine 144.4
Facultas ad aliquid dicitur 140,10.& 141,5.
Facultas cauſa effectrix 139, 27.
Facultas retentrix vteri à calore cæleſti 160,19
Facultas temperamenti proprietas 141,10
Facultas ventriculi contētrix à cæleſti calore 160,13
Facultatis ſubſtātia in quo poſita 141,13.
Facultatem animā vocat Auerrhois 143,29
Facultates primæ 229,14

Facultates tot ſūt, quot actiones 140,22. & 142,14.
Facultates tot ſunt, quot cauſarum efficientium differētię 144,16
Facultatum à tota ſubſtantia fluētium ordines multi 229,3.
Falſa quorundam opinio; quomodo rei cuiuſque forma de potentia materiæ educatur 49,10
Faſcinatio viſu, & huius cauſa 221,30.
Febris ſudorifica exāthematibus affinis 198,29
Febris ſudorifica in ephemeris numeranda eſt 19,15
Febris peſtilentis ſymptomatum enumeratio 194, verſu vltimo.
Febris ſudorificæ deſcriptio, 198,35
Febres acutæ in populū graſſantes diuinum aliquid habēt 200,5.
Febres aliam cauſam quā putredinem habentes 202,26
Febres omnes ex bile 204,17.
Febrium intermittentium materia in viſceribus 204,25
Febrium omnium intermittentium genus ſalutare 201,23
Fictrix cauſa cur in particulis permaneat ratio 147,35 & 148,5.
Fœtus formatur à vi quadam potentiſsima extrinſecus appellente 127,12
Fœtus in vtero nutritur puriſſimo ſanguine 197,4
Fœtus comes putredinis 174 26.
Forma à cælo 240,6
Forma compoſiti ſimplex ſimplicium partium formas integras & incorruptas in toto coercet 24,10
Forma cōpoſiti corporis ſimplex & ſimilaris et per omnes partes fuſa eſt 38,5. & eius rei demonſtratio eodem loco.
Forma cuiuſque eſt ſimpliciſſima 67,26
Forma cuiuſque ſubſtātiæ naturalis ſubſtantia eſt pag. 13, verſ. 27.
Forma eſt quæ toti eſſentiam largitur pag. 17, verſ. 25.
Forma fit & perit pag. 8, verſ. 35.
Forma geniti non fluit à parētibus 68,6
Forma momento in materiā immigrat 77,32.
Forma natura ſimpliciter dicitur ab Empedocle 47,2
Forma non ante actu eſt quā ſit perfectionem conſequuta ſecundum Alexandrū 64,36
Forma non eſt vis ex ſubiectarum partium naturis profecta 25,5
Forma non cōſummatur paulatim, ſed ſubitò tota in ſubiectum concedit 56,35
Forma omnis ſimplex nec cōpoſita eſt ex ſubiectarum partium formis 23,25
Forma perfectiſsima quæ 21 30.
Forma propria ſimilariū partium quæ ſit ſecundum Auerrhoen 155,15
Forma quæ ab arte eſt, ſubſtātia non eſt, ſed qualitas pag. 16, verſ. 16.
Forma quò perfectior eſt, eò perfectiorem & inſtructiorem corporis velut officinam habet 21,32
Forma ſimplex totius non poteſt ex ſubiectis formis emergere 49,1
Forma ſimplex diuina eſt 124,10.
Forma ſimpliciſsima & imperfectiſſima quæ 21,20
Forma tota ſemini ſtatim indita eſt à genitore ſecundū Themiſtium 68,15
Formę actiones ſub ſenſum cadunt 124,20
Formam agere, demonſtratio 120,34.
Formam agendi eſſe principium, demonſtratio 122,2
Formam & animam non eſſe harmoniam 45,6
Formam non poſſe ex ſubiectis formis prouenire etiam ſi totius cōpoſita forma ſtatuatur, demonſtratio 31,10
Formam non poſſe eſſe ex ſolis ſimpliciū formis ſiue ſimplex ſiue compoſita ſit totius forma 32,20
Formam non poſſe proficiſci à temperatione corporum, demonſtratio 48,20
Formam quę ſemini ineſt nō obtinere mediā naturam inter ſubſtantiam & accidens, oſtenſio 65,29
Formam rei cælitus demitti Galenus affirmat & eius verba lib. xvii, de vſu partiū 129 30.
Formā totius diuerſum quiddam eſſe à partium formis, demonſtratio 35,10
Formam vnam compoſiti eſſe oportere demonſtratio 24,10.
Formæ vnius & ſimplicis nō ſunt plures gradus perfectionis 66,15
Formam educi de potētia materiæ quid ſit, & Simplicii verba de hac re 48,35
Formæ elementorum mediā habent naturam inter ſubſtātiam & accidens ſecundum Auerrhoen 65,38
Formæ, primæque ſubſtantiæ rerum omnium de cælo ducūtur 80,23
Formarum multi ordines 21,18.
Formarum non alia miſtio eſt quā materiarum 49,26
Formarum origo diuina eſt 86,25.
Formarum origo qualis ſit & vnde 68,7
Formarū quæ in elementis

coitio falſò creditur ab Alexādro eo modo fieri quo cōtrariarum qualitatum confuſio, pag.15.verſ.2.
Functio occulta quæ ſit 158 11.
Functio omnis animalis calori cęleſti aſſignanda eſt 162, 55.
Functiones diuinę quæ appellandæ 158,6.
Functiones plurimę in nobis ex occultis cauſis ſunt 157, 27
Functiones, quas oculis cernimus,diuinæ ſunt 158,4
Functiones variæ & diuerſæ, ex partium,quibus anima infuſa eſt, differentia proficiſcūtur 38,37
Functionum quæ ab occultis cauſis & manifeſtis prodeūt, explicatio 158,29
Fungi,Arrhenicum,auripigmētum & ſimilia venena infirma 183,6
Frigida & ſtyptica in morbis peſtilentibus vtilia 253,33
Fructuum procreatio & incrementum cæleſti calore fit 152 10.

G.

Galenus fatetur ſe nullam validam rationem de corporis ſtructura inuenire potuiſſe 131,30.
Galenus fatetur ſe neſcire animæ ſubſtantiam 137,16
Galen⁹ in quo diſsidet à Moſe & Platone,de rerum creatione 130,30
Galenus vixit temporibus Alexandri Aphrodiſienſis pag. 14.verſ.17.
Galeni verba de vi illa fictrice in ſingulis animalium particulis permanente & eas ad ſuum opus excitante 145,13 & 147,4.
Galeni verba de anima, & de ſpiritu in ventriculis cerebri contento lib.7.de placit.Plat. & Hipp. 134,20
Galeni verba de cauſa pulſationis quæ in venis fit expēduntur 139,34
Galeni verba de fœtus formatione expenſa 126,25
Galeni verba de ſubſtantia facultatū expenduntur 139,15
Galeni verba lib. 15. de vſu partium & 9.de placitis Plat. & Hip.expoſita 132,20
Galeni verba de cōformatrice anima contenta in ſemine & à parentibus prouenięte in fœtum 147,25
Galeni verborum de ſemine expoſitio 127,39
Genus perfectionum viuentium imitationem deſiderat ampliorem 85,22
Gignendæ formæ ne minimum quidem ante in materia fuit 54,21.
Gonorrhoea in lue venerea 208,32.
Gradus definiuntur facultatū ordines 43.9
Grauedo anhelоſa peſtilens erat 199,21
Græci ex Aegyptiis & Hebræis multa didicerūt 95,22
Gubernacula regionū mundi diſtributa dæmonib⁹ 109,17
Gymnoſophiſtæ ludorum 108,1.

H.

Heraclitus de Diis etiam in caſa furnaria 113,20
Heraclius lapis allio peruncus facultatem trahendi ferri amittit 143 15
Heroës 108,38
Heroës Platonis 108,29
Hippocrates 115,28
Hirundinum cinis anginæ valet 254,32
Homo curhominem generet, equus equum 132,37
Homo proxima & continens cauſa efficiens geniti hominis 85,12
Humanarum rerum adminiſtratio angelis demādata 107, 15.
Hydrargyr⁹ peruerſa 211,20
Hydrargyrus frigida 211,9.& quatenus iuuet lue venerea infectos pag.ead.10.
Hydrargyri vapor emollit neruos 171.15
Hydrargyro curati recidūt in luem veneream 211,30
Hydrargyrum non adhibendam in venerea lue 210,25
Hydrophobia quis morbus 183,26.

I.

Ibis in Aegypto dicata Deo cuidam 110,2
Icterus magica arte ſanatus 225,21.
Idea comes indiuidua bonitatis 102,12
Ideæ Platonicorum 123,31
Idearum Platonis explicatio 100,35.
Idearum differentiæ vnde dimanent 102,14
ἰδιότητες ἄῤῥητοι 124,33
Ignis & aer agunt 119,26
Immoderatæ materiæ differentiæ 171,3
Immoderatio materiæ morbus partis ſimilaris, 170,1.
In exanthematibus interiora papulis manantibus ſcatent 198,20
In febre ardente aliud eſt quā putredo 175,20
In peſtilente febre adhibenda quæ totius ſubſtātiæ proprietate veneno aduerſa ſint 196,12.& eorum enumeratio ibidem.
In peſtilente febre frigida & adſtringētia adhibēda 146,6
In peſtilente febre media pręſcribenda 196,21
In peſtilente febre quādo mittendus ſanguis 145,30
In peſtilente febre ſi corpus fuerit purum quare non mittendus ſanguis 195,33
In peſtilente febre valida purgatio fugienda eſt 196,5
In paralyſi eſt etiam nerui obſtructio 163,38

Locus de lapillo aduecto ex India 232,15
Incommoda multa ſequuntur ſi forma ex ſubiecto naſcatur 45,20.
Inductio qua oſtenditur formam toti eſſentiam largiri pag. 18. verſ. 2.
Intelligentiæ etiam inferiora generandi & gubernandi vires habent 92,20
Intemperies putredinem comitatur 175,13
Interpretatio verborum Ariſtotelis de ſemine 74,22
Interpretatio plenior Ariſtotelis de rerum & formarũ origine 79,36
Iuuenis à Dæmone obſeſſus 222,15.
ὑδροπνευματώς 184,24

L.

Labruſcæ floris extrema in ambitu foliorum refrigerant, quod inter hæc medium naſcitur adurit 40,25
Lapis philoſophicus quis 247 33.
Lares 108,36
Laruæ 108,37
Leges in magos 225,12
Lienteriæ in populum graſſantes diuinum aliquid habẽt 200,5.
Lemures 108,39
Leporis coagulũ appoſitum conceptum retinet 40,30
Leporis oſſiculum quod in poplite eſt arenulas deturbat 40 32.
Leporis pilus hæmorrhagiã ſiſtit 40,32
Leporis pulmo aſthmaticos iuuat 40,29
Leporis ſanguis calculum cõminuit 40,30
Locus Diui Iudæ de dæmonibus in epiſtola 106,17 & 107,33.
Locus Iſaiæ de dæmonibus 106,15.
Loci apud Galenum oſtendẽtes morbum aliquem eſſe totius ſubſtantiæ 177,26
Lues venerea propriis antidotis curatur 212,7
Luis venereæ virus ſerpit in corpus humore deducente 183,1.

M.

Magi aſciſcunt dæmonũ opẽ 224,5.
Magnes ferrũ attrahit cuius rei cauſa occulta 124, 24,& 29.
Mali punici cortex calidus 40,18.
Mali punici interanea frigida 40,18.
Manifeſtorum aliquot totius ſubſtãtiæ morborum enumeratio 185,18
Marcor conſequitur putrefactionem 174,29
Materia elemẽtorum ſimplex pag. 9. verſ 35.
Materia & forma non generantur 75,32
Materia formę primum fundamentum pag 8. verſ 35.
Materia natura dicitur pag. 8. verſ. 30.
Materia perpetua eſt pag. 8. verſ 35
Materia προϋποκειμένη 82,20
Materia quid pag. 13. verſ. 11
Materia receptaculum omniũ viciſsitudinum pag. 13 verſ. 16
Materia rerum naturalium ex quatuor elementis cõſtat pag. 9. ſol. 16.
Materia ſimilaris partis ad virium robur confert 16,35
Materia ſubſtantiæ rationem & genus obtinet pag 13. verſ. 20.
Materiæ vires & qualitates quæ dicantur 120,9
Mathematicorum mos pag. 11 verſ. 21.
Matthæi locus expoſitus 107 22.
Medicamenta curandis morbis idonea vnde petatur 172 24.
Medicamenta benigna aliquando in alimentum cedũt 236,19
Medicamenta proprias partes purgantia 237,13
Medicamenta purgantia media inter alimenta & deleteria 236,5
Medicamẽta quomodo ducãtur de potentia in actũ 54,5
Medici non ſolum proprietates ſtatuere coguntur ſed etiã philoſophi & Grammatici 124,35.
Meninges cerebri diſſolutæ quæ non tolerent 168,17
Mens, diuina intelligentia 102,9.
Metalla, lapides & ſtirpes eſſentiæ ſuæ formam à cælo habent 83,27
Methodici 116,1
Miſtionis falſa opinio pag 14 verſ 15.
Miſtionis vera ratio pag. 14. verſ. 10.
Miſtio vera pag 14. verſ. 24.
Morbus materiæ 171,21
Morb⁹ totius ſubſtãtię, aliquãdo ſolitarius, aliquando complicatus aliis effectibus 179, 20.
Morbus totius ſubſtãtiæ profligatur medicamentis tota ſubſtantia cõtrariis 249,37
Morbus totius ſubſtantiæ occultus 176,14
Morbus totius ſubſtantiæ duplex 181,29
Morbus toti⁹ ſubſtantiæ duplex 176,4.
Morbus totius ſubſtãtiæ manifeſtus 176,5
Morbus totius ſubſtãtiæ 173, verſ. vltimo.
Morbi ex veneno cõtracti curatio 252,15
Morbi ex putredine ſunt totius ſubſtãtiæ morbi 175,33
Morbi ſanati magicis et ſuperſtitioſis 220,10
Morbi toti⁹ ſubſtãtiæ quibus tribuantur ab Hip. 178,13
Morbi trans naturam 221,4

Morbi totiꝰ ſubſtātię, 175,8
Morborum à veneno intus genito excitatorum enumeratio 185,25
Morborum ſpecies ſuas antidotos habent 254,39
Morborum vulgarium cauſa abdita 179,33
Morbos inferri à cacodęmone Dei permiſſu 221,4
Morbos inferri hominibus, à maleficis 221,5
Mortalia omnia quæ in mundo ſunt à ſua quæque idea ſuſtinentur 102,23
Motus & actio primum tribuitur formæ 121,14
Mundus à Deo factus ſecundum Ariſtotelem 91,22
Mundi anima formarum datrix 103,33
Mundus an à Deo genitus, an æternus 91,16
Mūdus duplex Ariſtoteli 89 7.
Mundus inferior ſuperis conuerſionibus continuatus eſt 83,5.
Mundo ineſſe animam demōſtratio 103,12
Mundum genitū eſſe quibus probet Plato 92,30

N.

Natura duplex eſt in animalium & ſtirpium procreatiōe: Et Ariſtotelis verba de hac re 52,6.
Natura ex homine tam fabrè facto tanquam ex abſolutiſſimi operis exemplari de ſe exiſtimationē fieri voluit 22,5
Natura duplex pag.8.verſ.30
Natura non eſt conſilii & rationis particeps 125,10
Natura pura ſimplex mente ſola comprehenditur 255,7
Natura quæ in ſpiritu eſt reſpondet elemento ſtellarū 151 15,& 35.
Naturam eſſe, vnum ex notiſſimis pag.8, verſ. 12.
Naturā quæ ſint pag.8, verſ. 22.
Naturalis ſpiritus & animæ licet ſit vnus fons, varia tamē hæc ſunt pro partium varia natura 38,29
Naturalia vt animalia, ſtirpes & alia naturâ non ſunt ſed à natura pag.8,25.
Nepita felibus grata 237,30
Nero magicarum artium ſtudioſus 224,8
Nihil eſt in rerum vniuerſitate cui non ſit ſimile 228,30
Nomenclatio eadem duorū corporum cauſa non eſt cur illa eadem ſpecie contineantur. 40,1
Νοσηρὴ ἀπόκρισις. i. morbida excretio apud Hip 178,20 & 180,23
Nutriendi & ſentiendi principia, cum diuino corpore id eſt ſpiritu inuehuntur 62,35

O.

Obſtructio cauſa putredinis 174,20.
Occultæ proprietates quæ, 229,8.
Occultorum morborum cauſæ 182,1
Occultorum morborum differentię vnde ſumantur 183 15 & verſ.30.
Ophthalmiæ in populū graſſantes diuinum aliquid habēt 200,5.
Opium amarum 232,7
Ortus principium à creatore 130,30
Omnis ortus rerum à cæli ſeminibus 102,30
Ortus & interitus rerum à motu contrario ſummi cæli circumactioni 81,26
Oſſa carioſa eorum qui lue venerea infecti ſunt 209,18
Oſſa crurum morbo reddita mollia 171,10
Oſſa mollia ſuo vigori reſtituta vſu balnearum naturaliū 1.1,12.
ex Ouo, ſolo fornacis tepore pullus excluditur 54,33

P.

πανδήμιοι morbi, et πάγκοινοι qui 183,38.
πανδήμιοι ſimplices qui 184 9. eorum cauſa 186,20
πανδημίων cauſa communis, 184,8.& 186,18.
πανδημίων morborū diuiſio 184,1.
πανδημίων ſimplicium enumeratio 185,4
Partis tota ſubſtantia quę dicatur 169,25
Partes corporis propriis gaudent alimentis 237,1
Partes emortuæ ſtirpis non ſunt eiuſdem formę ἰδοποιοῦ 41,31.
Partes ὁμοιομερεῖς non miſcentur 30,13
Partes organicę ex quibus cōſtent 43,15
Partes ſimplices ſingulæ ſuis formis inſignitæ ſunt 34,15
Partes ſimplices 34,15
Partes ſunt veluti internuncii ac paranymphi, quibus fœliciter coit formæ cum toto coniugium 43,5
Partium formæ ſunt præparatio quædam ad formam ſimplicem totius 42,26
Patibilia omnia, materia Ariſtoteli 120,18
Pæoniam non valere aduerſus epilepſiam ſolis qualitatibus 238,17.
Penates 108,35
Perfectio eſt accidens, forma vero eſt ſubſtantia 50,3
Perfectionem non eſſe rei formam 49,35
Perfectiora animalia à cælo gignuntur, ſeminis interuentu 84,12
Perfecta omnia ex ſemine prodeunt 46,10
Permiſtio & temperamentū quo inter ſe diſtent 119,2
Peſte correptus halitu ſolo aut excrementorum expiratione aſsidentes labefactat 194,32.
Peſtilētia grauior vbi & quo tempore

tempore 191,26
Peſtilentia hyeme interdum incipit & æſtate deſinit 188, 10.
Peſtilentia ſolos boues iugulans, ſolos ſues & ſolas oues: & quo tempore ſęuierit 189,25
Peſtilentia magnum æſtũ habet 188,9
Peſtilentiæ obnoxios homines reddens conſtitutio nos latet 192,6. & verſ. 18.
Peſtilentiæ vniuſcuiuſque peculiaris quædam commiſtionis ratio 190,38
Peſtilentię omnis cauſa occulta eſt 190,17
Peſtilentiæ opportuna loca maritima auſtro obiecta 191 36.
Peſtilentiæ qui homines opportuni 192,2
Peſtilentiæ immaniter ſæuiẽtes 183,35
Peſtilens febris quando putridæ febri implicatur 195,25
Peſtilens febris nullam affinitatem cum hectica habet 194 20.
Peſtilens febris quàm longe differat à cauſo & hectica febre 194,15. & tota pagina.
Peſtilẽs febris mitior labe in humores permanãte 193,21
Peſtilens febris quibus ſignis ab ardente dignoſcatur 192, 25.
Peſtilentis febris deſcriptio 192,35. & pagina ſequenti.
Peſtilẽti febre correptorum quare vrinæ ſanis ſimiles 195 5.
Peſtilentes morbi conſueti 184,16. & eorum catalogus ibidem.
Peſtilentes inſolentes qui, & eorum catalogus 184,24
Peſtilentium morborum curatio 252,27
Peſtilentialis ephemera omnium peſtilentium pernicioſiſsima 193, 5. & eius ſigna ibidem.
Peſtifera multa homini à cęlo 220,24
Peſtifera omnia, deleteria, & venena morbi totius ſubſtantię occulti 176,20
Phalãgii & ſcorpii venenum expeditius ſerpit 206,8
Philoſophia quo tẽpore nata & nomen ſuũ adepta eſt 115 19.
Philoſophi veteres nõ omniũ rationes ab elementis petiuerunt ſed quorundã 125,17
Philoſophãdi duo genera 115 27.
Phyſici vnde dicti pag. 8. verſ. 13.
Piper emortuum calidum etiã 153,27.
Platonis ſententia de Ideis 101,10.
Platonici paucis mutatis Chriſtiani fiunt 95,17
Platonis verba quibus contenditur animam ante corpus fuiſſe 58,33
Pleuritides in populum graſſantes diuinum aliquid habẽt 200,5
Potẽtia non eſt ad genus ſubſtantiæ referenda 54,21
Potentia eſt veluti præparatio quædam materię inſidens & verba Alexandri de hac re 48,20.
Potentia formæ quid 47,14
Potentia naturalis vel impotentia 48,7
Potentia nõ eſt forma 54,21
Potentia nunquam ita perficitur, vt in formam degeneret 50,6.
Potentia patiendi 48,16
Potentia rei naturalis ſuopte impetu ad formam progredi non poteſt 47.15
Potentia ſeminis nulla ratione poteſt in formam tranſire 50,26.
Potentiæ ſignificationes 47 38.
Potentiã ineſſe quid 37,25
Potentiarum ordo à facultate ſeminis & à ſeminis eiaculatore dependet 78,7
poteſtas agendi quid dicatur Ariſtoteli 142,27
Prægnãtem eſſe animã quomodo intelligẽdum eſt apud Platonem 71,30
Præparationes ad formam recipiendam ſunt deſtinatę 44 22.
Præparatio corporis varia & multiplex 78,2
Prima ætas effectus tantũ intuebatur 115,15
Principium omnium diuinũ eſt 146,37
Principium quod ineſt ſemini nihil aliud eſt, quàm potẽtia quædã in ſemine ad excipiendam formam 74,25
Propriæ ſubſtantiæ cælorum & ſyderum, quare intelligentiæ dictæ 92,7
Proprietas occulta vnde manet 245,14
Proprietas occulta interdum admittitur à Galeno 125,36
Proprietas rei quomodo à Themiſtio appelletur 142, 38.
Proprietas ſubſtantię infirmior in aqua quæ elicitur vaporario, efficacior in oleo 246 32.
Proprietatis nomine quid intelligatur inueſtigatio 141, 37.
Proprietatis occultæ timidè fit mentio à Galeno 125,23
Proprietatem accidens eſſe 241,7
Proprietates in ſubſtantia inſidẽt & eius ſpiritu 244,3 & 245,20.
Proprietates inueſtigandæ 255,10.
Proprietates occultę 124,33
Proprietatum & formarum origo 239,32
Proprietatum cognitio præſtantiſsima 255,3
Putrefactio quid 174,13
Putredo non vna cauſa ἐπιδημίων

μίων 176,25
Putredo totius ſubſtátiæ morbus 175,12
Putridæ conſtitutionis cauſæ quæ 188,19.& quo differat à peſtilenti conſtitutione ibidem.
Putridæ conſtitutionis effectus 189,10
Puſtulæ cur nunc nullæ in venerea lue 210,23
Puſtulę & vlcera vbi fere primum exiſtant in lue venerea 208,25
Puſtulæ & vlcera vaporem exhalant,qui admiſſus in venam cauam & arteriam, ſanguinem & ſpiritus labefactat 208,27.
Puſtulę liuidę,& rubentes in venerea lue 208,37

Q

Quale oporteat eſſe corpus in quo anima recte ratiocinari & intelligere poſsit 138,21
Qualitas in ſubſtantiam mutari non poteſt 50,14
Qualitas non agit primo & per ſe 51,8
Qualitates duæ agẽtes 119,24
Qualitates duæ patiẽtes 129 25.
Qualitates contrariæ nõ tráſeunt in ſe mutuó 119,4
Qualitates inſtrumenta naturę 121,5
Qualitates primę elementorum miſcentur καθ᾽ὅλον pag. 14. verſ.18.
Qualitates ſecundæ 229,18 & quare ſic dictę ibidem.
Qualitates ſecundarię 120,7 & 12.
Qualitates ſecundariæ vnde 120,20
Qualitates ſunt organa 128 25.
Qualitates ſuperiores in permiſtione,omnem temperamẽti efficientiam ſibi vendicant 118,25
Qualitates tertię à tota ſubſtantia 229,22
Quartana cur raro bis eundẽ prehendat 204,5
Quartana interdum annos 4 durás 204,4. & cauſa ibidẽ.
Quartana ſimplex,duplex & triplex ex impuro corpore propriis antidotis depulſa 203,30.
Quartanà, & lue venerea ſimul laborans 202,36
Quartanà ſoluta corpus interdum impurũ manet 203 22.
Quartanæ in populum graſſantes 201,37.& earum cauſæ occultæ pagina ſequente, verſ.3.
Quę abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui rerum genera ex officiis diſtinguũt 67,8.
Quæ abſurditas conſequatur eorum ſententiam qui affirmant ſemini ineſſe formę eſſentiam ſed gradus imperfectioris 65,1.
Quæ aquas inficiant 186,19
Quæ portẽtoſa conſequãtur eorum ſententiam qui non intelligunt quo ſenſu dictum illud à Platone ſit,animã pręgnantem eſſe 72,5
Quinta eſſentia quomodo fiat 247,9
Quod accidit rei ſua ſpecie perfectæ accidens eſt 34,30

R.

Rabidi hominis deſcriptio 205,verſ.vlt.
Rabie correpti permulti ex eſu lupi ſæuioris 206,34
Ranunculi eſus ranis,buffonibus,lacertis, & ſerpentibus, 237,30.
Rarum,denſum,laxum & adſtrictum quomodo hic intelligantur 171,26
Ratio extrahendi ſeminis ab auro 248,13
Rhabarbarum bilem trahit cuius rei cauſa occulta eſt 124 25 & 29.
Res quomodo corrumpãtur, 177,8.
Rerum conuerſio fit in aliquo perpetuo ac ſuperſtite pag.9 verſ.5.
Rebus aliquid diuinum ineſſe demonſtratio 123,32
Recidiua luis venereæ qualis 212,1.
Relaxantia fugienda in his partibus quę vſum cõmunem toti corpori habent 169,5
Remedia anicularum aduerſus febres 203,34
Remediorum trans naturam differentiæ 223,32
Reſtinguentia venenum dote communi 254,28

S.

Sagæ quid efficiant 221,35
Salutaria multa homini à cælo 220,24
Sanatio quę à dæmone efficitur ficta eſt 225,27
Sanatio perfecta occultorum morborum quibus cõpleatur 254,25.
Scarificatio altius impreſſa in ictibus venenatorum animalium valet 253,2
Semen animatum dici non poſſe oſtenſio 69,12.
Semen animatum ſecundum Platonem 69,15
Semen apparat tantũ materiam rebus gignendis 98,15
Semen eſt opifex 46,22
Semen eſt velut excellenti ſapientia præditum 46,25
Semen nihil generat ſine cælo 98,14
Semen ſimpliciter natura aliquando à Galeno dicitur 147,31.
Seminis craſsior ſubſtantia corpus genituræ ab Ariſtotele appellatur 62,27
in Semine principium eſt perpetientis non minus quàm agentis motionis. & Simplicii verba de hac re 56,15.
Semina rationum & vis gignendarum rerum ſparſa in

cælum 93,27. locus Platonis in Timæo eodem loco.
In ſeminariis nihil eſt formæ eorum quæ ex his naſcuntur, 56,14.
Sempiternitas re vera Deus eſt 89,24
Selenites ſanguinẽ ſiſtit 237 24.
Siccitas retentionem iuuat, 160,18.
Similaris morbus qd 165,36
Similaris corporis materia cõ ſtat ex elementis 19,22
Similaris pars tria in ſe continet 166,24
Similaris pars tribus comple tur 169,31
Similaris partis actio quanquam formę tribuitur, tamen ſine temperamẽto & eius materia nihil quicquã effectura eſt 167,30
Similaris partis tria morborũ genera 169. verſ. vltimo.
Similaris partis tria morborũ genera eſſe demõſtratio 165, 10.
Similares partes ex quibus conſtent 128,32
Similarium partium eſſentiã ab alio ducit Ariſtoteles, quã ab elementorũ tẽperamento 129,10.
Similarium partium tria mor borum genera 165,5
Similariũ partiũ triplex ſubſtã tia ſecundũ Galenũ & huius ſententię expoſitio 167,8
Similaribus partibus ſua eſt materia 166,26.
Sol aduerſis corporibus lumẽ impartit 100,19
Sol & homo generant homi nem 76,25
Sola putredo non præparat corpora ad peſtilentiã 192,14
Soliditas corporis ad omnia perferenda apta 168,30
Soliditas partium corporis vnde ſit 168,32
Species ſimilaris cuiuſq; par tis erũpit in ſuũ actũ & perfe ctionẽ totius interitu 37,20
Species non educitur ex potentia materiæ ſed extrinſecus illabitur 78,16
Spectra varia in ſpeculum vi verborum deducta 112,26
Spiritus aliquid diuerſum à corpore & humoribus 150, 15.
Spiritus animalis, animæ organum 135,10
Spiritus Ariſtotelis quid 150, 33.
Spiritus æthereus & diuinus nexus corporis mũdi & eius animæ 104,5
Spiritus corporis omnium viuentium diuini ſunt 150,1
Spiritus diuinum corpus eſt in quo calor ipſaque natura quæ animæ ſubſtantia putatur, conſtituitur 62,23
Spiritus impetum faciẽs, Hippocrati 150,16
Spiritus in quo calor conſtituitur, ſemẽ appellatur ab Ariſtotele 62,26
Spiritus medium inter corpoream ſubſtantiam & incorpoream 150,18
Spiritus mundi rector 100 8.
Spiritus mundi totus æthereus 104,10
Spiritus quid ſit 150,7
Spiritus naturæ quid 150, 28.
Spiritus naturalis, vnicus et ſimplex in genere animantium & ſtirpium eſt 38,13
Spiritus omnia calore fouet 100,11.
Spiritus per totum fuſus præparatio neceſſaria ad formam recipiendam 44,10.
Stercus albi canis anginæ valet 254,33
Stirpes aliquid habent loco cordis & quo loco id eſt 39, 14.
Stirpes & animantia ſpeciem habent opificem actionum, quas obeunt 35,25
Stirpes ſurſum & deorſum porriguntur 32,30
& animãtia ſurſum & deorſum porriguntur ibidem
Stirpium partes viribus contrariis pollentes nos aliunde afficiunt quàm ab altrice anima 41,26
Strangulatus vteri à veneno intus genito 185,25
Struthocamelus ferrum coquendo atterit cuius rei cauſa occulta eſt 124,25 & 29.
Struthocamelus totius eſſentię natura ferrũ exterit 169,20
Subſtantia & facultas quomodo differant 143,4
Subſtantia non intẽditur neque remittitur 66,17
Subſtantia omnis quæ ſenſibus apprehenditur ex ſubiecto & forma conſtat 19,15
Subſtãtia ſuis facultatibus agit 142,7
Subſtantiæ facultatũ tot ſunt quot animæ partes 144,17
Subſtantiæ proprietas à Galeno probata in multis locis 231,20.
Subſtantiæ proprietas latiſſime patet 234,3
Subſtantiæ proprietas ratione demõſtrari nõ põt 231,30
Subſtantiæ ſimilitudo cauſa præcipua tractionis 230,15
Subſtantiæ ſimilitudo in alimentis 234,15
Subſtantiæ totius corruptio duplex 176,2
Subſtãtię ſũt vt numeri 67,30
Subſtantiarũ ordines 239,22
Supera illa corpora quomodo hæc inferiora gubernent 86,37. & pagina ſequente.
Superioris mundi deſcriptio 89,10.
Superſtitioſa & magica adhibita morbis 226,10
Sydera aliud in aerem quàm frig⁹ aut calorẽ inducũt 191,3
Sydera excitãt occultas qualitates vulgarium morborum cauſas 201,14.

Sydera quid animantibus, ſtirpibus & metallis præſtent 242,3.
ſympathia vñ nata ſit 237,17
Syncope ex grumo ſanguinis concocto non ſine veneno eſt 215,30.

T.

Taxus venenoſa Narbonæ 205,10.
Tēperamētū accidēs 239,20
Temperamētum eſt qualitas 166,24.
Tēperamentū optimū cōfert ad actionē 167, verſu vltimo
Temperatio proba, præparatio neceſſaria eſt ad formam recipiendam 43,37
Temperamenti modus inexplicabilis eſt 44,29
Temperamenti ſingularis ratio ex ſemine particulis ipſis inducitur vi ſeminis 46,30
Terra lemnia in peſtilētibus morbis 254,7
Themiſtius de potētia vt de accidente loquitur 61,25
Themiſtius nunc in Platonis nunc in Ariſtotelis ſententiā inclinat 61,20
Themiſtius reprehenditur, quod dixerit ſpiritum mundi nō vti opera aſtrorū 100,30
Themiſtii verba, quibus contenditur animam ab initio in corpore fuiſſe 58,27
Theodoriti verba de vi generandi cælo inſita 95,12
Theophraſti verba de his qui de omnibus rationem quęritant 125,5
Tophi in articulis eorum qui lue venerea īfecti ſūt 209,14
Torpedo piſcatorem torpentem efficit 205,17
Tota rei ſubſtātia qd 229,27
Tota rei ſubſtantia quæ 173 35.
Tres animæ partes ſubſtātia & locis diſcluſæ 144,16
Tres cauſæ efficiētes in vnoquoq; corpore naturali 121,38
Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ 43,34
Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ ex ſemine prodeunt 46,5
Tria continentur in vnaquaque re compoſita 117,31
Tria morborū genera 165,31
Tria Plato ſtatuit circa regē 102,3.
Triplicis caloris quem Leonicen⁹ ſtatuit īprobatio, 152,28
Tullii verba de ſpiritu 150,37

V.

Vacuatio quādo cōueniat in lue venerea 210,32
Venæ obſtruendę in peſtilentibus morbis 254,4
Venæ ſectionem vnde didicerimus 251,2
Venenū beſtiarum deducitur prouehente humore 182,35
Venenū cauſa comitialis morbi præſertim eius qui per conſenſum eſt 217,35
Venenum cerebri 219,28
Venenum epilepſiæ etiā primarii affectus cauſam eſſe démonſtratio 217,11
Venenum hauſtū cito vomitu foras ducatur 253,16
Venenum infirmiſſimū quod 183,3.
Venenum in vteri ſtrangulatu 216,12
Venenum pedetentim ſerpit 205,30.
Venenū præſentiſſimū quod 182,19.
Venenum prohibentia ne ſerpat 206,17
Venenum quid 185,30
Venenū quid efficiat 179,1
Venenū quę obtūdāt 253,31
Venenum quibus modis reuocetur 206,15
Veneni ſæuitiā reſtinguentia 206,20.
Veneni vis eſt in ſaliua canis rabidi 205,33.
Veneni vis quæ eſt in ſaliua canis rabidi non prodit ſe ante 20 diem 205,37.
Veneno æqualis corruptio in noſtro corpore 215,27
Venena cauſtica & ſeptica 214,22.
Venena efficacia epidermidē penetrant 205,27
Venena pręfocantia 214,22
Venena quomodu corrumpāt noſtrā ſubſtātiā 185. verſ. vlt.
Venenorum craſſurum ſubſtantia impeditur ab epidermide 205,24
Venenorū differētiæ 214,20
Venenorū enecantiū exuperātia qualitatum enumeratio 186,3.
Venenorū enecantium tota ſubſtantia enumeratio 186,2
Venenatus morbus 214,14
Venenati morbi duplices 185
Venenati ſimpliciter (23 morbi qui 183,10
Venenatæ ſtirpes 214,31
Venenata animalia 215,2, & venenū non ſolū qualitatibus ſed tota ſubſtantia peſtilens habentia ibidem.
Venenū ex putredine 215,15
Venenatorum animaliū enumeratio 205,20
Venenata ſolis qualitatibus in ſtirpibus 214,30
Venenata ſolis qualitatibus in metallis 214,25
Venenoſa metalla 214,22
Venerea lues à qua parte initium ducat 207,35
Venerea lues ex genere cōtagioſorum 207,29
Venerea lues nō inclinat 210
Venerea lues omnind (20. venenoſa 210,1
Venerea lues quæ exitioſiſsima 208,5
Venerea lues talem habet cōtagionē ac pernitiē qualis eſt venenatorū animaliū 207,4
Venerea lues vbi originē habuerit 207,17
Venereæ luis cauſa quibus aſſignetur, 207,10 & quæ vera eius cauſa pag. ead verſ. 20.
Venereæ luis nullū ſignū in vrinis 209,25

Venereę luis varia ſymptomata pro temperamentorũ varietate,in quę incidit 208,10
Venereæ luis venenata natura 207,23
Venereæ luis veneni vis hebetior 208,4
Veneream luem conſequitur puſtula in eo loco vbi ea inſederit 208,16.& verſ.25
Venter clyſtere eluendus hauſto veneno 253,23
Ventriculus diſſolutus quæ non toleret 168,17
Ventriculi imbecillitatis cauſę 170,25
Verba Galeni de vi fœtus cõformatrice 129,15
Ver quare omnium temporũ ſaluberrimum 82,7
Vere ineunte multæ innouationes rerum 81,32
Veratrum coturnicibus cibus cuius rei cauſa occulta eſt 124,28 & 29.
Veratrũ homini peſtiferum cuius rei cauſa eſt occulta 124 28 & 29.
Vergilii locus, 6. Aeneidos expoſitus 103,8,& 104,35
Vini acrioris paſſique potus obtundit venenum 254,11
Vires à qualitatibus natæ diſtinguendæ ſunt ab his,quas materia edit 120,28
Vires in animalibus viuis & ſtirpibus quę in iiſdem nõ inſunt 244,6
Vires materiæ ineſſe quomodo intelligendum 119,18
Vires quas profert forma ſũt diuinæ,vt forma ipſa 123,10
Vires rerũ non eſſe acceptas referendas naturis elementorum, demonſtratio exemplo theriaces 33,3
Vires rerum omniũ vnde proficiſcantur 117,36
Vires rerum quare occultæ dicantur. 31,33
Virtutum læſarum tres cauſæ 170,12.
Vis cælitus demiſſa non vno modo à rebus inferioribus ſuſcipitur 100,25
Viſcera eorum qui lue venerea infecti ſunt vlceribus ſcatent 209,37
Vſtio candente ferro domat virus 253,10
Vita eorum qui in cælis agũt 89,20.
Vlcera cancroſa melancholicis in lue venerea 208,1.
Vlcera phagedęnica bilioſis in lue venerea 208,verſ.vlt.
Vlcera pituitoſorum qualia in lue venerea 209,1
Vomitus quibus rectè prouocetur præſertim in veneno hauſto 253,18
Vmbra nucis 205,5
Vrinæ quare non appareant turbidæ in febribus peſtilentibus 193,15,& cur ſedimẽto,ſubſtantia & colore laudabili,ibidem
Vulgarium morborum cauſa communis 200,30
Vulnus inflictum à venenatis animalibus cito non coaleſcit 253,12
Vulpis pulmo ad aſthma 254 33.

FINIS INDICIS.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΓΟΥΠΥΛΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

εἰς τὸν τῶν ἰατρῶν ὑβροχόπτην Φαβρίλιον.

Φοῖβος ἀκεσορίης ὁρόων ἀνδαίμονας ἄνδρας
λιπτυτάτης τέχνης δυομένης κρυφίων,
ἠπιόνης μύστην πολυίστορα ἧκ' ἐπὶ γαίης
Φαβρίλιον χεράσαι, ὡς πάλαι Ἱπποκράτην·
κευθομένας ἀνέφηνε μόνος ποικίλος οἴμους
ἧς, τῶν ὠγυγίους κεῦσεν ἀκερσεκόμης.
οὐκ ἄρ' ἀριστοτέων λῆξε χρόνος, ἀλλ' ἔτι φύει
τοῖς προτέροις ἴσους ἡ φύσις εὐφυέας.

Ad Henricum Franciꝛ Regem Christianiſsimum, Ioannis Fernelij Ambiani, de abditis rerum cauſis libri duo.

PRAEFATIO.

SI CVI vnquã ſcriptori Chriſtianiſsime Rex, mihi certè vni cunctandi multúmque dubitãdi occaſio inceſsit, num has de abditis rerũ cauſis lucubrationes diu ſuppreſſas, in apertum proferrem, paterérq; in vulgus emanare. Id enim ſæpe mihi in animo verſabatur, non leuis eſſe momenti in arte omniũ prꝛſtantiſsima, & quæ in totius humani generis ſalutem comparata ſit, abſtruſum quiddam & reconditum depromere, quod à vulgari genere philoſophandi, & à popularibus ſenſibus abhorret. Non paucos iccirco eſſe qui medendi artẽ veterũ labore inuentã ſatíſq; conſummatã rati, nõ vltra progredi contendãt, velíntque poſteros omnes vno quaſi filo deductos, iiſdẽ ſemper veſtigiis inſiſtere, de quib9 nefas ſit vel trãſuerſum (quod aiũt) vnguẽ decedere. Viã illi prorſus obſtruũt inueniendis nouis, & eos impudentiæ grauiter accuſant, qui in eo omne ſtudiũ collocarũt, vt aut nouũ quippiã cõderent, aut traditas ab antiquis artes iã quaſi vetuſtate collapſas fulcirent, aut illis adderẽt, quæ partim diligẽtia, partim ꝛtate eſſent progrediente cõſequuti, & quæ tẽporibus magis q̃ ſcriptoribus defuerãt. His ex cauſis ab hac editione deterreri poteram, omniáq; lubens ſilentio obruiſſem, niſi quꝛ de re medica ſeorſum à nobis traduntur, hæc quaſi interpretationem deſiderarẽt, ſine quibus & obſcura illa manerent, & nõ ſatis tuta ab improborũ voce. Cæterũ ſi hanc vetuſtiſsimi philoſophi viã tenuiſſẽt, vt ſemper maiorũ preſsis veſtigiis, intra eoſdẽ terminos ſubſiſterent, neq; penitùs in intimam naturꝛ cognitionẽ penetrarent, demerſa adhuc lateret multis in rebus veritas: & vixdũ vllũ in abdita naturæ ſcientia lumen ef-

fuiſſet.Si omnem laborē poſteri collocaſſent, vt eas ſolū artes & diſciplinas exędificarēt,quarū fundamēta priores iecerant,nunq̃ tā multa diſciplinarū copia creuiſſet.Si quæ in veterum mentē non venerāt, iuniores nō aperuiſſent,neq; illorum induſtriā ſuis vigiliis excitaſſent : noua ingeniorū lumina minimè lucerent.At quoniā philoſophis alia via aliáq; ſtudiorū ratio placuit,neq; obtrectatorū lingua, neq; veterū ornata grauitas & ampliſsima authoritas poſterorū quēquam à ſcribendo deterruit:omnes certatim ſic elaborarūt,vt ętates propè ſingulæ,magnā & authorū nouorū & artium copiam profunderēt.Atque vt interim de hac noſtra ſyncerè loquar, diſciplinæ & artes quę annis propè mille ac ducentis ſepultę fuerāt,aut quę veriùs extinctæ occiderāt,iā planè reuixerunt, priſtinū,ne dicā maiorē, ſplendorē adeptę,vt nihil ferè docto illi ſeculo debeat hęc ętas inuidere.Dicēdi ratio ſummáq; eloquētia nūc paſsim floreſcit,philoſophiæ genus omne excolitur:muſici,geometrę,fabri,pictores, architecti,ſculptores,aliiq; artifices innumeri ſic mētis aciē extulerūt, vt artes quiq; ſuas pręclaris magnificiſq; operibus exornarint,quę vetuſtioribus illis vno omniū ore celebratis nihil cedāt. Neq; inuentis ſolū ornamēta & incremēta adiunxit tēporum excurſio, ſed & artes nouas protulit , ad quas priorū nunq̃ vel ingeniū vel induſtria penetrauerat.Demetriū admirata eſt antiquitas atq; illū ab reperta machina quadā bellica,appellauit obſeſſorē. Quanto ampliore nomine donādi nobis ſunt hoc ſeculo machinarū inuētores,quibus ab ardēti quaſi bombo,nomen bombardarum eſt inditum?quæ,dij boni, quāto vel balliſtis violētiores,vel tormētis rapidiores , vel catapultis cōcitatiores ferunt? Arte librorū chalcographica quid vtiliꝰ ad omniū diſciplinarū propagationē?at illā protulit noſtra hęc ætas, vt & paulò ſuperior,ceræ,corticis,aut papyri vice,chartam hāc quā fabrianā primi appellarūt: atq; iſtorū ope in tātū faſtigiū euectę ſunt literę. Quis ignorat non tā nouarū rerū deſiderio quā nauigādi peritia,claſſe perluſtratū Oceanū?repertas Inſulas?intimos Indiæ receſſus apertos?maximā cōtinentis ad occiduū partē,quā inde nouū orbē appellāt ,priſcis ignotā, noſtris magno ſuo cōmodo cognitā fuiſſe ? Hęc, vt cūcta aſtronomica,Platoni,Ariſtoteli,vetuſtioribúſq; philoſophis nō ſatis perſpecta,Ptolemęus dein plurimū auxit & illuſtrauit:qui

tamen

tamē ſi nūc redeat, Geographiā nō agnoſcat, adeò nouus orbis inductus videt' huius ſeculi nauigatione. Ad quā nos non dico adiumentū attulimus, certè excogitauimꝰ horarū æquinoctialiū obſeruatiōē, qua ratione quacūq; ſis orbis regione, illius eā poſsis internoſcere, quā Geographi appellāt logitudinem. Quod quidē de fontibus antiquorū nō hauſimus, ſed de noſtris riuulis primi (ni fallor) ꝓtulimus. Te quocūq; vertas cogitatione, intelliges non decoxiſſe poſteros, ſed erecto ad contemplationem intentóq; animo hęreditatē veterū artiū ampliaſſe & induxiſſe nouas. Quid igitur inquiunt non eſſe huius noſtræ ætatis, nouū quicq̄ pręſtare poſſe? Incōprehenſarū rerū immenſa eſt multitudo, & multo maior q̄ quæ poſsit vnquā percipi. Nulla autē ratio afferri poteſt cur ingeniorū laus nunc ſit inferior: quid eſt igitur cur aliquis hāc ætatē tam inclementer damnet, vt ex tanta rerum copia nihil queat attingere? Quis hoc ſeculū tanti inſimulet ſtuporis, tantæ tarditatis, nihil vt nouū cudere poſsit, nullarū artiū afferre ꝓuentum? Quiſquis mentis valens acumine inertia nō torpebit, ſed ad res cognoſcēdas tēpus diligentiamq; ſumet, poterit orbitā eandē cū veteribꝰ terere, & in eiuſdē induſtriæ curriculo verſari, & illorū obſeruationibꝰ adiutus, inuētis artibus magna addere incremēta, & noua condere multis ꝓfutura. Sic enim alia ex alijs trahi ſolēt, & ex anguſtis fontibus per ampla flumina deriuari: tantaq; eſt artiū & diſciplinarū ſeries, vt apta ex ſeſe omnia & cōnexa videant'. Si liberè quod ſentio dicere licet, dicā, et quidē paucis: tā peccant qui à veteribꝰ perueſtigata omnia cōprehenſaq; eſſe contendunt, q̄ qui eiſdē primā rerū cognitionem detrahūt, illosq; de veteri doctrinarū poſſeſsione deijciūt. His cōſtitutis, velim ex æquo & bono accedāt nobis honorarij arbitri atq; diſceptatores, qui malo inuidiæ puri, & profectꝰ et conſilij mei rationē colligāt ac iudicēt: nec enim tantū ipſe mihi tribuo, vt fidē haberi velim pręiudicatæ meæ ſententiæ. Qui primi inter veteres admirabili quodā ad philoſophandū ſtudio ſe cōtulerūt, in naturæ anguſtias & quaſi in carceres deducti, eo ſe reuocarunt ſpatij, vt ſolis mūdi elemētis ꝑpetuo inhęrētes, nimiſq; materię dediti, longè intra modū cōſtiterint. Alij deinde erectiore animo, ſuis nō cōtenti finibꝰ ad Aegyptios (quib. cū Chaldęis et Hebręis frequens erat commerciū) cōmigrarūt, à quib. di-

uina nō pauca ꝑ vmbrā duntaxat caliginēq; ꝑcepta retulerūt. His ſuā poſteà philoſophiā tanq̃ varijs reſperſêre figmētis,& quadā impietatis labe inquinarunt. Vnde accidit vt tum vel rudis et materiata nimis fuerit philoſophandi ratio, vel ſi diuinum quippiā attigiſſet,incōſtans ac prorſus incerta. Nunc verò quando Dei Opt. Max.beneficio,nobis per Chriſtū lux ipſa veritatis affulſit,multa ſimul nobis ſunt diuinitùs allata, à veterib⁹ animo nō integrè ꝑcepta. Quis noſtrū immortalitatē animæ,domiciliū,vim,naturāq; neſcit? Quid porrò inter philoſophorū greges magis cōtrouerſum,aut diuturnioribus contētionib⁹ exagitatū? Ordines cœleſtes,& illā ſupernæ ciuitatis deſcriptionē,quis veterū ſapientiū ſubodoratus eſt? Hæc autē ſi iam cūctis patent mortalib⁹, quis etiā non intelligat multa eſſe in philoſophia extra elemētorū ordinem, prorſus abſtruſa & naturæ arcanis inuoluta,quę neq; oculis, neq; auribus,neq; vllo ſenſu deprehendi poſſunt? horūq; cognitionem non mihi modò, ſed & noſtri ordinis nominiſq; cuilibet notiorē quā Ethnicis philoſophis eſſe debere? Video poſteriores illos Platonicos,Numeniū,Philonē,Plotinū, Iāblicū,Proclū, quicquid de diuinis rebus magnificū attigerūt, illud à Chriſtianis viris,Ioanne,Paulo,Hierotheo,Dionyſio furtim excepiſſe:vt inde abſtruſa Platonis dicta clariùs, lucidiusq; interpretarēt,et in verū ſenſum deducerēt. Nobis verò nō ſimiliter liceat Hippocratis ſenſa nūc apti⁹ reſerare,vt vet⁹ medēdi ratio ſuſcipiat incrementū? Affigemúr ne ꝑpetuò his caducis? Nūq̃ cōcretū hunc craſſumq; aerē perrūpem⁹? Nunq̃ ex hoc tenebricoſo mētis carcere in ꝑſpicuā lucē euolabim⁹? Nunquā abducto per meditationē animo,diuina abſtruſaq; cōtemplabimur? Hęc ſingula quū apud me tacit⁹ expenderē,ſimulq; aliquādo monit⁹ eſſem Hippocratis oraculo,quo in morbis diuinū quippiā ineſſe cōfirmat:exiſtimaui perbreuē ſententiā ꝓmagno eſſe momēto ponderandā, & eò magis ꝙ eximi⁹ vir ob diuinitatē olim ceu numē cultus ſit,et breui ſentētia magnā rerū ſupellectilē quā mente gerebat cōcluſerit. Primorū philoſophorū mos fuit quęcunq; diuina attigiſſent,tanq̃ myſteria cōtegere,aut integumētis quibuſdā et inuolucris implicata enūtiare,ſeu imperitę multitudinis offenſionē veriti,ſeu quia hæc tā abſtruſa ſi nullo negocio intelligerēt,ꝓbatū iri minimè ſperarēt. Quocirca anno abhinc vigeſimo

geſimo odoratus quippiā ſub diuini nomine in medēdi arte penit⁹ obuelatū latēre, qđ nōdū ſatis pateret, cœpi illi⁹ ſtudio et amore incitat⁹ qd eſſet inueſtigare. Dep̄hēdi aūt id eſſe abditorū morborū tractationē, nec ſatis tritā, nec veterū monimētis exp̄ſſā: ſine qua tamē māca et dūtaxat inchoata, nec numeros omnes habitura ſit ārs medēdi. Hoc tēporis curriculo in hęc vndiq; multa peruolitaui, lōgè plura meditat⁹ ſum, neq; quicq̄ occurrit, quod à cōcepta ea de re ſentētia me reuocet. Quo lōgi⁹ ętate, literis, artis exercitatiōe, et multis tū aliorū, tū meis experimētis eò ſpectātib⁹ ꝓcedo, hoc mihi certior veriorq; fit de abditis morbis ſētētia, in quā et pleroſq; oēs paucis admodū rationib. iā adduci video, quaſi illorū anim⁹ quodā veri inſtīctu afflatuq; ſit ꝑfuſus. Ea aūt quęnā ſit, iā literis mādare conor, nō tā ꝑficiūdi ſpe, q̄ deſiderio excitādi ingenia multorū ad veri inueſtigationē. Magnus hic noſter conatus Rex Chriſtianiſsime, ſed qui maieſtatis tuę ſplēdore ſummā vim ſummūq; robur obtinebit, ſi nouis lætiſq; regni tui auſpicijs ille nobis affulgeat. Accedēt nihilomin⁹ et rationes nō tātū ꝓbabiles, verū etiā ad aſſentiēdū neceſſarię, quib. (vt cōfido) veritas ipſa manū nobis adijciet, et ſua luce obſcurā multorū caliginē excutiet. Quinetiā ne qd in opinione dubia nō ſatis ratū haberet̃, ſingula quęq; ex Galeni monimētis videbor affirmaſſe, q̄ tāetſi aliquādo videt̃ hęc dedita quaſi opera extenuare, in ea tamē vel nolēs plerūq; relabit̃. hinc ſcient oēs qđ terim⁹ argumētū et in cōmunē medicinę vſum primi cōferimus, idipſum veteres attigiſſe, vixq; vllū eſſe q̄ hāc in animo ſentētiā inſitā et quaſi inſculptā non habeat, etiā ſi verbo plerūq; aliud exprimat. Itaq; q̄ nō pauci hāc noſtrā inſtitutionē exiſtimaturi ſunt nouā, re vera ꝑuetus eſt, neq; ea ſum inſolētia, vt me eius authorē iactē, ſed interp̄tē dūtaxat et explanatorē ꝓfiteor. hęc aūt maximè in poſteriorē librū meditor, quę quoniā ex phyſicis naſci cōſtituiq; ſolēt, ipſa ratio cōnexi coēgit in lib. priorē philoſophica quędā pręmittere, quę in illorū demōſtrationē neceſſaria videbāt̃. Atq; ita quātū diuinitatis, id eſt abditarū cauſarū, ineſt tū naturali philoſophiæ, tū rei medicę, hoc vnū opuſculū ſcrutabit̃ et diſcutiet. Quod aūt res eſt plena cōtētiōis, diſſerēdi rationē quādā aggredior, nō ſimplici narratiōis ſpecie, ſed quib. ferè ſermonib. res controuerſa agi diſputariq; ſolet: à tali quodā inductus exordio.

MVNDI; ELEMENTA SOLAM *materiam genitis quibuſque rebus impertiri.* *Cap. I.*

Philiatros, Brutus, Eudoxus.

OPPORTVNE' adeſſe video quem quærebam, niſi me fallunt oculi, alioqui non ſatis perſpicaces. Profectò is ipſe eſt, neque ſplendor hic exorientis Solis aduerſus, aciē obtutúmque oculorum perſtringit. O felicem & auſpicatā occurſationē. Etenim liberabor eo ſcrupulo, qui mihi ex agitata per hoſce dies diſputatiōe iniectus eſt. Ille ſic me habuit malè, vt nulla ratione potuerit à me reuelli. Sodalis hic iampridē meus, toto decēnio viſus nemini, ſcio afferet noui aliquid ex lōga peregrinatiōe, illius ope cōſequar quod meo ipſius ingenio aſſequi non potui. Sed quónā ille ſe proripit? non aſſequar virum niſi procul inclamem. Heus tu bone vir, heus Brute, ſubſiſte per Æſculapium, aut ſi mauis, per Hippocratis genium: nec enim arctius habeo vinculum, quo te retineā. *B.* Quis eſt qui me vocat? ô ſalue mi Philiatre. *Ph.* Salue tu quoque. *Br.* Facis tu quidem tuo more, vt feſtiuus agas verbis, nec vnquam vrbanitatis ſales exuas. Sed quid tu? quò hinc te agis? *Ph.* Te ipſum quærebam, quem rediiſſe nobis audieram. *Br.* En tibi adſum. *Ph.* Video, ſed vſque eò inſolens vix vt oculis meis credā, quibus monſtro ſimilis eſt hic tuus aduentus. Quàm cupio te interrogare. *Bru.* Tam citò? vixdum bene ſalutaui. *Phil.* Non queo amplius ſupprimere quod me q̃ diutiſsimè torſit. *B.* Quid hoc tādem rei? *Ph.* Nō ita pridem ad indictam quandam celebrium medicorum diſceptationem, conueni vel audiendi ſtudio, vt planè immodico illius artis amore teneor. Agitabatur inter eos eiuſmodi quæſtio, An ne quod in morbis eſt diuinum, diuinam opem deſideret. Iſtud olim ab Hippocrate noſtro ſimpliciter breuitérque dictum, videbam variis interpretationibus aliò atq; ipſe ſperabam, trahi: nec profectò tumultuoſo illo congreſſu decidi res omnis potuit, tū quòd nouus interpres liberè fuſéque explicandi caruit loco, tum quòd præiudicata opinio & fauorem detrahebat & fidē inauditę (vt tum aiebant) ſententiæ. Ab eo die optabam tui mihi copiā fieri, vt tuū ea de re ſen-

re ſenſum expedires,quo facto,me beaueris.Enimuero mihi perſuadeo,in ea re noſtræ medicinæ verti cardinem.*B.* Rem affers arduam, in qua paulum cōſumere temporis mihi nūc ocioſo & curis laxato iucundum eſt,videamus qualíſnam ſit res ipſa,idipſum vereor,ne tuus interpres rem ſuam nō planè conficiat:vix quippe adduci vlla ratione poſſum,vt tā exiguo integumento,tāta ſit incluſa diuinitas.Memini aliàs me in philoſophum quendam incidiſſe, cui ſimilium ferè eſſet paradoxorum cura:is palàm enunciabat, non omnes rerum vires ab elementorum permiſtione prodiiſſe,neque hęc omnino cauſas eſſe eorum quę conſiſtunt:ſed plurima à cœlo tū orta,tum ſuas obtinuiſſe vires.*Ph.*Plurima horum ſimilia audijſſes tota diſputatione. *B.* At ſcis quid illi obtigerit philoſopho?*Ph.*Quid obſecro?*B.*Is demonſtrationum neceſsitate compulſus, tandem in elementa cœlo recidit. *Ph.* Maior eſt vis noſtro huic Eudoxo,qui in demōſtrationē plurimꝰ incumbit:eſt in eo nōnihil quod forſan audire velis.Si illū probè noui (noui autem optimè) lubens aperiet nobis & ediſſeret hāc rem totam,& gratiam ab illo ſimus inituri,ſi nos benignè & attento animo audierimus.*B.*Ain? Speras id nobis probatum iri? *Ph.* Exitum nolim polliceri,vnum ſcio illum quidem certè enunciaturū nobis ea myſteria, quæ abſtruſa, neque in communibus hominum ſenſibus poſita, hactenus putauit. *B.* Vtut res habeat, placet hominis ingeniū ac vires experiri:hac tamen lege vt mihi liceat, quæcunque obſcura aut noua audiā, ſedulò percōtari, & liberius diſſentire ſi abſurdum quiddam attingere videbitur: ſic enim fiet,vt audias meam, quam tantoperè deſideras, hac de re ſententiam. *Ph.* Efficiā vt tibi liceat:viri mores & ingeniū probè teneo. Bru. Conueniamus hominem,& quando ita videtur, interpellemus.*Ph.*Erit nunc tempeſtiuum,agit enim in villa proxima, quo profectus eſt heri cum amicis philoſophis,ibi plenius & audacius ſermonem cum illo conferemus, tantiſper dum ſe frāget æſtiuus iſte calor. Illud imprimis vereor, ne nō deſcēdant in animum noſtrum quę afferet:petet enim neſcio quid ex abditis fontibus rei medicæ,quò nō cuiuis penetrare prōptum eſt. Tu ipſe & noſtrate & externa philoſophia inſtructus,impetum ſuſtinebis, ſi quādo ſuperior erit meis viribus. Malim enim tutò fugere, quàm temerè & cum nota iis me

obiicere quæ perferre nequeam. At vehementer me pudeat, ſi ea philoſophiæ præcepta neſcire deprehẽdar, quibus velim videri recẽs inſtitutus. Quocirca dum hanc viam compendiariam per ſaltus & humiliores colles conficimus, quæſo in commune conſideremus conferamúſque philoſophiæ principia, quæcunq; in futuram diſputationem vtilia iudicas: ne quum ad ſeria veniemus, graue ſit viro in hæc, quæ ſui ingenij non ſunt, detrudi. Sic enim nihil moliemur perturbatè, & à minimis ſtruemus maxima. *B*. Ordinem dicis quẽ omnes ſecuti ſunt, in quorum nos veſtigia incurrere debemus. *Ph*. Itaque matutinus hic auium concẽtus dum recreat animos, inito colloquio hęc explicanda ſuſcipe. *B*. Rem vt vis aggredior, & in primis rogo te, certó ne ſcias naturam aliquid eſſe? *Ph*. Qui naturalis philoſophiæ præcepta tradũt, naturam quãdam eſſe non dubitãt, à qua & ſe φυσικοὺς appellãt: idque tãquam notiſsimum & apud omnes peruulgatum, philoſophiæ principium ſtatuunt, quod neque demonſtrari debeat, neq; poſsit. *B*. Illám ne tu aliquando aũt vidiſti, aut manu tractaſti? *Ph*. Videre non contendo, ſi modò cogitatione ſatis hanc poſſum conſequi. Tu igitur aliò perge. *B*. Eorum quæ mundus habet omnium, alia per naturam eſſe dicuntur, alia per alias cauſas, vt per artem vel fortunam. *Ph*. Quo modo? *B*. Quæ ſponte ſua interioreque impetu prodierunt, naturâ eſſe dicuntur, vt quatuor mundi elementa, metalla, ſtirpes omnes, cuncta animalia, horúmque partes: at lectica aut domus, non naturâ, ſed arte ſuam rationẽ eſt adepta. Neque verò animal, neque ſtirps, neque quicquam cęterorum naturaliũ appellatur natura, ſed duntaxat à natura, à qua oriri dicitur, cõnſiſtere atque conſeruari: hoc igitur ortus omníſque actionis occultum intimúmque principium, natura cuiuſq; rei dicitur & eſt. Huic materies quędam ſubijcitur, quemadmodũ ſimulachro æs aut lignũ: quã ſanè oportet & naturæ nomine dignari. Sic vnũquodq; ex naturis duabus cõflatum eſt, quæ nullo pacto ſeiũgi, aut diſcluſæ locis cõſiſtere queũt: ſed eſt vtraq; alterius ſic appetens, vt ei annexa alioqui moritura foueat. Materies ea quæ formæ tanquã primũ fundamẽtũ ſubſternitur, dum res ipſa cõpoſita perit, atq; in aliam faceſſit, vna eadẽq; permanet. Omnis enim quæ gignitur ſubſtãtia ex quodã gignit̃ fitq; ſubiecto: quẽadmodũ ex aqua fit aër, ſtir-

Quid Natura.

Natura duplex.

Formã & fieri et perire, materiã uerò perpetuam eſſe.

aër,ſtirpes et animalia ex ſemine,neq; quicquam fit ex nihilo. Atqui ſubiectũ ex quo aliquid factum eſt, ex materia & ſpecie conditum erat:ſpecies perijt abijtq; ſuccedente altera,priuationemq; tollente: materia autem eadem permanſit,quæ hanc ſubiecta ſubſtrataq; exciperet. Neceſſe igitur eſt hũc in modum ſubijci quiddam, in quo ſeruato ac ſuperſtite fiat rerum conuerſio.Ex quo intelligitur materiam nec vllo ortu generatam et indiſſolubilem eſſe,immortalem ſeculis omnibus,ac vt ortus ita & interitus expertem: atq; dum gignitur quiddam, eius ſolùm formã naſci & emergere: dum occidit & extinguitur,eandem occumbere:materiam autem rerum omnium communem,vnam eandemq; perpetuò manere.Si enim quando res obliteſcit, illius materia ſimul interiret & diſſiparetur,communis rerum omnium moles, iamdudũ vel ſæpius eſſet abſorpta, nec hominũ vniuerſum genus, nec rerũ natura omnis,nec ipſe mũdus ſtare poſſet.*Ph.*Hęc ſatis probè teneo.Age verò aliud ediſſeramus. Si ex alia quapiam res omnis genita profluxit,à qua materiam ſuam,quaſi à fonte, hauriret:cur tandem elementa deſideramus,quæ in concreti huius corporis procreationem confluant? B.Vt hæc quoque genitis conſtitutisq; rebus materiã ſubminiſtrẽt: etenim materia priùs ab elementis profecta, in ſubiectum quõdam migrauit,ex quo quidq; oriri naſciq; contuemur. *Ph.* Mentem tuam non aſſequor: dic igitur,ſi lubet,clariùs. B. Subiectum id corpus ex quo procreatione quiddam naſcitur et emergit, aut eſt omnino ſimplex aut compoſitũ. Ex ſimplici nihil niſi ſimplex duci deriuariq; poteſt,quòd illius motus ſimplex ſit et vniuſmodi. Qua ex cauſa elementa in ſeſe duntaxat ſoluuntur,& retro viciſſim commeant, & vnumquodq; ex alio fit ſimplici. Ex compoſito autem corpore non ſimplex, ſed aliud compoſitum efficitur quod nunquam poſſit ex ſimplici prodire. *Ph.* Sic res habet. B. Conclude igitur aliam elementis,aliam concretis corporibus eſſe materiam.*Ph.* Id cõſequens eſſe video,quanquam nondum mihi dilucidè patet. B.Dicam igitur luculentiùs:Elementorum ſimplex, concretorum verò ex elementis compoſita eſt materies. In illis ſola principia:in his vtraq; omnino tum principia,tum elementa inſunt.Simpliciſſima eſt elementorũ inter ſe commutatio,in qua quod prius eſt, poſteriori ſimplicem materiam exhibet.

Rei naturalis materiam ex quatuor mũdi elemẽtis cõſtare.

Concretis miſtíſque corporibus gignendis, vnius elementi materia ſatis eſſe non poteſt, ſed neceſſe eſt quatuor illa permiſtione confuſa, gignendis rebus idoneum ſe ſubiectũ exhibeant ſubſternántque. Vt enim dubitare nõ poſsis aurum, argentum,ferrum, metalláque omnia: item vnionem, hyacinthum,ſmaragdum,vniuerſúmque lapidum concharúque genus,non ex vnico,ſed ex permiſtis quatuor illis rerum initiis originem duxiſſe:aut, ſi mauis,ex terra tanquã ex matre, ſed quæ ex aliorum temperatione idoneam conſtitutionẽ ſit adepta.Ita etiam ſtirpes & animantia quæ non ſtatim è terra, ſed ex ſemine edita ſunt in lucem, quanquam longiore tractu & complurium mutationum interuentu, ex iiſdem tamẽ rerum primordiis quæ in ſemine & alimẽto tenebantur,materiam acceperunt.Hæc igitur illorum materia nõ vt elemẽtorum, ſimplex eſt, & omnis formæ expers, ſed multa compoſitione & conformatione inſtructa,corpus iam phyſicũ & propriè ſubiectũ appellatur:in quo quatuor elementorũ ſubſtantiæ incorruptæ perſiſtunt. Quinetiã ſi ex hoc intereunte corpore aliud proferatur, illę, quãquam alia proportione aliáq; permiſtionis lege,integrę manebunt,dũ extrema tandẽ diſſolutione in ſuas naturas quæq; redeãt, & reſtituãtur vniuerſitati. *Ph.* His omnibus memini me nõ ita pridẽ ex naturali medicinę parte informatũ inſtitutúmq; fuiſſe. Iam tẽpus eſt,finem inter nos diſſerendi fieri.En hortus eius quem tãtoperè expetimus.*B.*Huc ſanè (tanta vis eſt ſermonis) nullo vię tædio peruenimus.*Ph.* Veſtibulum ingreſsi,apud hunc amœniſsimum fontem anhelantes cõquieſcamus,ac tantiſper reſpiremus,dum aliquis domeſticorum qui nos introducat,occurret.*B.*Nullus eſt quieti locus,oſtiũ iã concrepuit.*Ph.*Quẽ quærimus adeſt,ſuo more,meditatione plenus: bene res habet,nondũ in literarũ colloquia ſe contulit cum amicis:ſenſit aduentum noſtrum,contendit ad nos exaduorſum. *B.* Age ocyus,& cõgredere. *Ph.* Saluus ſis Eudoxe perdocte.*Eu.*Vos quoque ſaluete:aduenisſe quidem vos gaudeo,vt huiuſce philoſophicæ ſodalitatis numerũ augeatis, ſitque nobis plenior ad ſtudioſam ruſticationem occaſio.*Ph.* Nihil quicquam nobis eſt optatiꝰ, niſi vobis moleſti ſumus. *Eu.*Opportunè quidem veniſtis,ſi quid affertis,etiam ſi nihil affertis.*Ph.* Afferimus ſanè quod vos totum hunc diem magna occupatiõe

In rerũ permutatione aut interitu elemẽta haudquaquam pereũt.

diſtineat

diſtineat. *Eu.* Quid iſthuc mi Philiatre? Quid quæſo rei huc vos tā matutinos egit? An quid eſt quòd mea opera opus ſit vobis? *Ph.* Maximè. Etenim angimur vehemēter ea diſputatione, quæ nuper agitata eſt de diuinis morborum remediis: hicq; noſter Brutus, quāquam ſupra vulgarē modum ſit multos annos philoſophatus, optauit tamen in tuā familiaritatē & colloquium venire, vt quantum ea de re geſtas animo, tātum per tuam humanitatem intelligeret. Itaque rogamus, vt quod inter diſſerendum aſſequi haud potuimus, id tu docēdo nobis planum facias: ſi modò nunc tibi licet per ociū, & ſi familiarem hūc amicorum cœtū ſoluturi nō ſumus. *Eu.* Arduum eſt quod petitis, & à veterum pauciſsimis comprobatum: quūque nō facile ſit nouam rem ad communem hominum mētem & aſſenſum accommodare, vereor ne ſi id percrebreſcat, atq; in ſermone multorū incipiat eſſe, primo aditu indignum commentatione videatur: quò fit vt non facilè veſtræ acquieſcam petitioni. *Ph.* Confidimus rem vniuerſam ex naturalis philoſophiæ principiis ſic te demonſtraturum, vt ei qui ſyncero candidóq; animo totam præceptionem diligēter audiet, nulla irrepat calumniādi occaſio. Tu Mathematicorū more, ex principiis, quæ ſunt omnibus vel plebeiis recepta, ſoles rem omnem tam apertè conficere, vt qui ab illis ad extrema occultiora, tāquam manu deductus ſit, his tādem non minus quàm illis fidem tribuat & aſſentiat. *B.* Illa docendi ratio eruditis quibuſque viris, maximéq; Grȩcis veteribus probata excultáque eſt, propterea quòd tutò ac facilè quicquid ſuſcipit, demōſtret. Quocirca hac inniti prȩſtātiſsimum ſemper eſſe duxi, tametſi imperitis nō perinde placet, vt quam aſſequi non poſſunt, neq; iudicio decernere nouerunt, quo quidque loco ſtatuendum ſit. Gaudent enim ieiunis nudíſque quibuſdam propoſitionibus & ſententiis deſtitutis munitione demonſtrationum, putántque iis ſe ſcire, demōſtrationibus ſe obrui, potius quàm doceri. Vnde fit vt ſcriptorū cuiuſuis fidei & authoritati omnia tribuāt: ſatis eſſe rati ſi quid audierint à probato inſigníſq; famȩ viro dictū. Proinde quas ex optimis authoribus mira diligentia obſeruarunt præclaras ſententias incōpoſitiſsimè congerunt, quæ minus cohærēt quàm ſcopæ diſſolutȩ. Putant id artis eſſe primum & maximum, ſi nihil arte, modò pulchrè ſentētioſeq;

dicatur

dicatur. *Ph.* Valeant iſti, medicent perpetuò, & alienis rebus inhęreant, curentq́; ediſcere ſingula, q̃ ſcire potius. *B.* Tu vir optime, tuo more facito, & ſi quid in morbis aut in eorũ medicina diuinũ ineſſe putas, id per philoſophiam obteſtor, ne pigeat nobis quicquid eſt exponere. Nihil eſt cur rei aut difficultatem aut nouitatem cauſeris: nouimus & quantũ poſſis, & quàm nihil tibi nouum ſit. *Eud.* Poſſum fortè aliquid, quia poſſe videor. Paucis certè quidem omnem controuerſiã vobis dirimere poſſum, ſi in caput vnum ac ſummam, totum coniici velitis. *B.* Tam eſt ardua, támque abſtruſa noua hæc & παράδοξος ſententia, vt ſi pro dignitate eã exponi ac diſcuti placeat, neceſſe ſit, antequam ad medicinam venias, difficilima quæque ac longè pulcherrima naturæ principia excutere, & rerum omnium ortus, primamq́ue formarũ originem interpretari. *Ph.* Mihi quidem iucundum erit ac dulce, à vobis hæc prius edoceri, quàm rei medicę totum me dedã. *Eu.* At mihi graue eſt, ad hęc quaſi incunabula reuocari, quę nec ſatis memoriter teneo, neq; hãc decent ætatem. *B.* Age precor, ne pœniteat in hanc rẽ aliquot horulas noſtra cauſa collocare, quo & nobis ſatisfacias, & res tota planior éque ſuis principiis orta eſſe videatur: fac vt alteram diei partẽ in hanc operam perdas, velut animi cauſa confabulando. *Eu.* Conabor equidẽ, quando me tantoperè vrgetis, & pręſtabo quãtũ mea feret tenuitas: ſed meos tamen familiares adeſſe vólo, quos ſcio philoſophiæ ſtudio flagrare. *B.* Æquum eſt. *Eu.* Heus puer, accerſe philoſophos, qui mihi huc venêre comites, vt ſe nobis ſocios, ſi videbitur, adiungãt: reperies in hortis deambulantes. Vos ceſſatores ſcamna parate in aula, quę hortis adiacet: ex ea enim regione ſalubri' inſpirat cœlũ, his maximè diebus, quum terra in omnis generis ſtirpes & flores ſe reſoluit. En adſunt quos opperiebamur: ingrediamur omnes, & ſedibus in vmbra poſitis diſputemus. *Ph.* Placet. *Eu.* Nullũ hîc ſtatuite dignitatis ordinẽ: locũ, quẽ cuiq; fors tulit, capeſſite. Liberum erit omnibus, hac de re quę ſentient dicere, nulli indicetur ſilentium: nec enim ęquum eſt in hac ſodalitate. Hîc philoſophi qui pridie venerant. Quæ ſit, inquiunt, veſtra quęſtio, ignoramus. Agemus Pythagorę diſcipulos: diſcemus aliquid ſine vllo periculo. *Eu.* Tacerẽ vobiſcum ſi per hos liceret. Quoniam verò amicorum & philoſophię

phię gratia nihil reiiciendum, ſed audendum potius eſt aliquid, prouinciam maiorem, ſcio, viribus meis ſuſcipiam: quo & ſi nihil adferam dignum tantis viris, recreabo tamen animos nouitate rei. Itaque de occulta medicina locuturus, rem paulò altiùs repetam, vt à fundamentis opus extruere, & ſuo loco partes omnes collocare poſsim. *B.* Sic optamus, velimúſque te rem ipſam iam nunc auſpicari.

REI NATVRALIS FORMAM ſubſtantiam eſſe non accidens. Cap. II.

EVDOXVS.

MAteria eſt conſtans permanénſq; ſubiectum, ex quo omnia procreantur: & quanquã per ſe ipſa & à forma remota non inuenitur, prima tamen in corpore ſupponitur, tanquam fundamentum, cui forma innitatur ac inſit, veluti receptaculo omnium viciſsitudinum, & commutationum. *Ph.* Nos iſthęc ad te venientes longa cõmētatione diſcuſſimus, vt renouata eorum memoria, inſtructiores eſſemus ad tuam diſputationem. *Eu.* Si hæc, vt debetis, recipitis, dubitari non poteſt materiam ſubſtantię rationem & genus ſubire, vtpote quę in compoſito prima ſubiicitur, & permanens continentes rerum varietates nouationéſq; ſuſtinet. *B.* Ne iſthuc quidem nos in diſputationem reuocamus, ſatis omnibus perſpicuũ. *Eud.* Sed neq; illud quod eſt principij loco receptum, cuiuſque ſubſtãtię naturalis formam actúmque primum, ſubſtãtiam & ipſam eſſe. *B.* Quid ita? *Eu.* Nã ſi in genere ſubſtãtię eſt materia, multo (arbitror) magis ipſa forma, quã vos hac longè perfectiorem eſſe non inficiamini. *B.* De forma non adeò compertum eſt, quòd ea per ſe ſubſiſtat nuſquam, ſed in materia ſemper ac ſubiecto ſit, ad accidentis ferè ſimilitudinem. *Eu.* Vaſtum eſt hoc diſputationis mare, in quod ſi ſemel vela pandimus, longa nobis erit, & grauis ex concertatione perferẽda iactatio: nec niſi poſt longos errores veniemus ad illum vobis, vt dicitis, optatiſsimum portum. *B.* Rem totam percurrere ſatius eſt, ſi tibi per ocium vacat. Ego enim, vt ingenuè fatear, à grauiſsimis quibuſdam autoribus ſum inſtitutus, qui aliis quàm tu principiis nixi, facilè poſsint tuum hoc placitum euertere:

Alexãdri aliorũque philoſophorum falſa opinio de formarũ eſſentia.

B Illi enim

Illi enim materiā totā rei naturalis ſubſtantiā eſſe cōfirmant, illiq; rythmū quendā ſeu cōcentū affectionū qualitatūq; accidere,quæ forma ſit,per quam & nomē habeat, & à cæteris diuerſa ſit: his enim ſuis qualitatibus res quæque cognoſcitur,& ſenſibus noſtris ſeſe offert. Multis rationibus contendūt, id Ariſtoteli rei formā dici, eáq; eſſe perfectionē, & finē ad quā rei ferebatur procreatio: per eā habere & figurā & finitionē,& perfectionis cōplementū. *Ph.* Si hoc ita tibi ſtatuēdū eſſe videtur,aut rationes producito,quarū te moueat probabilitas,aut ſi id nō potes,celebris autoris teſtimoniū. *B.* Vtrūq; adferā:nā Alexāder Aphrodiſęius Peripateticæ familiæ ſectator pręcipuus,hęc videtur iiſdem propemodū verbis ,, dixiſſe,quo loco ſic ait, Verùm enimuerò in igne quod natu- ,, rale ac ſimplex corpus eſt,calorem & ſiccitatem ſpeciem fa- ,, cimus,& ab ijs atq; in ijs genitam leuitatem: hæc enim prin- ,, cipium eſt motionis ad ſuperiora tendentis. *Ph.*Hæc fortaſſe ex aliorum ſententia pronunciauit. *B.* Minimè verò, ſed ea fuit opinio tum maximè celebris, quam etiam Galenus,quē Alexandri tempore vixiſſe ſcimus,probaſſe videtur:nam neque id in quæſtionem vocauit, & libro de elementis primo qualitatem paſſim elementi ſpeciem appellat, aitq́;ignem ex materia conſtare & qualitate. Hos non paruo pòſt interuallo tutatus eſt Philoponus philoſophus in primis magnus,& poſt hunc alij plurimi celeberrimi nominis & grauiſſimę autoritatis viri. *Ph.* Quę ratio potuit illos in iſtam opinionem inducere? *B.* Quod cùm prima elementa,per temperaturam ſubijci fieriq; miſtorum corporum materiam oporteret,eſſet quoque neceſſe illa retundi, & ad medium quoddam temperari, ſi exquiſita erat permiſtio futura.Contendebant autem illud fieri non poſſe,niſi formas elementorum in qualitatum genus et ordinem referrent,quibus ſolis proprium eſt intendi & remitti.Multo pòſt tēpore Auerrhois acerrimo vir ingenio,lectis diligenter ſingulorum decretis,hac ipſa ratione eò neceſſitatis redactus eſt,vt elementorum formas ancipitis inter ſinceras qualitates & cōpoſitorum corporum formas naturæ ſtatuerit,illaſq; qualitatibus et ſubſtantijs interiectas vtriuſq; participes eſſe. Quatenus enim elementis perfectionem conſiſtendiq; vim tribuūt, ſubſtantiarum viribus pollêre: quatenus verò in permiſtione confuſę intendi aut remitti

videntur

vidētur,qualitatum vim & poteſtatem exercēre. Haud ſecus enim formarum,quæ in elementis inhæreſcūt,coïtionem fieri autumat, quàm contrariarum qualitatum confuſionem, *Alexandri miſtio,quæ falſa eſt.* quaſi propriæ elementorum qualitates remitti nequeant,niſi & ipſæ pariter commutētur formæ.Si enim aliqua ex parte eas quiſpiam retūdi dicat, cùm ſit reliquarum,inquit,eadem ratio, poſſent quoque omnes in nihilum tandem redigi, forma ſuperſtite & haudquaquam offenſa. Id autem perquàm abſurdum in natura videtur:neque enim ſubſiſtat ignis,omnis caloris expers, neq; aqua ab omni humore deſtituta. *Ph.* Quotquot mihi in manus venerunt Ariſtotelis interpretes, *Vera miſtionis ratio.* omnes affirmant elementorum qualitates nōnihil ac leuiter retundi poſſe,formis eorum,quæ veræ ſubſtantiæ ſunt,ſeruatis,neq; illas obſtare quominus elementa poſſint bene perfectéq; miſceri. *B.* Ego cum præclaris philoſophis cenſeo,ele- *Falſæ miſtionis opinio.* mentorū ſpecies, quemadmodum & qualitates eas quas primas vocitant,inter ſe diſſidētes, coïre tamen ac congredi remiſsioneq; conuenienti temperatas,καθ᾽ὅλον miſceri,hinc totius compoſiti vnam ſimplicemq; formam prodire. Tu verò ſi vis elemētorum ſpecies nequaquam retundi,quo pacto illarum temperamentum fieri intelligas haud equidem video. *Ph.* fiet, inquit Ariſtoteles, primordiorum ſubſtātijs ad minima diductis confuſeq; permixtis. *B.* Id appoſitionem eſſe dico,non commixtam temperaturam. *Ph.* At vera miſtio *Vera miſtio.* tum perficitur dum totæ prętereà qualitates totis confundūtur, etiam ſi non ſint illorum formæ totæ totis confuſæ. *Eu.* Quid vos tantoperè moratur hęc philoſophica concertatio, quæ aut nihil aut minimum frugis ad hanc rem ſit allatura. Debueras tu certè quidem,his poſthabitis,ad grauiora et lōgè vtiliora properare. Quid de elementorum formis ſtatuas, parùm laboro, ſi modò cum præclaris philoſophis tibi conueniat,concretorum corporum formas in ſubſtantiarum genere conſtitui. *B.* Cōuenit ſanè: nec illis prorſus adhæreo, à quibus dixi me aliquando fuiſſe inſtitutum, ſed tutiorem viā ingreſſus, iam pridem cōceſſi in familiam lōgè celeberrimā, eorum qui compoſitorū formas inter perfectiſſimas ſubſtantias collocant, elementorum formas inter qualitates referunt: quam quęſtionem etſi tu ad hāc rem parùm facere ducis, vellem tamen de illa tuam audire ſententiam. *Eu.* De his

nihil certum, nihil conſtans, nihil omnium conſenſu probatum definiri poſſe ſentio, quãdiu mens humana corporis hoc veluti ergaſtulo incluſa, neque materiam neque formam ſenſibus cognoſcit. *B.* Sic arbitror: neq; enim tam diſcordes illi fuiſſent, qui in hanc inueſtigationem diligẽter incubuerũt. *Eu.* Si tamẽ placet, hæc rationis probabilitate dijudicari oportere, illorum potius accedam ſententiæ; qui vt concretorum corporum, ſic nullo diſcrimine & elementorum ſpecies, puras ſubſtantias eſſe pronunciant. *B.* Age verò ſi quid ad eius rei fidem in animo premis, hoc exprome: neq; enim te vel temerè vel citra rationem, ita ſentire puto. *Eu.* Cæterorum rationes omitto: vnius Alexãdri, quem tu tibi pręcipuum ducẽ legiſti, ſententiam in te profero. Age igitur ob oculos apertè ponatur Alexandri locus, vbi elementorum formas ſcriptura proſequitur, vt inde nobis ſit integra ſententiæ noſtræ confirmandæ poteſtas. *B.* Quamobrem (inquit) ea ſpecies quæ ab arte proficiſcitur, ſubſtantia nullo pacto eſt, quemadmodũ & ars ipſa: forma verò quę eſt à natura, proculdubio ſubſtantia eſt, quemadmodum & ipſa natura. Verum enimuerò in igne quod & naturale & ſimplex corpus eſt, calorẽ & ſiccitatem ſpeciem facimus, et ab ijs atq; in ijs genitam leuitatẽ. His planè affirmat compoſiti naturalis formam eſſe ſubſtantiam, elementi, qualitatem, ſicut & artificio aliquo fabricatæ rei: neque eſt de illius opinione quicquam altiùs inueſtigandum. *Eu.* Sed hæc videri poſſunt, neque ſatis circunſpectè dicta, nec vlla demonſtratione ſuffulta: noli librum ponere, ſed ęo vlterius euoluto, lege quæ paulò pòſt adiecit. *B.* Perplacet. Illis commemoratis hæc ſubijcit, Quandoquidem nõ poteſt ipſa ſpecies, per ſe ſeorſum à materia ſeparata & abiuncta ſubſiſtere: vtranq; tamen ſubſtantiam eſſe non ambigimus. Nam ſicut materia, ita & naturalis ſpecies ſubſtãtia eſt: partes enim ſubſtantiæ, ſubſtãtię ſunt. Quinimo quia pars vtraque ſubſtantia eſt, id quod ex ambabus conſtat, & ſubſtantia & vna quępiam natura eſt, non vt quę artificio fieri videmus. Horum enim ſubiectum, ſubſtantia eſt: ſpecies verò, qualitas eſſe creditur. Hęc ne tibi ſatis ſunt? *Eu.* Satis profectò: ſed inſpice propiùs an autoris mentem purè fideliterque edideris. *B.* Quid ni purè ac fideliter? certè quidẽ ad verbum. *Eu.* Iam igitur accipe. Partes (inquit) ſubſtantię, ſubſtantiæ ſunt: atqui tam ele-

Elementorũ ut rerum natura- lium formas eſ ſe ſubſtantias.

Demonſtratio contra Alexã- drum.

tam elementum quàm cõpoſitum corpus, eſt ſubſtantia. Ergo vt corporis cõpoſiti ſic et elementi partes, ſubſtantię ſunt. Hac ratiocinatione ſi demõſtrat Alexander, naturalis compoſiti formam eſſe ſubſtantiam, eadem conficiet, ipſius quoque elementi ſpeciem, ad ſubſtantiæ genus eſſe referendam. *B.* Hæcne mihi tendebas retia? *Eu.* Non ego, ſed tu tibi ipſe, ſi qua ſunt retia, circundediſti. *B.* Captum equidem me eſſe ſentio, ſed ſemel, quòd ſi me iiſdem iterum implicare poſſis, tum verò demum teneto: nam hæc quidem retia, eo mihi facilè perrupturus videor, quòd Alexandro forma fortaſſe pars elementi non eſt, vtpote quæ illo iudice qualitas eſt, quanquã miſti forma pars eſt totius & ſubſtantia. *Eu.* Si ſolam materiã eſſe dixit elementi partem à qua ὅλην αὐτοῦ τὴν οὐσίαν habeat, elementi ſpecies quæ qualitas eſt, nihil conferet illius eſſentiæ. *Ph.* Etiam atque etiam vide quid agas, in pręcipiti enim ac lubrico ſtas, vix vt inſiſtere aut ingredi ſine caſu poſſis. *Eu.* Dic mi Brute, nónne materia vna eſt rerũ omniũ communis? *B.* Ita iudico. *Eu.* At rerũ naturalium eſſentiæ plurimùm inter ſe diſcrepant. *B.* Mihi quidẽ ita videtur. *Eu.* Quo igitur pacto poteris οὐσιωδῶς illas rerum differentias à materia, quę omnium vna eſt & eadem, conſtituere? aut quemadmodum ab illo rudi & communi rerum omnium principio, res quæque propriam ducet ſui generis eſſentiam? *B.* Nõ video. *Eu.* Itaque ſi rerum quæ ex natura conſtant, diuerſi ſunt ordines, & differentia genera, ſi propria quædam eſt & ſua cuiuſq; natura, neceſſe eſt pręter communem illam materiam, aliud quiddam inſtitui, quo res ſingulæ ſuam adipiſcantur ſpeciem, & ſuæ cuiuſdam naturę ſint. *B.* Neceſſe id quidem eſt. *Eu.* Illud verò quicquid eſt, quod eſſentiã toti largitur, præclarũ quiddam eſſe conuenit, & materia præſtantius. *B.* Sanè: nam ex eo ſuum res quæque nomen ſortitur. *Eu.* Atqui hoc illud eſt, quod tu ſpeciem ac formam rei appellare ſoles. *B.* Solent & pleriq; omnes. *Eu.* Ergo neceſſe eſt formam, eſſe primam ac præcipuam rerum omnium partem. *B.* Nihil equidem verear, de ſecundis id fateri corporibus, at elementorum longè diuerſa eſt ratio. Horum enim ſpecies qualitas eſt. *Eu.* Quodam veluti circulo in eaſdem reuolueris tenebras: oſtẽdi vna eademque ratione, omnis ſubſtantiæ ſiue ſimplicis ſiue concretæ, ſpeciem eſſe ſubſtantiam: ſed quando ita res exigit, ve-

Demonſtratio altera.

niamus tamē ad ſingula, eorumq́; ſigillatim naturas explicemus.

Inductio.

Stirps aut metallū, formæ ſuæ debet, quod ſtirps eſt aut metallum: & reliqua eodē modo omnia. Verúmne id eſt? *B.* Ita volunt. *Eu.* Ipſum quoque elementum neceſſe eſt vt elemēti rationem à ſola acceperit ſpecie. *B.* Et id quoque. *Eu.* Atqui per formam elementum ſubſtantia eſt, & huius generis ſubſtantia. Nam vt huius illiúſve generis ſubſtantia ſit, hoc eſt vt ſit vel ignis vel terra, non potuit à materia capere, quæ eſt rerum omnium communis. *B.* Hoc iam paulò antè conceſſi. *Eu.* Vndenam igitur? *B.* A ſua forma. *Eu.* Ergo hæc elementi forma, per quam ignis eſt ignis, & ab aqua differt, ſubſtantia eſt. *B.* Quomodo? *Eu.* Nam ſi ignis eſt ſubſtantia vt fateris ipſe, quod illi tribuit vt ignis ſit, ipſum quoque ſubſtantia eſt. *B.* Conſentaneum eſt. *Eu.* At ea eſt ipſa ignis ratio, quam tu formam eſſe non inficiaris: quo fit vt concludatur neceſſario, cùm ignis, tum cuiuſque elementi formam ſubſtantiam eſſe.

A definitione.

Inde nos elementum vel aliam ſubſtantiam definitione comprehenſuri, non figura, non colore, non pulchritudine, non turpitudine finimus, ſed ea ſubſtantia à qua res quæque naturalis ſuam duxit eſſentiam, ea autem forma eſt, quæ rei cuiuſque definitionem concludit. Rurſus vt ſtirps à metallo, & animal à ſtirpe, formæ varietate & diſſimilitudine differt, ſic & elementum, quod ipſum quoque ſubſtantia eſt, à cæteris ſubſtantijs diſtabit, natiua quadam & inſita ſibi ſubſtantia. Vt enim ſubſtantiæ eſſentiam nullum accidēs explere poteſt, ſic neq; poteſt illa rerum οὐσιώδης, id eſt, vt quidam loquūtur, eſſentialis differētia ex accidente conſtitui, quippe quòd rei naturalis eſſentiam immutare nequeat. Cùm igitur in cæteris omnibus ſubſtātijs id quo diſſidet vnum ab alio ſubſtātia ſit, quî fieri poteſt vt in elemētis quæ veræ ſubſtantiæ ſunt hoc ſecùs habeat?

Conclusio.

B. Iſtam hercle controuerſiam non fouebo diutiùs, præſertim cùm eam induxerim, rei tuæ nō admodum, vt dicis, neceſſariam. Proinde non verebor hac de re pedibus in tuam ire ſentētiam: vixque credam, Galenum, Alexandrū, Philoponum, & reliquos huius familiæ celebres viros, elementis formam tribuiſſe, nullius ſubſtantię participē, ex ſolis qualitatibus conflatam. Sed (vt Auicēnas interpretatur) quia nobis ignotæ ferè ſunt rerum eſſentiæ, & quia non ſunt ſua formis impoſita nomina, eo factum eſt fortaſſe, vt

illi viri

illi viri elementorum formas propriarum & inſeparabilium qualitatũ nomine appellauerint. *Eu.* Hoc ſanè tolerabilius, ita enim maximos viros, à craſſæ ignorationis crimine, modeſtè vindicabis. *Ph.* Iam me nihil huius quæſtionis pœnitet, etſi modò verebar ne improbiùs feciſſe viderer. Et quia pudẽdum nõ eſt diſcendi ſtudium, nihil reformidabo philoſophica quædam denuò in medium proferre. *Eu.* Propone igitur quàm potes breuiſſimè, ne properantes ad grauiora, nos medio curſu teneas.

NATVRALIS CVIVSQVE CORPORIS ſimplicem eſſe formæ ſubſtãtiam neq; hanc eſſe ex ſubiecti formis ortam, contra Alexandrum.

PHILIATROS.

OMnis quæ ſenſibus apprehenditur ſubſtãtia, ex ſubiecto & ſpecie tanquam è ſuis partibus eſt compoſita, quemadmodum & quæcunq; ars effinxit, in æris, lapidis, aut ligni materia, ſpeciem quandam ab arte, & ornamentum habent. Elementũ quod corpus eſt ſimplex, pro ſubiecto ſimplicem & prorſus informem, ab omniq; ſpecie deſtitutã materiam habet. Compoſitum autem miſtumq; corpus naturale, ſubiectum ſimplex habere nequit. Sic enim videmus vnius modi & ſui vndequaq; ſimile corpus (Græci ὁμοιομερὲς vocãt) quod eſt omnium compoſitorũ longè ſimpliciſſimum, vt aurum, vt lapidem, vt ferrum, permiſtum & è quatuor elementis coagmentatum ſubiectum habere. Siquidem antè conceſſimus, miſti corporis materiam à quatuor elementis ductam eſſe, quæ aſſeruatis ſuis formis in miſto corpore permanerẽt. Nam ſi perirent illorum formæ, tum re vera interitus eſſet, haudquaquam permiſtio. Quinetiam multiforme variæq; naturę corpus contemplãs, cuiuſmodi hęc roſa, aut iſta tam blandè nobis accidens laurus eſt, oculorum obtutu clarè video (neque enim demõſtrationis fides maior aliũde eſſe poſſit) ſubiectum corpus, ex multis diſſimilibusq; partibus conſtare, aliam eſſe radicem, alium corticem, aliud lignum, aliã medullam, alia folia, alias baccas. Rurſum diſpari magis, & ampliori varietate diſtinctum eſſe animalis ſubiectum, quod

Elemẽti materia ſimplex.

Similaris corporis materia cõpoſita ex elementis eſt.

Diſsimilaris corporis materia multiplex eſt.

Diſsimilaris corporis partes eſſentia differunt.

præter eam partium diuerſitatẽ, conformationẽ quoq; in illis habuit et multiplicẽ figurã. *Eu.* Rem attigiſti mi Philiatre, vtiliſsimam omnino, nec vlli, opinor, dubiam, quippe quæ ſenſu plus ſatis comperta ſiet, et ſi fortè rationem præter ſenſum requires viuentium officia & actiones contemplatus videbis neruos, oſſa, carnem, vires vſusq; tam diſſimiles obtinuiſſe, vt illorum quoque naturas & eſſentias latiſſimè differre pronuncies. Quinetiam habent ſimilares hæ partes vel inter ſe compoſitæ quædam propria temperamẽta, quæ quum integra ſeruẽtur & inuiolata, par eſt & illarum naturas, quæ tẽperamẽti ſunt comites, incorruptas manere. Quid enim eas diſſoluere poſſit, inuiolato temperamento? Ita planum fit in animantis compoſitione, oſſà, neruos, carnem, membranulas & reliquas partes ὁμοιομερεῖς, non modò colore, craſſitudine, alijſve qualitatibus & conformatione, ſed & ingenito temperamento, & propria eſſentia ac ſpecie diſſidêre. Hæc ſi quis ad ſtatuendas rerum differentias non ſatis eſſe exiſtimabit, quánam, obſecro, alia ratione eſſentias rerum diſtinguet? aut quænam dabit corpora, quorum ſit quàm illorum diſſimilior eſſentia? & his tamen (ſi quibus alijs) ſuam eſſe ſubſtantiam negabit nemo, niſi ſi quis eò contentionis & amentiæ proceſſerit, vt dicere auſit, tam noſtri corporis partẽs quàm reliqua vel maximè diſsidẽtia corpora, ſolis accidẽtibus ſeiũgi. Sed enim is vetuſtiſſimorũ philoſophorũ iã pridẽ exploſum decretũ reponet, qui abdicatis formis, ſolis accidentibus perfici diſcernique omnia aſſeuerabant. Quocirca propoſitæ hîc à te ſententiæ accedẽs, profiteor, non animantium ſtirpiumq; modò corpora, ſed lapidum quoq; et metallorum quorũdam, multiplex haberi ſubiectum, cuius particulæ ſpecie & eſſentia, non ſolis accidentibus diſsideant. *B.* Leuaſtis me onere nõ paruo, planius alioqui & fuſius illa explicaturum. Iam enim vobis probaturus ſum, quatuor primordiorum naturæ, ſimpliciſsimam eſſe formam, compoſitorum autem ex ijs corporum, perfectiorem & ex compluribus coagmentatam. Sic enim diligentiſsima rerum peruestigatione videtis, lapidi quàm elemento præſtabiliorem ineſſe formam, & ſtirpi quàm lapidi, & animãti quàm ſtirpi: quaſi pro dignitate ſubiecti formam cuiq; largita ſit natura. Nempe igitur tu negabis ijs compoſitam eſſe formam, quibus eſt, com-

Argumẽta quæ nititur probare diſsimilaris corporis compoſitã eſſe formam.

compoſitum ſubiectum? Aut ſi id concedes, non etiam illud dabis, genitam eſſe cuiuſq; rei formam, & ex ijs prognatam formis quæ ſunt in ſui ſubiecti concretione? quæ ſi ita eſſe fateberis, fateare ſimul neceſſe eſt, non eſſe eam aliunde petendam, neque ei facultates vllas ineſſe, niſi quas ſimplicium naturę conferunt. Hęccine tibi ſatis firma argumenta eſſe vidẽtur? de quibus quid ſentias, & quibus ea rationibus infirmes, audire ſanè velim. *Eu.* Hæc vnde & ex cuius fõtibus, & quorſum deriuata ſint, ſatis perſpicio, neq; fieri poteſt vt ſine grãdi contentione dirimantur: de quibus dicam equidem iam nunc meam ex Ariſtotelis mente ſententiam. Elementi ſimplex eſt forma in ſubiecto ſimplici: naturalis autem corporis compoſiti, quanquam coagmentatum, & ex diuerſis partibꝰ cohærens eſt ſubiectum, ſimplex tamen eſt totius forma, ſed quæ multiplici & compoſito ſubiecto vtens, multiplices cõpoſitaſque obit functiones, è quibus perfectio illius intelligitur. *B.* Dilucidiùs hæc eloquere, vix enim aſſequimur. *Eu.* Formarum multi ſunt ordines, ex officiorum generibus digeſti. Nam quum forma natura quędã ſit, eaq; motionis principium, quæcũque vnius ſimpliciſq; motus cauſa fuerit, ſimpliciſſima illa & imperfectiſſima, & infima iure optimo iudicabitur: quæ verò multiplicis varijq; motus erit opifex, perfectior erit illa certè, & altioris cuiuſdam ordinis. Sic elementi forma, quia loci mutatione ſurſum tantùm aut deorſum fertur, omnium cẽſetur imperfectiſsima & abiectiſsima: ſtirpis, quæ nutritionis etiam, incrementi procreationiſq; motum ciet, nimirũ perfectior habetur et nobilior. Hac rurſum abſolutior eſt animantis forma, quæ præter hæc ſenſum confert, et voluntariam progreſſionem. Omnium tandem ſuprema & perfectiſſima eſt hominis ſpecies, quæ ſupra hęc omnia mẽtem diuinum munus à dijs immortalibus eſt cõſequuta. Cõueniebat autẽ vt quæ forma perfectior eſſet, ac pluribus prædita facultatibus, ea pleniorem & inſtructiorem corporis velut officinam haberet, vt multiplicem inſtrumẽtorum copiã ac varietatem ad alias atque alias accommodaret functiones. Nam neque perfecta, & multas in ſe efficientias obtinens forma, in materiam commigrabit rudem, ſimplicem, & impolitam: nec ſi commigrabit, aut in ea incolumis ſtare poterit, aut omnibus ſuis muneribus plenè defungi. Elemento-

Solutio.

Formarũ ordines.

rum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum omnino rudis & ſimplex eſt materia: Æri, lapidi ſubiectum ex ſola elementorum temperatione compoſitum ineſt. Stirpibus & diſsimilare & iam organicum corpus ſubſternitur: in animãtibus verò, cùm partium diſsimilitudo quàm in ſtirpibus eſt maior, tum inſtrumentorum concinnitas & elegantia decẽtior. Ipſum deniq; hominem tam fabrè fecit Natura, vt videatur voluiſſe ex eo tanquam abſolutiſsimi operis exemplari, de ſe fieri exiſtimationem, adeò multis gradibus eum ſupra cæteras omnes res naturales extulit. Ad hunc igitur modum, ſimplex quidem eſt omnium rerum forma, ſed quanto ſublimiorem in locum euecta eſt, quantóq; plures in ſe continet efficientias, tanto ſubiectum abſolutius, inſtructi' et ad ſingula commodius efficienda obtinuit: eſt enim formę

Aliud argumentum.

gratia conditum corpus, non item forma, corporis. *B.* Quid audio? nę tu fœlix es, quòd abſint philoſophorum quos ego ſector greges: qui ſi adeſſent, vniuerſi, ſcio, in te impetũ facerent, tum ſingulæ familiæ tecum ſummo iure agerent: inſtaret princeps ille noſter Alexander, & te à ſententia tua deductum, in ſuam facilè perduceret: alij te propè innumerabiles, diſputationum ſuarum & interrogationum laqueis te irretitum tenerent, quibus cum tibi iuſto ſacramento contendere non liceret. Etenim ſi ſimplicium è quibus res componuntur ſpecies, integræ ſeruantur in compoſito, neque pereunt vti fateris, par eſt omnino, haud ſecus inter ſe componi miſcerique atque ſuas quibus inſident materias, & ex eiuſmodi permiſtione formam totius enaſci, eamq; ſicuti & ſubiectũ, eſſe cõpoſitam veluti concinentium formarum quãdam harmoniam: argumẽtum dabo, ſi fortè deſideras, certiſsimum. Stirpis enim & animantis totius actio, ex conſpirantibus in vnum partium omnium functionibus prouenit, neq; totius alia eſt, quàm omnium inter ſe conſentiẽtium partium actio: ita etiã tanquam clara voce proclamante natura, credendum, nihil aliud eſſe totius formam, niſi iſtum ſingularum formarũ conſenſum & conſpirationem, nec ipſam aliunde niſi ex ijs ortã

Lib. de anima.

eſſe. Quid igitur Alexãder? Simplicia (inquit) corpora, quo-
,, rum ſubiectum ſimplex eſt, ſimplicem quoq; ſpeciem & na-
,, turam adepta ſunt. In quibus autem non ſimplex ſubiectum
,, eſt, ſed iam corpus aliquod, ſiue compoſitum: in ijſdem ſpe-
,, cies, ornatu diſtinctiore & compoſitiore perfectior eſt. Neq;

immeritò

immerito: ſpecies enim illa, quæ eſt in materia & in ſubiecto confert aliquid ad eorum ſpeciem, quæ compoſita ſunt. Paucis verò interiectis hæc adijcit: Multitudo formarum, earumque diuerſa commiſtio, in ſubiectis corporibus æquabilẽ mutationis cauſam adferre poteſt. Hæc nónne planè loquuntur eorum quæ miſcentur corporum formas etiã ipſas permiſceri, & ex illis formam totius exurgere, quę ſit ipſa quoq; compoſita? *Ph.* Dij boni quantum inter vos diſsidij? éſtne quicquam hac ipſa controuerſia magis controuerſum? res eò veſtra contentione redacta eſt, vt quid potiſsimum ſequar ignorẽ, quæ cùm vos præcipites egerit in contraria quaſi διαμέτρου extrema, neque videam quemadmodum poſſint veſtra ſenſa, aut commoda interpretatione conciliari, aut pro veritate rectè dijudicari: reliquum eſt vt alijs arbitri & ſequeſtris honore conceſſo, diſceptationis huius tantũ ſpectator ſim. *B.* Optimè. *Eu.* Iam verò ſi tibi videtur, argumẽtationis tuæ rationem ineamus: quæ, mihi quidem, eò ferri videbatur, vt adhibita demonſtratione, conficeret omnino, doceretq; compoſiti corporis formam, ex ſimplicium formis coaleſcere. Hîc tu nos aduerſariorum numero, & magno, vt putas, nomine minaciter terrere conat⁹ es, neq; fortè ſatis idoneorũ. Quòd ſi vt teſtibus oppugnamur, itidem implorato teſtium auxilio propugnare libeat, pro multis vnus nobis erit Ariſtoteles, cuius authoritas et argumentatio poſſit omnes omniũ rationes refellere. Is (memor es, credo, ſcriptorum) diſputando iã olim cõfecit, neq; animã neq; formã eſſe harmoniã. Eſt enim harmonia cõſentiẽtiũ ac cõſonantiũ vocũ proportio. At hęc iſta proportio ſubſtãtia nõ eſt: anima autẽ eſt ſubſtantia. Item Anima corpore prior eſt & præſtãtior, in eóq; principatũ tenẽs ac dominationẽ, ipſum moderatur ac mouet. Harmonia autẽ ſuo inſtrumento, vt cithara, poſterior eſt, neq; habet vllũ in eo imperium: non id mouet, non moderatur. Quinetiam quouis modo, diſſoluto conſonantium rerum concentu, & ipſa diſſoluitur harmonia, mutatoq; intẽditur aut remittitur: at in partium miſtione & temperatura id ſecus habet, neque enim eius temperaturę mutatione alia ſtatim atque alia appa ret aut exiſtit anima. Cumq; ad offenſionem interdum vſque mutetur corpus, ipſa nihilominus tamen permanet anima, etiamſi cernimus harmoniam viciatam: & ſuum cuiq; temperamen-

Solutio.

1. de Anima. Formam omnẽ ſimplicem, nec compoſitã eſſe ex ſubiectarũ partiũ formis.

peramentũ mutare liberũ eſt,animã nemo niſi cũ vita mutat. Quis igitur formã harmoniã eſſe dicat? nec verò corporis eius quod ἀνομοιομερὲς propterea dicitur,quòd non vnius generis & ſui per omnia ſimiles omnes partes habeat,forma,compoſitio quædam eſt formarum eiuſdem generis,& inter ſe ſimilium,quæ ſic inter ſe connexę & aptæ videantur,vt in vnũ ſine vlla diſcordia conſentiant atque conſpirent. Ridiculum enim eſt,putare animam aut formam perinde atque ſubiectũ corpus ex partium differentium nexu compoſitioneq; conſtare. Sed eſt neceſſe,totius compoſiti vnam eſſe formam ſimplicem,quæ à ſimplicium partiumq; formis diuerſa, illas incorruptas & integras in toto coërceat, alioqui perituras. Id probatur Ariſtotelis locupletiſſimo teſtimonio,ex ſexto τῶν

Commen. ult. μετὰ τὰ φυσικά. Quod,inquit,ex aliquo conſtat,ſic eſt compoſitum vt vniuerſum ſit vnum,non vti cumulus, ſed vt ſyllaba ,, (ſyllaba autem non eſt elementa ipſa, neq; eſt idem quod, b, ,, &, a. neq; caro eſt ignis ac terra: diſſolutis elementis hæc nõ ,, ſunt,caro inquam ac ſyllaba:elementa autem ſunt & terra & ,, ignis)ſyllaba igitur profectò eſt non ſolùm elementa, litera ,, vocalis & muta, ſed etiam aliud quiddam. Itidem & caro ,, non ſolùm ignis ac terra, aut calidum frigidumque eſt,ſed e- ,, tiam aliud. In eandem ſententiam ſunt & illa: Hoc quidẽ eſt ,, ſubſtantia vniuſcuiuſq; rei,nam vt res ſit,hæc eſt prima cauſa quæ non eſt elementum,ſed principium. Sunt alij loci complures libro ſecundo de Animalium procreatione, in quibus idipſum manifeſtiùs explicauit. Sed de his aliâs ſeorſum plura. Cur autem oporteat aliud quiddam, nouumq; principiũ & cauſam,ſimplicium formis induci, adfert,cùm de Anima

Commen-39. contra Empedoclem diſputat, non poſſe ſimplicia,maximè autem contraria, in vnum coïre & contineri, niſi arcto velut vinculo, fortius quid & valentius, ipſa ſtringat ac coërceat ne diuulſa diſſipataq; mox diſtrahantur, & eò redeant, vnde

Numero 39. ſingula profecta ſunt. Quinetiã primo de anima, contra Platonem eadem ratione oſtendit,ſi in vnum atque idem coaleſcent,quę diuerſa ac multa ſint,neceſſe eſſe alterius vi ea cogi, copulari, & ne diffluãt cõtineri. E quibus intelligitur planè, vt corpus è quãuis multis compoſitum, vnum tamen eſſe dicimus,ſic dicendum eſſe, formam ipſius vnam & ſimplicem eſſe. Quid habes,obſecro,quod ad hęc reſpõdeas? Tú ne Ariſtotelem

ſtotelem ſuperabis vel authoritate,vel argumentorum ſubtilitate ac robore,quibus omni ſtudio totiſque viribus efficere conatur, compoſitorum corporum neceſſariò oportere ſimplices eſſe formas. *B.* Non ego ſanè, cùm meam modò ſententiam exponerem, id dicere volebam,compoſiti corporis animam vel formam harmoniam eſſe, & quandam è multis compoſitionem. *Eu.* Id ſermo tuus præ ſe ferebat. Quid igitur ſentis?dic amabò, apertiùs. *B.* Hoc volebam: compoſiti formam vim quandam eſſe,ex ſubiectorum ſibi corporũ temperamento ac miſtione. Subiecti enim ex miſtione præparationem,ipſamq́; potentiam, cùm ad abſolutionem peruenerit,tum ἐντελέχειαν id eſt perfectionem fieri, quæ rei ſit forma. Ita formam de potentia materiæ educi ſentio,quòd ipſa potentia continenti progreſſione,tranſeat in formam, actuſque fiat. *Eu.* Hæc ſunt Alexandri illius Aphrodiſęi. Tú ne igitur vis illius partes conſerto pede tueri? *B.* Quid ni obſecro? *Eu.* Etiam atque etiam quid reſpondeas vide, & quæ quantaque incommodorum conſequutio,te penè obruat. *B.* Quorùm nam? *Eu.* Neceſſe eſt eo quidem authore, ſubiecti præparationem, non accedentem ſolùm adiuuãtemque, ſed primam & efficientem cauſam ſtatui:quippe quę de ſe omnem formę eſſentiam proferat ac ſuſcitet.Simul verò ex ſubiecto ſibi corpore,animam omnemq́; ſpeciem emergere: & à corporũ differentia, formarum varietates proficiſci. *B.* Hæc principia ſunt, & veluti fundamenta illius opinionis. *Eud.* Horrenda ſanè. Conſequitur enim formam omnem, vel ipſius hominis præſtantiſsimam mentem,mortalem & internecioni obnoxiam eſſe, ſi quidem ex ſubiectorum præparatione & interitura harmonia reſultet: quo quid eſſe poteſt, vel abſurdius vel magis impium? *B.* Bona verba:rem dicis illi viro nec nouam,nec inopinatam. *Eu.* Euge virorũ optime,perge vt cœpiſti: nec te huius pudeat, quod ponendum erit ſubiectum, ipſum ſua ſpecie dignius,& præſtantius:eius eſſe in compoſito principatum,moderãdiſq́; actionibus ipſum præeſſe, quas omnes per formam ceu per inſtrumentum exequatur: neque formam habendam eſſe præcipuam functionis cauſam,quæ corpore pro inſtrumento vtatur. *B.* Hæc opinor,tibi nõ cõceſſerit Alexander. *Eu.* Sunt tamẽ ſuperiorib. annexa & cõſequentia,quod vt ille fateretur nec tuum expectauit iudiciũ,

Nec formã eſſe uim ex ſubiectarum partiũ naturis profectã.

Quæ incommoda ſequerentur ſi forma ex ſubiecto naſceretur.

nec te conſiliarium adhibuit. Quid enim ait? Neque grauitas, inquit, ob id infrà tẽdit, quòd vtatur terra cuius eſt poteſtas, ſed terra ipſa intercedente grauitate (quæ & poteſtas & forma & perfectio terræ eſt) fertur inferius. Idem in anima modus habetur, quum ipſa quoque poteſtas & actus & forma ſit eius corporis à quo poſſidetur. Eius enim procreatio quodammodo ex miſtione & temperamento primorũ corporum eſt, ſicut oſtendimus: Atque per animam operatur id corpus in quo principatũ animæ eſſe conſpicimus. Agnoſcis ne hęc Alexandri? *B.* Agnoſco optimè: neque vt tu abſurda, ſed opinabilia problemata eſſe iudico. *Eu.* Siccine nihil te pudet tam deteſtabilis opinionis? qua nihil nec dici nec cogitari poteſt in philoſophia vel diſtortius vel monſtruoſius. erubeſcunt opinor qui nobiſcum hîc ſunt boni doctique viri, audita iſta tam peruerſa philoſophia. Sed nullus te tamen aut metus deijciat, aut pudor ſuffundat, quo minus fortiter tuis inſiſtas gradibus, et iſtos abſurdiſſimarum rerũ quoad poteris perferas inſultus: ex hac enim tolerãtia clariùs, opinor veritas elucebit. *B.* Quid hîc mihi tua opus eſt cohortatione? obſiſtam intrepidus, nec dubitabo animi confidentia, quanta maxima eſſe poteſt aſſeuerare, quęcunq; huc ex Alexãdro protuliſti, ea omnia lõgè omnium eſſe veriſſima, ſibiq; aptiſſima conſequentia per omnia conſentire: videri autem pleraque falſa, quoniam abſtruſa ſunt & à vulgi intelligẽtia remota: ſed in his ſicuti in omnib⁹ quæ poſita ſunt in rationis probabilitate, ſatis eſſe duco, ſi ſecum vniuerſa cohæreant, nulla vſquam intercurrente pugnantia, nouaq; probabiliter inducere cuique liberum eſſe, id vnũ modò caueas, ne quid dicas quod videri poſſit non ſatis conſentaneum. *Eu.* Quid iuuat opinionum varietas, ſi quam teneas, quæ cęteris præſtare & probabilioribus rationibus niti videatur? Sed ad rem ſingula dijudicemus accuratè. Corpus, inquit Alexander, operatur per animam, ſicuti terra per grauitatem deorſum fertur: quaſi verò ſit anima corporis agentis inſtrumentum. Ariſtoteles contrà cenſet, omnia omnium, cùm animalium tum ſtirpiũ corpora, animæ eſſe inſtrumenta, eiuſq; gratia facta eſſe. Alexander, animam, omnemq; adeò rei formam corpori ſubijcit inferioremq; facit. Ariſtoteles & omnes omnium rectè philoſophantium familiæ, excellẽtiorem & ſuperiorem eſſe volunt

ſunt. Ille omnis actionis omniſq; motus principiũ & cauſam corpus eſſe docet. Hic contra Empedoclem rationes collegit, cur formam, quam et naturam ſimpliciter appellat, omnium cauſam & initium motus eſſe conueniat. Nunc age vtri poti⁹ accedẽdum putas, Alexandró ne an Ariſtoteli? Vtrius eſt apud te maior authoritas? Quòd ſi apud te leuis & infirma eſt nominis exiſtimatio, rationes vide, quas ſi Alexãdro firmiores & euidentiores eſſe comperies, tum demùm Ariſtotelem contemnito. *B.* Suæ non deſunt Alexandro rationes, neque tam præceps ac deuius is fuit, vt iam ſatis cognita Ariſtotelis mente, temerè voluerit nouam introducere doctrinã. *Eu.* Plerique gloriæ, vt ipſi appellant, immortalis adeò magna tenẽtur ambitione, vt celebritatem nominis, & ſuam illã immortalitatem vel falſis inuentis, vel etiam flagitio quærere nõ dubitent, ſed tu quod verum eſt fatere: An non tibi videtur Ariſtoteles (puto enim te eius omnia euoluiſſe) firmiſsimas atq; adeò neceſſarias omnino rationes ad hanc rem attuliſſe? An non animaduertis Alexandrum in exemplis & inductionib⁹ iiſq; non magna probabilitate ſeptis plurimùm verſari? Sed oculos, obſecro, in te ipſum cõuerte, et in omnes penitùs partes introſpice: An nihil te mouet dictorum improbitas? Audebís ne tuam animam temeraria confeſsione mortalem facere, & cœleſtem illam diuinitatem fœdo lutulentoq; corpori ſubijcere? Hæccine tã impia, & tã nefanda recipies? Quid ſentias, reſponde quæſo ſimpliciter & ingenuè, neque tuam libertatem, vllius quantumuis magni hominis præiudicio tibi ademptam eſſe velis. *B.* Sit, vti vis, rei cuiuſq; forma, ſimplex quædam ſubſtantia, ſit & illa præcipua efficienſq; cauſa functionum, præſtantior corpore, quo in obeundis functionibus tanquam inſtrumento vtatur. Sed tamen illa ex corporis temperamento prodijt, ceu vis quædam ſimplex ex ſubiectorum corporum temperie et concordi harmonia profecta. Non hoc, puto, negabis, ſi diligentiſſimo examine omnia libraueris. Sic enim compoſitæ theriaces aut medicatæ potionis vim, ex ſimplicium commiſtis temperatiſq; viribus extitiſſe intelligimus, quod cum Galeni etiam mente conſentaneum eſt. *Eu.* O callidum verſutumq; hominem. Quod ipſe ſatis tueri non potes, id videri vis mihi condonare, vt ſummo totius diſputationis capite viciſſim accepto, reliqua vel ab

Aliud argumentum quo contendit formam ex ſubiecto naſci.

inuito extorqueas. Nam ſi formam ex ſubiectorũ corporum temperie ortam eſſe concedam, facilè deinde quæcunq; controuerſa ſunt tibi aſſumes, euerſis omnibus philoſophiæ pręceptis. *B.* Putabam litem hanc inter nos iſta moderatione dirimi poſſe. At cùm de ſuſcepta ſemel opinione, nihil velis remittere, ſed omnia ſummo iuris rigore perſequaris, tuebor et ipſe prefractè meam opinionem, de qua nulla vis, nullum periculum me poſſit depellere: mordicùs tenebo, cùm animam, tum omnem ſpeciem, ex ſubiecti corporis cõſtitutione & innata potentia naſci, neque aliunde prodire, nihil curans, ſiue tu hanc mortalem eſſe, materia poſteriorẽ atq; abiectiorẽ, & illius inſtrumentum, ſiue his contraria ſtatuas. Hæc munitiſſima eſt arx in quam me recipio, vallo, foſſà, multarumq; rationum telis ac iaculis inſtructiſſima: hàc ſi oppugnare proponis, ſenties, quanto tuis inde veniant machinę potentiores & rapidiores. *Eu.* Ego verò machinis fortaſſe nullis, ſed latẽtibus tantùm ſubterraneiſq; cuniculis te petam. Iam igitur age dulciſs. Brute: hęc iſta vis, quã rei naturalis formã appellas, nónne ſubſtantia eſt? Hanc ne Alexander quidẽ ipſe ſubſtantiam eſſe negabit: tu verò quid? *B.* Eſto ſubſtantia. *Eud.* Miſtorum elemẽtorum temperaturam, omnemque ſubiecti hinc exortam habitudinem & potẽtiam, ſtatuis, ſcio, in qualitatum genere. *B.* Sic neceſſe eſt. *Eud.* Atqui ex vna, vel ex multis qualitatibus, ſubſtantia emanare nequit. *B.* Nequit prorſus. *Eu.* Qui igitur fieri poterit, vt ipſa rei forma, ex qualitatum permiſtione et temperamento prodeat, ſolæque qualitates nullius ſubſtantiæ concurſu & ope ſubſtantiam ingenerent? *B.* Non è ſola (ne quid ignores) fit qualitatũ miſtura & temperie, ſed ex ipſa quoque earum, quæ in elementis ſunt formarum, confuſione & permiſtione. *Eu.* At elementorum formas Alexander in qualitatum genus retulit, vt hac etiam ratione, neceſſe ſit, eo certè authore, cõpoſiti formam, ex qualitatibus enaſci. *B.* Ego verò nequaquam illi in præſens aſſentior, ſed Auerrhoidi potius, qui elementorum formas, ambigui, ancipitiſq; generis eſſe poſuit: huius opẽ ſi hîc imploro, quid iam oberit, quo minus compoſiti totius forma è ſimplicium ſubiectorum formis emergat? *Eu.* Quòd ne ſic quidem ſimplex erit forma, ſed vt corpus, ita & ipſa quoque compoſita. *B.* Mentẽ meam nondũ, vt video, cõſequeris. *Eu.*

Quî

Quî ſic? *B.* Quia ex ſubiectarum formarum temperatura, ego ſimplicem naſci poſſe exiſtimo, quę licet ſit ipſa ſimplex, omniũ tamen formas, ſuo veluti ſinu complectatur. *Eu.* Id ne fieri poſſe? *B.* Quid ni? *Eu.* Auſculta paulíſper, vt quid ego velim, & tu quod quæris ſcias. *B.* Auſculto, loquere quid velis. *Eu.* Quæcunque ad rei naturalis procreationem confluxêre, ſeu ſimplicia ſeu compoſita corpora, ea priuſquam mutua inter ſe actione componerentur & coïrent, ſingula cùm materias & formas ſuas habuêre, tũ qualitates perpetuò ipſis inſidentes: Itá ne? *B.* Quorſum hæc? *Eu.* Nihil nunc quidẽ id refert, reſponde tantùm, neque ad finem præproperè contendas. *B.* fateor elementa tribus illis inſtructa, in rerũ procreationem conuenire: Quid tum poſteà? *Eu.* Dum vera & exquiſita fit illorum commiſtio, qualitates illæ diffunduntur totæ in totas: Siccine tibi videtur? *Bru.* Id iam ſæpius antè conceſſi. *Eu.* At nequeunt illorum materiæ ὅλαι καθ᾽ ὅλας permiſceri, ſed longa partirione partibus eò reductis, vt iam ad extremum exiguę illæ, coniunctione quadam inter ſe vinctæ cohæreant. *B.* Sic quidem neceſſarium eſſe duco: nam ſi materiarum perfecta fieret confuſio, corpora in ſeſe penitùs ipſa ſubirent: quod mihi quidem videtur abſurdius quàm vt recipi debeat. *Eu.* Nec verò formæ materias quibus ſemel infuſæ ſunt, deſerunt vnquam, neque poſſunt aliæ in alias tranſitione facta commigrare: id ſcis optimis quibuſq; philoſophis ita viſum eſſe. *B.* Et mihi quoque. *Eu.* Formarum igitur non alia quàm materiarum miſtio erit, neque relictis ſedibus exiliẽt formæ, quo ſeorſum ipſæ & à materia ſolutæ inter ſe cõmiſceantur: ſed ſubiectis immerſæ, quemadmodum illa ſic et hæ afficientur. Quocirca vt materiæ totæ in totas penetrare nequeunt, ſic neque formæ. *B.* Quid tandẽ inferes? *Eu.* Nõ poſſe ſimplicem eſſe ſpeciem, quæ à tali temperatione proſiliat. *B.* Vide quò rem deducere velis: nõ enim perſpicio, vnde aut quo modo iſthęc confeceris. *Eu.* Dicam, ſi voles, planiùs. *B.* Tua commenta nihil moror, neque mea intereſſe puto, vt captioſis iſtis & argutis cauillationibus reſpondeã: hoc ſatis habeo perſpectum, rei naturalis formam, ſubſtantiam eſſe ſimplicem. *Eu.* Fortaſſe tecum mihi conueniet, ſi ſine vlla omnino lite, rem omnem paulò altius vnà cõtemplemur. *B.* Ea verò mihi plus ſatis eſt perſpecta. *Eu.* Fac igitur, per te eru-

Simplicem totius formã non poſſe ex ſubiectis formis emergere.

Demonſtratio.

diar, fac id pleniùs concipiam, quod animum mihi iam dudũ ſolicitat & angit. *B.* Quid iſtuc? *Eu.* Huius mei muli corpus vniuerſum, nónne ex oſſium, neruorum, membranarum carnis, cutis, aliarumq; ſimilarium partium copulatione conſtructum eſt? *B.* Perge quò cœpiſti. Quid enim hîc reſpondeam, ad hoc quod eſt vel carnifici compertum? *Eud.* Quid porrò, An non illud etiam compertum, conſimiles has & vniuſmodi partes, integras & inoffenſas in corporis compoſitione ſeruari, & ſuam eſſe cuiuſq; earum propriam & eſſentiam & formam? *B.* Compertũ & illud etiam lanijs. *Eu.* Perge, obſecro, tua iſta in reſpondendo liberalitate vti, neque cõmittas vt ſordidus aut malignus videare in ijs rebus, quarum pleniſs. eſt etiam plebeiorum hominũ ſenſus: Partes illæ muli, conſimiles & vnius inter ſe modi nequaquam miſcẽtur ſiue illarum materias, ſiue formas ſpectes. *B.* Neque id ſanè opus fuit, ſatis erat illas apta concinnaque inter ſe harmonia coniungi, qualem hiſce in ædibus lapides, cemẽtum, trabes, & lateres, ab arte accepiſſe vides. *Eu.* Sic mihi quoque videtur. Quo igitur pacto fieri poteſt, vt noua totius forma, ex his tam multis ſimplex tamen ipſa prodeat? *B.* Tu videris ipſe, ita tamẽ certè res eſt. *Eu.* Si permanent integræ & inuiolatæ partiũ formæ, quo modo aliã de ſe ſimplicẽ, multæ ipſæ integræ & incorruptæ producent? ſi qua ex ijs prodire ſtatuatur hãc oportet eſſe compoſitã, vt & iſtarũ ædiũ cõpoſitã ab arte ſpeciem eſſe dicimus, non autem ſimplicem: erit ergo totius muli forma, ex ſubſtratis formis quędam veluti compoſitio, vtq; totum corpus, ſic & ipſa totius forma è multis diuerſiſq; partibus conſurget. Viden hæc eſſe neceſſaria. *B.* Neſcio, quibus aut vnde cõquiſitis tricis nos inuoluas in re ſatis plana et expedita: proinde cõmenticias iſtas ſimilitudines quàm aptè ad rem excogitaueris, iudicabunt alij, me certè non admodum mouent. *Eu.* Satisfeciſti cæteris: hoc verò poſtremũ rectè ne intuli, an non? *B.* Neſcio quid dicas. *Eu.* Scis, vir optime, ſed fateri pudet. *B.* Quid ſentiam taceo & contineo optimè, neque volo continuò palàm eſſe: proinde tu alium ſi videtur interroga. *Ph.* Quid te res minima tam citò, tam vehemẽter cõfundit, optime Brute? Collige teipſum & vel noſtra gratia reſponde, vt hæc diſputatio maturè tandem & cõuenienter concludatur. *B.* At enim ſui ſimilis ſemper eſt hic

Exemplo demonſtratur.

Eudo-

Eudoxus: Minutula quędã & acuta interrogat, quibus cõceſſis aut negatis, ſtatim nobis aliorũ conſequentium longã cõtexit ſeriem, cõfictorum ad oſtẽtationem exemplorum mirifica copia refertam, vt captioſis iſtis laqueis irretitos cogat vel quod antè negatum ſit etiam inuitos dare, vel quod ſtultè cõceſſum cum rubore repetere. *Ph.* Quid tua refert: permitte vt arbitratu ſuo omnia excutiat. Agedum reſponde. *B.* Si iubet hic doctorum virorum conſeſſus, dicam compoſiti corporis, compoſitam quoque eſſe illam ſubſtantiæ participem formam, ſed quæ ex ſimplicium tamen formis conſtet atque cohæreat. *Eu.* Hei, arcis tuæ pars ſumma iam corruit, caue ne te tota mox obruat. *B.* Satis in tuto eſt quicquid ſupereſt. *Eu.* Quàm durum & quàm arduum eſt, opinionem ſemel ac penitùs animis imbibitam euellere. Hic nullum non mouet lapidem, nihil, ne abſurdiſsimum quidem detrectat, id vnum ſibi modò retineat, formam rei ex ſubiecti compoſitione ſuſcitari, nulla neque cura neque æſtimatione perpendẽs, quidnam ponat, & fieri ne id poſſit an non. Propoſui tibi nõ Ariſtotelem ſolùm, ſed et Alexandri tui patroni rationes, quibus conficit, ſimplicem eſſe cuiuſque rei formam: quod & tu palàm atque ingenuè dediſti. *B.* Dedi equidem, ſed ante hanc altercationem, bellè, et ſine vllo diſsidio procedẽtibus adhuc rebus: nunc poſteaquam obortum & indictum video tam atrox bellum, nihil quod huic præceptioni aduerſum ſiet fatebor, ne veriſsimis quidem & clariſsimis rationibus cõuictus. *Eu.* Nempe hoc illud eſt quod rectè in comœdia ſcriptũ memini, Dum in dubio eſt animus, paulo momẽto, huc, illuc impellitur. *B.* Ne tu mihi iſtuc obtũdas: nondum enim de mea opinione deceſſi. *Eud.* Quænam ea eſt, obſecro? *B.* Siue ſimplex ſiue compoſita, compoſiti ſpecies eſſe ſtatuatur (nihil enim moror) eam tamen eſſe ceu quandam ex imperfectioribus partium formis abſolutam perfectionem: nunquam ab hac opinione digrediar. Exemplum modò protuli ex Alexãdro, de Theriace, & medicamentis compoſitis, quorum vis ex ſimpliciũ facultatibus dimanauit, vt inde colligeretur cõpoſitorum corporũ formas ac vires è ſubſtratis naturis proficiſci & originem dùcere. *Eu.* Apta verò ſimilitudo, quam ſi viciſſim in te retorqueam, omnia ſubuertam huius opinionis fundamenta. *B.* Quid ita? Theriace quæ iam temporis pro-

Neque etiam ſi totius forma cõpoſita ſtatuatur, eam poſſe ex ſubiectis formis prouenire.

Argumentũ de Theriace diſſoluitur.

greſſu,mutua ſimplicium effectione in vnum quiddam redacta eſt,tota quidem ſimpliciũ vires & eſſentias retinet incorruptas,ſed quibus noua totius forma,eaque ſimplex acceſſit, proprijs & nouis ornata viribus.Vnde effectus edit, qui licet obſcuriùs, omnes tamen ſimplicium redolent facultates,ac præter eos,alios quoq; qui recẽs inductæ formę proprij ſunt, quoſq; nõ vnius ex tota miſcella ſimplicis,ſed totius eſſe theriaces facilè iudices. Qui hos mirãtur alij à tota compoſitionis ſubſtantia, alij à proprietate quadam, alij à conſtituente forma,eos manare contendunt, & quamuis alijs atque alijs vtuntur verbis,eadem tamen omnes pronunciant. Eſt enim certè omnibus confeſſum, eas functiones nulla poſſe ratione comprehendi,neq; ex elementorum, ſimpliciumq; partium viribus demonſtrari,ſed vſu ſolo, atque experimento ab hominibus peritis animaduerti ac notari:ſimilis prorſus eſt in ſtirpis aut animantis fabrica contemplatio. In his enim vt in illis,mundi elementa,& primæ ſimpliceſq; partes, ſuo vtraque modo commiſcentur,quibus incorruptis ſimplex totius forma ſuccedit. *B.* Tua ſit iſta interpretatio:mea & alia eſt lõgè,& vt arbitror,ſanior. *Eu.* Vellem vt ego tibi, ſic tu mihi ſingula dilueres,id ſi placet rẽ altius paulò ac diligentius ſcrutemur. Quod ex illis mundi primordijs primum ac proximè conſtitutum aïs,aliunde nihil accepit,ſed ab illis ſuam omnẽ vim hauſit. *B.* Maximè. *Eu.* Compertum eſt autem,primordijs illis vires ineſſe, quibus ſurſum ac deorſum creantur. *B.* Compertum. *Eu.* Quicquid igitur ex illis cõſtabit,nihil ſupra ſimplicium vires ſortietur, ſed dũtaxat ſurſum aut deorſum feretur,pro modo naturaq; vincentis elementi. Quocirca nihil ex illis ſolis genitum, ſua natura poterit ſimul ad cõtraria moueri. *B.* Ita neceſſe eſt. *Eu.* At contrà fieri vides in ſtirpibus & animantibus,quæ dum ex alimento capiunt incrementum,ſurſum ſimul deorſumq; porrigũtur, & animãtium nõ varia tantùm,ſed et in contraria ſæpe eſt progreſſio, varia & multiplex ſentiendi vis, animi impetus aliâs alij, & comprehenſionum opinionumque admirabilis pugna, quid iſtorum quæſo motus elementorum reſipit? Num contraria elementa eadem ſimul particula dominantur, quæ cõtrarias iſtas motiones cieãnt? Id ſi nullo pacto fieri poteſt,qua fronte dices hæc ab impulſu elementorum pendêre? Prętereo

Siue ſimplex ſiue compoſita ſtatuatur totius forma,demõſtratur non poſſe eam ex ſolis ſimplicium formis eſſe.

plurimas

plurimas alias rerum vires, quas ideo occultas appellarunt, quòd illarum nequeat vlla certa reddi ratio: quas ſi tu voles vt reliquas omnes, elementorum naturis acceptas referri, ſudabis equidem plus ſatis, et prȩterquam quòd operam ludes, temeritatis inſuper atque imprudentiæ calumniam incurres. Ergo vt in theriace & in vnaquaque re compoſita, facultates cernimus nullius ſimplicium proprias, & quæ illorũ naturã minimè redolēt: ſic totius ſimplex quædam eſt ſpecies, quæ à ſimplicium formis eſſentiæ ſuæ nihil accepit. An ſi miſtum corpus ab elementorum permiſtione, & materiam & temperamentum ſumere fatemur, neceſſariũ ſtatim eſſe ducis, indidem quoque formam eius ac vires peti? Oculos mihi in hæc ſigillatim defigito, intendito animum. Plura non addam, ne ſuperuacanea probandi diligentia ipſe mihi diffidere videar, & claris ac conſpicuis per ſe rebus argumentorum fumos prætendere. Tu de his vt voles ſtatuito, neque enim tibi quicquam perſuadendum recepi: ipſa pro ſe veritas fortiùs conſtantiuſque certabit, nobiſque tacētibus ſe ipſa defendet. *B.* Næ tu prouinciam arduam ſuſcipis, ſi quidem me admonendo aut veriùs aſſentando, victum capere ac tenēre ſtudes. *Eu.* Quomodo victus teneri poteſt is qui cõgreſſum metuit, qui certaminis aciem conflictumq; ſubterfugit? *B.* Itá ne ſtomacharis? Apud te ſumus. Si imperas, hoc tibi aſſentior, rei naturalis formam non elici ex ſimplicium temperamento: id tamen quod eſt in comœdia præfatus, Hic impulit me, hæc nũc omnino vt crederem: Atque haud ſcio, an quæ dixit, ſint vera omnia. Sed paruipendo. *Eu.* O anilem inconſtantiam: virum te iudicabam, qui veritatis inueſtigatione gauderes, at nunc ſpreta ratione, quæ eſt incertis animi inuentis velut ancora ad quancunque aſſenſionem, quaſi ad ſaxum tempeſtate delatus adhæreſcis. *B.* Ita ferè vſu venire ſolet in tali loco ac turba. *Ph.* An non tibi ſatis eſt ô Eudoxe, victum hoſtem in has anguſtias et vincula conieciſſe? vís ne hũc prætereà ſuo iugulare gladio? *B.* Qui prudens, intrepidus & apprimè exercitatus gubernator videris ô Eudoxe, faceres et ipſe nõ minus me naufragium ſi hoc æſtuoſo & turbulento ſermonum fluctu iactareris: et ſi mihi, vt par eſt, viciſſim reſpõdere voles, oſtendam non minora te incommoda ſequi, quæ de hac opinione te retrahant. *Eu.* Erit id mihi certè gratiſſimum. Age

igitur

igitur,refelle quæ dixi: iam enim ego te liberum ac ſolutum mitto,quò pleniorẽ habeas ad id quod voles poteſtatem. *B.* Tu verò te ad reſiſtendum ac ſuſtinendum compara.*Eu.* Ego ne? tuos inſultus & incurſiones fortiſſimè perferam.

PARTIVM QVAE IN COMPOSITO SVNT ſingularum formas,eſſe veluti quaſdam præparationes inducendæ totius formæ,& eas eſſe multiplices. *Cap. IIII.*

BRVTVS.

Argumenta alia.

NAturalis corporis compoſiti, ſiue id ſimilare eſt ſiue diſſimilare,ſubiectum ais eſſe compoſitum, & ſimplicia è quibus cõponitur,vt oſſa,vt neruos,vt carnes,vt membranas, ſingula ſuis eſſe inſignita formis. Itaq; ſi his partib' alia inſuper totius induatur forma,fiet vt rei quę actu quodã & ſua forma integrè perficitur,alia (quod vllo modo fieri nequit)accedat forma,& vni eidemq; rei,multę perfectiones inſint: vtque ſimplicis vni' & ſimilaris partis,vt oſſis aut carnis multæ ac diuerſæ habeantur ſpecies,per quas & ex diuerſis cõſtaret eſſentijs & in diſsidentia genera referretur.Quid mihi ad hæc reſpondebis? *Eu.* Perge quæcunq; voles in vnũ conferre. *B.* Os,quod exempli gratia dictum ſit, ſua iam ornatum eſt ſpecie,ſuper quam ſi aliam inducis totius ſpeciem, id vtiq; vnum erit,ac multa multorumq; generum naturas adeptum,diſſidebit ipſum ſecum, quod quàm à naturæ rationib' abhorreat, intelligis, opinor.Hinc à peritiſsimis philoſophis ſcriptum audies, quicquid rei ſua ſpecie perfectæ, quã illi in actu(ſic enim loquuntur)eſſe dicunt,acceſſerit, id neq; ſubſtantiam eſſe poſſe,neque formam,ſed ſolius accidentis rationem ſubire.Quid igitur mirabare, cùm aſſererem modò, totius ſpeciem veluti compoſitionem quandam eſſe ex partium formis? Quòd ſi ſimplex quædã totius forma, omnibus ex æquo partibus inſideat,oſsi,neruo,carni,membranis,hæc omnia, quæ tum ſubſtantia tum temperamento diſsimilima quiſque iudicat,vnius erunt omnino formæ & eſſentiæ, quo quid cogitari poteſt diſtortius?Malim ego certè quiduis perpeti, quàm tam monſtruoſa probare commenta. Tibi verò,

hæc

hæc ne cum rerum natura conſentanea videri poſſunt? & tu me ſi dijs placet, citra rationem putabas inſanire, ſecur⁹ quẽadmodum iſtam rerum abſurditatẽ diluere aut effugere poſſes, quod vbi te perfeciſſe videbo, nõ dubitabo, in tuam vltrò concedere ſententiam. *Eu.* Apertè diluam, ſed ijs tamen antè comprehenſis, quibus res tota perſpicuè probari debet: nõ enim longa litigioſaq; contentione tempus eſt terendum. *B.* O he, iam ſubterfugit optimus vir: diſtinctiones quæritat, & diuerticula conſectatur, tota res nugatoria eſt, vt videtis. *Eud.* Difficile eſt incitatum contentione ingenium moderari. Dic igitur paucis, omni verborum prolixitate conciſa: Stirps aut animal, dum viuit, nónne ſpeciem quandam obtinet, qua vitæ muneribus defungitur? *Br.* Quale hoc diſputandi genus? qui reſpõdere debebat, interrogatus viciſsim interrogat. An nihil pudet? *Eu.* Bono animo es, pallorem hunc cum tremore excutito, neq; enim aut difficile aut terrible eſt quod propono: res vno verbo tranſigi poteſt, & qui rem plenè ac diffuſè dici non patitur, is, ne tranſuolet, breuibus ac membratim cęſis ſententijs coërcendus eſt. Proinde cùm tu nobis operam neges, in eo colligendo quod ad concludendam hanc diſputationem cum primis eſt vtile, patiẽter ſaltẽ, ſi placet, auſculta: & ſi quid non ſatis rectè concludere videbimur, redargue. Tu verò Philiatre, reſponde ad ſingula. Stirps aut animans dum in viuis eſt, an non vt vitæ functiones obit, ſic & ſpeciẽ quandam habet quæ illarum ſit opifex? *Ph.* Certè ſpeciẽ habet qua alitur, increſcit, & omnino viuit. *Eu.* Emortua ſtirpe aut repentè extincto animãte, nónne omnes illæ pereunt vitæ functiones? *Ph.* Ita cernimus. *Eu.* Quid cauſæ eſſe putas? *Ph.* Quòd totius abierit forma, quæ illarũ erat effectrix. *Eu.* Igitur ea ſpecies, diuerſum quiddã erat à partium formis, neque ex illis conſtabat. *B.* Quomodo? *Eu.* Vita excedente ſimilarium partium vnaquæq; os, neruus, caro ſuam ſibi formam retinet, & quod tum ſuperat os, verum os eſt, non homonyma, vt oculus mortuus (hîc enim propria inſtrumenti ratione orbatus eſt) ſed ſimplici & illi peculiariter tributa appellatione. Eiq; tum ſua ſpecies eſt à nerui, à carnis, ab aliarũ ſimilarium formis diſtincta. *Ph.* Eſt, vt ijs quæ natura conſtãt omnibus. *Eu.* Nec verò ſuam hanc ſpeciem ab animæ exceſſu ſtatim accepit, ſed eadem illi quoque inerat, cùm vita et ſpiritu frue-

Solutiones.

Demonſtrat totius formam diuerſum quiddã eſſe à partium formis.

tu frue-

tu frueretur animal. *Ph.* Credibile id quidem: vnde enim tã repentè illa inuolaſſet? *Eud.* Cur non igitur nunc æquè viuit hoc corpus atque antè, ſi quidem intermortui huius corporis partes ſimilares, formis ſuis prȩditæ ſunt ſingulȩ, neq; magis quàm dum viueret diſiunctæ aut locis diſcluſæ? Si totius viuentis ſpecies, è partium formis apta erat et compoſita, cur nõ illa ſimiliter in demortuo perſiſtat, his in ſua quaq; parte permanentibus? Hæccine ſatis oſtendunt, præter partiũ formas, toti aliquid tribuendum eſſe, quo idipſum vnum ſit, & quo vitam agat? eſſeq; illam totius formam diuerſum quid à ſingulis ſingularum partium formis, neque ex illis coaleſcere? *Ph.* Planè. *Eud.* Cùm aut os aut lapis corruptione perit, illiusq; forma diſsipatur, elementa, ex quibus ea conſtabant, nõ ſimul, quaſi ad nihilum redacta intercidũt, ſed (quemadmodũ vetuſtiſsimus autor Hippocrates memoriȩ prodidit) facta veluti reciprocatione, in ſuas quæque vnde prodiêre naturas redeũt. *Ph.* Scio: nã ſi elementorum ſubſtantiæ quæ ad rerum procreationem in vnum confluxerant, illarum rerum interitu vaneſcerent, neque in ſuam naturam remearent, iam pridem abſumpta foret omnis elementorum ſubſtantia, nec ea ſatis fuiſſet rebus innumeris hactenus generatis. *Eu.* Rem tenes. ea tibi eſt ad ſtirpis animãtis ue interitum transferẽda: aſſeruant enim particulæ ſimilares, ſuam quȩque ſpeciem, & ad ſuas redeunt naturas, abeunte totius forma. *Ph.* Par omnino videtur eſſe vtrobiq; ratio. *Eu.* Vt ergo ijs quæ in lapide miſcebantur elementis, lapidis inſidebat forma, neque tũ ſincera erant ea primordia: ſic mihi animo concipito, in animali dum viuit, animam & in toto & in ſingulis eſſe particulis, vt & vitam ijs & vitæ munera largiatur. *Ph.* Eſt, opinor, neceſſe. *Eu.* Quid porrò hîc amplius expectas? An vt concludam id quicquid eſt vnde vitæ munera accipimus, cùm animam tum rei ſpeciem appellari, eamq; nec ex partium compoſitione coaleſcere, nec illis neceſſariò comitari? An vt finẽ potius faciam in re ſatis per ſe clara? *Ph.* Satis equidem hæc ſuperq; eſſe cenſeo. *Eu.* At mirum vt inter hæc noſter Brutus ſibi ſilẽtium imperare potuerit. *Ph.* Nihil enim habuit quod diceret, aut cur his refragaretur. *Eu.* Et in eo tamen exemplo quod obiecerat, rem noſtrã confecimus. *B.* Vt mutuò muli ſcabunt. quaſi verò quicquam ad me pertineat mutua iſta in-

ter vos

ter vos aſſentatio, aut quaſi ab ijs rectè quicquã cõcludi poſſit inter quos aguntur omnia de cõpoſito: manẽt, manẽt inquã (vtcunq; magna contentione veſtra cõfirmetis) omnia tamẽ mea immota, neque vnquam poterunt vlla omnino ratione labefactari.

Solutiones argumẽtorũ quæ ſunt initio capitis huius.

Eu. Quid audio? Itá ne ô dij boni, immota manẽt quæ ego ab imis vſq; fundamẽtis erui? *B.* Siccine ais? quibus tandẽ id obſecro machinis? *Eu.* Nullís ne? An vis vt iiſdẽ illis ego tibi lippientes hoſce & inutiles oculos eruam? Partes illæ inquã, quas tu tũ in ſtirpe tũ in animali diſsimilimas eſſe ſtatuis eiuſdem rationis ac formæ ſunt omnes, dum eorũ vtrũq; in viuis eſt. At mortẽ obeũtibus illis, totiuſq; euaneſcẽte forma, quæ ſuperãt partes, neq; formæ, neq; eſsẽtiæ ſunt eiuſdẽ, ſed omnino diuerſæ. Imò & diſcretæ ſunt, neq; vnum inter ſe cohęrentes & continuatæ efficiunt, niſi fortaſſe poſitionis vicinitate, quo modo lapides, ligna, lateres, et cementũ domũ: nã ſingulæ partes ad ſuas tũ naturas redeũt, quæ præſente totius forma, inter ſe vnitæ & cõtinuatæ ſimplex quid & vnius eſſentię erãt. Itaq; totius interitu, ſimilaris cuiuſq; partis ſpecies, in ſuũ (vt appellãt) actum, & in ſuam perfectionẽ erũpit, quæ non ita pridem dũ viueret animal, ſolũ ineſſe poſſe dicebatur. hoc qui de rebus iſtis diſputant, potentię vocabulo declarant: actu enim fieri dicunt quod erat potentia. Et illa quidem tum nobilioris formæ lumine obſcurata, nec elucêre ipſa poterat, nec parti ſuam aut eſſentiam aut nomen conferre. Quandoquidem formæ inferiores, quæ nobiliori ſunt velut adminiſtræ, cùm præſtantior illa & ſublimior inducitur, poteſtate tantùm inſunt, quæ modò energia id eſt re ipſa atque actu inhęreſcebant. Et contrà quæ præſente nobiliori, potentiâ ſolùm ineſſe dicebantur, illæ ea decedente erumpunt in actum, vireſque ſuas integras & ſinceras exhibent. Hîc vides ea quæcunque argumentando collegeras diſſoluta: nam ſi fortè partibus ſimilaribus, quæ iam ſuis formis inſignitę ſunt noua totius accedet forma, non idcirco tamen conficere poſſis, parti cuiq; duas actu ineſſe formas, quòd eidẽ rei duæ perfectiones haudquaquam eſſe poſſunt. Complures autem formas, eadẽ in re potentiâ ſimul eſſe poſſe: præter has verò & vnã actu, nemo eſt qui neget. Neque verò forma accedit τῷ ὄντι actu manẽti: ſed obſcuratur inferioris formæ ille actus et perfectio, quoties clarior ac nobilior immittitur. Quocirca neq; quic

quã vnũ diuerſorũ (quod acerrimè contendebas) generũ erit: ſed ab vna poſteriori nobilioriq́; forma, res omnis eſſentiã, nomẽ, gen' mutuabitur. *B.* Hac ratiõe, ſi priori meæ argumẽtationi ſatis eſſe factũ putabis, poſterior ſaltem ſtabit quæ tuam opinionẽ conuincat. *Eu.* Multo hercle minus id intelliges, ſi quid de formę eſſentia teneã audieris: ego enim cõpoſiti corporis ſpeciẽ cùm ſimplicẽ et ſimilarẽ, tum per omnes particulas fuſam eſſe pronũcio. *B.* Quî ſic? *Eu.* Paucis explicabo: Tu mihi mentem attende. In hanc totam quam viuentem cernis ſtirpem, ſpiritus vnus naturalis, isq́; ſui totus ſimilis ſparſus diffuſusq́; eſt: huius quoque ſpiritus interuentu, vna toti ſtirpi anima inſidet. Erit id fortè dilucidius in animantium genere: his vnicus ac ſimplex eſt naturalis ſpiritus, ab vno ſimpliciq́; fonte profluens, vbiq́; ſui ſimilis, omnes tum ſimilares tũ diſsimilares partes continens: ergo cùm is vnus ſit, è ſimplici fonte ſcaturiens, non niſi vnius ſimplicisq́; animę vehiculum et nexus eſſe poteſt. Ita enim, ſi eſt à veteribus philoſophis rectè demonſtratum, animam conuenientis ac proprij ſibi ſpiritus nexu & vinculo in corpore retineri, nos rectè ex ipſorum ſpirituum differentia, quàm ſint multiplices, & quàm inter ſe diſſentientes animarum eſſentiæ, colligemus. Naturalis igitur anima vnica eſſe, in omnes particulas ſpirans, atque diffuſa concluditur. Haud abſimilis eſt vitalis aut ſentientis ratio, quę proinde quòd animantis ſpiritus vnus vbiq́; eſt, & ipſam quoque per omnia cùm ſentiendi tùm mouendi inſtrumenta vnam eſſe neceſſe eſt. Videſne quid velim? *B.* Audio ſaltem, etſi non apertè id vidẽo. Enimuerò, vt donemus tibi, naturalis tum ſpiritus tum animæ vnum eſſe fontem, pro partium tamen varia natura, hæc alia atque alia eſſe deprehenduntur. Oſsi, carni, neruo & cuique ſigillatim particulæ, peculiaris quidam ac ſuus inſit ſpiritus & anima. Nam vt hę partes ſubſtantia ſunt maximè diſsimili, ſic eas diſsimiliter & nutriri & augeri par eſt. Quî igitur tam diuerſa, vna eademque præſtabit anima? *Eud.* Quid ni? An tibi nouum vel incredibile videtur, ſi quid diuerſorum inſtrumentorum adminiculo, multos ac differentes edat effectus? *Bru.* Non adeò. *Eud.* Nempe hoc illud eſt, quod hac etiam in re te ſentire velim, tam varias ac latè diſsidentes partium functiones, non ex ipſius animæ, ſed ex partium quibus infuſa & inſpirata eſt differen-

Poſterioris argumẽti ſolutio.

differentia proficiſci. Hoc itaque modo, vis animalis etſi vna eſt ſuiq; ſimilis in omnes tũ neruos tum lacertos diſtributa, per alios tamẽ ſolũ ſẽſum, per alios ſenſum ſimul ac motũ cõfert & efficit: & vtrunq; aliâs obſcurius, aliâs clarius, pro partiũ quib⁹ eſt infuſa quaſq; mouet varietate et affectiõe diuerſa vis item naturalis quę in carne eſt, carnẽ gignit, quę in oſſe, os eodẽq; in reliquis modo. Accõmodat enim ipſa ſeſe ad partium quas moderatur ac fouet temperamẽtum, naturã multiplicesque ac varios vſus. *Br.* Sed quidnàm eſt quod modò mihi de ſtirpibus dicere occœperas? *Eu.* Vt animantibus vis naturalis è corde vel iecore, vbicunque prima eſt eius ſedes, profecta, toti deinceps corpori communicatur: ſic propemodum cenſuit Ariſtoteles, ſtirpibus quiddam ineſſe, cordis loco, idq; media inter radicem & caudicem ſede, è cuius velut ſcatebris, vis illa naturalis manãs, in vniuerſam deriuetur ſtirpem. Itaque ſcire licet, quæcũque ſpecie diſtare exiſtimamus tum animantia tum ſtirpes, diuerſum hoc vitæ principiũ ſortita eſſe, diuerſamq; ab hoc emanantem naturalem vim: ita vt ſit ſua cuiuſq; formæ propria. Attamen ſic eſt illa ſimplex, & tota vnius modi, vt vel in diſsimiles partes recepta, vna ſuiq; ſimilis vſque perſiſtat. *B.* Quid tu hinc colligendũ eſſe ducis. *Eu.* Viuentis huiuſce ſtirpis lignũ, corticem, folium, florem, atq; fructum, omnia vnius eſſe formæ, vnaq; ſpecie contineri, & animantis os, carnem, vinculum, cartilaginem, ſpecie nequaquam diſſidere. Atque id eſt quod argumẽti tui poſterioris, quo fortiter cõtẽdebas, nõ poſſe ſimplicẽ ac ſui ſimilẽ formã, tam diſsimilibus partibus æquabiliter inſidere, imbecillitatẽ prodit. Nã quæ ſubſtãtia ac tẽperamento diſsimili cernũtur, cõmuni quadã per innatũ ſpiritũ caloremq; præparatione, redditæ ſunt ſimiles & idoneæ ad eiuſdem formę ſuſceptionẽ. *B.* Illud ipſum prouidebã eſſe tuæ rationis conſequens: ſed vt eras pollicitus, ita mihi nunc deinceps reſpondeto. *Eu.* Æquũ poſtulas, neq; recuſo. *B.* Canis os ſpecie & *Argumentũ ad illud.* eſſentia diſcretũ eſt ab oſſe muli. Nõne ita res habet? *Eu.* Demus iſtuc. *B.* At canis os, ab eiuſdẽ carne lõgius diſsidet, quã illius ipſius os ab oſſe muli. Igitur ſi ſpecie os ab oſſe differt, muli inquã os ab oſſe canis, quis neget carnem ab oſſe cũ quo nihil ſimile habet, ne in vno quidem eodemque animali, ſpecie ſaltem differre? Quid hic habes quod reſpondeas? *Eud.*

Solutio.

Erras. Neq; enim ſi vtriuſq; os, tum canis tum muli, eadẽ appellamus nomẽclatione, idcirco putandum eadem illa ſpecie ac ratione cõtineri: immo verò diſiuncta ſunt diuerſorum animantium oſſa, & quidem latiùs quàm eiuſdẽ os atque caro. Vis illa naturalis quæ canis oſsi moderatrix præeſt, eadem nõ poteſt aſini oſſa regere, & canis tamen cartilaginem & carnẽ perinde atque os moderatur. De hac partium ſimilitudine, ſi rectè iudicare voles, non eſt (vt dixi) æſtimandum ſubſtantiæ temperamentum aut craſsitudo, ſed ipſius ſua quædam proprietas, & is ſpiritus, qui accedenti formæ illam certo modo præparat. *B.* Eodem reuolueris. Quid iuuat, toties hæc no-

Argumenta ab exemplis.

bis tam odioſe inculcare? Iam tu viciſsim audi: multis non agam, ſed tamen intelliges tandem, quantoperè in huius hæreſeos delectu, iudicio falſus ſis. *Eud.* Magnam inibis à me gratiam, ſi meam diligentiam, tuis ſcrupulis excitabis. *Bru.* Accuratiùs ſingula excutiam, neque ad te confutandum rebus vtar extrinſecùs alicunde corrogatis, ſed omnibus ferè domi tuæ natis. *Eu.* Quænam illæ? *Br.* Malum hoc medicum, hócue citreum, tú ne aliquando quale ſit conſideraſti? *Eu.* Et perſæpè quidem. *B.* Cortex eius calet: quæcunque verò illo integuntur interanea & velut viſcera, non parùm frigent. *Eud.* Id vel quiuis è plebe nouit. *Bru.* Caſiæ fiſtulæ medulla lenit aluumque ſubducit, cortex menſes potenter mouet, adeoque fœtum etiam excludit. *Eu.* Ita compertum eſt vſu. *B.* Floris qui in labruſca prouenit, extrema in ambitu folia refrigerant, quod enaſcitur inter hæc medium adurendi vim ſortitum eſt. *Eu.* Et id verum eſſe, longi iam temporis vſus atque experientia, ſæpenumero docuit. *Bru.* In animantium porrò genere leporis pulmo ſuſpirioſos iuuat, ſanguis calculum comminuit, oſsiculum quod in poplite poſteriori eſt arenulas deturbat, coagulum appoſitione conceptum retinet, pilus erumpentis ſanguinis impetum ſiſtit, hæccine omnia recipis? *Eudo.* Maximè: ſunt enim in vſu quotidiano. *Bru.* Quid igitur cauſæ adfers ad hæc & huiuſmodi plurima? Cùm eiuſdẽ ſtirpis vna pars vrit, altera vi frigoris ſtupefacit, vna in anguſtum arctando contrahit, altera fundendo, dilatat: tum vrinas aut menſes ciendi, aut hunc aut illum humorem expurgandi facultatem habet vna, altera verò iſtorum nihil præſtare poteſt, fieri ne (id quod aſ-

ſeris

ſeris) poteſt,vt eadem omnes forma prēditæ ſint? *Eud*. Quid ni? *B*. Secus viſum eſt magnis ac doctis viris: ſed quoniam non tam authoritatis in diſputando,quàm rationis momenta ponderanda ſunt, ratione potiùs pugnemus, & meam rationem cum tua ratione ſi videtur committamus. *Eu*. Velim ſanè. *B*. An tu à forma omnem actionem proficiſci? *Eu*.Aio. *B*.Et eam formam ſimplicē eſſe ſtatuis? *Eu*. Etiam. *B*. Quomodo igitur tam multi, tamq; diſpares erūt vnius & ſimplicis formæ effectus? Quo pacto erit illa multiplicium & contrariorum author,quæ non conſtet ex contrarijs,& quæ ſit omnino ſimplex?hęc haud quaquam fieri poſſe non ignoras ſcio,& ſi ſoli eſſemus non dubito quin tu mihi facilè faſſurus eſſes.Sed turpe ac pudendum videtur,in grauium virorū conſeſſu atque oculis,palinodiam canere: quocirca, non amplius vrgebo,ſed ad alia ſi videtur diſcutienda pergā. *Eu*. Quid iſtuc rei?Itá ne tibi res eſt confecta,itá ne ante victoriā triumphū? *B*. Nihil enim habes,quod huc afferas.*Eu*. Bona verba. *B*. Dic igitur clarè, vt in peſsima cauſa, ingenij tui ſpecimen exhibeas. *Eu*. Quas mihi modò recēſebas facultates, illæ nequaquam ab ea animę parte prodierūt,qua viuunt alunturq; ſtirpes:hæc enim ſolas vitæ functiones cōfert,atq; has alijs aliter.At verò ſtirpis eæ partes quæ viribus pollēt contrarijs, nō viuæ in nos agūt, ſed cū iam mortuæ corporibus noſtris adhibentur,varijs pro ſua quęq; natura modis,illa afficiunt,vt intelligere liceat, eas δυνάμεις aliunde quàm ab altrice & naturali anima peti,quæ totius eſt ſtirpis viuentis.*B*. Hem optimi viri quid ceſſatis,veſtræ certè partes ſunt amico ſuccumbenti opē ferre.*Eu*.Iā demū ſentis,quā ſit huius teli penetrabilis acies, quāq; facilè ſit te perfoſſura?ſtirpis emortuę partes,quarū mihi contrarios effectus obijcis,nequaquā eiuſdē ſunt formę εἰδοποιοῦ, cuiuſmodi dudum erāt cùm viuerent, ſed vt vires & & temperamenta,ſic & formas habent diuerſas, per quas res efficiunt tam diſsimiles. Nunc animam naturalem in eas redire remeareque fingito,quæ paulò antè exceſſerat, ea tū illis partium viribus nihil addet, ſed hoc maximè conferet, vt in quibus partibus tanta ineſt virium diſsimilitudo, illæ nutritione incolumes ſeruentur, & increſcant, & priuſquàm ſenio contabeſcant, alias de ſe eiuſdem generis excitent: nam hoc ipſo à lapidibus metalliſque diſtant. Ergo

Solutiones.

altrix illa anima, tum ſingulas partes, tum ſpeciem illarum conſeruat quibus aliunde vires acceſſerant. *B.* Hoc ſcilicet eras cum tanto apparatu, & tam longa circuitione dicturus? *Eud.* Hoc ipſum. *Bru.* Controuerſiam tamen nondum

Aliud argumẽtum.

dirimis, ſed reſpondendo, in grauiora (quod eſt intolerabilius) incurris incommoda. *Eud.* Cur, obſecro? *Bru.* Aperiam vtrunque ſeorſum. Diſsimiles illæ ſtirpis aut animalis partes, vires habent illis etiamnum viuentibus, aut eaſdẽ aut fortè maiores quàm iam mortuis. Quid ad hæc? fare agè. *Eu.* Vera narras: neque enim vires nouas morte conſequutę ſunt, ſed earum quas habuêre, potiùs fecêre iacturam. *B.* Vt igitur emortuæ, ſic & viuentis ſtirpis particulæ varijs præditæ ſunt viribus, & res efficere poſſunt contrarias. *Eu.* Eſt neceſſe. *B.* Cùm igitur tu haſce omnes in communem, eamq́; ſimplicẽ totius formam referẽdas eſſe profitearis, qui poſsis effugere, quo minus illam contrariorum eſſe opificẽ fateâre? At iſtud eſt longè abſurdius, quàm ſi illam aſſeras eſſe cõpoſitam. *Eu.*

Solutio.

Minimè verò, nam ego diſputationem hanc ſemel concluſurus, certè & conſtanter aſſero, ſimplex idem agens quod anceps & homonymum appellant, cõtrarios effectus edere poſſe, quotieſcunq; vel diuerſa inſtrumenta, vel alias inferiores cauſas, velut ſuccenturiatas ſibi in opus adiunxerit: accommodat enim ſeſe ſubiectorum quibus inhæret naturæ. *B.* Tu igitur altricem ſtirpis animam, partium formis ignobiliorẽ ac viliorem facis, ſi quidem conſeruãdarum partium gratia illam conditam eſſe cenſes. *Eu.* Immo contrà planè: Singularum partium formas quoſdam veluti gradus eſſe, quibus ad ſupremam illam totius formã promoueatur, nec alia de cauſa illas in ſubiectũ impreſſas, niſi vt iſta pręparatione ad hãc introducendam via præſterneretur. Nec verò cùm dicerem animam nutriendi facultate præditam, ſingularum partium formas ſeruare, hanc illarum gratia conditam eſſe putabam, ſed ſua ipſius & ſtirpis ſolùm cauſa conſiſtere. Cęterùm quoniam illa è ſuis cohæret partibus, fit idcirco, dum ſe totamq́; ſtirpẽ hæc nutritione tuetur, nouoq́; fœtu multiplicat, vt ipſas quoque partium formas, quibus ad præparationem opus habet, incorruptas quoque ſeruet, ſimulq́; nouas interdũ generet. Itaq; partes ad totius formam nonnihil equidẽ, at non eſſentiam conferunt. *B.* Quidnam igitur? *Eu.* Præparationem

Partium formas præparationem quandã eſſe ad totius formam ſimplicem.

nem & accommodatam quandam διάθεσιν recipiendæ ſimul atque ſeruandæ totius formæ, eiusque omnibus muneribus defungendis. His enim internuncijs ac veluti paranymphis, fœliciter coït & indiuulſum permanet formæ cum toto ſubiecto coniugiū, quas ſi qua fortè vis expulerit, neceſſe eſt vel diuortiū ſtatim cōſequi, vel inertē certè & ocioſam formā in ſubiecto relinqui. Queadmodū igitur oſsis, nerui, carnis, & cuiusq; ſimilaris ſubiectum, nō ex ſolo qualitatum temperamento, ſed ex primordiorum quoque naturalium permiſtione præparatū eſt, & illis, ſuas formas ſeruantibus, forma nerui vel oſsis influxit: Sic omnino putandum totius animantis formæ corpus ſubijci, ex hærentibus & in vnum confuſis, oſſe, neruo, carne, alijsq; id genus partibus conſtructū. Ex apta enim & concinna ſimilarium poſitione, numero, figura, magnitudine, partes illæ quæ appellantur organicæ conſurgunt, è quarum deinde conuenientia & mutuo cōſenſu, ſuis numeris abſolutum efficitur corpus. Itaque his vniuerſis aptè concinneque in vnum coëuntibus, conuenienter ac legitimè pręparatum ſubiectum, formam horum omnium communē in ſe allicit et cōſeruat, & illius functionibus inſeruit. *B.* Admirabilis verò præparationum congeries. *Eu.* Nec tamen omnes attigi quas ad rei procreationem inductionemq; formæ requiri exiſtimo. *B.* Nunquam deſines in nugis terere tēpus, & flexuoſis ac vagis interpretationum ambagibus, inueniendę veritatis occaſionem intercipere? *Eu.* Nihil equidem minus: ſed ſi quod reliquum eſt auſcultare velis, audies quę ſunt omnium longè veriſsima. *B.* Non feram amplius: narra cui voles tua commenta. *Ph.* Mecū age potius ô Eudoxe, neque quod de his præparationum generibus dicere inſtitueras abrumpas, nos quæcunq; dixeris æquis et attentis animis accipiemus. *Eu.* Quis huius viri faſtidioſam moroſitatē perferat? *Ph.* Omitte verò illum, & ad expoſitionem quam auidè expectamus aggredere. *Eud.* Adesdum igitur attentus, & animaduerte quid velim. *Ph.* Arrectus ſum, dic agè. *Eu.* In viuentium omnium corporibus, tres minimum pręparationes (ſic enim appello quas græci προκατασκευὰς dixerunt) ad formam recipiendam neceſſariæ inſunt. Vna eſt proba & idonea temperatio, quæ partis cuiuſque ſimplicis ac ſimilaris ſua eſſe intelligitur, ex primordiorum miſtione prognata, &

Tres præparationes ad totius formam neceſſariæ.

totius etiam corporis ſua quædam compoſita, ex confluentibus conſpirantibusq; in idem ſimilarium partium temperamentis comparata. *Ph.* Veriſimile id quidem, & maximè cõſentaneum. *Eu.* Altera præparatio corporis eſt, congrua aptaque compoſitio, conſenſus & conformatio, quę nos cernimus, organicis quibuſq; partibus, primùm ac per ſe ineſſe, toti verò corpori ex organicarum compoſitione. *Ph.* Hãc ego non dubito viuentium omnium eſſe communem: nam et Ariſtoteles animam definiens, inquit eſſe actum corporis naturalis organici: quòd organorum conformatio ſit ei corpori, quod vitam & animam ſuſcipiet, neceſſaria. *Eu.* Tertius ad hæc eſt ſpiritus quidam, per totum fuſus, cui ſalutaris ineſt et vitalis calor. *Ph.* Cur hunc inter præparationes numeres, nondum mihi planè conſtat. *Eu.* Si pro comperto tibi eſt, animal omne calorem in ſe cõtinere ac fouere, quo vitam tuetur, quoque extincto illius anima decedit atq; intermoritur, nequaquam in dubium vocabis, quin ſpiritalis ille calor, ad vitam degendam ſit omniũ maximè neceſſarius, quippe qui & ad animæ naturam accedat proximè, & illi perpetuus atq; indiuiduus comes ſit. *Ph.* Sed quid prohibet, quo minus hic ad ſuperiores præparationes referatur, cùm non ſecus atque illæ ex elementorum concretione prodeat? *Eu.* Etſi elementorum ſoboles eſt prima illa præparatio, conformatio tamen & ſpiritus, non illinc, ſed è diuiniori quodam principio originem ducunt. *Ph.* Quid ita? *Eu.* Quoniam fieri nequit vt elementa vel diligentiſsimè ac ſumma cum ratione temperata, per ſe nullius ope alterius, aptam corpori conformationẽ, ſenſum, motúm ue conferant. Quam enim legem, aut quam menſurã his efficiẽdis feres? *Ph.* Inexplicabilis eſt, mea quidẽ ſententia, temperamenti modus. *Eu.* Id in conformatione longè magis dicas: nam hoc aut illud temperamẽto eſſe calido ſatis intelligitur, eò quòd calidũ & igneũ elemẽtum cæteris elemẽtis in permiſtione præpolleat. Itemq; tactu frigidũ ſi ſenties, frigidũ elementũ dominari: ſed quanã ratione factũ ſit, vt hæc aut illa fuerit huius aut illius rei figura, id verò eſt, quod nec dicere, nec mente cõſequi poſsis. Plurima enim cernimus quæ cùm ſint eiuſdem temperamenti, diſsimiles tamẽ figuras acceperunt rurſumq; alijs cõſimiles eſſe figuras, quorum ſit diſſimilimũ inter ſe temperamentum: id quod ex me-

Quàm diſtincta ſint eæ præparationes.

dicorum

dicorum ſententia plenius poſteà & vberius probabitur. *Ph.* Videtur id ratione, aliqua ex parte, fulciri. *Eu.* Porrò inſitus is ſiue ſpiritus ſiue calor, qui vitæ eſt & opifex & vinculum, non poterit partium corporis temperamento acceptus referri. *Ph.* Id quoq; ſi tibi placet, apertiùs doceto. *Eu.* Repentè ac recèns extinćto iugulató ue animâte, partes ſimilares, ſuā ſingulæ aliquandiu retinent temperaturam. *Ph.* Id memini iam à te ſuprà demonſtratum, fieri non poſſe, vt inſitum rei tē peramentum tam ſubitò mutetur ſuamq; velut exuat naturā. *Eu.* In ijs tamen partibus tùm neque inſitus ille calor, neque ſpiritus ineſt. *Ph.* Quid mirum? Nam idcirco interijt animal eiuſq; partes, quòd animæ vitæq; conſeruatrix cauſa, nempe ſpiritus ille calidus, nobiſq; inſitus, aut ſubitò euanuerit diſſolutus, aut extinćtus perierit: etenim apertè cernimus, quod ab Ariſtotele annotatum eſt, moribundum animal refrigeſcere. *Eu.* Hinc itaq; concluditur, inſitum illum ſiue ſpiritum ſiue calorem, nihil ad temperamenti rationem pertinere. Et quoniam ſpiritus qui in arterijs præſertim maioribus eſt, inter corporis partes non cenſetur, ſicuti neque qui venis clauditur ſanguis, fieri proinde neceſſe eſt, vt nec ille ſpiritus calor quicquam pertineat vel ad corporis ſubſtantiam, vel ad temperamentum ex elementis naturæ ortum. Quare hoc ipſum nec ſpiritus nec conformationis efficiens erit corporis temperamentum, ſed hæc è diuiniori natura fluxiſſe oportet. *Ph.* Iam primùm in mentem mihi venit Auerrhois ille, in Arabum factione primæ exiſtimationis philoſophus, qui collectaneorum ſectione prima, tuam ſententiam ſequutus, cenſuit innatum nobis tum calorem tum ſpiritum, neutiquam ex partiū corporis temperatione proficiſci. Sic enim ait: Partes natura quidem & agunt & afficiuntur in totum à calore ipſis innato, qui alius eſt ab eo, quem à temperamēto adipiſcuntur. Experimento quippe anatomices compertum exploratumq; eſt, corde corpuſculum contineri vaporoſum exquiſiteq; calidum, quod ab ipſo per arteriarum ductus in vniuerſum deriuatur animantis corpus atque tranſmittitur. Hæc ſunt quibus planum facit nobis inſitum calorem & ſpiritum, non modò ignis naturam conditionemq; non retinere, ſed ne ab elementorum quidem concretione, permiſtioneq; omnino prodijſſe, quaſi illorū diuinior quędam ſit origo, quæ

go,quæ

go quæ qualis ſit, neque mihi occurrit, vbi ille expreſſerit, neque aliunde poſſum, vlla diligẽtia plenè conſequi. Tu proinde quicquid de his habes animo comprehenſum (habes autẽ vt ſcio plurimum) id deprome quæſo, et liberaliter nobis impartire. *Eu.* Rem petis perquàm ſanè lubricam, & plenam periculi, vnamq; omnium maximè temeritatis obnoxiam calumnię, ſed audebo tamen, quando ita poſtulat diſputationis continuata ſeries, quãtum ea de re teneo id vobis exponere, vt ratione inter vos cõmuniter agitata ex æquo et bono ſtatui poſsit, quam oporteat his de rebus eſſe, doctorum & veritatis amantium hominum, ſententiam: ac primùm quidem caloris & ſpiritus, mox deinde formarum originem ortumque commemorabo. Qua in re ſic agam, vt mea omnia firmiſs. corroborẽ ex Hippocratis, Platonis, Ariſtotelis & Galeni decretis. *Ph.* En in hoc ſumus, auidè quicquid dicturus es excepturi, & tãta diligentia expẽſuri, quãta ab hominibus maxima præſtari poteſt. *Eud.* Quicquid viuit, nulla putida materia creatum (vſus perfectum id appellat ſiue in ſtirpium ſiue in animantium genere poſitum id conſtitutumq; eſt) ex ſubiecto prodijt, quod eſt ſuum cuiuſq; ſemen. *Ph.* Memini id eſſe ſuprà confectum. *Eu.* Ex hoc ſingulæ primùm corporis finguntur partes naturæ vi, non aliter quàm opificis manu: minutæ particulæ, primùm confuſæ in ordinem poſteà digeruntur. *Ph.* Sæpe id obſeruatum ferunt ab hominibus ſtudioſis. *Eu.* Itaque ſemen tanquam excellenti quadam ſapiẽtia prędítum, dum ſtirpibus quidem è terra, ſed quę ſit alijs elementis permiſta: animantibus verò è materno ſanguine familiare &. quale cuiq; ex vſu eſt nutrimentum ſuggerit, concinnam ſimul idoneamq; elementorum temperationem confert, efficitq; vt ſit vnumquodq; huius illiúſue diſcreti ſingularisq; temperamenti: vnde liquet ſingularem temperamenti rationem quam nonnulli temperamenti proprietatem dixerunt, tum corpori toti, tum particulis ipſis vi ſeminis induci, atque etiam certè conformationem cõpoſitionemq; ſubiecti, de qua ex Galeni mente pomeridiana diſputatione plura colligem'. Atq; hoc modo complexi ſumus priores duos præparationum ordines. Tertius porrò qui per vitalem ſpiritum, caloremq; conficitur, vt non ex ſola elementorum temperatione perfici potuit, ſic apertiùs illuſtriuſq; quàm reliqui à ſemine

Tres eas præparatiões à ſemine conferri.

à ſemine ſui ortus initia ducit. Semen enim caloris & ſpiritus refertũ aſſeuerant omnes, & has vires à parentibus accepiſſe. Nam cùm ſui ſimile quidpiam generaturi parentes, nequeāt in opus continenter incumbere, quòd aut prius quàm perfectum ſit, intereant, vt ſtirpes aliquæ, aut alijs vitæ rationibus ſeſe accommodent, vt perfectiorum animantium genus vniuerſum, prouida ſolerſq; Natura, rerum æternitati cōſulens quæ parenti inerant ad procreandum & vitam largiendam vires, eas per calorem & ſpiritum ſemini commiſit, exiguæ quidem portioni, ſed quæ totius vicaria iiſdem prædita facultatibus, toti ſimile procreet. Hæc in rem præſentem tibi ſatis ſint, aliâs, dum ita feret, plura fortaſsis audituro.

REI NATVRALIS POTENTIAM NON poſſe ſuopte impetu ad formam progredi, ſed haud ſecus atq; actum de habitu, formam elici de potentia materiæ. Cap. V.

PHILIATROS.

Agedum mi Eudoxe, has quęſo mihi tenebras quibus offundor, diſcutito: iam enim ſuprà docuiſti, potentiam eſſe materiæ quandam præparationem, ad excipiendam certam ſpeciem: at hę προπαρασκευαὶ quas ſemini ineſſe cō memoras, ſunt ne ea ipſa potentia quam inueſtigamus? *Eud.* Sunt omnino, atque in vnum idemq; redeunt. *Ph.* Nulla iam demum verborum circuitione, nullo anfractu, rem omnē cōpendiò & planè dixiſti. *B.* An non illud audax, ne dicam temerarium, facinus, rem tam arduam, tam à noſtris ſenſibus abſtruſam, de qua doctiſsimorum philoſophorum acerrimæ ſunt & in hunc vſque diem indefinitæ contētiones, tam paucis tamq; apertis verbis concludere? Confidētia eſt hæc certè intolerabilis, & ab interpretis naturę modeſtia aliena. Tu quaſi digito attingas, audes quid potentia ſit indicare? *Eud.* Quidni? Sed iam agè quæſo mi Philiatre, quum potētiæ nomine nihil ſit nec philoſophorum ſermone magis tritum, nec diſputationibus acrius exagitatum, poterís ne quàm multiplex id ſit recenſere? *Ph.* Potero ni fallor. primùm enim Ariſtoteles potentiam eſſe definiuit motus mutationiſq; principium

Quid potentia formæ.

Potentiæ nomē multiplex.

5. Metaph. ca. 12. et 9. cap. 1. & 2.

cipium: quūque id duplex ſit, vnum efficiendi, patiendi alterum, duplicem inde potētiam ſtatuit. Efficiendi quidem potētiam eſſe dixit, mutationis in alio principium, de qua Phyſicorum ſeptimo multa: patiendi verò, principium mutationis ab alio: qua verbi ſignificatione, rei cuiuſque materiā appellat potentiam, formam verò actum atque perfectionem.

2. de Anima cap. 1.

Harum vtraq; in ſubſtantiarum eſt genere. Pręterea autem id etiam nominis ad accidens quiddam trahitur, quod Ariſtoteli naturalis potentia vel impotentia dici ſolet.

In categ. qualitatis.

Eſt enim habilitas vel affectio cuius ope vnumquodq; facilè vel agit vel patitur: aut ſi mauis, propenſio & procliuitas quædā ad aliquid agendum aut patiendum. Sic omnes artes agendi potentias nuncupauit, quòd principia ſint mutandi in alio.

9. Metaph. ca. 2.

Similes etiam affectiones rebus inanimis aſſciſcit, quarum ſubſidio expeditiùs agunt obſiſtúnt ue, ne cōtrariorum vi in deterius cōmutentur. Patiendi potentia diatheſis eſt, qua res quæq; in alium ſtatum promptè conuertitur. *Eud.* Conſiſte paulìſper, in portum enim iam appulſiſti: nam ea de qua diſſerimus, eſt patiendi potentia, quæ materiæ tanquam præparatio quædā inſidens, eam aptam idoneamq; reddit commutationi, & excipiendæ quam appetit formæ.

Potētia de qua diſſeritur.

2. Phyſ.

Hæc eſt quam Alexander Aphrodiſęus, rectè inquit eſſe principium, materiæ inditū, per quod illa apta ſit ad omnia ſuſcipienda, quæ ab ipſo et ex ipſo futura ſunt. *Eu.* Quicunq; definierunt, potentiam eſſe materiæ quandam præparationem & inſtructionem, illi ſi non vltrà qualis ea ſit præparatio inueſtigandum putarunt, prodigioſa tamen commenta nobis obtrudunt, laborantq; de nominis potius, quàm de ipſarum cognitione rerum. At ſi veterem philoſophandi legem ſequi volumus, res animo cōprehenſæ nobis ſic erunt, vt ſi ſenſibus eſſent perceptę. Tu itaque mi Philiatre, ſi ex tribus iſtis præparationibus, concinnā materiæ accommodationem clarè intelligis, ne dubita te quoq; poteſtatis purā eſſentiam tenere. *Ph.* Tenere me puto. Cæterùm velim vt tu mihi alia deinceps interpreteris, eaq; et multa & multis perobſcura. Quum philoſophi dictitant, de potentia materiæ educi formam, tú ne cenſes has præparationes cùm iam perfectionem integram acceperint, formam de ſe emittere? Scio equidem à Simplicio ea de re ſic ſcriptum eſſe:

Quid ſit formā educi de potentia materiæ.

,, In omni mundo, ſi quis exortus prodit, non aliter quàm per

poten-

potentiam ad ſubſtantiam prodit atq; perficitur, materiaq́ue quum recipit formā, per potentiam ad ipſam perducitur. Et alio loco: Neq; enim omnino ab imperfecto ad perfectū aliquid peruenit, niſi media adſit potentia, addens perfecto id quod deficit, ſummam perfectionem ſuſcipiens à perfectiſsimo. Hęc nō ſanè dubito quin veriſsima ſint, ſed me nihil prorſus docent. *B.* Si mihi liceret bona iſtorum venia, ego tibi ô Philiatre, paucis explicarem, quemadmodū rei cuiuſq; ſpecies ac forma, de potentia materiæ ducatur. *Eu.* Tibi verò nō conceditur modò, ſed & omnes quotquot adſunt orant, vt te huius quæſtionis interpretem exhibeas. *B.* Planam igitur huius rei expoſitionem accipe, quæ nullo negocio, te ab intricatiſsimis aliorum errorib. expediat. Iſtæc de qua tam anxiè diſſeritur potentia, qualitas eſt, quæ magna in vtrāq; partem latitudine, aliàs intendatur, aliàs remittatur. *Ph.* Magna certè quidem. *B.* Atq; initiò prætenuis ea eſt & obſcura, mox verò ſenſim paulatimq́; vires capit, & increſcit: quumq́; ita minutatim gradatimq́; facta additione, ad integram abſolutionem expletionemq́; venerit, tum ea eſt, vt Ariſtoteles dicere ſolet, ἐντελέχεια quædam, quā alij perfectionem, alij perennem quādam agitationem interpretantur. Quemadmodū igitur iſta perfectio, de inchoata obſcuraq; præparatione ſenſim ordinatimq́; educi conſummariq́; videtur: ſic ſanè exiſtimare debes rei cuiuſque ſpeciem (quę à perfectione nihil differt) de præparatione ac potentia verè naſci & oriri. Eſt enim perfectio ſpecies, ipſaq́; præparatio potentia, neq; ad eam rem alia opus eſt explanatione: ſed vt pręparatio tandem fit perfectio, ſic potentia commutatur in formam. *Eud.* Parū abeſt, ô Philiatre, quin tenearis, vide ne imprudens tu tibi laqueos induas, periculoſa eſt aſſentiendi facilitas: proinde in tam lubrica ac præcipiti via, memineris tibi cautè incedēdū eſſe. Sūt enim permulta, falſa illa quidē, ſed veris tamē ſimilima, quę veritatis pallio velata, falſa ſpecie multos in fœdos ac pudēdos errores abducūt. Eſt autē hic Brut' percallid', & qui niſi caues, te facilè circūueniet. *Ph.* Quomodo? *Eu.* Si perfectionem eſſe rei formam dederis, actum eſt. *Ph.* Quid igitur? cenſen' illa inter ſe eſſe diuerſa? *Eu.* Maximè: ſi quidem non minùs diſtāt quàm quę in diuerſa genera diuertunt. Perfectio ex potentia, ſenſim velut adoleſcēs cōſummatur, parsq́; totam antecedit:

Falſa quorundam expoſitio.

Perfectionē nō eſſe rei formā.

forma verò, immiſſa tota repentè eſt, cuius ne minimū quidē antè fuit. Illa vt potentia, natura quædam eſt patiens: hæc natura eſt efficiens, omniſq; motus principiū. Illa accidēs ſolum eſt, hæc autem ſimplex puraq; ſubſtantia, quod meminiſti ſuprà eſſe multis rationibus confirmatum. *Ph.* Memini tanquā nominis mei. *Eu.* Qui fieri igitur poteſt, vt potentia cōtinuato incremento, in ſolidam atq; expreſſam formā (ſic enim appellare placet quam græci οὐσίαν dicūt) abeat, vt fiat ex qualitate ſubſtātia? vt genera ſuprema, quibus nihil ſit inter ſe cōmune, quæq; lōgiùs diſtent, quàm quæ ſint ſummè cōtraria, in ſeſe mutuò cōmigrent: poteſt equidē quęuis qualitas, in aliam qualitatem trāſire, & in ſubſtantiā ſubſtātia, cōmunem enim materiā habent: at qualitatē in ſubſtantiā reciproca viciſsitudine cōmutari poſſe, nulla cōprehendit mētis humanę cogitatio. *Ph.* Mea certè nullo modo cōcipit. *Eu.* & aliud tamē tibi perſuadere nititur verſutus hic Brutus, vt te obnoxiū aliquādo & proſtratū teneat, ijs vtiq; perſimilis, qui ſubſellia aſsidere volentibus ſubtrahunt, vt qui ceciderit, cū eū videant ſupinum, profuſiùs & maiori cachinno rideāt. *Ph.* Nunquā ita facilè me duci patiar, ſed quē ſemel occupauero gradū, in eo poſthac firmiùs & fixiùs perſiſtam. *B.* Quid audio? Siccine mea ſentētia cōtortis & aculeatis ſophiſmatis impetitur? ſiccine captionibus eludor? *Eud.* Ita tibi appellare liceat, quæ fugere nō poſsis. Sed ſi per ociū tamē apud te ſingula diligētiùs expēdes, cernes profectò, quāto noſtra hæc tuis illis præponderent. Quòd ſi tuis rationibus aliquid cōſtructum eſſe putas, næ ego illud & facilè & breui diruā. *B.* Aggredere, iā expecto. *Eu.* Quę in ſemine eſt potētia ſenſim minutatimq; augetur, dū perueniat ad ſummā perfectionē: itáne aïs. *B.* Maximè. *Eu.* Quānā obſecro agēte & cōcitāte vi, incrementū illud dari putas? *B.* In prōptu eſt Alexādri reſpōſio, primū inſuſum eſſe ſemini quoddā motus initiū, quod impetu à generāte accepto, ad aliquē vſq; finē agit, dū ſe cōtinuato incremēto perfecerit, & velut ingreſſū ſtadiū, ad metā vſq; (niſi ſi qua vis de curſu retrahat) percurrerit. *Eu.* Sum equidē plus æquo obliuioſus, proinde ſi lōgiùs extrahitur oratio, tota mihi protinus excidit. Age igitur cōciſis magis reſpōſionibus, ſi modò eas à me memoriâ teneri velis. *B.* Quęcūq; voles modū tenebo. *Eu.* Impetum quendā, motuſq; initium aïs à generante iam olim ſemini

Potētia nūquā ſic perfici potiſt ut in formā degeneret.

Potentiā ſeminis nulla ratione poſſe in formam tranſire.

ſemini datum fuiſſe. *B*. Ita res eſt. *Eu*. Hoc motus initium, intelligis ne eſſe potentiam? *B*. Id ipſum prorſus. *Eu*. Deinde principium illud, quod eſt potentia, agere quidem continenter exiſtimas, & à primis inchoatisq; naturis, ad vltimas et cōſummatas, quibus nihil addi poſsit, quaſque nos ſummas & perfectiſsimas iudicamus, procedere. *B*. Quid ni? *Eu*. Et hāc potentiam tu qualitatem eſſe ſtatuis? *B*. Sic viſum eſt Ariſtoteli. *Eud*. At nulla qualitas, primò & per ſe poteſt agere, ſed omnis actio, ad ſubſtantiæ compotem formam pertinet, quæ principiū quoddā eſt efficiens. *B*. Ne hoc quidē inficior. *Eu*. Dū igitur aïs potentiā ſenſim augeri, quoad fiat perfecta ſpecies, accretio illa, cuínam formæ primùm refertur accepta? *B*. Ipſe videris, iſtuc ego minimè inueſtigo. *Eud*. In ſemine tria tātùm eſſe dicimus, materiam, formam, potētiam. Illa igitur potentiæ actio perducít ne primùm, ad ſeminis formam? *Bru*. Quonam aliò perduceret? *Eu*. At id fieri nequit. *Bru*. Quid cauſæ? *Eudo*. Quoniam quicquid agit, in hoc agit, vt ſui ſimile reddat obiectum patiens, neque forma quæ in ſemine eſt, aliud quicquam molitur, quàm vt ſemen aliud de ſe generet. *Bru*. Hoc ipſe ſatis ſciebam, ſed eò me vel inuitum traxerat rei conſequentia: nunc itaque reſilio, & potētiam quæ ſemini ineſt, ſeſe ſua vi augere aſſero, neque vllā externā opem deſiderare. Ea enim tametſi qualitas exiſtimatur, præſtantioris eſt tamen ordinis quàm cæteræ: quapropter & illam Ariſtoteles appellauit naturalem potentiam, quòd vt qualitatis, ſic & naturę quadantenus ſit particeps. Quocirca qui illam dicet per ſe aliquid agere poſſe, nihil abſurdum dicet. *Eu*. Mira diuerticula. Huc igitur ſequere, quando ita tibi viſum eſt. Si quid primò ac per ſe agit potentia, dum ſe ipſam auget ac perficit, aliud efficit nihil quàm ſui ſimilem potētiam, neq; poteſt ipſa quantúmuis aucta de ſe formam edere. Ex ſemine quidē tanquam ex ſubiecto generatur animal aut ſtirps: at potentiæ efficientia formam, aut ſeminis vi animal generari, præſtantium philoſophorum nullus receperit. *Bru*. Quid ita quæſo? *Eud*. Quod nondum eſt, ſed futurū eſt, id iā ſimpliciter non eſt: quod autē non eſt, quî poſsit aliud quicquā efficere? quo pacto fieri poſſe exiſtimas, vt formā procreet quæ ſemini ineſt potentia, ſi nondū ineſt ipſa forma? aut vt ſemen, quod nondum ſit ipſum animal, efficiat

animal? Nempe ſi quid ex his gigni debet aliud quiddam poni neceſſe eſt, quod actu formam obtineat, quodque ſit huius procreationis efficiens cauſa, eaque prima & præcipua. Quę Ariſtoteles diligentiſsimè contemplatus, in animalium ſtirpiumque procreatione duplicem naturam inſtituit, imperfectiorem vnam, quę in ſemine fit quidem, nondum tamen eſt: perfectiorem alteram, quæ actu cùm ſit, effectrix ſimpliciter eſt, qualis in eo eſt, à quo dimanauit ſemẽ. Locus eſt libro de animalium procreatione ſecundo, vbi naturæ & artis diſcrimẽ ſecreuit, his ferè verbis, Ars principiũ formaq; eius quod efficitur, ſed in alio: motus autem naturæ in ipſo eſt, quod efficitur, ab altera profectus natura, quæ actu obtinet formam. In ſemine igitur naturam ſtatuit, quæ fit & mouetur: in eo autem quod actu eſt, efficientem naturam. Quæ Simplicius in hanc ſententiam fuſiùs explicauit, Vniuſcuiuſque natura & cauſa motionis, ſubiectum ſibi ipſi & non alteri ſimile facit: vt enim natura hominis hominem, ſic & natura ſeminis, non aliud quàm ſemen efficere poteſt. Quomodo enim propriè hominem faciet, ea quæ eſt in ſemine, quæ nondum eſt hominis natura antequam homo fiat? Si natura ſeminis commutari deſiderat, & animal perfici, propriè efficiens & proxima cauſa, eſt natura paterna atque materna: nam forma actu præcedit in patre & matre, ſecundum quem id quod potentia eſt ad actum perducitur. Atque hoc modo natura eius quod generatur, ſi efficiens dicitur, ita efficiens eſt, vt & ipſa ſimul fiat. Ea verò propriè efficiendi vim obtinet, quæ actu talis eſt: quoniam natura, ſui ſimilis eſt procreatrix. Vides vim illam ſeminis, quam potentiam appellari diximus, nequaquam poſſe in animalis ſpeciem verti, tametſi ipſa ſeſe quamoptimè adaptet, & omni ornatus genere inſtruat atque perficiat, ſed adeſſe oportere quiddam, quod actu tale ſit. *Philiatros*: Hæc mihi certè longè veriſsima videntur, neque iam hic noſter Brutus quicquam præthereà habet quod obijciat. Attamen priuſquàm colophonem his imponas, conſonum & æquum eſt, vt nobis id explanes quod omnibus philoſophis placere video: rei cuiuſque formam de ſubiecti potentia educi. *Eudoxus*: Quum quæ ſemini ineſt potentia, id eſt inducendæ formæ præparatio, aſsiduo incremento, ad ſummam perfectionem euaſerit, ad ſubſtantiæ

Forma quomodò educatur de potẽtia materiæ

ſtantiæ quoque formam ſimul peruentum erit. Etenim perfectionem illam forma neceſſariò comitatur, nec vnquam deſerit. Proinde Ariſtoteles, formam plerunq; ἐντελέχειαν nomine perfectionis appellat, vel quòd perfectæ potentiæ indiuidua ſit comes, vel quòd totum ipſum compleat, et perficiat. Vt igitur perfectionem, ſic & formam de potentia materiæ educi ſermonis vſu dicimus, tanquam pares in ijs rationes faciat, iſta conſequẽtiæ neceſſitas. *Ph.* Formam de præcurrente poteſtate haud ſecus elici ratiocinabar, atque actum de habitu. *Eu.* Nec ſanè multùm eſt diſsimilis analogia. *Ph.* Hanc igitur nobis pleniùs interpretare. *Eud.* Longa aſſuetudine & frequentatis actionibus, muſicus (vt hunc pro reliquorum exemplo ſumamus) ijſce partibus habitum adeptus eſt et inſeruit, quæ plurimùm ſeſe exercerent. Atque is deinde tametſi dormit, habitum tamen hunc muſicæ aut cithariſticę ſemper retinet. *Ph.* Hoc tanquam digitos teneo. *Eu.* Si fortè igitur experrectus citharam pulſabit, vndénam cenſebis illi modulãdi actum inceſsiſſe? ex ſoló ne habitu qui in actum eiuſmodi ſit cõmutatus? *Ph.* Nihil minus. ſed eò profectò, quia concitata princeps animæ vis, ijs tum partibus præſit ac imperet, quibus exercitatione iam olim inditus atq; impreſſus fuerat modulãdi habitus: hæ ſi quidẽ habitu paratæ in opus actúmque ſuum promptè ferũtur, quoties animæ ipſis inſpirata voluntas ita imperauerit. *Eu.* Rectè tu quidem. Vt igitur actum ex habitu idcirco prodire dixerũt, quòd actus, niſi comparato habitu perfectè elici non poteſt: ſic in ipſa quoq; rerũ procreatione dicendum eſt. Non enim potentia formam, ſed externa cauſã imprimit, quæ tamen auxilio potentiæ deſtituta, non haberet ipſa per ſe ſatis virium. *Ph.* Video. Tanquam enim qui ſcientiam habet ſed ea non vtitur, cùm vult accedẽte mentis impetu, contemplatur, et actu fit ſciens: item quodcunque ſubiectum gignendæ rei perfectam potentiam habere dicimus, accedente agẽtis extrarij vi, id rectè, te autore, actum formamq; excipit. *Eu.* Scopum attigiſti. *Ph.* Qui quid ſcit (inquit Ariſtoteles) ſi animum in contemplationem actu intentum habet, ſeruat tamen habitum, nec perdit contemplãdo ſcientiã, ſed excolit magis, ac perficit: ita id quod perfectam potentiam obtinuit, accedente forma, potentiæ qualitatem non excutit, ſed ornamentum illi & perfectionem

addit. *Eud.* Ita neceſſe eſt, vt iã fixũ ac ſtabile ſit, id quod proponebatur, haud ſecus de potentia materiæ formam elici, atque actum de habitu. *Ph.* Id quidem iam ſatis perſpicuum. Quod verò, de medicamentis aiunt, quę intrò ſumpta, noſtri caloris vi de potentia in actum excitantur promouenturque, hís ne ſimile putas? *Eud.* Quodammodò: Si quidem vel nondum adhibita nobis medicamenta, ſuam ſpeciem habent, ſibiq́; innatas vires, ſed quas nõ antè in nos exerãt, quàm à noſtro calore ſint irritata, quod certè opus eſt ad illorum vires experiũdas. Itaque verè dixeris medicamenta de potẽtia operandi ad operis actionem, & quaſi ex ferijs ad opus venire, nõ tamen ad nouam formam trãſire. Itemq́; in animalium procreatione, ſemen conceptum, vteri vi, ac benigno tepore ad agendum impellitur, non vt animal animalisq́; formam de ſe excitet aut edat: ſed tantũ vt exuſcitata aut impulſa ipſius potentia ac facultas, deincepsq́; aucta, ſubiectam ſibi materiam omni præparationum genere inſtruat, vt ſubſtantiæ tandem particeps forma, extrinſecùs aſſumatur, et excepta commodè aſſeruetur, ſuas denique omnes functiones obitura.

Medicamenta quomodo ducãtur de potẽtia in actum.

GIGNENDAE FORMAE, NE MINIMVM quidem antè in materia fuiſſe, neque potentiam quicquam eſſe formæ, neq; ad ſubſtantiæ genus referri.

Cap. VI.

BRVTVS.

FRuſtra nobis hîc laborare videris optime Eudoxe, qui quę ſunt oculorũ teſtimonio clariſſima, ratiocinatiõe vis, & inani ac lõgè repetita interpretatione eludere. An nõ cepã ſæpenumerò vidiſti, de tectis aëre libero propendentem, per ſe nullius extrarij ope, ſeſe diffundere, & herbeſcẽtem ex ſe viriditatem proferre? aut ouum ſolo fornacis tepore pullum excludere? Equidem & id ipſe vidi frequenter, & Ariſtoteles fieri poſſe, literis mandauit. Nunc omni philoſophorum autoritate poſthabita, neglectis etiam acutiſsimè excogitatis eorũ rationibus, ſolius ſenſus communis bonitate, & omnium animis informata notione ductus, dic per Deum immortalem, dum iam viuere ac moueri incipit ille pullus

Argumẽta que contendunt potentiam eſſe inchoatam et imperfectã quandam formam.

lus,vnde ſuam accipit animam? vnde prodit illa ? aut quis eā inducit?vbi extrarius ille tuus opifex eſt qui ouo ſuā inſculpat formam ? An nō hîc tuorum commētorum ſe prodit vanitas ? An non luce clarius eſt,illam ex oui potentia exiſtere, vt ex eodem ouo pullum vniuerſum? quid relicta ſenſuum euidentia,abſtruſa veſtigamus? *Eu.* Iampridem coactus es fateri, fieri iſtud nequaquam poſſe, & formam extrinſecùs venire. *Br.* Egó ne?tibi verò iſtud ſum faſſus? nōdum vt video, hac in re mentem meam ſatis concepiſti. *Eu.* Quid hoc nouæ rei? *B.* Dicam, & equidem paucis.Ego enim perinde atq; tu,rei cuiuſque ſpeciem in ſubſtantiæ genus refero, ſed quod fortè non donabis,ad idem etiam genus, potentiam pertinere puto: hac autem ratione moueor,quòd quum videam ſpeciem ipſam ex potentia trahi, neceſſe ſit non diuerſæ rationis ac generis illam ſtatui, ſed eſſe formæ aliquid imperfectū aut velut mutilum.Atque id quidem in ſemine,cùm potentiâ tātum ineſſe dicebatur,ocioſum delituiſſe cenſeo. Vbi verò cœpit ſuis ſe virtutibus prodere, eſſeq; ex efficiētia manifeſtum, tum verò demùm id actu ineſſe diximus, quanquam priſtinā ſpeciem non mutauit:id enim tenue licet et exiguum, eādem tamen perpetuò ſubſtantiam tenuit. Hæc mea eſt de potentiæ ſubſtantia deq; formæ exortu aſſenſio, firma illa quidem certè & ſtabilis,& à qua me nulla ratio depellet. *Eud.* Eó ne temeritatis procedes,vt inter ſubſtantiàs potentiæ locum tribuas? *B.* Temeritatis non erit, id quod veriſsimum eſt aſſerere.In ſemine quum potentia quędam eſt animalis,ipſum animal ineſſe dicimus poteſtate, quinetiam ipſum ſemen animal eſſe, poteſtate dūtaxat.In ouo auis eſt, poteſtate:in glande,quercus iam eſt,ſed poteſtate:in oleæ baca,ipſa eſt olea.In huncq; modum,quæcunque ex ſemine vt è ſubiecto proficiſcūtur, in ipſo priùs ineſſe potentiâ mente colligimus,quàm emergant,& oculis obuerſentur.Reliqua vniuerſa quæ nullo ſemine gigni traduntur, vt metalla, vt lapides, vt ſtirpes ſeminis expertes, vt animalia è putri materia nulloque coïtu nata, non è quouis ſine diſcrimine ſubiecto fieri palàm eſt,ſed ex eo duntaxat, in quo ſui quoddam ſeminarium habuerint. Non omnis fert omnia tellus·

Alia argumenta.

Hic ſegetes,illic veniunt felicius vuæ: *1. Georgic.*
Arborei fœtus alibi,atq; iniuſſa vireſcunt

Gramina. Et rurſum:

Georgic. 2.

Nec verò terra ferre omnes omnia poſſunt:
Fluminibus ſalices, craſſisq; paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni:
Littora myrtetis lætiſſima: deniq; apertos
Bacchus amat colles: Aquilonem & frigora taxi.

Horum autem cauſam reddit:

Georgic. 2.

Quippe ſolo natura ſubeſt.

Hæc Vergilij placita ſunt, quæ te omnia recipere ſcio. Itaque dum poteſtate, animal aut ſtirpē in ſemine ponis, neceſſe eſt fateare, delituiſſe hæc in eo, et ſuę eſſentiæ, quãtumuis imperfectum, quiddam tamē omnino habuiſſe: neque, opinor, ibis inficias in iſtis ſeminarijs, eius quæ ventura eſt, aliquantulum eſſe formæ. *Eu.* Nihil ne minimum quidem, ſed habet res tota eo modo, quem Simplicius aperuit: In ſemine (inquit) ex ,, quo gignitur vel animal vel planta, inſitum principiũ quod- ,, dam eſt, non minus perpetientis quàm agentis motionis, per ,, quod procliuitatem quandam habet, & ampliorem quærit ,, excipiendæ formæ. Hoc igitur principium potētiam appellauit, & naturam in ſemen infuſam, quam ab anima longè diuerſam facit, ne fortè ſemen animatum eſſe fateatur. Eſt autem ea natura imperfectior multò quàm anima, quippe quæ ſit ad eam accerſendam veluti præmiſſa quędam præparatio, vel ſi mauis habilitas & potentia: neque verò animæ quicquã eſt, neq; in eam poterit vlla mutatione conuerti: neq; animę quicquam antè in ſemine fuit, quàm ipſa tota actu cœpit exiſtere: quocirca dici non poteſt ſemen animatum. Ergo ne tibi imponat ipſa nominis ratio, quod eſſe potētia dicimus id nequaquam eſt ſimpliciter: vt neque quod eſſe poteſt, id iã actu eſt. Semē aut hoc aut illud poteſtate eſſe ſtatuo, nec ideo tamen id iam actu & re ipſa eſſe dico: nec enim eſt in glande vel quercus vel eius ſpecies, nec auis in ouo, nec formæ eius quicquam vel tenuiſſimum: non enim partiũ adiectione paulatim minutatimq; cõſummatur, ſed ſubita repentinaq; mutatione vno momento tota ſimul in ſubiectum concedit. *Ph.* Audio, maximè inter ſe pugnantes vobis eſſe ſentētias, quas ſi ex anguſtis iſtis verborum ſeptis, in latiores veluti campos deducetis, intelligi tandem poterit vtra ſit firmior, & ab vtra ſtet veritas: quæ certè & vnica eſt et ſimplex, vt alteram ſtare,

Solutio argumentorum.

Alia argumẽta.

alteram cadere ſit neceſſe. *B.* Meas ipſe partes facilè tutabor: ac ſi meas rationes & autoritates in medium proferri patieris, cumq; tuis contendere, intelliget, ſpero, vel puer, ac tibi etiam fortè ipſi perſuadebitur, quidpiam formæ antè in ſubiecto fuiſſe, quàm illa actu ineſſet tota. *Eu.* Magnam tibi gratiam habiturus ſum, ſi veris rationibus, à mea me opinione, in tuam perduxeris. Sed agè iam, aggredere. *B.* Qui ſcientiæ habitum habet, hoc ipſo ſciens, & eſt & dicitur: & quũ ſcientiæ & contemplandi actio inceſſerit, actu & perfectè ſciens. Hæc dudum conceſſeras. *Eu.* Neque nunc palinodiam cano. *B.* Sic vtique in ſemine, quàm diu cũque nondum quicquam agere vitale poteſt, fatendum eſt animam ſolùm ineſſe potentiâ. Vbi verò, ſua ſe efficiẽtia, ſuis ſe prodit operibus, actu tum ineſſe, quaſi ſola actione & effectis, actú ne an potẽtiâ duntaxat inſit, diſcernatur. Quod ipſum Ariſtoteles breui ſententia ſic expreſsit: Animam naturalem altricemq; in ſeminibus & vtero conceptis quæ ſeparari poſſunt, haberi potentia ſtatuendum eſt, non actu, priuſquàm (eo modo, quo conceptus qui iam ſeparãtur) cibum trahant & officio eius animæ fungantur. Principiò enim huius modi omnia ſtirpis vitam viuere videntur. De anima quoque ſentienti deinceps dicendũ eſt, atq; etiam de rationis intelligentiæq; participe: omnes enim potẽtia priùs haberi quàm actu neceſſe eſt. Hæc declarãt ſatis Ariſtotelem cẽſuiſſe, in ſemine ſubobſcurã fuiſſe animæ portionẽ, quæ præ imbecillitate nondũ quicquã moliretur animalis functionis. *Eu.* In trãſuerſum perperam trahis Ariſtotelis ſententiã, qui ne per ſomniũ quidẽ, huius ſimile quicquã ſuſpicatus eſt. Quid abſurdius autem in philoſophia, aut magis horrẽdũ, quàm naturaliter efficientẽ cauſã inſtituere, quę feriata tamẽ et ocioſa nihil prorſus agat? cauſam enim actione definimus, quę ſi nulla erit, ne cauſa quidẽ eſſe poterit. *B.* Quid ais? nõne in trimeſtri vel quadrimeſtri fœtu, cũ primũ is moueri ſentitur, anima vel tota ineſt, quæ vt abſolutũ erit animal, cũctas illi functiones præſtabit? *Eu.* Ineſt vtiq;. *B.* Et tamen nondũ poteſt illa neq; curſum ciere, neq; vocẽ edere, neq; viſiõe quid percipere. Quid cedo eſt cauſę? *Eu.* Quoniã impeditur aliunde, & quaſi vincta tenetur, quòd organa deſideret, ad ſuas actiones obeundas accõmodata. *B.* Eandẽ rationẽ ſi ad ſemẽ trãsferes, intelliges profectò, et in eo illã ab

De generat. animal. li. 2. cap. 3.

Solutio.

In ſemine contẽdit quiddam naturæ formæ contineri.

initio eſſe, & impediri tamen inſtrumētorum vel penuria vel vicio, quominus quid agat, illamq; ablato impedimēto mox in actum erumpere. Hanc ne me putes opinationem confinxiſſe autores meos tibi proferam, viros in philoſophia adeò magnos, vt eorum te poſsit autoritas vel deterrere vel frangere. In ijſq; primùm Ariſtotelem, quem ſcio te plurimū omnium & meritò quidem ſuſpicere: is igitur animalium procreationem ortumq; diſcutiens, horum cauſam his verbis plenè explicauit, Quorum principiorum actio eſt corporea, hęc ſine corpore eſſe nōn poſſe certum eſt, verbi gratia ambulare ſine pedibus. Itaq; extrinſecùs ea vt aduenia̋t, fieri haudquaquam poteſt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quum ſeparabilia non ſint. Ergo eo autore, nutricandi ſentiendique principia ſeorſum habentur nūquam, ſed in corpore ſemper: quare eadem ſtatim per initia era̋t in ſemine, nec vnquam ſeiuncta, ſed cū eo ſimul nata. Audi verò rurſum vt Themiſtius alter mihi patronus, hæc iſta aperti' è tenebris in perſpicuam

1.de Aia.c4.21 lucem eruerit. Igitur (inquit) et animas in ſuum aliquod proprium corpus (ſi ſuum animæ inſtrumentum corpus eſt) diuertere oportebit, dixi diuertere: immò nō diuertit, ſed fabricatur architectaturq; ſibi & præparat domiciliū, nō cōforma tū antè & pręparatū. Cauſam deinde ſubijcit, Nō enim quēadmodum cithara dedolatur priùs & conditur, tum demum adhibetur ad muſicam: ita & corpus ornatur ante inſtruiturque, mox animæ ſumendum offertur. Quale igitur ſingulis animis corpus inſtrumentumq; conueniret, item qua ratione anima illud ſibi confingeret, neglectum à Timæo penitùs & retrohabitum eſt. Audis Themiſtio non interpreti modò, ſed & paraphraſtę Ariſtotelis, videri animam ab initio in corpore fuiſſe, neque dum præparato, neque obeūdis functionibus accommodo: ſemper ſemini comitem animam fuiſſe, neque vt rectè dicebat Ariſtoteles, ſine corpore eam eſſe poſſe. Sed agè, erít ne vlla apud te Platonis autoritas? Erit opinor. At is eadem ſæpius inculcans, præter illam animæ procreationem, quam in Timæo nobis expoſuit, lib. de Legibus deci mo, de eadem hęc ſcripſit: Satis ſuperq; monſtratum eſt, animam omnium antiquiſsimam eſſe, cùm motus principiū ſit. Et mox: Rectè igitur & propriè, vereq; & abſolutè diximus prius corpore animā factam fuiſſe, corpus verò poſterius atq;

ſecundo

ſecũdo loco,quod eſt animæ ſecundum naturã dominati ſubiectum . hæc Plato : quæ vt inter legendũ oculis ſæpè percurriſti,ſic nunc vehemẽter opto,vt in illa paulò acrius intendas & diligenter circũſpicias,ac expẽdas qua de cauſa effĩcto corpore animã priorẽ eſſe ſtatuerit. Hæc enim quoniã eſt omnis motus initiũ(motum à mutatione Plato ſeiungit,quòd hanc inanimorum,illum viuentiũ eſſe velit) & quoniam omnia, etiam quæ corporis ſunt,adminiſtrat & obit,iure optimo ſibi ipſa corpus apparat,inſtruit, ornat. Quòd ſi eſt, vt verè eſſe, pręclariſsimi quiq; philoſophi autores fuere, conſtat animæ eſſentiam in ipſo necdum conformato ſemine concluſam teneri:quæ cõtinenter ipſum minutatimq; & membratim fingat,vt opere tandem abſoluto,functiones ſtirpis aut perfecti animalis,pro ſua quæq; natura,cunctas obeat. Ac ſi nunc daretur de illis vnum quemlibet,ſed maximè Platonem rediuiuum nobiſcũ huc vnà cõgredi,præter illa quæ ſunt ab eo multis in locis accuratè conſcripta, audires & alia profectò quãplurima,quæ te non probabili modò ratione,ſed(qualis mathematicorũ eſſe ſolet)etiam neceſſaria,huc te vel inuitũ agerẽt.Et quãquam vana erit cõfictio, tu tamen patere vt eũ animo repręſentemus, hoc pacto te ſuo more interrogantem:ô Eudoxe,quandiu in ſemine & corpore informi anima cõtinetur, an nõ ea cõformãdo corpori omnẽ operã impẽdit? Agè,reſpõde,mi Eudoxe,hæc tãquã percõtãti Platoni. Quòd ſi te pudet,nihil verebor illi tecũ ac pro te reſpõdere: nẽpe tũ ab aĩa aptè cõformari corp⁹,nõne rectè dixero?certè enim ita fatendũ eſt.tũ verò ille ſubijciet:Dũ ſic effingitur corpus, nec dũ vlla eſt expreſſa et diſtĩcta partiũ informatio, tũ certè neq; anima eas exercere functiões, ad quas illæ partes cõparãtur. Quid?an nõ hoc quoq; dabimus,cũ nec ſine pedib⁹ inãbulare,nec ſine oculis cernere poſsit?Ac ſi ita perget: Cõformato integrè corpore,et ſingulis partibus inſtructo,cũ anima iã illarũ ope,cũcta vitæ ſenſusq; munia exequitur, quo tandẽ pacto tũ corpori ineſt anima? Actu dices,opinor, idq; & audacter & verè. Quũ igitur(inquiet)informi adhuc corpore, illa nõ valebat aĩales ꝓmere fũctiões,quo tũ pacto inerat? An hîc obmuteſcem⁹? at id quidẽ turpe eſt. Quid igit͛ reſpõdebim⁹? Sola nimirũ poteſtate:hoc enim reſtat vnicũ. Quid tu hîc illũ putas? Inſtabit vtiq; et quod cõſequens eſt concludet:Animã

quæ

quæ vim & poteſtatem ingenitam habebat agendi, nondum verò quicquam agebat, ob inſtrumentorum penuriam, id ipſum eſſe, quod nos potentiam dicimus: actum verò, animam eſſe quæ liberis expeditisq; inſtrumentis opus edit. Itaq; potentiam, eſſe quidem animæ ipſius eſſentiam, ſed quæ ocioſa tamen nondum quicquam efficiat, propterea quòd corpus ineptum adhuc ſit & inconcinnum. Quis contra hæc poſsit dicere? Ego certè quidem ſtatim aſſentiar. Tu verò, quid? An non idem quoq; facies? Video te annuere. Quid ergo erat opus, vt tu nouum, inexplicabile, & incomprehenſum potentiæ genus nobis fingeres? Iam planè côuictus es, opinor: tantumque abeſt vt ab inſtituto meo ipſe decidero, vt arctiſsimis vinculis te potiùs obſtrictum teneam, adeò vt dimouere te nô poſsis. *Eud*. Preſsiùs vrgere videris ô Brute, nosq; infeſtiùs ac propè dixerim furioſiùs inſectari. Ac tu tibi quidem paucis & perperam intellectis philoſophorum ſententijs adductus, ante victoriam canis triumphum: Sed moderare, obſecro, ardentes iſtos impetus, graue probrum erit ſi quid recantare cogeris. *B*. Egó ne? *Eu*. Caue exultes, ſed animum mihi ſedatũ patienter adhibe. Quæ tu litigioſa peruerſaq; diligentia contendis, ex hypotheſi defluunt & ducuntur omnia, quæ ſiquidem vera & fide digna fuit, idoneè & conuenienter fortaſsè concluſiſti, animam quę nôdum ſuas functiones obiret poteſtatis appellatione dignandam. Sed vana & fallax eſt ſuppoſitio, quæ ſemini & nondum efformato corpori, animam ineſſe aſſumit. *Br*. Hanc non ego, ſed inuictiſsimi teſtes Plato, Ariſtoteles, Themiſtius tibi poſuerunt. *Eu*. Tu me ſtatim (opinor) vel teſtium grauitate, vel numero offunderes, ni ſenſa illorum meliùs quàm tu, côcepiſſem. Primùm enim quod ex Platone citas teſtimonium, non de ſingulari ac de ſua cuiuſq; anima, ſed de generali illa mundi, quę totius eſt vniuerſitatis, dictum eſt, de qua quid ſentiret, paulò pòſt pleniùs expreſsit,
,, his propè verbis: Animã cuncta gubernantem et in omnibus
,, quæ mouentur habitantem, nonne & cœlum gubernare ne-
,, ceſſariò confitebimur? & rurſum: Vniuerſa ergo quæ in cœlo
,, ſunt, quæ in terra, quę in mari, ſuis motibus anima ducit. Hìc igitur, vt paſsim in Timæo, mundi animam Plato ſtatuit, à medio per omne vſque ad cœli extrema ſeſe porrigere, eique extrinſecùs circunfundi, cunctisq; genitis vitã conferre. Qua

Solutio quæ planè docet in ſemine nihil quicquam de ſubſtãtia formæ contineri.

ſententia

ſententia,an tibi videtur,rei vniuſcuiuſq; animã ſtatuiſſe antiquiorem prioréq; recens genito corpore? Sed de Platonis dogmate,acuti* fortaſſe & diſtinctius poſthac iudicabitur, ſi in eum fortè ſermonem incidemus. Iam verò quòd ad Themiſtium attinet,is ſe manifeſtò detexit,palã profeſſus animam ſtatim ab initio infuſam eſſe maris ſemini, tanquã indiuiduã ita diſpẽſante natura comitem. Quamobrẽ nihil veretur aut reformidat,ſemen animatum facere, cuius anima architectatur & extruit ſibi domicilium ex idonea materie. Atq; in his quidem quę ex putri mucoſáq; materia,nullo ſemine prodeunt in lucẽ,animam quandã abſtractam cẽſet, procreatis apteq; conformatis vitam largiri, Timæum in hoc ſequutus: his verò quæ ex ſemine deriuata fluxêre,iam à Timæo deficiens, putat vniuerſalem animã nihil inſpirare, ſed ſuam cuiq; ſemini inſitam eſſe, quæ temporis progreſſu cuncta conformans, ſuis tãdem ſe detegat operibus. Hinc tu optime Brute,elicere vis,vt videtur,potentiã eſſe Themiſtio aliquid eſſentiæ animæ,cùm nullus tamen extet locus, vnde id haurire aut petere poſsis. Immo verò ille ipſe Themiſtius in libris phyſicorũ de potentia & priuatione diſſerens, tanquã de accidentibus diſputationem inſtituit longa ſatis oratione. Sed neq; Themiſtium vt fidelem idoneumq; teſtẽ velim in hãc noſtram diſceptationẽ recipi, quòd nutabunda & inconſtanti aſſenſione,quò fluctus impellit,nunc in Platonis,nunc in Ariſtotelis ſententiã inclinare videatur. Proinde ne qua tibi poſthac hinc ſuppetat cauillationũ occaſio, iam nunc apertiſsimis ac veriſſimis rationibus contra Themiſtium tibi probabo, ne minimũ quidẽ eſſentiæ animæ, ſemini antequã animal eſſe cœpiſſet inſediſſe. Sed Ariſtotelis tamẽ antè videtur explicanda ſententia,quam tu te putas perquam conuenienter ad tuã Themiſtijq; opinationem confirmandam citaſſe. Nam ſi quis altiùs ac diligentiùs Ariſtotelis mentem ſcrutabitur,intelliget profectò,neq; in ijs quę ex putri materia, neq; in alijs quæ poſito(vt ille ait)ſemine ſurgunt, de animæ eſſentia quicquã ab initio fuiſſe,ſed totam tum primũ illapſam,cùm ad illam excipiendam dignè fuit & affabrè cõſtructum corpus. Qua in re Platonis rationem autoritatéq; recepit, quanquam de ipſa formæ origine,nec omnia probare,nec ſequi voluit. Ariſtotelis abs te citatus locus,planè quidẽ innuit, animã tũ altricem

F tum

tũ ſentientẽ,non poſſe actu ſine corpore cõſiſtere, quoniã ad corpus pertinet vtriusq; actio. Sed vt in corpore eſſe vtrãque donem*,neq; ab eo ſeparari poſſe, an tu hinc directè colliges vtranq; iam olim neceſſariò in ſemine fuiſſe? An non aliud illis corpus ſubſterni poteſt? Poteſt, opinor. Atq; in eũ obſecro locum mihi fixiùs oculos intende,non quidẽ cõtentionis ſed veritatis inueſtigandæ ſtudio. Quid enim ait? Nam neq; ipſa (principia ſcilicet nutriendi & ſentiendi, quorum ad corpus refertur actio) per ſe accedere poſſunt, quũ inſeparabilia ſint: neq; cum corpore (craſſo ſeminis) ſemen enim excremẽtum alimenti mutati eſt. Vbi dicti etiam cauſam ſubiecit: Semen excrementum eſſe vile ac ſordidum,illa autẽ principia dignitate præſtantia. *B.* Si neq; cum corpore, neq; ipſa per ſe poſſunt principia nobis accedere,quis iã modus reſtat? *Eu.* Audi reliqua: Sed enim,inquit,omnis animæ ſiue virtus ſiue potẽtia,corpus aliud participare videtur, idq; magis diuinum q̃ quæ elementa appellãtur. Quale autẽ ſit diuinũ hoc corpus, quæ deinceps eſt ſententia commonſtrat: Ineſt in ſemine omnium,quod facit vt fœcũda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur,idq; non ignis,non talis aliqua facultas eſt, ſed ſpiritus,qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur, & natura quæ in eo ſpiritu eſt,proportione reſpondens elemẽto ſtellarum. Id ergo diuinũ corpus de quo paulò antè dixerat, ſpiritus eſt,in quo tanquam ſede propria,calor cõſtituitur,ipſaque natura quam animæ ſubſtantiam putamus. Hunc ſpiritũ cui vim maximam concedit,ſimpliciter ſemen appellauit,in ſequenti proximè oratione,vbi & reliquam craſsiorem ſeminis ſubſtantiam,corpus genituræ nũcupauit. Corpus autem (inquit) genituræ,in quo ſemen animalis principij contentũ vnà prouenit, partim ſeparabile à corpore partim inſeparabile. Itaq; Ariſtotelẽ ſic interpretor, illa nutriendi & ſentiendi principia,cum craſſo ſeminis corpore,ſeu cum ipſo genituræ corpore non accedere,quia fœdum eſt & abiectum excremẽtum: neq; ipſa per ſe influere,quia ſunt à corpore inſeparabilia,neque poſſunt extrinſecùs venire, ſed cum diuino corpore ac ſpiritu inuehi. Viden' iam illa iacere tuæ importunæ & contẽtioſæ pertinaciæ fundamenta? Aliò pergamus. *Ph.* Pedem amabò nondum hinc referas: ſed quænam hæc ſint tam præclara quó ue modo accipienda, apertius fac & dilucidius.

Confirmatio.

Eu.

Eu. Præſtat ô Philiatre, in ſuum quæq; locum ac tempus dif ferri, quàm inchoatam ſemel diſputationẽ abrumpi: finienda mihi & cõcludenda eſt hæc tota controuerſia, & quod eram pollicitus, ratione docẽdum, ne tantulũ quidẽ animæ ſemini ineſſe. *B*. Satis mihi iſtuc eſt agitatũ, ſatis cõcluſa tota diſputatio. *Eu*. Agè verò, tu tibi rei confectæ palmam arripias: nos quib' te proſequamur, epinicios hymnos meditabimur. Sed pro tua tamen humanitate facies, vt in hoc triumpho, percũctãtibus ac dubitãtibus nobis, omnia detegas enucleatius & ſimplicius: hoc enim & eruditione & modeſtia tua dignisſimum eſt. *B*. Sentio te gryphos quoſdã, & nouas captiones meditari, equidẽ iſtius cõcertationis iam dudũ ſatur ſum, ſed quãdo tamẽ laceſſere pergis, enarrabo ſi voles fuſius, quicqd habeo in animo cõprehenſum. *Eu*. Eſſet id mihi quidẽ periucundũ, ſed video in his eſſe, qui cõciſiùs dici mallẽt. *B*. Vt lubet. *Eu*. Atq; etiã inſuſurrat hic mihi, alia quàm tu opinione imbutus, vt pro ſe me tibi opponã, & quo meli' exerceamur pro more te interrogẽ. O perdocte Brute, quicunq; frutices aut animantia ex putri materia proſiliẽrũt, nullo ſemine, nul lo patre, nullo ſatore, vndénam hæc animã accepêre? *B*. Dicã cum Themiſtio cælitus illam à ſumma & totius mũdi guber natrice anima fluxiſſe, quæ quum omnes omniũ rerũ formas in ſe poteſtate cõtineat, datrix formarũ à pleriſq; eſt appellata. *Eu*. Perfectiora autem animantia, quæ nõ niſi pręcurrente ſemine in vitam venêre, vnde ſuam animam hauſerũt? *B*. Ex ſemine in quo & illa fuerat: hîc enim mihi placet Themiſti'. *Eu*. Atqui tum in ſemine, tum in putri materia, priùs anima ineſt poteſtate quàm actu. *B*. Idẽ arbitror de vtroq; eſſe iudiciũ. *Eu*. Vt igitur cælitus acceſſura, in putreſcẽte materia, nõdũ ineſt forma, ſic neq; in ſemine (in quo potẽtia eſſe dicitur) actu iã ea ſubſiſtit. Aut ſi iã in ſemine eã eſſe dicis, cur non itidẽ et in putrida colluuie? Quocirca ſi nõ eſt hui', nec illi' erit potẽtia, quicquã eius formæ quę acceſſura eſt. Quin & aliud ſequit' vehemẽter abſurdũ, imperfectis animalib' è putri illo pędore natis pręſtãtiorẽ eſſe multo, ac diuiniorẽ originẽ, q̃ lõgè perfectisſimis illis, quę vis ſeminis in vitã produxit. *B*. Quid enĩ prohibet? *E*. Quid? nõne demẽtię proximũ ſit, culicis aut vermis q̃ leonis, aut equi, aut elephãtis, aut ſi Dijs placet etiã hominis diuiniora feciſſe ortus primordia? Nõ itate inſanire puto:

Si quæ ſine ſemine proueniũt formã extrinſecus acceperũt, multo magis perfecta illa quæ ex ſemine naſcuntur.

F ij ſed

ſed ſi quid diuinitatis minutiora hæc ab ortu ſunt conſequuta, multo, opinor, amplius his plenioribus & abſolutioribus elargieris, aut certè tantundẽ. *Bru.* Hanc quæ nihil ad rẽ facit comparationem omitte, quod dico ſemel intellexiſſe cõtentus. Vt Vergilius rectè quidem dixit: *Semina flammæ*

Aene'd.6. *Abſtruſa in venis ſilicis.* Et rurſum:

E ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.

Georgic.1. Ita equidem ſemini ex quo quid gignendũ eſt, ipſam rei formam iam ineſſe profiteor, ipſumque animatum rectè vocari: Quiſquám ne hoc redarguet? *Eud.* Obmurmurant omnes quòd ſuperiora non dilueris: iamque hic ſe mihi comparare videtur ad hoc poſtremum conuellendum, & labefactãdum. Vigila Brute, ne tuã cauſam deſeras, ſic enim per me proponere geſtit. *B.* Agè diſsimulator, tu ipſe depoſita perſona comminùs cõgredere, vt huius diſputationis ruinam tuis humeris ſuſtineas. *Eu.* Agè placet, cõgredior: reſponde igitur breuiter, Semini non ſimiliter atq; perfecto animanti ineſt anima. *Br.* Fateor: nam huic actu ineſt, ſemini verò ſolùm poteſtate. *Eu.* At nihilominus quum ſemini ineſſe animam potẽtia dicis, tu illi ſimpliciter ipſam quoq; animæ ſubſtantiã ineſſe confirmas. *B.* Rem tenes. *Eu.* Aut igitur illi tota ineſt, vti & perfecto animali, aut illius ſola quædam portio. *B.* Veſani aut pertinacis eſt hominis iſtæc poſtulare. An tu hìc vllum eſſe putas qui hęc auſur' ſit, aut ſi quis fortè audebit, nõ ab omnibus exibilatũ iri? *Eud.* Equidem auſurum ſcio: vtrũ verò ridiculus an non futurus ſit, res ipſa tandẽ oſtẽdet. Sed interim reſponde. *B.* Quaſi verò arduũ ſit aut inenodabile: neq; enim ſemini ea ineſt animæ perfectio, quæ abſolutis iã animalibus. *E.* Sequere vt cœpiſti. Totá ne anima ſemini inſidet, an eius ſolũ portio quædam minutior? *B.* Ego illius portionẽ non dicã ineſſe, quandoquidẽ nullas anima partes habet, quæ ſeorſum à toto conſiſtere valeant. *Eu.* Ergo tota illi ineſt. *B.* Tota quidem, ſed imperfectiori tamen modo. *Eud.* Sed agè, quam ita in ſemine imperfectiorem ſtatuis, an non eiuſdem cum perfectiori generis atque eſsentiæ eſſe putas? *Bru.* Eiuſdem omnino, inferiori tamen ordine & gradu: neque enim Alexander illam antè, actu formam appellat, quàm ſit perfectionem conſequuta. Potentiam tantiſper appellare ſolet, dum obſcurior adhuc eſt & imperfectior. *Eud.* Vide iam in quas angu-

Semini nõ ineſſe animæ gradũ quendã imperfectiorem.

anguſtias te præcipitare poſsit, quiſquis tecū cōgredietur. *B.* In quas obſecro? *Eu.* Nempe quod ſubſtantiæ participē formā, magis ac minus intendi ponis, & eadē ſpecie, aliā formā alia præſtantiorē. *B.* Fac igitur, ſi mauis, ſint illæ diuerſorum generum. *Eu.* Si diuerſa facies illarū genera, iā mihi in portū nauis appulerit, iam tota res erit confecta, iam imprudēs eò ſubieris, quod effugere tanto cōtendebas opere. Nam priuſquàm ex ſemine perfectum euadet animal, erit vtiq; neceſſarium, ipſam formæ eſſentiam mutari, atque per varias ſpecies tranſiri: deinde verò ſemini nihil quicquam eius formæ quæ acceſſura eſt inſediſſe, quo nihil amplius opto in hac diſputatione, id enim eſt quò aſpirabā. *B.* Ego proinde rectè videbar cenſuiſſe, illarū eſſe & ſubſtantiā & genus idē: ſed neſcio quibus me præſtigijs hinc abduxeris. *Eu.* In idem igitur luti volutabrum te reuolues, quo iam cœperas ſordidè conſpurcari: in quo ſi diutiùs hærebis impeditus, quo pacto illud expedies earum ſubſtantiarum quæ ſint eiuſdem generis, alteram eſſe altera imperfectiorem? *B.* Id quidē perfacile. Vide enim quid animi cogitatione informem: ſemini ineſſe quidem formæ eſſentiam, ſed humilioris cuiuſdam & imperfectioris gradus, in quo potentia ſolùm appelletur: hęc deinde cùm paulatim aſcendēdo, ad ſummum vt ita dicam perreptauerit, tū actum quidem futurū, citra vllam tamen generis aut eſſentiæ mutationem. *Eu.* Intendi igitur ac remitti ſubſtantiam vis, nō ſecus ac meram qualitatem. *B.* Vis ſimpliciter quod ſentio in ſinu tuo deponam? Eam eſſentiam quæ potentia eſt, non exiſtimo puram eſſe ſubſtātiam. *Eu.* Eſt igitur accidēs. *B.* Neutrum profectò: ſed inter vtrūq; mediam naturā obtinuit. *Eu.* Nouum verò doctrinę genus, noua philoſophandi ratio, ſūma rerum genera cunctis recepta multiplicare, illa ceu promiſcua quadā miſcella confundere: ſupra hæc genus conſtituere, quod omnia ſuo velut cōplexu contineat, nā ſi vlla eſt ipſis inter ſe cōmunicatio, neceſſe eſt profectò cōmune quoddā genus ſupra illa poni, nec ea eſſe ſumma. *B.* Audi preſsius & exquiſitius. Sūma illa decē rerū genera, augeri ampliariq; nolim equidē: verū ſtatuo, potētiæ eſſētiā eſſe ſubſtantiā adeò infirmā ac debilē, vt ceu qualitas intēſionis ac remiſsionis vices ſubire poſsit. Quēadmodū enī celebris autor Auerrhois, formas elementorū medio ſubſtātiarū et qualitatū interſtitio colloca-

collocauit, vt eſt antè comprehenſum: ſic mihi in præſentia liceat gignendæ rei potentiam, quę obſcura & prætenuis quædam eſt ſubſtantia, ancipitem, & inter ſubſtantiæ participem formam, interq; qualitatē medio loco ponere, vt quę ſit, qualitate quidem nobilior, ignobilior autem abſoluta ad quam feſtinat forma. *Eu.* Ne ſic quidem contractam labem dilues, ſed alio hęrebis luto: nam in primis quem teſtem produxiſti is vanitatis plerunque arguitur, & dum falſa pro veris pronūciat, miſerè multis impoſuit, ea veritatis ſpecie, in qua prior & ipſe hallucinatus videtur. Tu ſi quæ adfers, velis, quemadmodum in iudicio fieri ſolet, teſtium fide cōprobari, grauiores erunt & integriores citādi. *B.* Exuēda ſunt arma, ſatis eſt conflictatum: ſentētiam meam qualem protuli accipito. *Eu.* Sed forti animo perſiſte: ſi ſuffugies, quotquot adſunt te perſequentur, et ſi conſequantur, arctius vincient. Quidam eorū vehementer optat, vt pro eximia tua ſapientia, id vnicum reſpōdeas: num tu magis ſis homo, quàm puer hic, aut magis ſis animal quàm aſinus. *B.* Proh deum fidem: qualem hîc mihi virum narras? deſcendat ille ipſe, me interrogaturus, in arenam: aut ſi id ſponte non vult, ede nomen quo illum appellem. *Eu.* Haud agnoſceres hominem, etiam ſi nomē audires. *B.* Illum igitur indica. *Eu.* Curioſulus es. ſed cogita ſaltem quid ad illa reſponderi poſsit. *B.* Tam ruſticè vrgenti, ne verbum quidem vllum: tua tamen gratia reſpondebo, me nihilo magis hominem eſſe, quàm puerum: fortè verò magis ſim animal quàm aſinus. Quid hi rident? *Eud.* Refellendi eſt hæc ſpecies quædam, quum abſurdiſsima quis dicere videtur, illa deridere, non argumentis inceſſere. *B.* O ineptum riſum, cū nihil contra iſta dicere poſsint, rideant tamen: ſe ipſos planè, & ipſi rident, & alijs ridendos exhibent. *Eu.* Eia bone vir, bilem iſtam dilue, et æquo animo accipe quod ille tuis reſponſis conſequens nectet. Si non magis tu homo es quàm puer, neque puer magis quàm infans, ſequitur omnino neque tuam quàm pueri, neque pueri quàm infantis, neque infantis quàm fœtus vtero geſtāti, nec huius quàm ſeminis (in quo tu animam ineſſe profiteris) vel prętantiorem vel perfectiorem eſſe animam: ſed omnes vno eodemq; perfectionis genere teneri. Nam ſi homo maioris minoriſq; differētias non admittit, neque proculdubio ipſa hominis forma, quam ſubſtantiā

Vnius ſimplicis que formæ non eſſe plures gradus perfectionis.

eſſe

eſſe conſtat ipſo homine digniorem. Proin ſi hominis ſemen eſſe dicis animatum, nobiſq; communem animam obtinere, ea nihilo erit imperfectior quàm tua: nec ipſum ſemẽ minùs homo fuerit quam tu. *B.* Attamen id ego nondum hominẽ appello, quod hominis functiones non obeat. *Eu.* Neque igitur infantem, hominem eſſe dicas, quòd ea tractare nõ poſſit, quę à floridæ & vegetæ ætatis homine gerũtur. Si ita pergis ex officijs & muneribus rerum genera diſtinguere, fient ex neceſsitate quamplurima hominum genera: quod cũ abſurdum ſit, et extra omnem omnium opinionem, palàm fit te perperam in varios perfectionis ordines, ſubſtantiæ participes formas diſtribuiſſe, vt humilem quendam in his ordinem ſemen potẽtię nomine ſortiretur. Attende igitur in quas anguſtias te, tanquam in carceris barathrum conijcis, dum ardẽtiori vincendi ſtudio, adniteris eius quæ acceſſura eſt formæ aliquid ſemini impertiri, & dum liberalitatis ſtudio, hoſtem naturæ agis infeſtiſsimum. *B.* Nulla eſt mihi prorſus horum verborum cura: ſatis enim mente complector, quî ſe tota hæc res habeat. *Eu.* Hoc igitur exprime, vt vel nũc demum nobis conſtet, quid tibi velis. Oportet enim huic noſtræ diſputationi, tandem aliquando colophonem imponi, ne inconcluſa et velut capite diminuta relinquatur. *B.* Tu igitur illam vel cõclude vel concide, aut ſi id nõ placet, alium qui cum dimices quære. *Eu.* Nullus opinor mortalium, tuas haſce partes velit tueri. *B.* An non ipſe potes, vel perpetuo enarrationis tenore, ſermonem cõtinuare, vel ſi interrogatio magis arridet, te ipſe interrogare, viciſsimq; tibi reſpondere? *Eu.* Si mea reſponſio tibi erit accepta, per breuẽ Ariſtotelis oratione, difficultas omnis eximetur ac diſcutietur. *B.* Quánam iſta? *Eu.* Subſtãtiæ (inquit) quodammòdo ſunt vt numeri. Nam quẽadmodum ſi quid ſublatum à quopiam numero aut additũ fuerit, nõ idẽ numerus ſed diuerſus emergit, etiãſi minimũ id fuerit, ob idq; fit vt numerus nõ magis minúsue numerus ſit: ſic propemodum neque ea ſubſtantia quæ ad formam accõmodatur. Hoc ſi eſt, vt rectè Ariſtoteles ſentit ac iudicat, nihil, ne vel minimum quidem, formæ eius quod gignitur eſſe potuit in materia: & illius potentia, quam anteceſsiſſe dicimus, nequaquam particeps erat formæ venturæ: ſed erat illa ceu præparatio quædam, & apparatus formæ accõmodatus:

Simpliciſsimã eſſe cuiuſque formæ ſubſtãtiam.

8. Metaph. c. 3.

Non qui formam poſsit allicere, aut vi quadam & neceſsitate de ſe promere, ſed qui patiens magis quàm efficiens, materiam alioqui rudem & rerum omnium communem inſtruat concinnamq; reddat excipiendæ formæ.

NON POTVISSE GENITI FORMAM à parentibus fluere. Qualis & vnde ſit vera formarum origo. Cap. VII.

BRVTVS.

Animā nō poſſe ocioſam in ſemine deliteſcere.

SIſte ſermonem: longiùs enim conficiendæ rei ſtudio excurris. *Eu.* Sic res erat obiter, ſub tuo ſilētio concludenda. *B.* Si me ſatis inter diſſerendū intellexiſti, non aliud ſentio quàm Ariſtoteles, etſi videor interdum in abſurda quædam deuolui. Totam enim expletamq; rei ſpeciem, per initia ſtatim à genitore ſemini inditam eſſe ſtatuo, ac vbi primùm id vim contraxiſſe dicitur prolificam, eſſe tum integram animam plenè aſſequutum, ante autem in ſemine velut otioſam latitaſſe, quandiu per obicem & repagulum ſuos actus obire nequibat, atque vbi procedēte tempore aptatis & cōcinnatis inſtrumentis, remotum eſt omne impedimētum, tum demū res maiores & perfectiores moliri. Atq; id fortè mecum ſenſit Themiſtius. *Eu.* Tú ne iam totus reuixiſti, recollectis qui te languore quodam defecerant animis? Hem quid audio? *B.* Optima ſanè & longè veriſsima. *Eu.* Veriſsima quidē, ſed his ſolis qui naturā vel exterminare vel omnino delere cogitāt.

Demonſtratio.

Quid enim aliud quàm naturam tollit, qui velut reſupinam, ipſam torpere vult, aut manibus inſinuatis feriari? quaſi verò vel labore frangatur aliquando, vel veterno oppreſſa altiùs obdormiat. ſed ab inſtituto deſciſcere, & aliunde ſe aliò conferre, familiare ſcilicet id eſt, & optimum viro parùm ſibi cōſtanti. Si nunc totam animam ſemini ineſſe cenſes, cur reſpōdendo tam acriter contēdebas, illi ineſſe duntaxat quiddam inchoatum & imperfectum eius formæ, quæ acceſſura erat, quod potentiæ nomine appellabas? *B.* Vt tuas & horum omnium vires quātæ eſſent experirer. *Eu.* Bona verba. Perquā id iniquum & indignū eſt, in abditiſsimis philoſophiæ quæſtionibus, aliud ſentire, aliud dicere. Par equidem eſſet, vt nos

viciſsim

viciſsim idem de te periculum faceremus. Iã igitur aperi ſimpliciter & nulla fraude, quam arbitreris eſſe tutiſsimam ſententiam. Semen ſi prolificum eſt, idém ne ſtatim ab anima continebitur? *B*. Sic vtique. *Eu*. Et quæ illud continet ac gubernat anima, talis ne eſt ac tam perfecta qualis et quàm perfecta tua? *B*. De rationali anima, quæ mens eſt, nihil in præſentia definio. Cæterùm quæcunq; bruta & rationis expers ſtatuitur, ſiue ſentiens ſiue nutriens, ea tanta ac talis inerat olim ſemini è quo genitus ſum quanta & qualis nunc me moderatur. Idem quoque de ſtirpe & de bruto animanti iudico, ſiquidem illa non è cœnoſa quadã ſubluuie, ſed è ſemine ſuo prodiêre. *Eu*. Hac iſta ratione tu ſemen animatum eſſe profiteris. *B*. Nimirum, celebres philoſophos imitatus, non Themiſtium modò, ſed ipſum quoq;. Ariſtotelem & Platonem. Quid enim Plato? Sperma (inquit in Timæo) vtpote animatum ac reſpirans, qua parte ſpirat, per eandem vitale effluendi deſiderium gignit, atque ita generandi amorem nobis inſeruit. Hic quanquam ſemen animatum eſſe pronunciet, nõ tamen id eſſe fatebitur, nec hominem, nec equum, immò ne animal quidem. Etſi enim animalis eſſentiam ſit conſequutũ ineptum tamen eſt defungendis animantium muneribus, à quibus nomina ſunt rebus indita. *Eu*. Quid nouę interpretationis mihi aures corradere ſentio? *Br*. Ea ſi tibi hactenus eſt inaudita, eſt quod effuſiùs læter, puram te Platonis mentẽ ex me primò hauſiſſe. *Eu*. Verba nihil aliud quàm fundis. Tu ſi vera illa eſſe exiſtimas, conſiſte intrepidus, & fidenti animo te ad pugnã accinge. *B*. Quid igitur, vís ne rurſum tuis hæc argutiolis inceſſere? *Eu*. Secús ne putas? *B*. Nunquam hic vir vllum nugarum finem faciet: nunquã deſinet logicas & pueriles (in quibus ętatem conſumpſit, plicas implicare, adeò nihil nec pudoris nec prudentiæ grandior ętas attulit. Quid in re cõtrouerſa ſentiam ex Platone palàm audiuit, & per ſummam tamen iniquitatem poſtulat, vt ego ſuæ peruicaciæ omnes impetus ſuſtineam. Sed valeat ſanè, malim ego longè victoriam illi ſine puluere cedere, & bona omnium venia, de hac arena decedere. *Eud*. Itáne ſedatus è tanto feruore? *Ph*. Quid te mi Brute, male habet? oportuit enim aliunde quàm ex iſta concertatione angi: nihil enim, quod quidẽ ſciam, te noſter offendit Eudoxus *B*. Non huc venerã vt tam inquietè exagita-

Confirmatio.

Semen animatum dici non poſſe.

exagitarer,neq; id eſt allicere ſtudioſos, ſed è ſcholis potiùs exibilare. *Ph.* Vis ne omnia tibi donari. Philoſophica iſta diſceptatio nobis vltrò & gratis eſt ad eruditionem conceſſa, atq; illi tempus id impertitum,quod viri cãdidi ad animi recreationem ſibi delegerãt vacuũ & liberũ. Dum autẽ alternis interrogationibus reſpõſionibusq; modeſtè verũ inquiritur, quid tibi iniuriæ illatũ putabis, ſi fortè imbecillior es deprehenſus? Velles, ſcio, quod tibi glorioſius eſſet, vincere, ſed hãc gloriolam contẽnunt viri ſapiẽtes. Dũ enim ardua de re colloquia inter ſe conſerunt, rem omnẽ vltrò citroq; agitatis rationibus enucleant, ſimulq; ingenij ſui, in quærenda veritate, periculũ faciũt, nullã è victoria laudẽ aucupantes. *B.* Neque vllam ipſe aucupor: ſed tam lõgæ & tam ſpinoſæ diſputationis obrepſerat tædium. *Ph.* Si fatigatus velis conquieſcere, ego pro te tãtiſper reſpondebo. *B.* Nihil minus: nimis q̃ integris ſum viribus. *Ph.* Agè igitur: hæc iſta reſpondendo nobis diſputatio cõcludatur. *Eu.* Si vtile ducis optime Brute, diſputationem ad exitum perducere, eſſeq; veritatem tecum mihi communiter inueſtigandam, oportet vt vel interrogationes perſequenti mihi reſpondeas ipſe, vel ego mutatis vicibus tibi: ac ſi me viceris, non vt tu mihi, ſic ego tibi infeſtus ero. *B.* Audiam hoc denuò quid fortè velis. *Eu.* Semen dicis ne eſſe animã? *B.* Malè Herclè tenes quę dixi. Semen anima non eſt ſed eſt animatũ, ſi id quidẽ fœcundum eſt & prolificum. *Eu.* Eſt igitur ſemini anima congenita. *B.* Concedo equidẽ. *Eu.* Vnicá ne in toto quod emittitur ſemine, an ſua cuiuſq; ſeminis particulæ. *B.* Quorſum hęc, aut qualis quęſtio? *Eu.* Quoniam ex eodem, veluti ex canino ſemine, cõtingit aliâs vnicum, aliâs multos naſci canes. *B.* Quum vnicus, tum vnam ſemini fuiſſe animam: cũ multi, multas dicam. *Eud.* Quid ſi contigiſſet hoc ipſum ſemen ſic totum in vnum vteri locum colligi, vt vnicus inde emergeret canis? iſne tum multas canũ animas vnus cõtineret? *B.* Hic iam apertè certè nugaris. *Eu.* Si te arctiùs premã, metuo ne velut expreſſus atq; eliſus ſubterfugias. Sed faciẽdũ eſt tamẽ, quãdo ſemel cœpimus. Quoties ſemẽ eiacularis, tú ne vnicã an multas fortè animas ſimul emittis? *B.* Ita omnino neceſſe eſt, ſi quidem id fœcundum fuerit: tale autem mihi ſit, nec ne, nondum euentus detexit. *Eudo.* Atqui dum animam cum ſemine pariter effundis,

Demonſtratio.

tuam

tuam inſuper retines, nõne? *B.* Videtur ſanè, qui enim ſuperſtes eſſem? *Eu.* Quid igitur illa eſt, quæ cum ſemine effluxit, aut vnde genita prodijt? *B.* Ipſe videris. *Eu.* Ea, tuæ pars non eſt, ſed integra quædam eſt anima, tuæ haudquaquã abſimilis, nec ea vllo modo inferior. *B.* Sic volunt. *Eu.* Et illa tamen ex te prodijt vnà cum ſemine. *Br.* Id iam ſæpe antè conceſſi. *Eu.* Ergo quemadmodum è tuo corpore ſemẽ profectum intelligimus: ſic exiſtimare oportet ſeminis animã, ex anima tua proferri, vt ex ſui ſimili generetur vtrunq;. *B.* Neceſſe eſt. *Eu.* Iſtud verò, qua ratione fieri poſſit, vt tua vnius anima, alias de ſe nouo quodam & inaudito procreationis genere, tã repentè, tam multas, tam crebrò multiplicet, æquum erat id equidẽ à te pro tuo acumine ſubtilius explicari. *B.* Procreationis huius modũ qualẽcunq; voles tibi fingito: neq; enim eum tibi exponendum recepi, quem me ignorare fateor, nec adeò imprudẽter in huius gurgitis implicatos vertices vnde enatare non poſſim deſcendam. Labyrinthus ille eſt diuerticulis innumerabilibus ſectus, vt qui ſemel ingreſſus ſit, exitũ inueniat nunquam. Proinde rem inexplicabilem non ſum tã temerarius, vt explicare me poſſe confidã. Sed vt ut eſt, noua nõ eſt hæc procreatio, ſed iã ante aliquot ſecula ab antiquiſſimo philoſopho Platone obſeruata & celebrata. An tu illa nũquam legiſti quæ Socrati Diotima mulier fatidica in ſympoſio narrat? Omniũ ô Socrates, inquit, hominũ prægnãs & grauidũ eſt corpꝰ, prægnãs et anima. Et cũ primũ ad certã ætatẽ peruenerimus, parere noſtra natura cupit. Si vt inquit prægnans eſt aĩa, nonne alijs prægnãs eſt animis, vt & homo homine, & canis cane, & ſua vnũquodq; ſpecie? Satis hæc facere debẽt, quibus & ſemen animatũ, & animã prægnantẽ eſſe cõmemorat. *Eu.* Vellẽ, hîc in te deſcẽderes optime Brute, & altiori paulò ſtudio ipſam ſcrutareris veritatem: nam ſi anima ſic prægnans eſt vt interpretaris, quid ſupereſt, niſi vt te plenum animarum eſſe fateamur, quas vbi voles effundas cum ſemine? Id verò quid aliud eſt, quàm dicere immenſam in te hominum eſſe cohortem? & procreationem omnemq́; naturæ vim ex hoc mundo relegare? neq; enim ortus, hac quidẽ ratione fuerit, quàm deliteſcentis & reconditæ rei repræſentatio & emerſus. Iam illud quemadmodũ expedis, quod quæ olim non fuerit, nunc fortè grauidata eſt anima tua? Cuius enim

Prægnãtẽ eſſe animã quomodo Plato intellexit.

enim obſecro ſemine,potuit illi vterus inturgeſcere? nā ſi nihil de ſeipſo concipit,& ſi alterius eadem ſpecie opem & cōcurſum exoptat, cuiúſnam congreſſu anima tua eſt grauidata?minus fortaſſe ridiculū id in muliere fuerit, ſi quis vt corpus ſic & animam grauidatam eſſe dicat.Sed quid de inſœcūdis?quorum eſt certè quidem,in vno quoq; generè, magnus numerus,quid de tota mulorum ſpecie? Semen enim hæc ſanè habent,ſed animatum fortè eſſe negabis. Cur ita? Animā enim ſortita ſunt,& quidem perfectā, neq; ab alijs ſui generis diſsimilem. Quid obſtat igitur quominus illa ſemen animet? & quominus ſuo tempore prægnans ſit? nunquid execta ſunt animę genitalia mēbra?An non vides quàm ſint hęc non dicam abſurda,ſed portentoſa planè, & cum rerum natura pugnātia?Et tu tibi poſthac vſq; adeò turpiter impones? Tu te ſciens ac videns,ſponte in tenebras præcipitabis, vnde poſteà lucem aſpicias nunquam? *Bru.* Ne te fruſtra maceres: Non eſt quod vllius iſtorum vel ſolutionē vel rationem à me expectes.Satis ſuperq; feciſſe videor, quòd meas partes celebrium virorum autoritate ſim tutatus: quos ſcio neq; temeritate,neque ignorantia talia protuliſſe.*Eu.*Heu quàm dubiè in ſimplici & obſcuro verbo, ſpem omnem collocaſti. Quū Plato aut magnorum aliquis philoſophorum,ſemen animatū eſſe pronunciat,ſubaudiēda tibi mox eſt potentia.Vt enim ſemen potentia eſt animal, ſic & ipſum potētia animam gerit.Tu verò Themiſtio iuratus,ais ſemen actu eſſe animatum animamq; ſibi ipſam architectari & parare domicilium. Sed & illud à ſcopo longiſsimè abeſt, quod ex Platone huc contorques.Qui enim animam prægnantem eſſe dixit,non alijs animis grauem (vt ita dicam) vterū ipſam habere voluit, ſed (vt proximè ſequentia declarant)amore & deſiderio immortalitatis grauidā eſſe.Nam rurſum aït in Timæo, brutæ huic, & quam huc & illuc ſuæ cięant appetitiones,animæ inſitum eſſe generandi amorem: hocq; nomine grauidam dici,quòd generandi eſt auida. Quinetiam eò loci & pudendum virile cui vis illa inſita ſit,generandi valde appetens, & naturam etiam muliebrem,animal quoddam eſſe cenſet,inobediens illud atque imperioſum,& quod ratione contempta, furioſarum libidinum impetu, ſibi cuncta ſubijcere conatur. Ergo quum tua anima iam potens facta eſt generandi, grauida ni-

mirum

mirum tum dicitur:quum verò ſic afficeris, vt totus penè turgeas, & cùm tua illa appetitrix anima,toto niſu ad generandum ruit,amore velut inſana,ipſa tum parturit.hæc ex Platone tibi haurienda erant, non craſſa illa & abſurda quam proponebas interpretatio. *B*. Quid verò ſi Ariſtoteles,quã protuli interpretationem cõprobat.Is enim genitum animal, ex ſemine deriuari ponit, ſemen verò ipſum ex genitore perinde ac ſi quæ in genito eſt anima,iam olim antè in ſemine fuerit,fueritq; ſemen animatum,anima à parẽte profecta.In hãc enim ſententiã ſcripſit τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ſeptimo: Materię alia talis eſt,vt à ſe ipſa moueatur,complura nãq; moueri quidem à ſe ipſis poſſunt.Alia talis nõ eſt quia quædã ſunt, quorũ materia talis eſt,vt ſic moueri non poſsit,niſi ab alio: idcirco alia(nempe hæc poſteriora)non erunt,neq; ortũ habebũt, ſine eo qui artem habet:alia(ſcilicet priora)erunt, generabũturq; ſine artifice, quia ſeipſis & ſuopte impetu naturali.Deinde ſubiungit: Semen perinde atq; artifex facit, habet enim potentia ipſam formam.Rurſum alibi: In quibuſdã luce clarius extat,id quod generat tale quidem eſſe,quale eſt id quod ab ipſo producitur,non quidem numero,ſed ſpecie idem, atque vnum:vt in ijs quæ natura fiunt cõſtat:homo nãq; hominem,& equus equum generat. Colligimus ex his omnibus quid ſequatur:Semẽ,quia à ſe ipſo ſuoq; impetu naturali mouetur,animal fieri ſine artificis manu.Proinde totũ animal,eiuſq; formã à ſolo ſemine prodijſſe,nullius extrarij opificis labore.Rurſum ſi ſemen habet potentia ipſam formam,ſequitur vt formæ eſſentiã licet impeditã cõtineat. Itẽ ſi homo per ſemen hominẽ generat,illius quoq; formã inducit,atq; ita oportuit parentẽ ſemini animã inieciſſe, quã ipſum deinde genito cõferret. Ac ſi ꝓreſsius exactiusq́, in Ariſtotelis ſentẽtiã inquirere voles, referã quod eſt ab eo ſcriptũ libro ſecũdo de animaliũ procreatiõe:vbi multis rationib' vltro citroq́; reciꝓcatis hũc in modũ ꝑarduã quęſtionẽ diluit.Fieri autẽ poteſt vt hoc ab hoc moueat',et hoc ab hoc:ſintq́; ꝑinde atq; miracula illa quę ſua ſpõte mouẽtur.Partes enim habẽt vĩ quodãmodo etiã quũ quieſcũt.Quarũ primã vbi extrinſec' aliquid mouerit,vim agẽdi ſtatĩ ꝓxima cõſequit'.Vt igit' in ijs quæ moueri ſua ſpõte miramur quodãmodo illud mouet qđ nihil nunc tãgit,ſed antè tetigit: ſic id à quo ſemen, aut qđ ſemẽ effecit,

cap. 9. fo. 229 Pagina 2. circa medium.

De animantium & ſtirpiũ procreatione quid Ariſtoteles ſtatuerit.

7. Metaph. cap. 8.

Cap. 1.

» mouet quũ aliquid tetigerit,quanquã non adhuc tangit. Eſt
» tamẽ quodam modo,eius qui nunc ineſt motus efficiens, vt
» ædificatio ædium.Igitur aliquid eſſe quod efficiat, ſed nõ ita
» vt hoc aut illud,neq; ita ineſſe vt ſit primũ illud agens, aper-
» tum iam eſt.Quemadmodum autẽ vnũquodq; fiat,accipien
» dum hinc eſt,hoc initio: Omnia quæcunq; aut natura efficiũ
» tur aut arte,ab eo quod actu eſt fiunt,ex eo quod potentia ta-
» le eſt.Semen igitur tale eſt,motúmq; habet & principium ta
» le,vt motu peracto pars exiſtat quæq;,eadéq; ſit animata. Et
» mox:Ratio qua iam caro aut os eſt,à motu efficitur, profici-
» ſcẽte ab eo quod genuit, quodq; actu eſt id, quod potẽtia eſt
» id ex quo gignitur. Ars principiũ formaq; ei' quod efficitur
» eſt,ſed in alio:motus autẽ naturæ in ipſo eſt, ab altera profe-
» ctus natura, quæ actu obtinet formã. Hactenus Ariſtoteles, qui res ſic procreari apertè oſtendit, vt ſemini ſuam omnem vim,ipſumq; generãdi principiũ inſit,quo deinde principio, tametſi pater abſit, ſemen generat tamen,filiumq; procreat. An non id tibi ſentire videtur Ariſtoteles? *Eud.* Maximè. *B.* Hoc verò,quod in ſemine latet principiũ,cũ ſe primũ detexerit,actus vtique fiet,& naſcẽtis anima: quod indicio eſt id ipſum animæ eſſentiã habere. Sed & in omnibus rebus principiũ & cõſummatio,nõne eadẽ ſunt eſsẽtia? *Eu.* Erras & quidẽ toto cœlo, ſi hoc principiũ in ſubſtãtiæ participẽ formam adoleſcere putas:neq; enim id eſt ceu quędã inchoatio formę acceſſuræ,ſed vt antè dixi,vis quædã et potẽtia in ſemine,per quam id ſe adornat ipſum,inſtruitq; rebus ad excipiendã formã cõmodis.

Ariſtotelis interpretatio.

Argumentum.

B. Sed patere obſecro,vt ego te ſigillatim quædã interrogẽ. *Eu.* Placet. *B.* Quiſquis alium de ſe geniturus eſt,nihil illi amplius conferre videtur,quàm ſemen. Atqui in hoc ſemine,ſolã potentiã haberi commemoras,quæ facultas quędã ſit dũtaxat pręparatoria. an non ita habet? *Eu.* Ita planè. *B.* Quid ſequitur? vt taceã:concluſio enim ſatis loquitur ipſa,quicquid fœcundũ ſemẽ emiſit, potentiã illã dũtaxat emiſiſſe,nõ etiã genitæ rei formã. *Eu.* Neceſſe eſt omnino. *B.* Itá ne? Quomodo igitur defendes, quod inquit Ariſtoteles, quicquid fit, ab eo quod actu eſt fieri, niſi ſemini ipſam actus eſsentiam tribuas? *Eudo.* Quid ni?

Exemplum.

B. Tritici granum è terrę ſucco intumeſcens, & mediocriter incaleſcens, aliud de ſe triticum profert, tametſi nullum adſtet triticum actu.

Eu. Ve-

Eu. Verum. *B.* In animantium genere, ſi fortè marem cõtingat emiſſo fœcundo ſemine in vterum item fœcundum, è viuis excedere, aget tamen ipſum per ſe ſemen, & animans nihilo minus quàm ſi ille in viuis eſſet, procreabit. *Eu.* Videtur planè. *B.* Dum fornacis tepore ex ouo pullus excluditur, vbi tum gallum eſſe dicas è cuius ſemine natum eſt ouum? *Eud.* Nuſquam fortaſsis, ſed iam pridẽ extinctus. *B.* Et rei gignẽdæ aliquid impartiri poſsit, quod nec vſquam nec quicquam ſit? *Eu.* Nihil omnino. *B.* Neque igitur quod de vita migrauit, nec comparet, formã vllam quum nullã ipſum habeat, rei quæ gignitur largiri poſsit. *Eu.* Neceſſe eſt. *B.* Id verò ſi olim dum viueret, ſemini formæ eſſentiam non immiſit, ſed potentiam tantùm quæ qualitas ſit, quî fiet vt ipſa forma actuſque poſteà accedat? aut vndénam aduolabit? quis illam introducet? niſi illam putas erui poſſe de potentia. Quod ſi eſt, vides quid conſequi neceſſe ſit: eam in ſemine ab ipſo ſtatim exordio fuiſſe, ſed prius velut in tenebras merſam, tum demũ collecto robore emerſiſſe, & ſua ſe efficiẽtia in lucem promouiſſe. Quæro enim per deos immortales, illam cuius nihil putas ſemini prius inſediſſe, quis ita repẽtè totam velut inſpirauit? *Eu.* Sol, inquit Ariſtoteles, & id quod eſt, omnium primum omnia mouens. *B.* Quænam aut vnde recondita iſta philoſophia? *Eu.* Ne mirare. Sed Ariſtotelem ſcito tibi totum eſſe diligenter & accuratè legendum, perttactandum, excutiendum, ſiquidem illius ſententiam plenè velis & purè cõſequi: neque enim vno ſe loco totum ac ſimpliciter aperuit, neq; in re lubrica & præcipiti cõceptionem animi ſui, calumnijs aut reprehenſionibus obnoxiam eſſe voluit. *B.* Profer igitur in mediũ, ſi quid habes ad hanc rem momẽti. *Eu.* Accipe id primũ quod ἐν τοῖς τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ſcriptũ reliquit his ferè verbis, Poſt hæc ſciri conuenit neque materiam neque formam generari: id autem dico de ſummis. Omnis enim mutatio alicuius eſt, & ab aliquo, & in aliquid. ab aliquo quidem primũ mouente: alicuius, nempe materiæ: in aliquid, ipſam vtique ſpeciem. In infinitum igitur abibit, ſi non ſolùm æs fit rotundum, ſed ipſum etiam rotundum (id eſt ipſa rotũditas) aut ipſum æs. ſtetur igitur neceſſe eſt. Deinde ſciendũ ſubſtantiam quãq; generari ab alia, quæ eodẽ cũ ipſa nomine appelletur. Viden Ariſtotelẽ palã dicere, neq; rei ſpeciem neq; materiã

Solutio quæ explicat formarũ ſubſtantialium ueram originẽ, ex Ariſtotele.

Lib.12.cap.3.

procreationis aut ortus vllã ſubire rationem? Si enim genita putetur,& è ſubiecto quodam ſic prodijſſe,vt cũ eius nõnihil retinuerit,quod ad integritatẽ deeſt, aliunde ipſa conquiſierit,è multis iam illa,vt cæteræ res naturales, conſtabit:neque ſimplex & vnius modi tota erit,verùm ex partibus compoſita ſe ſimplicioribus & antiquioribus.Sed & illarũ partium ſi quẽ ortum item eſſe putabis,in infinitũ res abitura eſt, neque vllũ vnquã exitũ inueniet diſquiſitio:quòd quoniam Ariſtoteles in primis refugit & horet,eandẽ propemodum ſententiam cõpluribus locis inculcat.

τ͂ μετὰ τὰ φυσ. 3.

,, Dico autẽ æs rotundum facere,non eſſe idẽ atq; rotundam & ſphæricam formã,ſed aliud quidpiã,nẽpe huiuſmodi formã alij imprimere.Si enim facit ex alio quodã facit:hoc enim ponebatur, vt æreã ſphærã facere.Id enim ita dicitur,vt ex hoc illud fiat,ex ære, ſphæra. Ergo ſi facit etiã illud ipſum,clarũ eſt profectò, eadẽ facturũ ratione:ita in infinitũ abibunt procreationes. Patet igitur neq; ſpeciem(aut ſi quod eſt aliud,eius quæ eſt in corpore formæ, nomẽ) generari, neq; vllam eſſe eius procreationem, neq; in hoc poſitã eſſe ipſius ſubſtantiã. Et mox:Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem nõ fieri quod vt forma aut vt ſubſtantia dicitur, ſed eum tantũ concurſum qui ad ipſam refertur.His quanquam Ariſtoteles rei cuiuſq; ſpeciẽ, neq; gigni neq; fieri contendit,hanc tamen rebus immitti non negabit: idq; vel à cælo,vel à ſempiterno illo et primo rerũ omniũ motore.Sic enim aït,Homo generat hominem atque ſol.& rurſum:Hominem quoque generat homo,præter hæc autem id quod eſt omnium primum omnia mouens. *Bru.* Finem his facito. Satis enim multa citaſſe videris: explica nunc ſingula. Si conſentaneum eſt, vnamquamque ſubſtantiam ab eiuſdem nominis & rationis ſubſtãtia generari, velut hominem ab homine,equum ab equo, fruticem à frutice:nonne par eſt formam quoq; à forma,et à materia materiam effici?& quęcunque in equo ſunt,ab equo genitore deriuari?Si enim ille, quem progenitorẽ fateris,equus, neq; materiã neq; formam eius quem gignit,facit:quid illi ad ortum confert? *Eu.* Concurſum,inquit,facit. Dum enim vim ſuam ſemini indidit, quæ id concinnè præparatum & ad formam recipiendã aptũ redderet,ſimul effecit vt illi forma conciliaretur, & in ſubiectum ita præparatum incurreret: qui incurſus & formæ cum

ſubiecta

ſubiecta materia concentus, quoniam eſt ipſa rei conſtitutio & ortus,quiſquis hanc efficit ſocietatem & connexum,is vtiq; procreationem facit. Quod ipſum ſic plenius Ariſtoteles patefecit: Id quod generat, ſatis magna certè eſt cauſa vt in materia ſit ipſa ſpecies. Iterum & alio loco: Demonſtratū autē eſt in alijs declaratúm ue, neminē facere generareq; formam,ſed id efficitur atq; fit quod ex ijs conſtat. Vt ergo diſputationem hanc ſemel cōcludam, Quicquid fit ex ſubiecto in quo potentia ineſt, effici aſſero ab eo quod actu iam eſt & vere ſubſiſtit,non quòd efficiens illi actum formamq; impertiat,ſed quòd cū ſemine potentiā conferat quæ ſuopte impetu ad perfectionem adoleſcēs, idonea fit ſubiecti præparatio, quę ſpeciem extrinſecùs deinde excipiat,vel alliciat in materiam in eaq; conſeruet.Proinde quiſquis dat potentiam,qua hæc velut in vnum cōmittantur congrediantúrq;,ille iure optimo procreationis cauſa cenſeri debet. *B.* Quas nobis declinationes cōminiſcitur? *Ph.* Quò te proripis, optime Brute. *B.* Sine à vobis tantiſper abſim, dum ſe mens à caliginoſa iſta vertigine recollegerit, quò clari⁹ & acrius videat quid ſit in re controuerſa ſimul & obſcura,veriſimilimū. *Ph.* Ne quā temporis iacturam ſub inutili ſilentio faciamus, liceat mihi diſputationē hanc in epilogum colligere,dum noſter Brutus vngues ſuos corrodens,in opaco illo virentiq; loco ſolus obambulat. *Eudo.* Vt voles. *Phi.* Rerum omnium quas parens natura progenuit, conſtitutio prima, è ſubſtrata materia & ſpecie fieri intelligitur: è quibus cùm longè maximè præſtet ſpecies, naturæ nomine multò ſæpius quā materies appellatur. Vt autē quod genitum ſit ſtabile nihil aut permanens cernimus,ſed occidere aliquādo & euaneſcere: ſic ea ſpecies per quam res vigebat,nō potuit perpetuò materiæ inhærere. Immigrauit illa quondam,idq; repentè admodum, & vno temporis pūcto, quem illius ortum appellamus: emigrabit item aliquādo, & quidem vno etiam momento, iſq; erit illius interitus.Sed priuſquàm illuc appelleret, ornatum quēdam & præparationem materiæ deſiderabat, per quam & ſine qua eò appellere non poſſet. Hæc præparatio potētię dicitur,quæ non quidem portio,nō minimum quicquam eſt aduentantis formæ,ſed vt dixi,illam tantùm præcurrēs inſtructio. Quiſquis rem aliquam genuit, potentiam hanc cōtuliſſe putatur:

Epilogus totius ſuperioris diſputationis.

aliâs per ſe & ſolitariam, aliâs cum ſemine aut quodam ſeminario illi reſpõdente. Itaq; cùm multiplex illa ſit & varia corporis præparatio, tum ex quatuor illis rerũ initijs haudquaquam corruptis, ſed minutiſsimè & ex toto inter ſe confuſis reddita tẽperatio, tũ concinna corporis conformatio, & partium apta ſecum coniunctio, tum verò ingeniti ſpiritus omnis commoderatio: totus hic potentiarum ordo, à facultate & vi ſeminis, & ab eo qui ſemen iecit dependet. Vbi verò iam omnis ad plenum abſoluta eſt pręparatio, quo tempore conſummatam potentiam dicimus, tum extrinſecùs accedit ipſa ſpecies, naturali quadam & quaſi dicas ineuitabili neceſsitate. Ea ſimplex eſt quidem omnino, nullam ex ſubiectorũ formis compoſitionem ſortita, ſed quæ multa tamen pro varijs quas habeat facultatibus, gerere & moliri poſsit. Qui ſenſibus omnia metiũtur proximamq; cauſam dũtaxat animaduertunt, illam de materiæ potentia educi exuſcitarique contendunt, quæ ſententia multis eſt & efficacibus argumentis proſciſſa. Non enim efficiens ac genitor, dum per ſe, aut ſeminis ſeminarijue interuentu, aliud quiddam ſui nominis ac generis gignit, illius ſpeciem vel facit vel immittit: ſed is huius vnius concurſus cauſa eſt, vt nẽpe in materia ſit ſpecies. Atq; id eſt quod geniti cauſa eſſe, ipſumq; genuiſſe perhibetur: ſed eſt certè ſupra illum, ſublimior & præſtantior opifex, extrinſecùs formam ceu quodam afflatu inſpirans. *Eu.* Pulchrè tu & memoriter omnia, nulla temporis iactura. *Ph.* Supereſt igitur vt ſi extrinſecùs, vnde ipſam prodijſſe putes, exponas. *Eu.* Id iã nunc plenè, vbi ad nos redierit Brutus: ſed quẽ cedò hominem mihi, quî cum cõmitterer dediſti? *Ph.* Qualẽ verò ipſum arbitrare? *Eu.* Diſpeream ſi vnquam aliâs in virum inciderim, qui mihi plus negotij faceſsiuerit. Tenet ille mordicùs ſuam opinationem, meditata omnia multumq; ac diu in omnẽ partem agitata. Verſutus iuxta atq; acutꝰ, vt ſi quid vel falſum probare velit, ſubtiliter tamen id & probabiliter faciat. neque verò vllo rubore vnquam ſuffunditur: vt quę ad acrem diſputationem Plato deſiderat, ea præ ſe ferat omnia; ſcientiam, prudentiam & audaciam. *Ph.* Magnam is certè diligentiam impendit, euoluendis non tantùm veterum, ſed & huius ſeculi, ſi quorum aliqua celebritate nomẽ percrebruit, philoſophorum monimẽtis: hos adijt, audiuit, coluit, ſaltem

quos

quos tali honore dignos comperit, bona orbis parte hac vna de cauſa peragrata. Nunc verò, his vinculis ſic videtur impeditus & obſtrictus, vix vt illi ſeſe explicandi, ſpes vlla relicta ſiet. *Eu.* St, St. Lupus eſt in fabula. *B.* Egó ne abiecta ſcientia quam teneo certiſsimam, fallaces atq; incertas aliorum opiniones conſecter aut aucuper? Ego meã cauſam vno momẽto, victus deſeram? ego quæ tot vigilijs, tot ſudoribus didici, ad extremum vno omnia verbo improbabo? ego tot ac tãtos autores, tot iam annos inter ſe conſentientes, iſtiús ne vnius autoritate adduci potero vt contemnam, vt craſſæ ignorationis inſimulẽ? Patiár ne mihi illud ex animo excuti, quod tot annorum approbatione iam confirmatũ eſt, formam de materię potẽtia in lucẽ proferri, vt contrariũ planè nũc demũ veluti nouus tyro docear, ipſam extrinſecùs in materiã illabi? Durum id profectò, durum de ſententia decedere, de autoritate deijci? Sed quoniam rerũ naturalium veritas in occulto latet, et natura veritatem in profundo (vt ait Democritus) penitùs abſtruſit, hanc inquirere, inueſtigare, rimari cõuenit: id enim cum maiori æquitate & modeſtia coniũctum, quàm ſentẽtiam quam temerè adamauerim peruicaciter defendere. Et harum quidem, de quibus eſt inter nos controuerſia, opinionum vtra vera ſit, ſolus opinor nouit Deus: neque nos quid verum, ſed quid ſit veriſimilimũ inueſtigamus. Vtrinq; fautores ſunt & cauſarũ patrocinia. Sed, vt hoc verè & ingenuè fatear, mollior eſt et infirmior mea opinio, proindeq́; rationibus preſſa cedit. Experiar itaque quantò ſit aduerſarij firmior, & è quibus locis illa ſibi fidem veritatis adſtruat, quàm clara, quàm liquida faciat omnia. Iam ad vos redeo viri optimi. *Eu.* Video: ſed talis ne cedò, qualis abijſti? *B.* Qui ſim vix ipſe ſcio, adeò mihi dubius animi videor, et in lubrico poſitꝰ. Proinde agè, ſi quid adferre poteſt tua induſtria, in quo tanquam in portu, ab iſta huc & illuc impellentium opinionum iactatione, mens conquieſcat, ne pigeat tantulum laboris ſuſcipere. Scio equidem opinionibus omnia teneri, deſperatã eſſe cognitionem certi, id tamen ſequi lubet quodcũq; veriſimile videatur: quocirca expecto quem exitum iſta diſputatio ſit inuentura. Quid igitur illa ſunt, cedò, dudum ex Ariſtotelis fontibus deriuata? Homo generat hominem atq; ſol: Homo generat hominem, præter hoc autem, id quod eſt om

Plenior interpretatio Ariſtotelis de rerũ & formarum origine.

nium primũ omnia mouens. Iucunda eſt equidẽ illorum mihi recordatio quę ſępe certè me legere memini:ſed,vt nũc video,oſcitanti,& non ſatis intento animo. Tu verò quam habes interpretationem?nunquid hominis alia eſt efficiens cauſa quàm homo? aut equi alia quàm equus? *Eudo.* Nequaquam omnino. Verùm ne quis craſsius putaret,eum qui vel hominem vel equum progenuit,quæcunque illius ſunt vnà procreaſſe,caducæ mortalisq́ue naturæ limites hîc prætergreſſus Ariſtoteles,duplicem rerum autorem opificemq́; conſtituit,alterũ compoſiti totius ceu hominis hominẽ,alterũ ſolius formę conditorem,quẽ ſempiternũ et immortalẽ eſſe profitetur.hîc rurſum ſe bifariã ſecat. Vbi rerũ cauſas phyſica ratiõe ſcrutatur,ſpecies rebus immitti putat ab illa quinta natura,quam Solis nomine exprimẽs,cœleſtiũ omniũ corporũ cõuerſiones immutabilesq́; curſus cõprehendit:Quum verò quæ ſupra naturã ſunt ſubtili contẽplatiõe rimatur, rerũ omniũ opificẽ deum, ſolutáq́; mũdi mentẽ Platonis æmulatiõe cauſam eſſe decernit. *B.* Multa ſanè congeris quæ valde exoptẽ te hîc aperti' docere,ac primũ vbi et quomodo Ariſtoteles naturalẽ formarũ originẽ cęleſtẽ putauerit:ita repẽtè me veluti quædã vertigo corripuit,præ auditionis nouitate.

RERVM OMNIVM FORMAS,PRIMASque ſubſtantias de cælo duci,ex Ariſtotele. Cap. VIII.

EVDOXVS.

DIcam paucis,et in Ariſtotelis ſententia verſabor,ſi modò facilẽ mihi præbebis audientiã. Res quęq́; naturalis ex principijs duobus cõſtituitur:ex materia & ſpecie.At ſi illius procreationẽ ſpectabis, tertiũ his accedet principium quod efficiens & ortus cauſa nominetur, quam naturalem contemplationem inſtituens, cœlum eſſe tradidit. Vt enim omnium motuum primus eſt,qui ad locum eſt, ex quo reliqui omnes ceu poſteriores defluunt,procreatio, alteratio (hoc enim verbum cùm neceſſarium ſit & aptum, terendo víſitatũ facere oportet) accretio, interitus:ſic illud corp' quod iugi perenniq́; itione,et irrequieto ambitu circumagitur,omniũ quæ gignũtur corporũ cauſam eſſe cõuenit. Ac probatũ eſt equidem infinitis ſeculorum ætatibus, Solem vertigine

Vt omnis quæ hic mundus cõtinet regantur à cælo.

aſsidua conficiētem viciſsitudines anniuerſarias, ſuo ad nos acceſſu aut receſſu & rerū ortus promouere, & occaſus obitusq; efficere: quem in modum cœleſtis illa mundanaq; conuerſio, Ariſtoteli cauſa ſtatuitur eorum, quæ & gignuntur et intereunt. Neceſſe eſt, inquit, totum hunc, qui terram ambit, mundum cum ſuperis conuerſionibus ſic continuatū eſſe, vt omnis eius virtus inde gubernetur: nā vnde omnib' eſt motus principium, prima illa debet haberi cauſa. Præterea autē, hæc ſempiterna eſt, neq; loco definitum habet finem, ſed in fine ſemper. mox docens ab elementis materiam, à cœlo ſpeciem genito conferri, hæc adnectit: Itaq; rerū qui in ipſo eueniūt cauſas, quod quidem ad materiæ genus pertinet, ignem & terram et his cognata corpora exiſtimari conuenit: hoc enim modo appellamus id quod ſubijcitur, & quod aliquid fert: id autem quod ita cauſa ſit vt motus ſit principiū, ad eorum vim referri debet, quæ ſemper mouentur. In hanc quoq; ſententiam cùm alijs paſsim in locis, tū libro de mundo, cœlum appellat elementum, à quatuor illis notis longè diuerſum neque interitui obnoxium, ſed planè diuinū & immortale. Cæterùm duplex cùm ſit in cœlis circūactus & conuerſio, mundana illa incitatiſsima, quę viginti quatuor horarū ſpacio completur, & ea qua ſubiecti ſeptem orbes verſantur retro, contrario atque ſummum cœlum motu: prior illa vnius modi ſemper, cōſtantiq; & immutabili ordine progrediens, ortus & interitus (quæ contrariæ res ſunt) cauſa eſſe non poſsit. Poſterior verò per ſigniferum orbem obliquum, errātes ſtellas circūagens, dum illas in aquilonem adducit, rerū facit exortus: dum abducit in auſtrum, interitus. Atque vt earum acceſſus receſſusq;, continuata ſerie, nec vnquam ne ad momentum quidem mutatis vicibus ſeſe excipiunt: ſic ortus obitusq; rerum ſemper erunt conſtantiſsimi, neq; vllo vnquā tempore deficient. Itaque appetente vere, cùm ad nos illorū vis reuiſit, multas rerum nouationes animaduertimus, emergere pleraq; omnia ac exhilarari: et quia vere calor redit omnibus, fœta eſſe ac ſucci plena omnia: herbas, fruges, arbuſta, flores, gemmaſque trudere, & foliorū viriditate veſtiri: animalia amoris ſtimulis incitari, ea quidē ratione quam Poëta cecinit:

1. Meteorol.

Ver adeò frondi nemorum, ver vtile ſyluis:

Vere

Georgic.2. *Vere tument terræ,& genitalia ſemina poſcunt.*
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium latè deſcendit,& omnes
Magnus alit,magno commiſtus corpore fœtus.
Auia tunc reſonant auibus virgulta canoris,
Et venerem certis repetunt armenta diebus.

Cenſetur idcirco, ver omnium temporum eſſe ſaluberrimũ, gignendis,augendis,ſeruandiſq; rebus, vnum omnium maximè opportunum. Contrà anno Solis receſſu ſeneſcẽte,plurima occidere,omnium certè vires emarceſcente calore frangi: hinc autumnum haberi pernicioſum. Atq; hæc quidem ſol annua viciſsitudine deſignat. Errantes verò ſtellæ per orbem ſigniferum,contrà quam à ſupremo illo cœlo ducuntur in contrarium curſus retorquentes varia radiorũ permixtione,multo maiora: adeò vt præſtantiſsimorum philoſophorũ monumentis proditũ ſit,eã poſſe cœli conſtitutionẽ incidere (qualẽ etiã quondã fuiſſe tradũt) quę tũ homines tum equos, tum perfectorum animantium genus omne,ex ipſis elementis tanquam ex coniunctiſsima aut proxima materia (ſic mihi appellare liceat quam Græci προσεχεστάτην dicerẽt) generet, quemadmodum & imperfectiora quædam,vt mures, vt ranas, vt locuſtas ſępe ſua ſpõte inde naſci videmus. Negari nõ poteſt maxima eſſe, quæ cœlũ cùm motu tũ lumine tãquam ſuæ facultatis vehiculo,in hæc inferiora demittit. Et quiſquã poſthac dicere audebit,elementa vniuerſam ſubſtantiã rebus gignendis conferre? ac cœlum ſine quo ne elemẽtorum quidem vlla ſit efficientia,otioſum atq; iners, & veluti feriatum faciet? Itáne fruſtra conditum videtur? Itáne nullus vſus illuſtriſsimi huius & puriſsimi corporum cœleſtium ſplẽdoris? Inutilis iſte vndequaq; abſolutiſsimus ornatus? iſta tã admirabilis ab omni æternitate motuũ ordinumq; conſtantia? At longiùs abeſt,quàm vt ad nos eius vis pertinere poſsit. Egregium ſanè & tali ſapientia dignum commẽtum. Tu ſi vel pictum philoſophum vnquam vidiſſes,iſtuc diceres? Quî magnum cenſeri debet id ætheris & aëris interuallũ, quod Ptolemæi demonſtrationibus confirmatum eſt, partem non eſſe totius mundi milleſimam? Si mundus qui vno omnia complexu coërcet,ab ornatu nomen inuenit, etſi is vnum corpus eſt in

eſt in quo videntur omnes aptæ & colligatæ inter ſe partes, neceſſe eſt profectò,vnã eſſe totius naturæ continuatam vim, quæ tota mundo confuſa,res omnes cõplexa teneat, omniaque ſic connectat,vt in terris cœleſtia cõſiſtant dignitate cœleſti,& vt(quod ait Ariſtoteles) mundus hic inferior ſuperis conuerſionibus continuatus ſit, & vis illa cœleſtis in totum diffuſa mundum,in abditiſsimos vſq; terræ receſſus penetret ſubeatque denſiſsima quæque & ſolidiſsima corpora. *B.* Satis perſpectum habeo caloris,frigoris,imbrium,ſiccitatis vices, reliquas item aëris tempeſtates à cœleſtium corporũ viribus dependere: at ipſas etiam rerum ſubſtantias atque formas,vnde Ariſtotelem comprobaſſe conſtat?non enim id tu admodum luculenter aut efficaciter cõficis.Sed ne lites amare aut fouere videar,equidem talpas, vermes, ranas, & ſi quæ ſunt alia huius aut imperfectioris generis, nullo ſemine prognata, tecum ſentio ex elementorum materie cœleſtis ſpiritus vi,& in vitam veniſſe,& in ea permanere.Sed quę è ſemine emergunt,aut quæ ex alio ſui generis naſci cõtuemur, horum vitalem vim à cœlo vſq; deducere,perpauci, ſcio, tibi cõcedent:idq; eo minus quòd hominem,equum,leonem,quouis tum anni tempore,tum cœli ſtatu,oriri,animari, atq; formari,quotidiana experimenta commonſtrent. *Eu.* Si diligẽtius expenſis rebus cum bona ratione conſilium capies,intelliges vtique in omnibus parem eſſe argumentorum vim & neceſsitatem. Quibus accedit quod in vniuerſum ſic cõcluſit Ariſtoteles:Omnis eius virtus inde gubernatur.Ergo quę ab intimis,abditiſsimiſque terræ viſcerib. proferũtur, eruũturque,tum metalla,tum lapidum ſtirpiumque genera,conuenienter & appoſitè præparato ſolo,ſuæ formæ eſſentiam è cœlo hauriunt. Serpentes, locuſtas, vermes, muſcas,mures, veſpertiliones,talpas,& id genus alia quęcunq; fateberis ſpõte ſua,nullo ſemine,de putri materia,de cœnoſa colluuie exoriri,ortaque ſpirare,& moueri, Ariſtoteles ad eundem modum autor eſt, vim illam animalem ac ſpirabilem, quæ per omnem naturam fuſa eſt,è cœlis ducere,quo loco inquit: In animalibus generantibus calor ſecernẽdo ex cibo ingeſto & concoquendo facit excrementum,quod conceptus ſit principium:itemque in plantis, niſi quod in his et quibuſdã animalibus,nihilo deſideratur maris principium,habent enim

Non ſolũ aëris mutationes à cœlo eſſe.

Quæcũque animalia et ſtirpes ſine ſemine proueniunt, à cœlo generari.

3. de generatione animaliũ ſub finem.

quoddam

quoddam in ſe mixtum, in pleriſque tamen animalibus eo opus eſt. Eſt autem cibus alijs quidem terra & aqua, alijs ea quæ ex his orta ſunt. Itaq; quod calor in animalibus è cibo facit, idem temporis in ambiente nos aëre calor, è terra & mari coquendo concernit & conſtituit: eodẽ quoq; pertinet quod paulo antè dixerat, generari animalia & ſtirpes in terra & aqua, quòd in terra quidẽ ſit humor, in aqua ſpiritus, in eo autem toto calor animabilis, vt animæ quodã modo plena ſint omnia. Hæc ille. Quòd ſi è cœleſti facultate, exigua iſthæc & minutula animantia proferuntur, cur non itidem in

Perfectiora etiam animalia à cœlo gigni, ſed ſeminis interuẽtu.

perfectioribus & grandioribus eadem valeat ratio? Aut qualis illa tandem erit ſortitio, quæ ſecretio, quæ differentia? An quia videmus hominem, equum, leonem, ſeminis interuentu enaſci, iccirco ſupremæ illius & vniuerſalis animæ mundi vires non experientur aut ſentient? Maiorem hęc & operoſiorem apparatum requiſiuerunt, efficiente quidem cœlo, præparante ſemine. Hoc illud eſt quod Ariſtoteles in problematis attigiſſe videtur, quũ inquit:

ſect.10. proble. 64.

Quorum facilis eſt ortus, & quibus procreationis ſuę tempus breue conſtitutum eſt, hęc temporum viciſsitudine commutationeq; procreantur. Quę autem in ortu ſuo tempus requirũt longius, vel nullo pacto vel ex coïtu procreẽtur illa neceſſe eſt. Cuius hanc addidit rationem. Rei minoris, minus quoq; principium eſſe cõuenit. Quamobrem huius etiam ſeculi mutationes, ſemen minutorum animantium generi conferre poſſunt. Ita enim etiamnũ accidere videmus vt tum maximè oriantur & exiſtant, cùm aliqua temporum incidit mutatio: maiorum autẽ genus pro ſua magnitudine, mutationem quoque deſiderat maiorem. Hanc mutationem tantam interdum fieri Ariſtoteles commemorat, quę ſola tum homines tum perfectiora quæq; animantia nullo ſemine proferat, & quę vna tum efficientis cauſę tum præparantis ſeminis vim obtineat. Eiuſmodi quandã fuiſſe rerum initio ita inquit:

Probl.15. li.10

Qui de natura diſſerunt, animãtia principiò orta eſſe dicunt ingenti mundi vniuerſiq; mutatione. Et nunc ſi rurſum eiuſmodi ortus futurus ſit, eiuſdem modi mutationes aliquas antecedere oportebit. Ingẽtes has mutationes efficit inſolens quędam, & admodũ rara cõcurſio permiſtioq; ſiderum. Quoniam autem ea tam rara incidit, ne fortè lõga temporis intercapedine, iam olim creatum perfe-

perfectorum animantium genus deficeret, prouida ſolersq; natura his quæ ex ingenti quōdam mutatione creata fuerāt, ſimul vitæ ſeminarium cœlitùs immiſit, & in tantulo ſemine vitalem vim incluſit, quę deinceps materiam ſic aptaret, prępararet gignendiſq; rebus accommodaret, vt omni tempore vim illam animabilē, & ſpirabilem de cœlo excipere poſſet & illicere, ſicque cōtinuata fieret rerum caducarum ſeſe excipientium ſeries, ſemine quidem materiam ſuppeditante & præparante, cœlo verò inducente formam. Hęc ſi voles ad metam perducere, in id tanquā circulo recides quod principiò fuerat aſſumptum: Homo generat hominem atque ſol. Duplicem enim cauſam geniti hominis efficientem cùm ſtatuat, homo qui per ſeminis vim pręparationē omnē & ornatū conciliat, proxima cōtinensq; cauſa erit. Etenim ſpiritus & calor qui eſt in ſemine diuinus, ſub ingenti quondam mutatione cœlo demiſſus, ſubiectam ſeminis materiā ſic inſtruet & præparabit, vt conſentaneā partib. ſingulis permiſtionē temperationemq;, deinde verò ſtructurā, conformationē poſitūque accerſat, tum demum in totū ſeſe diffundens, ſingulis veluti gubernator inſideat, neque deſerat quas temperauit, formauit, compoſuit. Altera externa prægreſſaq; cauſa dici ſolet quum tamen verè prima ſit & princeps quæ in præparatam materiam, ſimplicem ſpeciem demittit inſeritq;. Ad hūc igitur modum, maiorum perfectiorumq; viuētium genus mutationem deſiderat ampliorem & à cœlo & à ſemine, cū minutorū genus, excitata vi cœli mutatio, ſatis ſuperq; cōſummare poſſit. *B.* Intelligo planè quid velis, neq; aliud reſtare video, niſi vt vnum hoc doceas, quēadmodū cū his cōueniant Ariſtotelis illa quæ ſic dudū efferebas: Quorū principiorū actio eſt corporea, hæc ſine corpore eſſe nō poſſe certū eſt. Itaq; extrinſec' ea venire nō poſſunt: nec enim ipſa per ſe accedere poſſunt, quū ſeparabilia nō ſint. Atqui quū ſint omnes (ſi vnā mentē excipis) rerū formę corporeæ, has quî putabis cœlit' ſine corpore illapſas? Negat enim fieri poſſe vt extrinſec' illę veniāt. Explicādus hic ſanè loc' & aperiēdus eſt ſi me voles in tuā pedibus ire ſententiā. *Eu.* Quęris quod diſputationis iure tibi deberi fateor, id verò ſimilitudine diſſoluam. Vt à ſole cui lux ingenita eſt, defluit, nō quidē ipſa lux, ſed lumē ſplēdorq;, qui perſpicua corpora colluſtrās, nō ſplendida

Dubitatio.

« « «

Solutio.

modò ſed lucida quoque illa exhibet: ſic vnaquæque efficiēs cauſa, maximeq́; ſupera illa cœleſtiaque corpora, rerum ortus promouent, rebuſque ſpecies impartiunt. Non enim perennes illas ſibiq́; inſitas rerum ideas ac ſpecies à ſe excutiūt, aut ſuæ ſubſtantiæ quicquam genitis rebus elargiuntur, aut iam in cœlis genitam abſolutamque formam ſolam ac per ſe in commodè præparatum ſubiectum ſubmittunt: ſed hac vna ratione, res nouas excitāt & edunt, quòd ſuperæ illæ cœlorum vires, motu, lumine ac ſpiritu tanquam vehiculis huc deuectę circumfuſęque nobis in ſubiectum potentia præparatum ſeſe inſinuant, & ſubſtantiarum à quibus dimanarunt vim & naturam recens genitæ rei imprimunt, & ſpeciem ſic inducunt, vt à Solis luce in perſpicuum inſtructumque corpus irradians lumen, ipſumque colluſtrans, illi non lumen modò, ſed & ſuam quandam lucem tandem immittit. *Bru.* Apertè quidem & luculenter qua ratione mundus hic inferior à ſupero illo gubernetur, & qua quæ gignuntur omnia ſuam inde formam ſuſcipiant. Nunc continuata traditionis ſerie apertius ediſſere, vt Ariſtoteles ſtatuat id quod eſt omnium primum omnia mouens, omnium quæ gignūtur cauſam eſſe. Si enim rebus omnibus cœlum formā impertit, quid altiſsima illa & perobſcura inueſtigatione ſit opus? quid rerū cauſas ab illa origine abditiſsima repetere iuuabit?

ARISTOTELES SVPRA NATVRAM PHIloſophatus ſtatuit formarum diuinam originem: Deum maximum cœlos aſtraq́; condidiſſe, hiſque gignendarum rerum vires indidiſſe: quæ etiam Platonica ſunt ſacris literis conſentanea.

Cap. IX.

EVDOXVS.

REm omnino arduam petis, quæ tum longum tempus, tum cogitationem multam atque otioſam expoſtulat, vix vt dignè poſſit tumultuario iſto congreſſu explanari illuſtrariq́; dicēdo. *Ph.* Conandū tamen eſt, & quidē tanto impenſius, quanto eſt vtilior & iucundior hæc inueſtigatio.

Eud.

Eu. Naturalem contemplationem inſtituens Ariſtoteles, nihil ex profeſſo aggreditur, quod non vel manu tangere, vel oculis cernere, vel demonſtratione conſequi poſsit. At non ſemper intra eos limites quaſi in anguſtias ſe coërcet: ſed interdum naturæ ordinem prætergreſſus, & in rerum diuinarũ contemplationem tranſiliens, verbis quidem paucis, at grauiſsimo ſententiarum põdere, omnium quæ gignuntur primam originem deducit à Deo. Ne quis autem iſtorum euidẽtiam deſideret, monet in libris τῶν μετὰ τὰ φυσικά, diuinorum cognitionem omnino extra ſenſus & ſupra captum humanę mentis eſſe, neque vllam poſſe demõſtrationem eò pertingere. In eam ipſam ferè ſententiam & Theophraſtus: Fortè autem illud veritati magis conſonum eſt, tangente ac veluti cõtrectante mente contemplationem fieri. Nam et in illis nulla eſt hallucinatio, ſed huius ipſius difficilis eſt & intelligentia & fides. Paulò antè monuerat quàm ſit ardua eorum quæ naturæ limites tranſcendũt, cognitio. Aliquatenus per cauſam contemplari nos poſſe, principia à ſenſibus accipientes: cùm verò ad ipſa ſumma primaque tranſierimus, iam non amplius poſſe, ſiue quòd cauſam non habeamus, ſiue ob noſtram imbecillitatem. *Bru.* Et Plato diuinorum altitudinẽ abſtruſoſq; & imperſcrutabiles receſſus reueritus, vetuit in Epinomide ne quiſquam de diuinis profanè loquatur, néue pro ſuo arbitratu illa innouet: exiſtimans fieri non poſſe vt mortalis natura de his quicquam certi comprehendat: eſſeque id cuiuſque præcipuum ac maximum officium (ſi quis hæc rectè doceat) quàm maximo ſtudio ediſcere, neminem autẽ rectè docere niſi quẽ Deus adiuuerit. Idem in Timæo his ferè verbis: Quum ergo ô Socrates multa de Dijs vniuerſique procreatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de ijs vndecunque omnibus probatiſsimas & exactiſsimas afferre non poſsim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles, quàm quiuis alius rationes attulerim. Æquum eſt meminiſſe & me qui diſſeram, & vos qui iudicabitis homines eſſe, vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. Rurſum autem ſic cœleſtia horum principia Deo nota ſunt, atque ei qui Dei ſit amicus. Quocirca ea quam ad Dionyſium conſcripſit epiſtola, monet vt eos tanquam barathrum declinet, qui de Dijs tanquam de ijs quæ manibus

In Metaph.a.5

teneri & apprehendi poſſunt, certas exigunt demonſtrationes.Quos & in Theæteto quidem,ſed in Phędone præcipuè eo nomine grauiſsimè reprehendit, quòd ambitioſis inter ſe verborum pugnis & inani demõſtrationum conatu, principes ſe nouorũ & pugnantium dogmatum conſtituant,de rebus ipſis nihil certum,nihil ſtabile,nihil firmum habeãt.Vnde & in Phędone hanc de Dijs quęſtionem & inueſtigationẽ naturalium duntaxat rerum cõtemplatione nixam, deteſtatus,ſuam deplorat cæcitatem:qui, quæ ſe prius perſpicuè ſcire exiſtimaret, ne per vmbram quidem ſibi vnquam viſa eſſe compererit: & quorum aliquam eſſe ratus fuerat ſoliditatem ea nunc omnia, nõ ſecus ac inanes ſomniorum imagines vaneſcere.Proinde & in Gorgia,& in cõuiuio de amore,ijs quæ de anima,de Dijs, de dęmonibus à Diotima fatidica muliere Socrates accepiſſet, ſe potius fidem adhibere ait, quàm vllis quamlibet euidentibus rationibus, ſeq; impenſè conari,vt alijs eadem deinceps omnibus perſuadeat, quę ſola auditione accepta,ſibi perſuaderet eſſe veriſsima. *Ph.* Hæc quanquam inueſtigatio ſyllogiſmo cõprehendi non poteſt,quoniã tamẽ diſputãdo iam hucuſq; velut tempeſtate quadam delati eſtis, par eſt omnium quæ deinceps ſunt rerum totam tractationẽ perſequamini:nihil vt ſuperſit omnium quę tum mũdus,cõprehendit, tum extra illius ambitum ſunt,cuius nõ aliquam inſtitueritis diſputationẽ, ac velut quæſtionem exercueritis. Is igitur primus motor quem paulo antè cæterorum principẽ Ariſtoteles appellauit,Deús ne eſt, án ue illi dignitate ꝓximus? *B.* Poſſem in id multa ex Platone præclara depromere,ſed quę parui exiſtimem,quòd non quemadmodũ Ariſtotelica euidenti ſint demonſtratione ſtabilita. *Ph.* Agitè igitur cõmuni opera excutite, quàm belle inter ſe conſentiant philoſophorũ ſcripta, & ſicubi diſſentiãt vtrius præponderẽt rationes.Et ſi placet,Platonica Brutus proferat,Eudoxus Ariſtotelica.Ego quãquam parùm idoneus,ſacra intermiſcebo vt omnibus numeris conſummatam harmoniam reddamus. Nunc mihi quiſq; meminerit,quam induerit perſonam, nũc ſcenæ ſeruiat omnia depromens, ac recenſens, quæ cauſæ ſuę patrocinio futura putet.Et ſi quis fortè memorię non ſatis confidit,en magnam librorũ ſupellectilem, è quibus ſententiarum teſtimonia citare, nemini debet nec pudendum

videri

videri nec turpe. Sed vt ad rẽ tandem aggrediamur, Eudoxus incipiat, ſiquidẽ ita omnibus placet. *Eu.* Si quis fortè in hoc cœtu erit qui tam rudem tamque cõſilij & ingenij expertem Ariſtotelem ſuſpicabitur, vt his elementis & corporeis perpetuò inhęreſcat, ſummam cauſam ſtatuat gubernãtem hæc omnia quæ cernimus, audiat quæſo vt duplicem ille mundũ ſtabiliuerit: aſpectabilem hunc concretum & corporeum, alterum ſuperiorem illum, ſenſus noſtros effugientem, incorporeum, qui totus formis plenus eſt, & ſimplicib⁹, impermiſtis, ſolutis liberiſq; ab omni corpore et dimenſione mẽtibus beatiſsima & exoptanda maximè Dei diuorumq; domus, archetypus & exemplar huius inferioris caduciq́ue mundi. Quæ omnia his breuiter perſtrinxit: Patet ergo neque locum extra cœlum eſſe, neque vacuum, neque tempus. Quocirca neque apta ſunt ea quę illic ſunt, in loco eſſe, neq; tempus ſeneſcere ipſa facit, neq; vllius eorũ eſt vlla mutatio, quæ ſuper extima ſunt diſpoſita conuerſione: ſed nullis tranſmutationibus, nullis affectionibus prorſus ſubiecta, optimam in vniuerſa æternitate vitam & ſufficientiſsimam habẽt. Ea autem optima illorum vita eſt contemplatio, qua alibi exiſtimauit nihil eſſe nec iucundius, nec melius. Quænam verò ea eſt æternitas in qua vitam habent? Sic quidem Græcè legitur αἰὼν quaſi ἀεὶ ὢν id eſt ſemper ens & æternitas, aut, ſi dicere licet, ſempiternitas, quæ re vera Deus eſt. Eo quidem nomine ſe Deum intelligere plenius indicauit hac ſententia: In Deo vita nimirum æuumq́ue continuum atque perpetuum ineſt, hoc enim eſt ipſe Deus. Ac ne nouum aut abſurdum videretur hoc de Deo nomen, diuinè id aït ab antiquis pronuntiatum eſſe. Quemadmodum enim finis qui vitæ cuiuſque continet tempus, æuum & æternitas eſt nuncupatus, eadem ratione finis vniuerſi cœli, & is qui tempus totum infinitumq́ue continet, æuum eſt & æternitas, ab eo quod ſemper ſit appellatione ſumpta: eſt namque immortalis atque diuina. Quanta porrò Deus rerum cognitione valeat, hinc demonſtrat, quòd tota illius vita mentis eſt operatio. Ille quidem ſuus eſt actus, actus verò is qui per ſe eſt, illius eſt optima atque perpetua vita. Si mentis actio, quam contemplationem eſſe diximus, dei vita eſt perpetua, quis iam dubitat Ariſtotelem, rerum omnium cognitionem tri-

1. de cœlo c.4.9 — *12. Metaph. textu.39. c.4.7.* — *1. de cœlo c.4.9* — *12. Metaph. textu.39.*

buiſſe Deo?Et certè is eſt rerũ omnium cognitio,& ſua actio & ſua vita,qui Ariſtoteli optimus demonſtratur,perpetuus, perfectus, immobilis, indiuiduus, neq; magnitudine, neque partibus definitus,nullam alterationem,nullam affectionem ſubiens,vt cui nihil omnino ſit contrarium.Horum verò demonſtrationem inde concludit, quòd ſit neceſſe in motibus ad aliquid tandem peruenire, quod mouet & non mouetur, quod ipſum perpetuum eſt & ſubſtãtia atque actus:id ipſum quidem eſt quod antè appellauerat omnium primum omnia mouens. Quæcunque ſupra cœlum ſunt mentes & formæ, olympici illius habitaculi ciues, ſi non eandem atque Deus, illi tamen dignitate et natura proximam conditionem acceperunt. *B.* His de mundo archetypo videtur Ariſtoteles,Platonis auditione informatus, hoc ſolùm diſcrimine, quòd ex motuum ordine, Plato ex cauſæ procreantis neceſsitate demonſtrationem confecit. Ita enim Timæus de Deo demonſtrationem adhibet claram & illuſtrem: Si mundus hic genitus eſt, neceſſe eſt ab aliqua cauſa genitũ eſſe, hanc verò cauſam æternam eſſe neq; ab alio genitam. Quænam autẽ ea ſit, his paucis in Epinomide expreſsit: Ego igitur aſſero Deum cauſam omnium eſſe,nec aliter fieri poſſe.In ea diſceptatione quam cũ Critone familiari ſuo Socrates habuiſſe perhibetur: Haud itaq; vir optime (inquit) valde curandum eſt,quid de nobis vulgꝰ dicat,ſed quid ille qui quid æquum, quid iniquũ ſit intelligit,qui vnus eſt & ipſa veritas. Ex operibus quidem opificem hanc cauſam,effectorémque mũdi Deum,noſſe datur.Ex imagine autem et ſimulacro(vt Socratis auditor Antiſthenes dicebat) is non agnoſcitur, nullis oculis conſpicuus, nullius rei ſimilis,vt ex vlla effigie noſci poſsit. Atque (vt à Xenophonte Socratico ſcriptum legimus) Qui cũcta cõcuſſat,ipſe intrepidus & inconcuſſus,magnus nimirum poteñſq; eſſe cognoſcitur:quali autem ſit facie, ignoratur. Quã porrò ſedem incolat,opifex hic et mundi pater,hoc ipſum etiam Platonis ſcripta declarant. Neque enim qui ſit immortalis, æternus, incomprehenſus, eum eſſe in concreto caducóque mundo, quem crearit ipſe, tanquam in ergaſtulo concluſum: ſed vt priuſquam hæc rerum vniuerſitas extitiſſet, ſic & nunc, immenſus & infinitus illam implet infinitatem, quæ mundi cõuexum,extimamque cœli faciem exceſsit.Illic

viuentia

viuentia omnia quę ſola mente percipiuntur, in ſe ipſo, vt Timæo placet, complexus, vnus ea continet, quemadmodum mundus hic, nos & cætera quæ cernuntur animantia cōprehendit. Vultis ne hoc loco Dei poteſtatem ac vires ex Platone receſeam? Hic in Epinomide Deos aſſerit ſcire, videre, audireque omnia, nihil ipſos fugere, quod aut ſenſu, aut mente percipi poſsit. Eos omnia poſſe quæcūque mortales immortalés ue poſſunt: bonos illos, immo verò optimos eſſe. Quicquid mortale eſt, quicquid viuit & ſpirat, quicquid vſquam eſt, cœlum, terrã, maria, ab ijs omnia & facta eſſe & poſsideri. Et in Parmenide, nullum niſi Deum ſupremam habere rerũ ſcientiam, neque illarum cognitione priuandum. *Ph.* Nihil ad hæc è ſacris literis quicquam adferam, quum ſit omnibus conſpicuum illas ſimilibus de Deo ſentẽtijs refertas eſſe. Sed vt rem iam cœptam compleatis, illud diſcuti oportet, mundús ne aliquãdo fuerit à Deo genitus, an æternus. *Eu.* Ariſtoteles magna rationum probabilitate contendit eum, neq; ortum eſſe, neque corrumpi poſſe: aut ſi aliquando genitus eſt, eundem poſſe corruptionem ſubire. Cæterùm altius interdũ contemplatus, & cœlum & mundum Dei maximi opera genitum confirmat. Ita enim libro de mũdo ſcriptum reliquit, Omnium quæ rerum natura complectitur, conſeruator eſt Deus, & quęcũq; in hoc mũdo quoquo modo perficiũtur, eorũ omniũ idem genitor eſt: non ſic tamen vt opificis aut animalis laſsitudinem ſentientis in morem, labore affici poſsit, ſed indefeſſa vtẽs virtute, qua omnia in poteſtate continet ac perficit, & ea quidem quæ longius ab ipſo videntur eſſe ſummota. Hæc ferè ſunt quibus planè edocuit mundum aſpectabilem, & quicquid eo continetur, à Deo omnium principio factum. Huc pertinet quod & alibi ita prodidit: Quũ in omnibus id quod præſtabilius eſt naturam ſemper appetere fateamur, ſitq; eſſe prę̃ſtabilius quàm nõ eſſe, nec fieri poſsit vt omnibus id accidat, propterea quòd multa longius ab ipſo principio receſſerunt, Deus reliquo modo vniuerſum compleuit, continua facta procreatione. His perpaucis abſtruſam contemplationẽ perſcrutatus eſt ſummus philoſophus. Præſtantiſsimum eſt ſemper eſſe, quod ſoli Deo ipſiq; principio competit: Reliqua omnia quæ à principij dignitate longius abſunt, perpetua eſſe non poſſunt. Ne igitur his velut deſer-

1. de cœlo ap.

2. de ge. et cor. ap. 10.

tus mundus aliquando deſtitueretur, abſoluta vniuerſi fabrica, Deus ſtatim rebus ſingulis vim indidit procreatricē, qua rerum & ortus & interitus perpetui manerent. Sed quomodo hanc indidit? Sparſis nimirum diuinitatis ſuæ ſeminibus: hæc enim generandi ſemina, generalia quidem in cœlos & ſtellas, peculiaria in res quaſque ſua inſeruit. Primùm igitur cœlis ſideribuſq́; ſingulis proprias ſubſtantias motrices præfecit, quas quòd optima mente præditæ ſint, idcirco intelli-
12.Metaph. cap.7. gentias appellāt. Quum videamus inquit, pręter ſimplicem vniuerſitatis conuerſionem, quam à prima & immobili ſubſtantia cieri dicimus, alias inſuper errantium ſtellarum conuerſiones, eaſque ſempiternas (eſt enim ſempiternum corpus quod in orbem conuertitur, neque vſquam conſiſtere poteſt, id quod eſt in phyſicis oſtenſum) neceſſe eſt vtique illarum etiam conuerſionem vnamquāque ab eo cieri quod per ſe ſit immobile, & ſempiterna ſubſtantia. Et mox: Eſſe igitur ſubſtantias, & in ijs primam ac ſecundam, pro eo, qui eſt in ſtellarum conuerſionibus, ordine, perſpicuum. Itaque ex Aſtrologia Eudoxi & Calippi ſuperos motus ſcrutatus, ijs parem numerum diſtribuit intelligentiarum: quæ non modò cœlos mouendi, verumetiam inferiora quæque generandi conſeruandique vires obtinerent, vt horum virtus omnis inde gubernetur. Hæc autem paucis admodum complexus eſt, quòd pluribus à Platone explicata iam eſſent. *Bru.* Equidem de his quid Plato ſentiat dicere fortaſſe poſſim. Nam de Deo, de mundi procreatione, deq́; cœlorum virtutibus, plu-
In Timeo. rima demonſtrat iſtis conſentanea. Cœlum igitur (inquit) aut mundus, aut ſi quod eſt aliud nomen, quo maximè appellari gaudet, conſiderandum eſt in primis (id quod ab initio de vniuerſitate quæri oportere ponebamus) vtrum ſemper fuerit, nullo vnquam ortus initio, an genitus eſſe cœperit. Cœpit: etenim aſpectabilis eſt, & tractabilis & corpus habet. Sunt autem talia omnia ſenſu percepta. Quæ autem ſenſus apprehendit, & quæ opinione cum ſenſu comprehenduntur, ea omnia placuit aut genita eſſe aut gigni. Et quod genitum ſit, id diximus neceſſe eſſe ab aliqua cauſa genitum eſſe. Verùm enimuerò patrem, & authorem huius vniuerſitatis, & inuenire operoſum eſt, & vt inueneris, in vulgus tamen dicere non poſsis. An non hîc videtur

tur Plato rem penitùs abſtruſam demonſtratione conſequutus?Eſt ne quicquam hoc argumento vel breuius vel clarius? Quicquid cernitur, tangitur & corpus habet, id aliquando genitum eſt,neq; æternum eſſe poteſt. Atqui mundus hic aſpectabilis tágitur,cernitur & corpus habet:quare neceſſe eſt, & huius aliquem iam olim fuiſſe ortum,et futurum aliquando interitum.Et cuius ortus initiumq́; fuit,id ab aliqua cauſa genitum eſt:neq; enim ſine cauſa quicquam oriri poteſt. Ergo mūdi cauſam ſtatui oportet, & eam quidem quæ nec cernatur ipſa,nec tangatur,nec ſit corpore prędita,et ęterna per ſe ſit,neq; ab alio quoquam genita.Et rurſum:Volens itaque Deus omnium quæ intelligi poſſunt pulcherrimo & vndiq; abſolutiſsimo mundum hūc ſimilimum reddere,animal vnū ipſum effecit aſpectui ſubiectum, animalia cuncta naturę ſuæ conuenientia intra ſuos limites continens. Quū igitur Deus ille qui ſemper eſt,vniuerſum hoc primum condidiſſet, mundi æternam animam illi extrinſecus circundedit, & à medio per omne porrexit: deinde abſoluta pulcherrima mundi fabrica, rationum quędā ſemina illi indidit, & vitæ exordium diuinitus induxit, vt cum mundo vim quoq; procreatricem gigneret.Duo enim illa Deū ita condidiſſe Plato commemorat. Dicamus quam ob cauſam hanc vniuerſitatē & procreationem rerum conſtituerit is qui conſtituit.Nempe bonus erat, *In Timeo.* & bonum nulla vnquam vlla de re tangit inuidentia.Itaque conſtituto mundo Deus procreatricē vim inſtituit,ſpargens in mundi corpus maximeq́; in cœlum, ſemina quędam rationum & vim gignendarum rerum,per quam ſe mundus impleret animalibus,ſtirpibus alijſq; rebus caducis,pro multitudine idearum quę ſunt in mente diuina,fieretq́; hic mundus,exemplaris illius quamſimilimus.Hoc rurſus Plato confirmat referens æternum illum Deum alloquutum fuiſſe mūdum,ſtellas,dæmonas,quos Deorum deos,quaſi deorum ſatu prognatos appellat, quum illis generādi vim concederet, Dij deorum quorum ego opifex & pater ſum, hęc attendite: *In Timeo.* Quę à me facta ſunt,me ita volente,ſoluētur nunquā. Quāquam omne colligatū ſolui poteſt,eſt tamen certè mali, velle diſſoluere quod conuenienti & bona cohæret harmonia. Quare quum orti ſitis, immortales certè quidem ex toto nō eſtis,nec indiſſolubiles,nec tamen vnquam diſſoluemini,nec mortis

» mortis fatum ſubibitis. Nam mea voluntas maius potentiúſque vobis eſt vinculum ad perpetuitatem veſtram, quàm illa quibus eſtis tum, cùm gignebamini, colligati. Nũc quid ſentiam cognoſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant: quibus prętermiſsis cœli abſolutio perfecta nõ erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit, contineat autem oportet, ſiquidem futurus eſt mũdus omnino perfectus. At ſi hæc à me vno fiant, vitaq; donentur, pari erunt cum Dijs conditione. Ergo vt mortalia ſint, accedite & ſuſcipite vos ſecundum naturam animãtium procreationem, meam vim imitati, qua in veſtro ortu ſum vſus. Atq; in ijs quidem quicquid eiuſmodi eſt, vt et eodem cũ immortalibus appelletur nomine, & diuinum vocetur, & principatum in ipſis teneat, & ex eorũ genere ſit quæ perpetuò iuſtitiam ac vos conſectari velint: eius ego vobis ſemen ac initium tradam, vos quod reliquum eſt mortale cum immortali contexentes, facite ac generate animantia, eadem cibum ſuppeditantes augete, & intereuntia rurſus excipite. Quam vim eſſe putatis eorum verborum, quæ pater ille ſator & rerum conditor, tum cœlis, tum vniuerſæ mundi naturæ indixit? Ego vobis ſemen & initium tradam. Nonne procreandi vim illis indidit, verbo ſpargẽs rerum gignendarum ſemina? Hæc diuinæ voluntatis organa ſunt, quibus illi conditorem ſuum ęmulati, mortalium corpora effingant, demumq; accepto immortali principio gubernent. Neque ſolùm gignẽdi conſeruandique vires, ſed & omnem fatorum neceſsitatem illis cõtribuit. Nam quum vniuerſum opifex Deus conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarũ, ſingulis ſingulas, iiſque tanquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturã, & leges fatales edixit. Hæc vir eximius de Deo, de archetypo mundo & de mundi procreatione ſubtiliter & accuratè diſſeruit. *Ph.* Niſi hęc Platonis eſſe audirẽ, omnia quaſi interpretationem eius prophetici elogij putarẽ, Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. In quo tria illa comprehendũtur, dominus, verbum & ſpiritus, à quibus conditi ſunt cœli, omniſque eorum virtus accepta. Quænam autem hæc cœlorum virtus? Ea nimirum quã Dionyſius Areopagita interpretatur, nũc rationum nunc exemplarium nomine. Exẽplaria (inquit) eſſe dicimus ratio-

In Timeo.

Libro de diuinis nominib. c.5.

nes

nes in Deo, quæ rerum ſubſtantias ingenerent: has bonas diuinaſq; voluntates Theologia vocat, eorum quę ſunt effectrices, & ex quibus, ſupra naturæ conditionem, ipſe Deus quæ ſunt omnia produxit. Et rurſum: Deus quoq; ratio dicitur in ſacris, non modò quia & rationis & ſenſus & ſapiẽtiæ indultor eſt, ſed quia & omnium cauſas in ſe vno eodemque modo antè complexus eſt. Eadem et Euſebius Palęſtinus vir pręſtantiſsima doctrina, manifeſtius aperuit. *Lib. de euange. demonſtr.* Primum omnium, inquit, Deus cœlum genuit: per ipſum & in ipſo, rerum futurarum omnium opifices rationes inchoans, & ſemina gignẽdarum rerum ſubijciens. Cœli porrò conſeruationem potuit ne quiſquam luculentius, quàm Theodoritus ad Platonis mẽtẽ interpretari? Sed enim quũ cœlũ corruptibilẽ mutabileq; ſubſtãtiã ſit ſortitũ, ſemper eſſe perſeuerauit quale fuit à principio, ſuſtinẽte ipſum opificis ſui verbo, à quo veluti à creatore regitur & continetur, qui ei ſtabilitatẽ atq; immutabilitatem dat quoad voluerit. Ex his intelligi poteſt, Platonicos finitimam his theologis doctrinam habuiſſe. Hinc olim dici ſolitũ, Platonicos paucis mutatis Chriſtianos fieri. Conſentiunt omnes omnium ſapientium velut ex vno ore ſententiæ, Græcos quamuis multarum artium diſciplina & ingenij acumine præcellentes, nunquam tamen ad ſublimia illa rerum diuinarũ faſtigia euaſuros fuiſſe, niſi ab Ægyptijs & Hebræis quos iam olim diuina bonitas eò ſubuexerat, velut porrecta manu tracti fuiſſent. In his primi ferũtur Solon & Pythagoras, qui quæ ab illis acceperant, alijs deinde veluti per manus tradiderunt, ſed hæc tamen certè perpauca, donec ſenſim relatius ſerpente, ad Socratem & Platonem ventum eſt, à quibus in vulgus promulgata ſunt ea, quę antè velut myſteria in religioſo ſilentio habita fuerant. Quæcũque autem Platonici ad principis ſui interpretationem poſteà inuexerũt, ea omnia è myſticis Chriſtianæ Theologię libris, ad ſuorum ſplendorem ac nitorem trãſtulerunt. Vt enim Iamblichus multa, ſic & Porphyrius Origenis auditor: et Amelius qui Porphyrij ſcholis pręfuit, quemque lecto Ioannis euangeliſtæ procemio, vehementer admiratum, in hæc verba prorupiſſe legimus: Ita per Iouem barbarus homo cẽſet in principij loco & dignitate verbum, apud Deum conſtitutum, deumq; eſſe per quem abſolutè omnia facta ſunt. Mitto alia quæ ad hanc rẽ adferre

adferre poſſem ſi temporis occaſio ſineret.

RES OMNES CADVCAS ET MORTALES *diuinitùs olim conditas fuiſſe: eas nunc cæleſti virtute & gigni & gubernari, quæ eadem planè eſt diuina.* Cap. X.

EVDOXVS.

HIS ergo miſsis, è cœleſtibus in hęc inferiora & caduca delapſi, quod alterum erat conſideremus, vt mundi conditor Deus diuinitatis ſuæ ſemina in ſtirpes & animantia quæq; inſperſit, quibus continua maneret procreatio. Deus, inquit Ariſtoteles, per omnes naturas ſuis ſeminibus in plantas, in animalia, ſiue ſpecies, ſiue genera ſpectes, eſt diuiſus. Itaque in omnium ſemine Ariſtotelis ſentẽtiâ, diuina virtus ineſt, cuius vi emergunt vniuerſa.

Lib. de mũdo. — 12. Metaph.

-Deum nanq; ire per omnes
Terraſq; tractuſq; maris, cælumque profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quenque ſibi tenueis naſcentem arceſſere vitas.

Georgic. 4.

Vt autem Deus vnicuique ortus & vitæ, ita etiam conſerua-
» tionis eſt author. Rebus, inquit, omnibus ex Deo ſua vita &
» ſtatus ipſe dependet, alijs clarius alijs obſcurius. Conuenit e-
» nim optima ratione vt qui vita eſt ſempiterna, cæteris cadu-
» cis ſit vitæ ſtatuſque cauſa. Si plura voletis & apertius, dicam
» quæ ſcripta ſunt in libro de mundo: Vetus ſermo eſt, à maio-
» ribusque proditus inter omnes homines, vniuerſa tũ ex Deo
» tum per Deum conſtituta fuiſſe, atque coagmentata, nullám-
» que naturam ſatis inſtructam ad ſalutem eſſe poſſe, quæ citra
» Dei præſidium, ſuę ipſa demum tutelę permiſſa ſit. Quocir-
» ca veterum nonnulli eouſque prouecti ſunt, vt hęc omnia di-
» ctitarent Deorum eſſe plena: etenim cunctorum quæ rerum
» natura complectitur, conſeruator eſt Deus. Hęc in ſummam
ſic comprehendit Ariſtoteles: Deus rerum omnium principium & finem & medium tenet. Et Theophraſtus: Diuinum eſt rerum principium per quod & ſunt & permanẽt vniuerſa. *B.* Plato etiam quamuis minus expreſſe, vires tamen diuinas rebus quibuſque caducis datas in ortu, cõmemorat in Ti

męo,

mæo, quibus genus ſuum propagarent. Eaſdem verò in vniuerſam perpetuitatem præſenti Dei numine conſeruari atque gubernari, nec minus caducarum rerum quàm cœleſtium curam illum habere. Deus qui ſapientiſsimus eſt, quique res & curare poteſt & vult, magna ſcilicet curabit ſolùm, parua autem quorum eſt cura facilior, per ignauiam aut inertiam negliget? Fruſtra profectò quicquam conderet, quod non poſſet idem conſeruare. *Phi.* In his quidem, maximè verò in Ariſtotelicis, audire mihi videor Moſem, qui innumeris antè ſeculis conditi mundi hiſtoriam perſecutus, Æternum Deum condito cœlo omnique ornatus genere inſtructo, ait vim illi naturalem impartijſſe, quæ nobis in ſigna eſſet & tempora. Deinde animantium omni genere mundum iam genitum impleſſe, quorum quidem mortalium ne continuatio ac genus aliquando intercideret, illi rei pro ſua ſapientia proſpicientem, ſeminibus eorum vim diuinam indidiſſe, qua ſe in omne æuum gignendo propagarent. Quomodo? Herbam virentem aut pomiferum lignum è terra proferens Deus, ſimul & fructum & ſemen pro ſuo quodque genere ferre iuſsit, ad tuendam ſuam cuiuſque ſpeciem. Marinis cetis atque vniuerſo piſcium generi, auibus, quadrupedibus, homini denique ipſi imperauit vt ſui quodque generis multiplicatione mundum implerent. Ita ſummus ille rerum opifex dum ſingula conderet, verbo & ſpiritu oris ſui, ſimul illis vires inſpirauit procreatrices, quibus fieret admirabilis rerum ſeries & continuatio. Deum porrò quęcunque genita ſunt omnia conſeruare, ſacræ teſtantur literæ, in quibus ſparſim Deus rerum omnium lex & vita nominatur, quale quod à Paulo dictum eſt: Deum qui vitam & omnia det omnibus, non longè abeſſe ab vnoquoque noſtrum, in ipſo nos viuere, nos moueri, nos eſſe. Nihil enim eſt, inquit Dionyſius, in ſubſtantijs quod ipſius omnipotentis diuina virtus non tuetur atque contineat. Stabilem hanc rerum conſeruationem ſic plenius expreſsit: Quæcunque ſunt, omnia eadem ratione, & vt eſſent, & vt bene eſſent acceperunt. Suntque & bene ſunt, ab eo qui antè eſt, vt ſint & vt bene ſint conſequuta. Nam in ipſo ſunt & bene ſunt, & quum ex ipſo initium acceperint, in ipſo ſeruantur atque in ipſum

Gene. cap. 1.

Acto cap. 17.

Lib. de diuinis nominibus.

finiuntur. Hoc et Theodoritus pulchrè dixit: Gubernator quidem eſt naturæ, creator eius, nec quam ipſe fecit nauiculā deſtituit. *Eu.* Hactenus ergo cōſentiūt omnes, & cœlū & omnia quæcunq; mūdus hic inferior caduca fragiliaq; cōtinet, olim proximè à Deo fuiſſe procreata: à Deo vires ortu acceperunt retinentque diuinas, quibus tū ſe cōſeruēt, tū ſui generis propagationi incumbant. Hac ratione veteres dixerunt, Deum per omnes naturas eſſe diuiſum, & Deorū plena eſſe omnia, quod vis illa diuinitùs accepta in omnibus permaneat, ſed aliter in cœlo, aliter in caducis rebus: in his ſiquidē velut in ſtirpibus et animātibus obſcurior ad ſui dūtaxat ſimilis, in cœlo præſtātior ad rerum omniū procreationē. Quocirca cœlum nullo ſemine multas profert, tū animantes tum ſtirpes: at ſemen nihil quicquā ſine cœlo generat. Semen gignēdis rebus materiā cōcinnè duntaxat & cōueniēter apparat & inſtruit, cœlum in apparatā illā ſpeciē ſummamque perfectionē immittit vitamque ſuſcitat in omnibus. Quòd autem eiuſmodi præſtantiſsimæ cœli vires proximè fluxerint à Deo, idcirco verè diuinas eſſe profitemur: neque pfectò aliud cœleſte quā diuinum eſſe, eaque nomina Hippocrati, Ariſtoteli, Platoni, Vergilio idem prorſus deſignare. Quæ Deus olim proprijs operibus inchoauit, eadem nunc quaſi feriatus cœlo tanquā adminiſtro continuanda credidit. Et quęcunque naturæ legibus exiſtere dicimus, eadē primū proceſſerūnt à Deo: qui certè nūc admodū pauca proximè, nec cœlo, nec natura, nec ſemine interueniēte ingenerat, ſed conditis naturę legibus omnia per cœlum adminiſtrat. Qua autē id ratione efficiat, pulchrè Ariſtoteles exēplo declarat libro de mundo: Quapropter (inquit) ſi è dignitate, regis haudquaquam eſſet Xerxem functione propria adminiſtrare omnia, & abſoluere quæcunque facta cuperet, ipſiſque operibus faciendis præſentem intereſſe, longè id nimirum minùs deo conuenit. Quare auguſtius id decētiusque exiſtimandū eſt, Deū ſummo in loco ita eſſe collocatū, numinis vt tamē eius vis, per vniuerſum mūdū pertinens, tū ſolē lunāq; moueat, tū cœlū omne circūagat ſimulque cauſam præbeat eorū quę in terra ſunt ſalutis atque incolumitatis. Et paulò poſt: Hoc igitur modo natura diuina ab vno eodēque ſimplici motu primi corporis vim ſuam immittit in ea quæ ſunt primo cōtinētia, ab illiſq; ſubinde in ea

quæ

quæ longius atq; longius abſunt,quoad permeauerit vniuerſa. Quippe alterũ ab altero motum,rurſus ipſum quoq; aliud mouet cũ mundo:quũ vnũquodq; interim agat conuenienter cõſtitutioni ſuæ,nec tamen omnibus eadẽ ſit via,ſed diuerſa, nõnullis etiã contraria. Quod verò (mox inquit) in hiſce rebus agitur,magnoperè ſimile eſt ijs, quæ belli tempore inter homines factitantur. Nanq; ſtatim vt claſsicum exaudiri in exercitu cœptũ eſt,alios ipſe videas ſcuta ſibi aptãtes,loricam alios induẽtes,alios ocreas vel galeã ſumere,vel balteo ſe cingere feſtinãtes. Rurſum alios qui frenatos equos admittant, alios qui currus conſcendant,qui deniq; teſſerã per explicatã aciẽ prodant. Tum manipuli ductor ad manipulum, cẽturio excurrit ad centuriam,poſtremò equites ad cornu, velites ad ſtationẽ quiſque ſuã feſtinant: Cùm interim ſub vno ductore omnia moueantur,qui imperia & ipſe ſignificãda accepit ab eo apud quem ſumma eſt imperij. Eodẽ nos & ipſos modo cẽſere conuenit de vniuerſo: Quum enim ab vna vi impultrice ciẽantur omnia,fit vtique quod cuique commodũ eſt & conueniẽs. Hæc igitur ratio eſt qua perſuaſus Ariſtoteles cenſet, Dei maximi vim è cœlis per omnia diffundi. Quo autẽ dilucidius ſit qua ratione diuinæ cœleſteſque vires ad rerũ omniũ procreationẽ & conſeruationem huc defluant, iuuat ea de re Ariſtotelis ſententiã epilogo concludere: Deus ſempiternus, immenſus,incorporeus,indiuiduus,nõ in mundo corporeo, ſed ſupra hũc in excelſo habitãs domicilio, immutabilis quidẽ quũ ſit,nulli affectioni ſubiectus, habeatque ex ſeipſo vitã optimam & ſempiternã,non pręter rationẽ rerũ principium ſtatuitur,omniũ primũ omnia mouẽs,à quo ſit rerũ omnium ortus,omniũ vita & cõſeruatio. Quæcunq; mẽtes infinitatẽ illã ſupra extimã cœli conuerſionẽ incolũt,in Deo vitã agũt, quę tota eſt illius contẽplatio. Deus porrò cœlos et mundum procreãs,ſingulos ſingulis diuinitatis ſuę ſeminibꝰ cõſperſit, quæ ꝓprias vires inſererẽt eaſq; naturales,ad naturalẽ omniũ mortaliũ adminiſtrationẽ et cõſeruationẽ cõparatas. Is demũ ſtirpes et aĩantia ꝓcreãs,viribꝰ diuinis inſigniuit,et ſuis quęq; ſeminibꝰ fœcũdis impleuit, quorũ cõtinuatione perpetua ſobole ſeſe ꝓpagarẽt. Quæcũq; olim Deus tũ in cœlis,tũ in terris ꝓgenuit,omnia vnus tuetur atq; regit, cœleſtia quidẽ ꝑ ſe et proximè,animãtia verò ſtirpes aliaq; mortalia cœlorũ opẽ

& interuentu, quibus naturæ leges tum procreatrices, tũ cõſeruatrices indixit & impoſuit. Itaq; animantiũ, ſtirpiũ, lapidum & metallorum omniũ quæcunq; & fuerunt & eſſe poſſunt formas, vna cœli forma poteſtate cõprehendit, & innumerabilibus illa quaſi grauidata formis, omnia gignit & fundit ex ſeſe: vna illius vis & facultas, præ ſe fert omnium caducorũ vires, quæ vel olim cõparuerunt, vel poſthac vnquã cõparebunt. Has autẽ vector mũdi ſpiritus, cœlo in totã vniuerſitatem diffuſus, rebus omnibus impertit, ſimul et ſpeciem et natiuũ vitalemq; calorem gignendis illis atq; conſeruandis accommodatũ. Is omnia continet, omnia calore vitaq; fouet, vt nihil vſquam ſit nõ huius vbertate confertum. Huius vi & ope & inanima quæq; perſiſtunt, & animata ſui quæq; generis animam habent, alia quidem nutrientem, alia ſentiẽtem, alia mentis rationiſq; participem. Sic illa ſeſe rebus accõmodat, ſic ſingulorum naturis inſeruit, vt quantum cuiuſq; natura & conditio deſiderat, quantũ ipſa ſubiecti præparatio ferre poteſt, tantundem illa exhibeat. Sol quanquã abeſt longiſſimè, aduerſis tamen corporibus lumen ſic impartit, vt niteãt ſplendeantq; illa fulgoribus: ſed aliter aqua, aliter lapis, aliter lignum, aliter argentũ. Ita propemodũ & vis illa cœlitùs demiſſa, omnibus quidẽ eſt vitalis, ſed ita vt alijs tantùm hoc largiatur vt ſint, alijs vt animam inſuper habeant, idq; aut nutrientem, aut ſentientem, aut mentis compotẽ: nõ enim vno modo ab omnibus illa ſuſcipitur. Sed & hoc velim poſtremo admonere, ne illam quidem ipſam vim ſui ſemper ſimilem eſſe, aut vno ſe ſemper modo reb⁹ exhibere: ſed aliâs aliter, pro ſtellarum ſtatu multiformi, quarũ cõmixtio implexioq; plerunq; euariat, tametſi vectoris ſpiritus vna eſt & impermutabilis ſubſtantia. Fieri igitur non poteſt quod quidã interpretatur, mũdi ſpiritũ, vitã ſtatumq; rebus omnibus ſic impertiri, vt ne minimã quidẽ aſtrorũ opem deſideret. Hoc ſi eſt, cur quæſo nõ ſimilia et ſimiliter perpetuò generet, quum ſemper æquè præſens rebus adſit? *B.* Non admodũ diſsimilẽ mundi adminiſtrationem Plato meditatus, ideas ſolùm videtur adieciſſe, nõ eas quidẽ vt pleriq; nugantur, inter nubes errabũdas, ſed in mẽte illa diuina immortales & immutabiles. Quę quũ ita ſe habeãt (inquit) fateri oportet eſſe ſpeciẽ quæ ſemp eadẽ ſit, ſine ortu atq; interitu, quę nec accipiat aliũde ꝗcquã

Themiſt. 1. de anima. c. 24.

In Timæo.

nec

nec ipſa vſquam ad aliud procedat, quæ nec oculis, nec alio ſenſu vllo percipiatur, quáq; intelligentia contemplandam veluti ſorte quadam acceperit. Altera eſt eiuſdem cum ea nominis, illiusq; ſimilis, ſed quæ & ſenſibus percipiatur, & genita ſit, & feratur ſemper, & in loco ſit vnde poſtea veluti vaneſcat opinione cum ſenſu comprehenſibilis. Ita quidē vniuerſales ideas adhibita demōſtratione cōſtituit, eaſq; immortales, à quibus, etiam ſi ſingulorum formæ pereāt (velut quū muſcæ aut ſcarabęi omnes occidunt) nouæ poſſint ſuſcitari.

Quàm multa de his arcanorū myſteria Plato adūbratis ſententijs inuoluerit, ex ea quam ad Dionyſiū dedit epiſtola perſpici poteſt: in qua ita ſcriptum legimus: Dicis non ſatis eſſe tibi demonſtratam eius quod primum eſt naturam, dicendū eſt igitur, ſed per ęnigmata, vt ſi quid huic tabulę vel mari, vel terra acciderit, qui eam legerit, non poſſit intelligere. Sic autem res habet: Penes omnium regem omnia ſunt, omnia ipſius gratia, & ipſe eſt omnium bonorū cauſa. Secundum verò circa ſecunda, & tertium circa tertia. Hoc loco mirè æſtuant Platonici Iāblichus, Proclus, Plotinꝰ, Numenius, Plutarchus alijq́ue plures, et de vera interpretatione inter ſe acerrimè certant: at quam ſim à Platonico præceptore non ita pridem edoctus, hîc ſi videtur ediſſeram. Niſi enim per incuriā aliquā mihi periere, chartulas ſcio & cōmentarioſos mihi eſſe alicubi repoſitos, in quibus ſentētiolas quas ex ore dictātis exceperā, memoriæ à me mādatas memini. Vir erat ille natu grādis, canitie venerandus, barba horrida eaq́ue promiſſa, ſeueritate grauis, ſic tamen vt ab inhumanitate plurimùm abeſſet. Comitabatur hinc inde et à tergo, ingens philoſophantiū turba tū noſtratiū tū peregrinorū. Breuiter vir erat in quo vno dixiſſes laudatæ illius vetuſtatis ſpeciē relucere, adeò vt chori illiꝰ venuſto ordine & nominis ſplēdore captus, me tū quoque in eū comitatū dederim. *Ph.* Quē verò non alliceret iſte ordinis decor? *B.* Sed plus poterat ſumma viri humanitas & modeſtia, qua quicquid rogabatur, placidè mox & ſine ſupercilio reſpondebat. *Ph.* Amabilis ille animi cādor. *B.* Diſſerebatur frequēter de rebus abſtruſis & magnis, quas nec ingenij mei infirmitas ferret, nec craſsities penetraret. Quodā autem die quū in vmbracula cōceſſiſſet, poſitis ſub Platano ſedibus, ille quidem mediam occupauit, nos partim in cæteris in orbem

ſubſellijs,partim in herbeſcente viriditate conſedimus . Tum quædam de more præfatus,ad hãc rem de qua agimus ita tãdem aggreſſus eſt:Tria circa regem omniũ Plato ſtatuit coæterna,bonum,mentem,& mundi animam. Bonum appellat rerum omnium patrem & authorem Deum , qui ſimplex & immobilis,ſupra omnem omnium naturam & intelligentiã in Parmenide cõſtituitur , eſtq; in omnia exuberans bonitas. A patre bonoque mens procedit , vt ab ingenita ſoli luce lumen ſplendidum,quæ mens intelligentia eſt diuina, & optimus boni filius. A mẽte rurſum anima mũdi defluit, vti ſplẽdor à lumine,quæ per omnia ſpirat , omnia in vita continet. Circa primum qui pater eſt omniũ , ſimplex eſt & indiuidua bonitatis idea. Ab hac tanquam ab immenſo & inexhauſto fonte,innumerabiles defluunt idearum differentiæ , haud ſecus atque ex vno ſimpliciq; lucis radio, plurimi in cœlo radij diſtincti cernuntur. Has rerum omnium ideas diuina mens excipit , vt ſint ſecunda illa circa ſecundum : illaq; mens rerũ omnium quæ ſunt,quæ fuerunt,quęq; olim erunt ſempiternas ideas tanquam ſinu ſuo complectitur. Ab ijs verò , dimanant idearum rationes animæ mundi immiſſę , à rationibus rationum ſemina in cœlos & ſydera ſpargũtur . Omnia quæ in mundo ſunt mortalia,à ſua quæq; idea & exemplari, quæ mens illa diuina vniuerſa complectitur,ſuſtinentur. Ideæ per ſuas rationes,mundi animæ communicatas, & hæ per rationum ſemina cœlorum corporibus indita , huc mundi ſpiritu deuectæ,rerum & ortus & gubernationem procurant: haud ſecus atque noſtri corporis anima ſpiritibus viribuſq; de ſe miſſis , partium ſingularum naturas vires & opera continet tueturq;. Ad eumq; modum id efficitur quod eſt cùm in Philebo,tum in alijs pleriſq; locis , vt exiſtat omnis rerum ortus & adminiſtratio, à cœlorum ſeminibus,ab animę mundi rationibus,ab ideis quę ſunt in diuina mente , vt omnia tandẽ ad ſimplex illud vnicũq; principium referantur : quo poſito conſtituantur omnia,ſublato intereant. Id quoq; lõgo & accurato examine in Parmenide perpenſum eſt : nam id ſi fortè virtutis ſuę inflexionem retraxerit , deficiente vita in mortem corruent vniuerſa. Hęc enim Dei vita,hæc illius actio,rẽ ad motiones pro ſua quãque natura ciẽre, vitamq; omnibus inſpirare. Et immortalitatis quidem ſeminibus cœlum con-

ſerit

ſerit,terram verò mutationum. Qua autem ratione anima ſpiritusq; mundi inferiora hæc caducaq; omnia & gignant & adminiſtrent,horumq; proxima cauſa habeantur,ita quidem exquiſitius Platonicus præceptor interpretabatur. Mũdus qui quatuor naturæ principia tota,vno cœli ambitu coërcet,vnum quoddam corp⁹ eſt, cuius partes vt animalium inter ſe cohærent,vnius ſpiritus & mundi animę beneficio. Nã

Principio cælum ac terras campoſque liquentes, 6.Aeneid.
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; aſtra
Spiritus intus alit:totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem,& magno ſe corpore miſcet.

Viuunt quidem animalium corpora,ſua quęq; anima,Mundus autem lõgè omnibus dignitate præcellens, multò nobiliſsimam animam eſt conſequutus. Quæ enim obſecro veſania,quæ dementia ſit,partem viuere fateri,negare totum? & mutilo inchoatoq; corpori animam eſſe, qua integrũ & conſummatum careat? Quæ peruerſitas,immo verò quis furor, Vniuerſo vitam eripere,in quo & cuius beneficio ſumus,ipſi, viuimus,mouemur? magna eſt hac in parte diligentia Platonis, & ſũt ab eo collecta in Epinomide, in Timęo, in libro de legibus decimo, argumenta & multa & valida, à cœleſtium amplitudine,à motus cùm perennitate tum conſtantia, à diuinitate & præſtantia vitalis ſpiritus & caloris,quem illa nobis largiũtur. Atque vt in terris viuentium, ſic & in cœlis ſtellarum corpora,animalia eſſe omnia cõfirmat, eaq; ex corpore pulcherrimo, & anima cùm optima tum beatiſsima cõſtare. Vt autẽ in nobis eã quę oſsis eſt formã, & eã quæ carnis, et eã quæ nerui, & quę alterius cuiuſcunq; ſimilaris particulæ, gubernat ea quæ totius eſt, omnibus quidem particulis ſe cõmuniter impertiens, nullius verò peculiariter propria, totius corporis communis: ſic & quæ totius mundi eſt anima, omnium cœlorum, ſyderum, elementorum, omniũ deniq; quorum ex illis ortus exiſtit, animas fouet ac gubernat. Hæc eſt mũdi anima datrix formarum, cuius poteſtate & viribus ſingula continentur, & quam verè interpretatur naturam eſſe illam vniuerſalẽ, quæ caducis rebus prima eſt origo, cuius vim admirata eſt eorum turba, qui ſe phyſicos appellauerunt, ne minimum quidem eius limites prætergreſſa. Cæterùm quo pacto hęc ſe ſuaſq; vires rebus ingeneret, repetito aliũde prin

cipio,ita eſt interpretatus, Mundi corpus concretum,tractabile quum ſit,& comprehenſibile ſenſibus,illius verò anima puriſsima,ſimpliciſsima,omnis corporeæ molis expers,hęc duo inquam quum maximè diſsideant,& longiſsimo ſeiuncta ſint interuallo, non alia ratione coniũgi potuêre, niſi mediæ cuiuſdam naturæ interuentu:ea autem eſt ſpiritus æthereus ac diuinus,communis vtriuſq; et amborum ceu quidam nexus & vinculum. Vt enim animantibus ſpiritum ineſſe nõ dubitamus,qui & animam retinet in corpore,& ſe ad omnia eius munia accommodatum exhibet inſtrumentũ:ſic et quẽdąm in mundo eſſe par eſt,qui nõ vt ille,quicquam è caducis terreniſq; hauriat,ſed totus æthereus,totus lucidus,diuinam prorſuſque cœleſtem conditionem obtineat. Hunc Plotinus exiſtimauit à mũdi anima vniuerſum dimanare, quem vi ſua genitali illa quaſi turgens procrearet. Per cuncta diffuſus & inſertus,omnium quæ fiunt proximus author,totuſq; vitalis vitæ ſeminariæ rebus infundit: huic enim comes eſt cœleſtis ille diuinuſq; feruor, qui cæteris naturis omnibus, ſalutarem impertit & vitalem calorem, qui in omnem fuſus naturam, animantia omnia, omnes ſtirpes gignit,cõſeruat,alit, auget, ſuſtinet. Quare quum vna natura ſit quæ mundum omnem continet,quæq; ipſum tuetur,fatendum eſt ipſam eſſe mundi animam,ex qua conſeruatio & ſalus omnium omnis oritur, & cuius ſpiritus cuncta complexu conciliat. Sic omnibus in-
In Tuſcul. ter ſe concinentibus neceſſe eſt,quod à Tullio dicitur, omnia vno diuino et continuato ſpiritu contineri. In vniuerſum mũdi corpus diffluens hic ſpiritus,& ſingulis ſe rebus immiſcẽs, ſecum (perinde vt ſi vehiculum eſſet) tum illam mundi animã tum idearum rationes,& è cœlo ſideribúſque rationum ſemina inuehit, totis confundit & permiſcet: his porrò comites ſunt ipſa mundi vita,& ſalutaris ille ſiderum calor, à quo eſt cùm procreandi,tum nutriendi,augendi conſeruandique facultas,quam perſpicuè cernimus in ſtirpes,arbores, conchylia animanteſque propagatam.

Aeneid.6. *Inde hominum,pecudumq́; genus,vitæque volantum,*
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt illis vigor & cæleſtis origo
Seminibus.

Neque verò ab hoc ordine lapides & metalla ſemouẽ,quòd

nihil

nihil in viuente mundo tam deforme et tam abiectum ſit,cui nō infuſus ille ſpiritus munerum diuinorum aliquid elargiatur.Hæc ſunt optimi viri,quę audieram equidem à Platonico illo,ſed ita multis antè annis , vix vt meminiſſe potuerim, niſi memoriæ labenti hæc chartula in quā ſingula retuleram ſuccurriſſet. *Eud.* Virum narras haud vtiq; ſilendum , ſed dignum profectò cuius nomē monimentorum æternitati conſecretur.Sed agè obſecro,hoc nobis ingenuè fatere : cur cùm hæc iampridem & audiſſes & probaſſes,recondita tamen tenebas,neque in medium proferebas? Cur ſuperiorem cōcertationem eouſq; incaleſcere patiebare ? An illa exciderant animo?An non tibi iure reprehendendus videris peruicacitatis aut inuidentiæ nomine? *B.* Nondum profectò , nondum vlla ea obduxerat obliuio, ſed ad philoſophici ingenij aciem exacuendam hæc inueſtiganda duxi , & vt plenius conſtaret quid quatuor illæ ſimplices rerum naturæ in ſingulis virium haberent , quas plurimi rerum omnium primordia cauſaſq; ſtatuunt,ex quibus velint rerum omnium cognitionem capi & certiorem diſciplinis demonſtrationem adhiberi. *Eu.* Experiris tamē non poſſe te in veteri illa ſentētia permanere, ac veluti ſtationē tueri:aut ſi caſtella quędam munitiora defendere coneris , proditurū te quidem totam philoſophiæ vrbē. Sed qui poſſunt diuina illa cōmentitia vel eſſe vel videri, quæ ſummi naturæ exploratores ac ſpeculatores, pro certis retulere,pręſertim additis demonſtrationibus pro rei natura firmiſsimis & euidentiſsimis?

DE SPIRITIBVS QVORVM GVBERNAculis mundum adminiſtrari tradunt. Cap. XI.

PHILIATROS.

AVdio præter commemorata,toto mūdo ſpiritus vagari,quos Gręci δαίμονας appellarunt, de quibus mihi videor quiddam ſuperiore diſputatione ſubodoratus.Nequid igitur rerum inſit vniuerſitati , ſiue ſub aſpectū id cadat,ſiue oculorum obtutū effugiat , quod noſter hic cōgreſſus non attigerit,æquum eſt & de illis quid ſint, quot illorū

genera

genera, quid denique rei mũdo procurẽt inueſtigare. *Eu.* Ab hac diſputatione aliena prorſus videtur ſolers iſthæc diſquiſitio. *Ph.* Erit fortaſſe non modò ad perſpicuam æterni Dei cognitionem apprimè vtilis, immo etiam ad morborum & remediorum quæ trãs naturam ſunt demonſtrationem neceſſaria, de quibus pomeridianis horis ex te nonnihil audire cõfidimus. Quid itaque de ſpiritibus è ſacris literis in vnũ quaſi faſciculum congeſſerim, ipſe prępando: vos quę aliundè legiſtis, profundite. Deus excelſus priuſquam mundi huius aſpectabilis quicquam moliretur, incorporeum illum miris ſpirituum ordinibus confertum condiderat, qui quum omnes boni eſſent, neque quicquã malum efficere potuiſſet qui eſſet ipſe optimus: vnus tamẽ Lucifer auſus eſt in corde ſuo dicere,

Iſaie.14. In cœlum cõſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meũ, & ſedebo in monte teſtamẽti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſsimo. Tum omni exercitu quem fraude & perfidia fefellerat comitatus, de cœlo corruit in terram qui manè oriebatur, & in infernũ

In epiſtola. detractus eſt in profundũ lac⁹. Et, vt inquit Iudas Apoſtolus, Deus angelos qui non ſeruauerũt ſuum principatũ, ſed dereliquerũt ſuum domiciliũ, in iudiciũ magni Dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Itaq; infinita illa ſpirituum multitudo bifariam tum diſcreta eſt: hi cœlorum ſedibus addicti et cõſecrati ſunt: illi cœlo exterminati huc in exilium relegati, elemẽtari mũdo ſedibus incertis oberrãt. Superiores illos nouẽ choris diſiũxit Dionyſius: Supremũ & excelſiſsimũ tenẽt Seraphin, hinc Cherubin inſequuntur, deinde Throni, ab ijs dominatiões, mox virtutes, proximè poteſtates, ſuccedũt prĩcipatus, inde Archãgeli, tandẽ Angeli infimo cœleſtium ordine. ita enim ſingulos ex ſacrarũ literarũ monimẽtis deprõpſit. Quibus autẽ obeundis muneribus quiq; deſtinentur, ita dein expreſsit: Cœleſtiũ ſpirituũ prima diſtinctio Deũ iugiter ambiẽs, & circa illũ nullis medijs interpoſitis agminib⁹ aſtãs, æternã ipſius ſcientiã ſimpliciter & indeficiẽti circũſtat affectu. Ea quippe plurimas ac beatiſsimas ſpeculatiões, puriſsimis intuet' obtutib⁹, ſimpliceſq; & cõtinẽtes diuinę claritatis radios ſuſcipit, atq; diuini cibi alimonia paſcit', plurima ex diuinis excellẽti ratiõe cognoſcẽs, diuinæq; ſciẽtiæ et agnitiõis quãtũ fas eſt, particeps facta. Quid aũt à ſupremo illo ordine ſingulis

ſingulis deinceps inferioribus influat, ita quidẽ expoſuit. Superiores eminentioresq; ordines, inferiorum quoq; agminũ *De cœleſti* non carent fulgoribus atq; virtutibus: poſteriores vero ſupe- *hier. cap. 10.* riorum intelligentiæ exortes ſunt. Sunt autem omnes ita inſtituti, vt inferiores ſuperioribus obaudiant, eorumque nutus enuntient. Ac primi illi quidem vt ſummi Dei ſe mouentis, *Cap. 9.* conſilia & voces exponant: reliqui verò proportione debita, vt tãdem per infimos angelos nobis pro modo et ratione cuiuſque, diuinorum ſenſuum aperiant lucem. Angeli nãq; implendi peragunt munus, & ipſorum ordo magis circa euidẽtiora & apertiora verſatur, ac mundana fermè negotia ab eis diſponuntur. Enuntiant enim diuina myſteria humanis ordinibus, quibus eos pręeſſe credendum eſt, vt illorum miniſterio ferantur ad Deum & conuertantur, ſintq; ipſius ſocietate & coniunctione fœlices. Humanarum rerum adminiſtrationem angelis ſacra ſcriptura diſtribuens, Michaëlem Iudæorũ *Daniel. 10.* principem, alios aliarum gentium prę̨ſides conſtituit. Statuit *Deuter. 32.* enim altiſsimus terminos gentium iuxta numerum angelorum Dei. Neque verò gẽtibus duntaxat aut terræ prouincijs, ſed & ſingulis nobis addictos eſſe cuſtodes angelos, incõcuſſa illa euangelij veritas teſtatur. Videte, inquit, ne contemna- *Matth. 18.* tis vnum ex his puſillis: dico enim vobis quia angeli eorum in cœlis ſemper vidẽt faciẽ patris qui in cœlis eſt. Sic (vt proditum literis accepimus) primi parẽtis cuſtos angelus dictus eſt Raziel: Abrahæ, Zakiel: Iſaac, Raphaël: Iacob, Peliel: Moſis, Mettraton. Per hos internuntios plurima illi diuinitùs acceperunt. Vnde intelligitur infinitam haberi angelorum multitudinem, quam tamen ſacræ literæ extremum quiddam indicentes, ad decies millies dena millena produxerunt. At ve- *Daniel. 7.* ro malignorum ſpirituum vix vſquam videntur ordines exercituſq; attigiſſe: In omnibus tamẽ hæc mala inſunt, furor rationis expers, demens concupiſcentia, cogitatio præceps atque proterua. Hæc Iudas triplici genere cõplexus eſt: Hi in- *In Epiſt.* quit, carnem quidem maculant, dominationẽ ſpernunt, maieſtatem blaſphemãt. Itaq; dę̨mones è patria ſedibuſq; exturbati effrenatius in huius mundi principatũ exules inuaſerũt, ſicq; vniuerſum obſidione impleuerunt, vt nulla toto ſit orbe regio, qua non illi Deorũ nomina ſibi vſurpauerint, adeò quidem ſubdolè & verſutè, vt (quod mirum videri poteſt) apud

pud Gallorum Druydas & diſtantiſsimos Indorum Gymnoſophiſtas,idem ſit cultus deprehenſus.Hanc maximè curã dolis omnibus & præſtigijs adhibuerunt,vt idolorum ſpecie tanquam Dij colerẽtur. Quanquã appellante Chriſto principe luminum,princeps huius mundi foras eſt eiectus,neq; in nobis habet quicquam, circumiens tamẽ tanquam leo rugiens quærit quem deuoret,& quem irretiat technis ſuis tentationumq; inſidijs.Plura in præſentia è ſacris non ſuccurrunt, vnde pleniorem dęmonum poteſtatem aſtruam:vos quæ aliunde noueritis,effundite.*B.*Rem abditã,nulla ſenſuum acrimonia comprehenſam, temeritas ſit ſpreto omnium authorum patrocinio conſtanter aſſeuerare. Quocirca de dęmonibus quicquid ſum dicturus è Platonicorum fontibus exhauriam.Dęmones quoſdam eſſe, eoſq; mũdo vagari, hoc ſenſus teſtimonio Plato comprobauit: An eſt quiſquam qui dęmonum quidẽ opera opinetur eſſe,dæmones autẽ neget? Quòd ſi dæmonia eſſe puto,neceſſariũ eſt putare me dæmones quoque eſſe.an non ita ſe res habet?Sed omnium numinum multitudine quaſi mundum aliquem inſtituens, in Epinomide ſummos Deos,vltra mundanos aït ampliſsimam rerum prouidentiam habere:ſub his in cœlo quoſdam conſpicuos eſſe, tertio infimoq; loco dæmones. horum genus vnum ex æthere,alterum ex aëre eſſe.Ac neutrum,inquit,conſpici totũ poteſt: ſed quãuis hi dęmones prope nos ſint, nunquam tamen manifeſtè nobis apparent.Et mox: Aliud verò quod ex aqua eſt,rectè ſemideum vocabimus.Id nonnũquam cernitur, nõnunquam aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & quũ videtur, tenui viſu perceptum admirationem adfert. Præter tria hæc dæmonum genera Plato quoquę Heroas inſtituit, libro quarto de Legibus.Poſt Deos iſtos,inquit,dęmonibus vir mentis compos ſacrificabit,heroibuſq; poſt dæmones.Heroas extimorũ hominum animas eſſe definiunt,à corporis nexu ſeiugatas et liberas.Quos Plato dæmones promiſcuè appellauit,hos Latini ex officijs diſtinxerunt. Qui adminiſtrandis regionibus pręſunt,Dij patrij Penateſq;:qui pacato et quieto numine domum poſsidẽt,Lares:aut ſi quando terrorem incutiant, Laruę:qui verò nobis ſingulis teſtes et cuſtodes additi ſunt,genij appellantur. Heroas quos Græci dixerũt, veteres Latini Lemures dicere ſolebãt.Quibus viribus pręditi ſint ex Platone acci-

In Apologia.

In Epinomide.

accipite: Prudētiæ mirabilis participes ſunt, acuto quippe ingenio tenaciq; memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcũt. Honeſtos bonoſq; homines mirificè dılıgũt: improbos vehementer oderunt, vt pote qui doloris participes ſunt. Sed Deus qui diuinā ſortem perfectè poſsidet, à doloribus voluptatibusq; liber, ſapientia cognitioneque perfectè fruitur. Quum autem refertum animalibus cœlum ſit, & Dij ſummi & dæmones ſe inuicem interpretantur: media enim animalia tum ad terram, tum ad cœlum, leui motu ferũtur. Hoc ipſum in cōuiuio Diotimæ fatidicæ mulieris authoritate ſtabiliuit. Quam vim habet dæmonum natura? Interpretatur & traijcit humana ad Deos, diuina ad homines. Et mox: Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium, commercium omne atq; colloquium, inter Deos homineſq; conficitur, & vigilantibus nobis atq; dormientibus. Hæc quidē de naturis dæmonum: nunc vt ſint illis ſingularum mũdi regionum gubernacula diſtributa, ex Politico vbi de vita quæ ſub Saturni regno ducebatur, audite: Tũc ſanè totius mũdi princeps curatorq; primum Deus extitit, at nunc per varias mũdi plagas ſingulæ ipſius partes à Dijs principibus diſtributæ ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta dæmones quidam tanquā diuini paſtores ſortiti ſunt quorum quiſque ad munus ſuum obeundum ſufficiens quum eſſet, ſinguli ſingulis ſic vt ille voluit præficiebantur, quibus præerat ipſe. Plenius in Critia ſiue Atlantico: Dij quondam vniuerſum terrę orbē ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones ſingulas diſtributum. Qui perſuaſione pro gubernaculis vtebantur, eaq; animam attingebant: & pro arbitrio ſuo ita ducentes, mortale genus omne gubernabant. At quomodo? libro de Legibus quinto expreſsit, quo eas regiōes fœliciores haberi cēſet quæ meliores dæmonũ rectores fuerint ſortitæ. Nec illud, inquit, ô Clinia & Megille nos fugiat, magnā eſſe locorũ ad ferēdos meliores peioreſq; homines differentiā: quibus diuerſa prout expedit legibus ſanciēda ſunt. Maximè autem loca regionis differunt, in quibus inſpiratio quædam diuina eſt: & quæ dęmones ſortita ſunt, qui habitantes ſic vel contrà ſuſcipiunt. Vnde in Phędro commemorat dęmonē quendā Aegyptios primũ literas docuiſſe, cōpluribuſq; locis vaticinia audiri. Audiui equidem, inquit Socrates, circa Naucratim Ægypti,

priſcorum quendam fuiſſe Deorum, cui dicata ſit auis quam ibim vocant. Dæmoni autem ipſi nomen Thenth. Hunc primum omnium numerum & numeri computationem inueniſſe, Geometriamque & Aſtronomiam, talorum rurſus alearumq; ludos, & literas. Erat tuc totius Ægypti Rex Thannis: ad hunc Thenth profectus, artes demoſtrauit ſuas, dixitque eas diſtribui deiceps Ægyptijs cęteris oportere. Et mox: Qui in Iouis Didonæi tēplo verſantur, ex quercu ſermones primos fatidicos erupiſſe aſſerūt. Quapropter libro de Legibus quarto, ſic omnem regionum ciuitatumque adminiſtrationē colligit. Quum intelligeret Saturn', quemadmodum ipſi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe, vt ſi omnibus arbitratu ſuo dominetur, laſciuiori ſuperbia iniuſtitiaque non repleatur: quumque hæc inquam non ignoraret, non homines, ſed diuinioris pręſtantioriſque generis dæmones, ciuitatibus noſtris reges principeſque præfecit: quod nunc nos in ouium gregibus aliorumque cicurum armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præfecimus, ſed nos ipſis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans, genus dęmonum generi noſtro præſtātius, nobis præfecit. Iam verò quod de proprio cuiuſque dæmone è ſacris protuliſti, ſic Plato in Phædone legitur aſtruxiſſe. Nihil enim aliud quum migrat ad manes anima, ſecum transfert, pręter eruditionem atque educationem: quæ quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius, plurimū vel prodeſſe vel obeſſe dicūtur. Ferūt enim quēlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dæmone quem viuens ſortitus fuerat, in locum quēdam duci, vbi oporteat omnes vnà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficiſci eo duce, cui mandatum erat, vt hinc decedētes ad illa loca traducat. Proprius Socratis dæmon multis locis celebratur à Platone. Alcibiadem alloquutus Socrates ſic aït: Curator meus melior & ſapientior quàm tuus Pericles. Alcibi. Quis hic ô Socrates? Socrat. Deus ô Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecum diſſerere: cui credens, aſſero te per nullum alium, quàm per me claritatem conſequuturum. Et in Theage ſic aït Socrates: Adeſt mihi diuina quadam ſorte, dæmonium quoddam à prima pueritia me ſequutum. Hoc enim vox eſt quædam, quæ quum fit, ſemper eius

rei

rei quam facturus ſum, diſſuaſionem demonſtrat, prouocat verò nunquam. Quòd ſi quis amicorum meorum quandoq; aliquid communicat, extatq; vox, hoc illa diſſuadet, neq; facere ſinit. Cuius quidem rei vobis teſtes dabo. Charmidem virum bonum Blanconis filium noſcitis: hic alquando, &c. Et mox ſubdit: Quibus autem fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, breui ij proficiunt. Et rurſum: Si Deo gratũ eſt, permultum quidem & breui proficies: ſin contrà, minimè. Vnde libro de Repu. ſexto aït: Dæmonis autem noſtri ſignũ referre nunc nõ decet. Et libro de Legibus ſexto, monet vnũquemq; numen ſuum & proprium dæmonem, conuenienti ſibi honore afficere, quò ſe is familiarem præbeat, omniaque ſeruet illæſa. In quam ſententiam hæc poſt multa protulit Apuleius, Hic quem dico prorſus cuſtos, ſingularis præfectus, domeſticus ſpeculator, indiuidu' arbiter, inſeparabilis teſtis, malorum improbator, bonorum probator: ſi ritè animaduertatur, ſedulò cognoſcatur, religioſè colatur, ita vt à Socrate iuſtitia et innocẽtia cultus eſt, in rebus incertis proſpectator, dubijs præmonitor, periculoſis viator, egenis opitulator: qui tibi queat tum ſomnijs, tum ſignis, tum etiam fortaſſe coram quum vſus poſtulat mala auertere, bõna proſperare, humilia ſublimare, nutantia fulcire, obſcura clarare, ſidera aduerſa corrigere. Hæc ſunt quibus ad ſacrarum imitationẽ Plato & ciuitatibus adminiſtrandis, & domibus nobiſque protegendis dæmones addictos confirmat. Cæterùm nuſquam malignos à bonis ſeiunxit, ſed omnes promiſcuè Deorum nomine complexus eſt: nam illius ætate bonos dęmones nondum innotuiſſe conſtat. Quoſcunq; vetuſtas Deorum cultu venerata eſt, omnes authore Porphyrio cacodæmones erant. At Platonici iuniores, eos genere toto diſiunxerunt. Clarè quidem Proclus, ſed apertiùs Iamblichus. Dij, inquit, angeli, dęmones boni, non apparent phãtaſtico modo, ſed proprio prorſus & vero. Spiritus verò mali, phantaſtico fallacique: ſimulant Deorum præſentiam dæmonumque bonorum, ideoque cultorem ſuum iubent eſſe iuſtum, vt ipſi videantur boni ſicut & Dij. Quoniam verò natura ſunt mali, rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniuſta conducunt. Hi ſunt omnino qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia conſulunt atque peragunt. Dij verò

» boniq́ue dæmones neq; fallunt vnquam, neque conferūt ad
» iniqua. Eſt inſuper malorum natura dæmonum ſibimet in-
» conſtans, inſtabilis ſecū́q; diſsidens, aliâs alia ſuadens. Supe-
» riorum verò natura ſibi cōſtat aſsiduè, eundemq́; ſeruat ſem-
» per in actione tenorem. Is mox plurima de proprio cuiuſq; dæmone ſubiecit, & rationem duplicem qua illum nobis familiarem reddamus: harumq́ue alteram artificioſam appellat, quam Porphyrium ſecutus aït ex cœli figuris et geneſeos poteſtatibus deduci. Supra hæc nonnulli curioſa nimis & præcipiti indagatione ſceleratas artes inuexerunt: alij in nephariam dæmonum ſocietatem atque commercium ſeſe pactionibus obſtringunt: alij gentilitijs ſacrificijs ſummos illis honóres deferūt quo rerum potiantur: alij diuinorum nominum poteſtate illos ſe ſubigere, in ſuamq́; ditionem redigere confidunt quibus vt ſeruis, imperent. Quę omnes prorſus vanę & captioſæ ſunt artes. Sed nec illa de qua modò dicebā minus ſuperſtitioſa eſt, qua plerique glorioſius iactāt bonos dæmones poſſe ſibi familiaritate coniungere, quorum conſuetudine, optima quæque condiſcant: hi ſiquidem difficile comparent, nec niſi ſummi Dei iuſſa capeſſunt. Illorum verò ſimulata ſpecie cacodęmones percurioſis hominibus multa plerunque ementiuntur. Itaque qui aut gentilitijs ſacrificijs, aut ſimulatis nominibus diuinis accerſiti conuolant, omnes ſunt cacodęmones: qui tametſi optant venire, cogi tamen ſe ſimulant, inquit Porphyrius, vt ſuis nos dein præſtigijs irretiant. Vidi quendam vi verborum ſpectra varia in ſpeculum deriuare, quę illic quęcunque imperaret mox aut ſcripto, aut veris imaginibus ita dilucidè exprimerent, vt promptè & facilè ab aſsidentibus omnia internoſcerentur. Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata, cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui orientis, occidentis, auſtri, aquiloniſq́ue regionibus imperant. Cæterùm omnis dæmonum quauis arte parata neceſsitudo, omniſq́ue horum præſtigiorum ratio, peſtifera fraus eſt in extremam hominum perniciem introducta. Nam Porphyrio teſte, dæmon mēdacij parens rogatus, etiam quæ non nouit cōſtanter affirmat, & quę nouit, ſi ſemel verè, decies illa falſò refert, naturæ ſuę nunquam immemor. *Eu.* Multa quidē & expreſ-

ſa de

ſa de dæmonibus ex authorum veſtrorum fide deprompſiſtis, ad quæ ſi nequeam Ariſtotelis ſententias ſingillatim accommodare, quid tamen illius opinio ferat, hinc perſpici poteſt, quòd Deorum plena eſſe omnia ex Pythagoreorum doctrina aſſeuerat: & naturales Deos mundum hunc inferiorem: ſublimiores verò ſuperiorem illum ſola cogitatione comprehenſum moderari, atque conſeruare. Quanti verò aliorum de his tum ſcripta tum dicta æſtimauerit, ex his paucis quæ libro de diuinatione per inſomnia, memoriæ mandauit, conijcitur. Sublata, inquit, cauſa quæ ad Deum referatur, nulla prætereà alia videtur conſentanea eſſe. Quandoquidem originem eius inuenire quod dicitur, quoſdam eſſe in Boriſtene & iuxta columnas Herculis, qui futura præſentiant, captum ingenij noſtri excedere videtur. Libro de partibus animalium ita ſcriptum legimus, Heraclitum dixiſſe ferunt ad eos, qui quum alloqui eum vellent, quòd fortè in caſa furnaria quadam caloris gratia ſedentem vidiſſent, accedere temperarunt: ingredi eos fidenter iuſsit, quoniam (inquit) ne huic quidem locò Dij deſunt immortales. Quo ſanè loco Deorum nomen Genijs, Penatibus, Lemuribus, ſpiritibus denique omnibus Platonico more impertiuit, vt qui peræquè omnes incorporei & à noſtris ſenſibus remoti ſint, operibus ſolis conſpicui. De his autem quæ ad rei medicæ exercitationem non admodum accommodata videri poſſunt, iam fortaſſe vltra modum. Quumque gnomonis vmbra in ſolario meridiem inſtare commonſtret, par eſt diſſerendi finem facere, & quieti valetudinique nonnihil tribuere. Heus pueri menſam primis cibis extruite. Lib.1.cap.5.

Philiatros: Ne te pœniteat optime Eudoxe, in hanc diſputationem ceu vi quadam impulſum fuiſſe, quam ſpero non parum fructus ad rei medicæ vſum nobis allaturam, & cùm mihi, tum cæteris omnibus qui diſputantibus nobis aſſederunt, eximium quendam diuinitatis ardorem concitaſſe. Si quos enim ſpiritus orbe toto volitare & vagari compertum habemus, eoſque ſenſu non attingi, incorporeos eſſe, immortales, & intelligentiæ participes: con-

ſtans id & firmum eſſe debet, animum quem in nobis ſentimus intelligentiæ capacem,incorporeum ſimul & immortalem haberi: & eundem quum è corpore emigrauit, in perpetuum viuere,referriq́; in ſpirituum greges. Si extra cõcretum hunc aſpectabilemq; mundum,innumerabilis ſpirituũ multitudo,quaſi in turmas digeſta,ducibus gubernatur, neceſſe eſt omnino,& ducibus ipſis regem vnũ imperatoremq́; ſummum præfici, qui principatum tenens diuinitatis ſplendore intelligendiq́; præſtantia,immenſus ſit & incomprehenſus, cuius maieſtatem & præſtantiam infirmitas fragilitaſq́; noſtra,ne tenuiſsima quidẽ ſuſpicione poſsit attingere, hoc luto,hoc denſo corporis cemento demerſa. His animi quaſi primis epulis corroborati, corpus oblectamento quodam et ſolatio leuaturi, lauemus,& menſæ accumbamus.

LIBRI PRIMI DE ABDITIS RERVM CAVSIS,FINIS.

Ioannis Fernelii Ambiani

DE ABDITIS RERVM CAVSIS, LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

VT RES cęterę omnes quas mūdi hęc vniuerſitas cõplectitur,ab initijs & quaſi rudimẽtis quibuſdam obſcuris ortum accepere: ita naſcens rerum cognitio atq; ſcientia, principiò rudis, in his ſolùm verſabatur, quę vel oculis vel auribus , vel alijs deniq; ſenſibus diſci percipiq; poſſent. Etenim prima illa ætas effectus dũtaxat intuebatur qui eorã & in conſpectu omnium erant,cauſas ex quibus illi prodijſſent minimè contemplata. Poſteà verò quaſi adoleſcens ipſa rerum cognitio,ſtudio exculta maiore,in ea altius penetrare cœpit,quæ penitus abſtruſa & longiſsimè à ſenſibus diſiuncta,ſolius mentis vi & agitatione cõndiſcerentur. Tum primùm nata nomenq; ſuum adepta eſt philoſophia, quæ vna omnium quæ fiunt cauſas ratione animoq; luſtrat & perſequitur,hasq; ex euentis inueſtigat atq; demonſtrat. Quoniã verò non ſemper euidentes eæ ſunt,et plerũq; in obſcuro poſitæ deliteſcunt,non ab omnibus peræquè ſunt comprehenſæ,ſed vnius eiuſdemq; rei alij alias ſæpè cauſas attulerunt,vt ſua quiq; probabili ratione ducebantur.Plurima hinc philoſophandi genera proceſſerunt,è quibus duo commemorantur in hunc vſq; diem præclara:vnum ſub Democrito, alterũ ſub Hippocrate principe. Ille cauſarũ omnium ordinẽ perſequutus,fortuitam illam atomorum concurſionem implorans,eas ipſas rerum omnium prima elementa fecit.Hippocrates non hæc,at terram,aquam,aërem & ignem: à quibus inter ſeſe confuſis omnia quæ oriuntur & occidunt naſci alíque contendit. Hæ ſectæ ductæ ab humili eouſq; progreſſæ ſunt ad ſummum,vt non in philoſophia modò,verumetiam in medicina præclaros imitatores & ęmulos inuenerint,qui cùm rerum omnium,tum morborum cauſas ad ſua quiq; elemẽta referri oportere, nõ infirma ſed maximè credibili probabilíque ratione ſuaderent. Atomos amplexati ſunt qui ſe

methodicos medicos appellarunt: terram, aquam, aërem & ignem dogmatici. Vtrinq; ſua principia tam arctè tenēt tamq; accuratè defendūt, nihil vt gigni fieri ue putēt, quod non ſtatim cauſis illis acceptū ferāt. Quæ quum ita ſint, velim vnuſquiſq; ex bono & æquo pōderet ac iudicet, quàm parū firma & quantum in opinione dubia ſint quæcunq; de primis rerū cauſis diſputari ſolēt, vtq; de his nihil certum nihil cognitū comprehenſumq; animo haberi poſsit. Euētorum ſuas vtrique cauſas iactitant, has magna probabilitate rationum tutantur: authorum vtrinq; par ferè numerus, qui ingeniorum laude & acrimonia non admodum diſpares ſint. Vtrorū igitur teſtimonio fidem attribues? In vtram te illorum familiā tutum recipies? Stabilitatē ne vel authoritatē habere poſſit, qui ſe commentitijs illis opinionibus adiunget? Atomos veteres iam ridemus, miramurq; vt ſibi quiſquam perſuaſerit corpora quædam ſolida atq; indiuidua, fortuita illa concurſione res magnitudine immenſas, varietate multitudineque infinitas, omnemq; abſolutiſsimum hunc mundi ornatum effeciſſe. At certè ſi Democritus mortem cum vita commutare poſſet, multo acriùs hæc quæ putamus elemēta, ſuo more rideret. Quę equidem huc non idcirco affero, vt quaſi armis contendam, quatuor elementorum mundi vires nullas eſſe, ſed vt clarum perſpicuumq; fiat, eos qui rerum omnium efficientes cauſas ab his elementis neceſſariò petunt, quæ duntaxat probabili ratione ſtabilita ſunt, plurimum diſputationibus ſuis hallucinari, multorumque euentorum cauſas aliò pertinere.

Liber Secundus.

REI CVIQ VE GENITAE, ALIAS A MAteria, alias à Qualitatum temperamento, alias à Forma vires ineſſe. Cap. I.

BRVTVS.

IAM ſatis, & magis opiparè quàm philoſophos decet, epulati ſumꝰ hilarem in modum. Ne quid igitur diei huius tam pręclarę nobis pereat, ad frugiferam fructuoſamq; diſputationem noſtrã reuertamur, & è philoſophia quaſi è vadis & fluctibus emerſi, in amplum illum medicinę campum concedamus. In quo non vt manè, diſſerẽdi ſubtilitate digladiari velim, ſed reſtinctis contentionibus armiſque depoſitis (ne qui paſtis controuerſam fieri diſceptationẽ cauſentur) ex te pacatus audire, quãtam in re medica abditarum cauſarum vim eſſe putes. *Eu.* Velles igitur diem hunc totum amicis eripere, qui vt animum à grauioribus curis hilaritate quieteq, relaxarent, nos fuerãt comitati. Quando autem video noſtra hæc colloquia illis non iniucunda fore, placet diẽ totum vt cœpimus literis conſecrare. At ne vel Solis ardore torreamur, vel tetris his ſeptis coërceamur, cõueniet ſub hortorum virentibus vmbraculis, in herbeſcẽtibus ſubſellijs cõſidere, quà Fauonius ſpirat placidiſsimè: eritq; nobis terrę tumulus pro mẽſa, in quam libros ſi res exigat reponemus. Accedamus itaque, et hic molliter ac delicatè recumbamus. *Ph.* Locus ſanè amœniſsimus, quo vel muſę plurimùm oblectentur: cõferet huius amœnitas nõnihil ad rei quam expetimus perſpicuam dilucidamq; explicationem. Eia tu iam quũ voles ad rem aggredere, à medicinę principijs exorſus. *Eu.* Tria quidem hæc, materiam, ſpeciem atque temperamentum, in vniuſcuiuſq; rei naturalis compoſitione contineri, multis ſuprà rationibus eſt confirmatum. E quibus duo vt principia rẽ omnem conſtituũt: at temperamentũ duntaxat ineſt in materia, quæ ex primorum mundi elementorũ permiſtione cõcreuit. Nũc vt ab ijſce tribus neq; à pluribus rerum omnium vires profectę ſint, & quales ediſſerendum. *Ph.* Rectè tu quidem viam quam nos tenere oporteat ingrederis: perge igitur reliquum iter cõficere, & dic cur rei procreatę, alias à materia

teria, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe putes: quùm vnica ſit totius ſubſtantiæ, à qua omnis actio omniſq; 9. Metaph. cap. 2. effectus enaſci & emanare creditur. *Eu.* Ariſtoteles efficientium cauſarũ, alias eſſe proponit rationis expertes, alias participes. Quęcunque (inquit) rationis ſunt participes, contrariorum operum ſunt effectrices: expertium autem rationis vnaquęq; vnius duntaxat operis eſt principium. Hinc autem argumentum ſic ratione comprehendam: Cauſarum facultatumq; naturalium quæ ſunt rationis expertes, vna vnius eſt effectus principium, neq; ab vna & eadem poſſunt complures diuerſiq; effectus prodire. Atqui vniuſcuiuſq; ſimplicis naturaliſq; corporis velut ſtirpis, complures notamus effectus, eoſq; admodum varios & diſpares: Nequeũt igitur hi ad idẽ communeq; principiũ referri, ſed eſt neceſſe horũ multæ ſint cauſę. *Ph.* Etiã ſi hoc vnũ cõplures cauſas et facultates habeat, eas tamẽ omnes tẽperamẽto acceptas ferã, ni tu mihi patefeceris, harũ nõnullas à materia, & nõnullas à ſpecie cõferri. *E.* Primùm quidem in temperamento vires aliquas ineſſe haud inficiaris. *Phi.* Id ne inficiarer quod omniũ philoſophorum medicorumq; ſententijs ſtabilitum eſt? *Eu.* Neque tamen id in ſe vno functionum omnium vires cõprehendit. *Ph.* Quarúm nam igitur? *Eu.* Earum dũtaxat quę quodammodo primarum qualitatum naturam conditionemq; redolent. *Phi.* Quomodo? *Eu.* In permiſtione neceſſum eſt omnino, aut vnam, aut duas qualitates excellere: quæ quoniam ſuperiores ſunt, omnem temperamenti efficientiam ſibi vendicant, vt quicquid ab illo efficitur, id ab ijs perfectũ eſſe dicatur, quanuis otioſa non ſint cætera. Quod enim calidum perhibemus id quidem calefacit, licet imbecillius quàm ignis: quod calidum ſiccumq; eſt, calefacit ſimul & exiccat. Neque ex temperamento poteſt vlla functio prodire, quæ nõ ad vincẽtis qualitatis naturam vimq; referatur. Hęc ſi ſola ſit et pura, elemẽti vires habebit: ſi contrarij permiſtione temperata, eaſdem prorſus etiamnum vires, licet obſcuras & inferiores, obtinebit. Contrarij enim repugnantia, vincentis qualitatis vires et exuperantiam impedire quidem poteſt, at illius naturam ac vim nequit prorſus obterere. Ergo in temperamento neceſſe eſt vincentis elemẽti vis maneat, atq; dominetur, licet depreſſa & infirmior: quæ ſemper naturæ priſtinæ memor, alterius

diuer-

diuerſiq; generis nullum poſsit effectum proferre. Id ita eſſe vt tibi perſuadeam ſubtiliore mihi ratione opus videtur. Vera permiſtio corporum eſt, temperamẽtum ſolarum eſt qualitatum. Contrariæ autem qualitates nõ in ſe mutuò tranſeũt inquit Ariſtoteles: neque enim calor abit in frigus, (neq, humor in ſiccitatem, aut contrà) ſed ipſum dũtaxat corpus ſubiectum mutationem ſubire conſtat. Neque enim calor frigori neque frigus calori, ſed quod ſubijcitur vtriq; eſt materia. Ergò ſi cõtraria exiſtimat in ſeſe commigrare non poſſe, quî fiet vt ex principum qualitatum tẽperatione aut vis aut qualitas noua emergat, quæ diuerſam naturam adepta, illarum nihil redoleat? Neceſſum eſt igitur vires quæ ex principum qualitatum temperamento prodiêre, ſuperioris dominãtiſq; qualitatis naturam imitari. *Ph.* Huius ſanè concluſionis rationes video. Materiam verò quas tandem ad efficiendum vires accepiſſe putas? rudis enim & informis quum ſit, atq; dũtaxat ſuſtinẽdis rerum formis ſubiecta, nihil prorſum efficit, ſed patitur ſuſtinetq; omnem mutationis ordinem. *Eu.* Simplici nudæq; rerum materiæ, vires nullas aut functiones ineſſe ſtatuo: ſed ei quam ex permiſtis elementorum ſubſtantijs cõcretam eſſe cõfirmauimus. Hanc autem luculentius explicare conſtitui. Demonſtratum eſt ab Ariſtotele cùm alijs locis, tum maximè quarto Meteorologicorum, è quatuor primis qualitatibus duas, calorẽ nẽpe & frigus agere, ob idq; efficiẽtes appellari: duas verò humorem atq, ſiccitatem pati, iccircò & patibiles dici. Sic & de primordijs naturæ, ignis & aër tãquã cauſæ efficiunt, aqua & terra patiuntur vt materia. Quæ enim potentiora ſunt & viribus excellunt, ſimpliciter efficiẽtia pronũciat: aquam verò & terram quæ minus poſſunt materiam facit cõcretorum corporum, horumq, qualitates ſiccitatem et humorem patibiles. Animantes inquit, in terra et in aqua dũtaxat perſiſtũt atq; degũt, in aëre autem & in igni minimè: propterea quòd terra & aqua corporum materies exiſtũt. M ox ſubiungit: Quod itaque patitur, aut aridũ aut humidum, aut ex vtroque conflatum eſt. Atque aquam humidi, terram ſicci corpus eſſe ſtatuimus: quippe quæ inter humida et ſicca, maximè pati ſolent. Et alio loco: Quum autem ſimilaria alia ratione ac via quàm diſsimilaria cõſtitui ſoleãt ex quibus ea fiunt, ſunt: materies quidem ſiccum et humidũ,

1.De genera. cap.6.

2.De genera. cap.1.

2.De genera. cap.2.

Cap.1.

4.Meteorol. cap.5.

Cap.10.

& terra

& terra et aqua, horum enim vtrunq; vtriuſq; poteſtatem habet euidentiſsimam: efficientia verò calor atque frigus, hæc enim ex illis ſimilaria corpora conſtituūt. Quid autem hinc eliciam videto. Humorem atq; ſiccitatem patibiles qualitates ſtatuit Ariſtoteles: terram verò & aquam quibus illarum plurimum ineſt, materiem naturalium corporum. Itaq; quas recenſet ille ſecundarias qualitates à patibilibus ortas, quoſq; corporeos affectus nuncupare ſolet, nos etiam optima ratione videbimur, materiæ vires & qualitates appellare. Eiuſmodi autem ſunt durum & molle, craſſum & tenue, viſcoſum et tenerum. Sic enim verto quod Græci κραῦρον, nonnulli friabile audent appellare, leue & aſperum, rarum & dēſum, & quę huius ſunt ordinis, omnia in materiam penitùs immerſa. Poſſum & aliter hanc ipſam materiam eiuſque vires exprimere. Ariſtoteles de his diſputans ſubtilius, omnia elemēta appellat efficientia, illorum qualitates ac vires cōtemplatus. Dum autem ad illorum ſubſtantiam animum mentemq; adhibet, omnia patibilia & naturalium corporum mareriam ſtatuit, ex qua conſtent quæcunq; circa hoc vniuerſitatis mediū collocantur. Hæc eſt igitur miſtorum corporū materia, quæ ex elementorum materijs qualitatum vi concreta, vires habet, eaſq; quas nuper appellaui ſecundarias: & à qua vnumquodque, molle vel durum, craſſum vel tenue eſt. Ea ipſa cauſa eſt cur cibus ocyus tardiúſue alat, et cur vires habeat aut obſtruēdi aut aperiendi aut detergendi. *Ph.* Id (puto) perinde eſt atq; ſi dicas, alias ab elementorum qualitatibus, alias ab eorū materie vires naſci: at nihilominus vtręq; ab ipſis planè ſunt elementis. *Eu.* Vtraſq; dices ſi videbitur elementarias, cæterùm ni quæ à qualitatibus ab ijs diſcernantur quas materia ædit, magna ſe certè in rebus offeret ambiguitas, magnaq; cōfuſio & perturbatio: quam ſi expedire cōſilium eſt, qualitatum effectus à tēperamēto, cōſiſtentiæ verò à materię deriuatis. *Ph.* Perplacet homonymię diſtinctio: iam obſecro quod tertiū erat viriū genus perſequere. *Eu.* Si rei naturalis forma quę totius eſt perfectio, & materia, & tēperamento lōgè præſtātior eſt, quis quęſo tam demens ſit & in rerum contemplatione tam cæcus, vt illa quidem exiſtimet agere, formā verò prorſus otiari? Accidens vim effectricem ingenitam habere ſubſtantiam eam quę omniū eſt præſtantiſsima ab omni agendi

2. De generatione. cap. 5.

& ali-

& aliquid efficiẽdi vi & facultate eſſe deſtitutã? Equidẽ tantũ viriũ corporũ formis attribuo, vt ab his exiſtimẽ omnes quoſcũq; cernim⁹ effect⁹ primũ maximeq; ꝓficiſci. Quod & Ariſtotelẽ cẽſuiſſe video. Is enim philoſophos inſectat̃, qui natu- 2. De genera. cap. 9. ralũ corporũ facultates atq; vires ex calore & frigore deducebãt, rati ex his & per hæc omnia cõfici: planũ facit demonſtratione eas qualitates inſtrumẽta dũtaxat eſſe cauſę cuiuſdã præſtantioris atq; ſuperioris, quam & naturæ nomine inſigniuit. Nã qui has dicet primũ & per ſe agere, perinde faciet ac ſi ſerrę aut cuiuis inſtrumẽto efficiẽdi cauſam poteſtatẽq; tribuat. & perfectione formaq; rei exterminata, veram amittet cauſam, inſtrumentis actiones feret acceptas, quæ per ſe tamẽ otioſa manerẽt, niſi formæ vi cierẽtur. *Ph.* Si tãta vis ineſt & facultas agendi in forma, vt illi motus omnis & actio primũ feratur accepta: quas paulo antè ad temperamentũ & materiam functiones referebas, nõ ab illis, ſed à forma primũ & per ſe ortas eſſe ducemus. Quid cauſę eſt igitur, cur à tẽperamẽto & à materia illas prodire decreueris? *Eu.* Qui ſupra ſenſus nihil inueſtigant, à materia et à tẽperamento eas naſci aſſeuerãt, tametſi prima eſt in his obeũdis forma: vulg⁹ ſequuti à materia & à tẽperamento illas prodire diximus, quia per hęc tanquã per inſtrumẽta fiant. Quas autẽ à forma eſſe ſimpliciter pronũtio, eas ipſa nullius inſtrumẽti interpoſitu aut ſubſidio per ſe obit. *Ph.* Agè verò, nõne materia & temperamentũ quę tanquã inſtrumẽta proponis, vires quædã ſunt efficiẽtis formæ? *Eu.* Nõ ſanè, ſed vt (ſi quid arte fit) faber aut fictor is eſt qui primũ agit & pręcipuè, & cui vis ineſt ſua & facultas efficiẽdi, ars nẽpe ipſa aut robur corporis: artifici verò adiumẽto eſt inſtrumentũ ſecuris vel dolabrũ: & in inſtrumẽto vis quædã eſt adſcita, nõ quæ agat, ſed ꝑ quã melius agat̃, ea eſt ſecuris apta cõformatio, vel acuta ad expeditè ſecandũ acies. Ita propemodum in naturali rerum effectione, ſpecies primùm eſt & præcipuum efficiens, in quo vis quædam efficax ineſſe intelligitur: temperamentum verò & materia tanquam inſtrumenta ſubſidio veniunt efficienti cauſæ. Horum vtriq; ſua vis ineſt & facultas, quippe temperamẽti & materię apta conſtitutio per quam ſit commodior effectio. Itaque in vnoquoque naturali corpore tres ſunt cauſæ efficientes, forma, materia, & temperamentum: & vniuſcuiuſque ſua

quædã vis eſt,qua validiꝰ vel hebetius agat.Ne autem à ſimili dũtaxat tãtã rẽ duxiſſe videar,demõſtrationẽ ſubijciã:Forma ex ſe efficiẽdi principiũ eſt, nec vt ea cõſiſtat prĩcipijq; naturã habeat,ab inſtrumẽto mutuata eſt, quod poſterius tãquã adſcititiũ incidit . Vim igit̃ & facultatẽ agẽdi forma prius acceperat, quã ꝑ inſtrumentũ ageret:queãdmodũ & faber priuſq̃ ſecuri vel dolabro quicq̃ effingat, vĩ artẽq; habet agẽdi , neq; hãc ab inſtrumento ſumit.Ex quo intelligit̃ eã facultatẽ quæ ſua ineſt cuiq; formę natiua,& quę illius ꝓprietas appellat̃, à materiæ tẽperamẽtiq; viribus lõgẽ diſtare. *Ph.* Quonã quæſo diſcrimine formæ vires ab his quæ tũ materiæ tũ tẽperamẽto aſsignant̃,re ipſa dijunges? *Eu.* Nõne poteſt artifex ſola arte (quæ vis eſt ſua)nullius externi inſtrumẽti ope,ſtatuã animo effingere? *Ph.* Poteſt opinor. *Eu.* Sic vtiq; & rei ſpecies quippiam efficit,ad quod neq; materia neq; tẽperamentum quicquam confert, quin pariter alias tum à tẽperamẽto, tũ à materia.Tria illa quũ ſint in naturali corpore implicita mutuoq́ue nexu colligata,vix poteſt ſpecies effectu ſuas ſeorſum vires expromere, quin pariter & materia & temperamentum ſuas velut ſuccẽturiatas edant:neq; econtrarió.Hinc ne quæſo concludendum putes in vnam eandemq; omnes confundi,neq;illas reuerà diuerſas eſſe?Huius generis plurima videas ſic inter ſe cõnexa vt mutua opera indigeãt,nullumq; poſſit ſeorſum cõſiſtere:ea tamẽ qui re ipſa nõ diſcernet,omnem cõturbabit veri cognitionẽ.Quoniã autem facilè cõiector,te horũ vniuerſaliũ demõſtratione licet certiſsima,nihil aut parũ cõmoueri, ſingula iã perſequar eaq; medica,in quibus hãc triplicẽ viriũ differentiã planè cõmõſtrabo: vt quũ quaſi exẽplis inſtructa fuerit vniuerſa demõſtratio, quæcunq; ſparſim tota arte medica de his tradũtur, facilè percipias, & ſingulorum ſpeciatim obſeruatio vehemẽtius te alliciat, oblectet ac iuuet. *Br.* Ego tacitus & quaſi mutus cum magna ſpe iam expecto quorſum hoc tuum vertas inſtitutũ, vt omnibus in vnũ concluſis ac dilucidè explicatis, perſpiciã quid noui hæc tua ſentẽtia ferat. *Eu.* Altiſsima quęq; ac difficillima inſtituti noſtri theoremata attĩgimꝰ,quę veli optime Brute, acerrima attẽtiſsimaq́; cogitatiõe excipias:atq; dũ audies oro atq; obſecro ne qd vlla pręuaricatiõe ĩdulgeas aut cõdones nobis,quo putes aut artis pręcepta labefactari atq; cõuelli,aut eiꝰ autorũ

exiſti-

exiſtimationem minui: ſic enim planior erit cognitio veritatis, quum ſingula dicendo in cõtrouerſiam aut diſceptationẽ vocabuntur. *B.* Eia, tu iam ad hanc diſputationem aggredere, vt qui hactenus impellente aut potius vrgente Philiatro, iuſto plus viſus es philoſophari: nunc quæ medica ſunt non minus diſertè pertractes.

VIRES EAS QVAS FORMA PROFERT, VTI & ipſam formam, planè diuinas eſſe atq; dici, vt quarum nulla ſit certa manifeſtaq; ratio.

Cap. II.

EVDOXVS.

PEripateticæ philoſophiæ quam matutina diſputatione ſumus complexi, hæc ſumma erãt capita, Primas quatuor ſimplices rerum naturas in compoſitorũ materiam cedere, Cœlum autem ſpeciem illis atq; formam conferre: hoc quintum eſſe elemẽtum, cuius conuerſio curſuſq; per obliquum circulum rebus omnibus cauſa ſit ortus ac interitus. Supra autem hos naturæ limites quum fertur Ariſtoteles miris argumentorum viribus docet, Deum maximum ſubſtantias ſimplices, ſeparatas & immutabiles tum extra cœlos tum in cœlis cõdidiſſe, à quarum diuinitate omniũ vita continetur. Iſtarum viribus cœlum admirabili celeritate circum axem verſari, hac motuum conſtanti & ordinata ęquabilitate, quęcunque hîc caduca cernimus & mortalia, alternata ortus ac interitus viciſsitudine moueri: eamq; eſſe iſtarum continentem ac proximam cauſam. Itaq; formarum origo proximè cœlo, deinde intelligẽtijs, atq; Deo, qui vitę fons eſt perennis, fertur accepta, quam Platonici in ſimplices illas procreatrices ideas contulerunt. Iam verò ſi quod antemeridiana diſputatio cõfecit, ex Deo & per Deum nobis inſunt omnia, ſi is rerum omnium cõditor, omnium principium & finem mediumq; tenet: ſi Deorum plena ſunt omnia, diuinaque virtus atque poteſtas per omnia commeat, per quam ſunt & permanent omnia: ſi quum Deus hãc vniuerſitatem compleret, rerũ ortus perpetuos inſtitués, per omnes naturas proprijs ſeminib' generatim et per ſpecies diuiſus eſt, & ſi tũ

rebus ſingulis vitæ ſpiraculum indidit: dubitabit ne adhuc aliquis illis quippiam ineſſe quod verè diuinum & ſit & appelletur? Temeritas profectò ſit aut furioſa potiùs dementia, hãc diuinitatis præſtantiã, quã veterũ omnium cõſtanti traditione, Deorum munere rebus inditã accepimus, velle nulla ratione, nõ dicam minuere, ſed ex toto auferre. Sed et pluſquã furor ſit, fateri rebus quibuſq; diuinitùs quicpiam eſſe datũ, neque tamẽ id diuino nomine digneris. *B.* Eſto, rebus diuinũ quippiã inſit, quid tamẽ id qualeque ſit, nõ eſt vnde cõijcias. *Eu.* Quidni? Quum in naturali corpore nihil ſit ſimplici forma præſtãtius, nihil prius. cætera verò quæ ad materiam pertinent, illi ſubſtrata ſint vt caduca & abiecta, conſequens eſt ſimplicẽ rei formam, diuinũ id eſſe quod inueſtigatur: et quicquid illius naturam refert ac exprimit, id quoque diuinitatis eſſe particeps. *B.* Sed quas vires habituram putas ſimplicem illam rerum ſpeciem, quas nõ poſsim elementorum miſtioni attribuere? *Eu.* Si propriæ quædam ſunt elementorum & qualitatum vires diuinitatis certè multò maiores erũt, neque poterit viribus hæc deſtitui, quæ omnis generis dignitate & perfectione pręſtantiſsima eſt. Atque omnes quidẽ eius functiones & opera ſub ſenſuum cognitionẽ recidũt, neque nos poſſunt latere: ſed vnde et quomodo prodeãt, qualiſque ſit effectricis illius cauſę aut facultatis ſubſtantia, æquè occultum & ignotũ id plerũque eſt atque ipſa diuinitatis eſſentia. Magnetem ferrum allicere videmus, & Rhabarbarũ bilem, agaricum pituitam, epithymiũ atram bilẽ: inſuper ſtruthiocamelum ferrũ coquẽdo atterere, viperę aut ſcorpij veneno hominẽ necari: veratrũ & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamẽ coturnices, hac ſturnos veſci. Horũ tamẽ obſcurę ſũt cauſæ, & adeò occultę vt percipi à nemine poſsĩt, nullaq; certa ratione cõprehendi. Latent enim obſcuritate inuolutæ naturæ, quę dũ neque euidẽter percipi neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerũ proprietates appellãtur, vti Græcis ἰδιότητες

Procemio Problemat.

» ἄῤῥητα. Nec vero inquit Aphro. ſolũ medicæ artis authores re
» rũ ſtatuere ꝓprietates cogũtur, ſed etiã philoſophi atque grã
» matici eodẽ pſępe veniũt. Tũ enim eò venire neceſſe eſt, quo-
» ties effectę rei cuiuſpiã ratio nequeat vel acutiſsimi hoĩs inge
» nio explicari, lucẽq; recipere, neq; quoquomodo primorũ e-
» lemẽtorũ naturis attribui. Hæc itaque quoniã vires & naturas ele-

ras elemētorū exceſſerūt,ſupra naturalem philoſophiā (quæ tota in illis verſatur)cōſtitui,nec demonſtrationū cācellis coarctari meritò iureq; dicemus. Præclarè Theophraſtus , eorū quæ ſciuntur , & quorū naturalis quædā ratio haberi poteſt, certos limites hac oratione præſcribit, Siquidē qui de omnibus rationē quęritāt,ſimul cū ratione ſcientiā tollunt:immò verius erit dicere eos rationē petere eorū quorū neq; eſt,neq; fuit. Quamobrem(multis in hāc rē propoſitis exēplis)in natura & in vniuerſi ſubſtātia , aït terminū quendā conſtituendum eſſe eorū,quæ vnde & cuius gratia exiſtunt,ratione cognoſci poteſt:in hoc enim dicēdo aliquo vſq; progredi poſſumus,ſupra naturæ limites nō poſſumus. Ariſtoteles naturalē philoſophiā inſtituēs,quę ex primis rerū naturis atq; ex reb' ſenſu pceptis demōſtrationes adfert , dū fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earū ſolutione certaq; definitione ſe abſtinēs, inquit omnes eſſe ſupra captū humanę mētis. Hinc palā eſt veteres illos philoſophię proceres,non omniū quę fiūt,ſed quorundā dūtaxat rationes ab elemētis petijſſe , neq; cauſas eas attigiſſe,quas generali fuſoq; nomine occultas rerū ꝓprietates appellāt. *B.* Si inter omnes conueniret diuinitatē quandā rebus ineſſe , nihil equidē reclamarē:cæterū quū diligēti obſeruatione videā ſummos viros, maximeq; Galenū illius nuſquā,occultę autē ꝓprietatis parcè & timidè mentionē feciſſe,cur quęſo à tanto viro ſine magna neceſsitate ſpōte deſciſcā? *Eu.* Videbā te nō ſatis animo certo et cōfirmato poſſe in ijs quæ nuper cōceſſeras cōſiſtere: nō equidē te à Galeni dogmate conor diuellere,ſed in eo corroborare potius. Quanquā enim diuinitatis nomē is minus apertè celebrauit,rē tamen ipſam quę variè ac multifariā dici poterat,frequēter attigit. Quod ne poſthac dubites,tibi iam demōſtrandū ſuſcipio quantū dignitatis ac viriū Galen' occultis rerum cauſis deſtinarit. Is enim etſi eſt in ratione multus,et quanquam rerū omniū cauſas omnes,ne quid ignorare videatur, in prima elementa referre vult, idque ex inſtituto proponit, perſæpè tamen vix ſuis principijs ac limitibus ſe continens, cogitur clàm & quaſi furtim in occultas rerum proprietates illabi: idque tam frequenter vt artis nulla parte id deuitare poſsit. *Bru.* Mira ſanè polliceris,quæ optarem tam facilè ex Galeni verbis oſtendi, quàm breuiter

Lib. 1. Metaph. cap. 5.

dicuntur. *Eu.* Dicta quidem breuiter, ſed diffuſa tamẽ res eſt, à qua ſi quis expectandus eſt fructus, paucis certè illa verbis nec comprehendi neq; coërceri poteſt: ſi patienter & conſtāter audies, locos eos ſigillatim patefaciam quibus neceſſariò
, Galenus abditarum proprietatum dignitatem celebrauit, il-
, liſq; tum rationes tum medicorum philoſophorumq; ſentẽtias addam, quò ſtabiliora & firmiora ſint omnia. *B.* Si quid eſt eiuſmodi, maximum profectò eſſe fateor, & ſine quo ars medendi manca ſit & mutila. At non ego pollicitationibus ſed re ipſa moueor, quam vehemẽter exopto. Hanc ingredere dum voles, me docilem ac beneuolum prębebo, niſi quam obſcuritatem & quaſi tenebras ob ſenſus offundas, quas illuſtrari velim.

CORPORIS HVMANI ET CVIVSCVNque animantis diuinam eſſe fabricam. Cap. III.

EVDOXVS.

AB hominis natura exordium inducens, primam illius in vtero conformationem qualẽ & quibus ex cauſis Galenus inſtituerit, ex varijs locis depromam. Libro de fœtus conformatione, in quæſtionem id atq; dubitationẽ
, ſic adducit, Sicut iam oſtendi corporis noſtri ſtructurã, ſum-
, mam architecti ſapientiam & poteſtatẽ referre: ita velim mi-
, hi philoſophos iſtos opificem indicare, deús ne ſit aliquis ſa-
, piens ſimulac potens, qui primùm ſanè cogitauerit, quale cu-
, iuſque animantis corpus fingere conueniret: deinde poten-
, tiam ipſius oſtendere qua quæ propoſuit, abſoluit: an anima
quędam ſit à diuina differens. Mox autem huius ſolutionem
, ſcrutatus aït, Atqui neceſſarium eſt vel ex motu quodam ſi-
, ne ratione & arte fœtuum cõformationem ad optimum finẽ
, perduci: vel Deos ſimiliter atq; eos qui miracula moliuntur
, (ſi quum motus initium dederint diſcedunt quidem, machi-
, næ verò aliquantum artificioſè mouentur) ſtirpium anima-
, liumq; ſemina in quandam motuum cõtinuationem idonea
, præparaſſe, poſteà verò nihil ipſos agere. Diſiunctę autem & ancipitis huius ſolutionis vtram partem ſit ſequutus, declarant

rant

rant ea quæ mox ſubiungit, Oratio (inquit) de anima ea quæ particulas conformarit, omnino incerta eſt, minimeq́; demõſtrari poteſt: at certè ea manifeſtè indicare mihi videtur, artificis qui nos condidit artificiũ: quod nemo qui libero animo rem perpẽdet, in temerariam rationisq́; expertem fortunam referre poteſt. Et cõcludẽs, Summam (mox inquit) in fœtuũ conformatione & ſapientiam & potentiam video: neq; poſſum exiſtimare eam quæ in fœtu eſt animam quidem, ſed naturam appellatam, fœtum ipſum cõformare: vt qui non modò ſapiens non ſit, ſed omni prorſus ratione careat. His profectò ſtatuit Galenus, fœtum non à ſemine, non ab vlla rationis experte facultate, ſed à ſapientiſsima quadam & potẽtiſſima vi extrinſecùs appellente effingi. *B.* Si locis pugnãdum eſt, ego tibi eum opponam, quo inquit: Naturalem porrò animam omnium principem fœtus obtinet, quæ non ex ſanguine, ſed ex ipſo ſemine arteriam, venam, neruum, os, & mẽbranã procreat. Quumq́; pro certo ac rato poſuiſſẽt, ſtirpes ab anima naturali fingi, ſic demum concludit: Itaq; ſi nõ alijs viribus natura ſeminis plãtam efficiat, alijs animal, ea quæ in ſtirpibus vides ad animantia traducito, eandem namq; in vtriſq; rationem reperies. Libro autẽ Aphoriſmorum primo cauſam illam efficientem fictricemq́; aſſeuerat calorem eſſe natiuũ. Huc quoq; animum (inquit) aduerte, quòd alijs quidem omnibus ratio eſt inexplicabilis, ſoli autem Hippocrati atque eius ſectatorib⁹ explicari poteſt. Neq; enim aliud quicquam animal ab initio conformauit, neque rurſus adauxit, aut vſque ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo: hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa. Ergo cauſam quæ fingit, nos alit, nos auget, nos ad extremum vſque tuetur ac gubernat, aliâs animam, aliâs naturam, aliâs natiuum calorem, plerunque inſitum temperamentum appellauit, vnam quidem ſubſtantiam varijs deſignans nominibus. Quid tu ad hæc? Negabis ſcilicet ea eſſe Galeni, an ſentẽtiam aliqua obſcuritate tectam eſſe dices? *Eu.* Nolim ego hîc locorum varietate pugnare, neque locos omnes inter ſe cõciliare, neque indicare vbi Galenus ſecum ipſe pugnet, & ſibi aduerſetur: ſed quid quum accuratè & ex profeſſo animæ formatriciſque facultatis ſubſtãtiam inueſtigat, de illa ſtatuat. Libris de ſemine nõ eſt exquiſita illa

Lib.1. De ſemine.

Cõmẽ. aphor. 15

ſita illa & ſubtilis de rerum veritate quæſtio, ſed popularis & craſsiori philoſopho conueniens oratio: vbi autem abſtruſa illa & recōdita ſcrutatur, & qualia ſint nō hominū opinione ſed re ipſa inquirit, iam non illā naturalem vt quæ bruta ſit et inſipiens, ſed planè diuinam & ſapientiſsimam eſſe cōfirmat: cuius ſanè ſubſtantiā quum ſe prorſus neſcire fateatur, nec vlla demonſtratione cōprehendere potuerit: multis tamē eam nominibus illuſtrat. Hippocratem vulgaremq; veterū morē

Lib. De formatione fœtus.

ſequutꝰ, naturam appellauit quum inquit: Nemo tam ſtolidus eſt, qui non intelligat quandam generandi fœtus cauſam eſſe, quam omnes naturam appellamus, quæ eius ſit ſubſtantia ignorantes. Quam naturę appellatione deſignauit, negat tamē ex elementorū concretione naſci. *B.* Vbi? *Eu.* Quo loco maximè ſolet elementorū tēperamentorūq; vires, tanquā rerū omniū cauſas ſummis laudibus efferre. Eos enim exagitās qui ex vna quapiam particula de toto corpore pronunciant,

2. De temperamentis.

ſic ait: Verùm ambo à veritate aberrant, vno modo eoq; communi, quòd vnius particulæ occaſione, de toto pronunciare ſunt auſi. Altero quod formatricis in natura virtutis quæ artifex facultas eſt, & particulas ſecundum animi mores effingit nō meminerūt. De hac namq; Ariſtoteles dubitauit nūquid diuinioris ſit originis: atq; à calido, frigido, humido & ſicco res diuerſa. Quo mihi minus rectè facere videntur, qui tā temerè de rebus maximis pronūciant, & ſolis qualitatibus formandarum partium cauſam aſsignant. Conſentaneum enim eſt, hęc (id eſt has qualitates) organa eſſe: formatorem verò alium. Hîc quum elementorū vires celebret, ſupra has tamen formatorem noſtrū collocat. *B.* Quibus verò locis putas Ariſtotelem hāc vim inter diuinas retuliſſe? *Eu.* Libro Meteo-

Cap 10.

rol. quarto, vbi de ea hęc planè verba facit: Similaria autē alia ratione & via, ab aliaq; cauſa quàm quæ diſsimiliū ſunt partium conſtitui ſolēt. Nam (quod deinde ait) ex elementis ſimilaria conſtant, ex ſimilaribus autem tanquam ex materia, integra naturę opera cōfici ſolēt. Rurſum, Partes ſimilares calore & frigore & miſtis motibꝰ fiūt: at diſsimilares, quale eſt caput, aut manꝰ aut pes, ex illis cōſtitutę nemini videbuntur. Sed quemadmodū caloris et frigoris motio cauſa eſt vt ęs argentúm ue fiat, vt verò ſerra aut phiala aut archa fiat, non item, ſed ars cauſa eſt: ſic ſanè vt diſsimilares partes fiant, in cau-

in cauſa eſſe putabitur natura, aut alia quædam cauſa. Itaque inſtrumẽtorum conformationem non primis elementis horúmue temperamento, ſed vel naturæ quam ab ijs diuerſam facit, vel præſtantiori digniorięq; cauſę addicit deſtinatq;. Imò verò nec ſimilarium partium propriam eſſentiam atque formam ab elementorum temperamento ducẽdam putauit. *B.* Noua penè & incredibilia narras, et quę niſi citato atq; indicato loco, nunquã credã. *Eu.* Libro de ortu animaliũ ſecũdo: Dura (inquit) mollia, viſcoſa, tenera et quicũq; alij affect⁹ partib⁹ inſunt animatis, à calore frigoré ue effici poſſunt. At ratio qua iã hoc caro, illud eſt os, nõ poteſt: ſed à motu efficit proficiſcẽte ab eo, quod genuit quodq; actu & re ipſa id iam eſt, quod eſſe poteſt id ex quo res gignitur. *Ph.* Iſthęc quidem rectè: ſed ad Galenũ reuerſus, tu extrema perſequere qui inchoaſti, vt omnia perfecta videamus. *Eu.* Quum ſuprà Galenus affirmauerit vim fœtus conformatricem, non eam eſſe animam vel naturam, quæ in eo ipſo fœtu continetur, quænã ea ſit vis conformans, libro de vſu partium decimo ſeptimo, altiorem ſpeculationem inſtituens, planius & apertius dixit, eãq; non diſsimulãter mentis verbo notauit: Quis ita demẽs vel hoſtis & oppugnator operũ naturę eſſe poſsit, qui nõ ſtatim ex cute ipſa, omniũ primũ cõſpiciat artẽ creatoris: Quis mox nõ cogitabit mentẽ quãdã aut intelligẽtiã admirabili vi præditam per terras vehi, & in omnes extendi partes? Nuſquam enim non gigni videntur animãtia, quę omnia admirabilem quandam ſtructuram acceperunt. Omnium mundi partium ea certè eſt viliſsima atq; ſordidiſsima, quę circũ terram eſt, & eò tamen pertinere videtur mens à ſuperis illis deducta corporibus. Hæc mi Brute, quid aliud quæſo quàm Platonis ſententiam confirmant, qui mundi animum cunctis in rebus vigere tradit? Aut quid magis quàm Ariſtotelicũ dogma, quod formã rei cœlitus demitti prodit? *Ph.* Quænam obſecro, ea ſunt ſuperiora corpora à quibus deductã mentẽ huc vſq, pertinere ait? *Eud.* Id continuata patefacit oratione. Hæc ſuperiora corpora qui viderit, confeſtim dignitatẽ pulchritudinemq; ſubſtantiæ eorum admirabitur, maximè quidẽ Solis, poſteà verò Lunæ, deinde aſtrorum. In quibus quãtò corporis ſubſtantia purior eſt, tantò decet mentem inhabitare meliorem & præſtantiorem ea quę in terrenis eſt corporibus

Cap.1 ad fin.

ribus. Si enim in luto, in ſorde, in limo, in ſtagnis, in plãtis & fructibus, quum putreſcunt, animalia quędam gignũtur, eáque mirabilẽ oſtendũt generãtis ſpledorẽ, quid oportet exiſtimare in ſuperioribus corporibus? Si eximia eſt mens & intelligentia quæ in tantam ſordem accedit, quãtam exiſtimare oportet eſſe eius excellẽtiam in Sole, in Luna & in pleriſq; aſtrorum? Mihi certè hæc cogitanti, per ambientem nos aërẽ mens quædam non parua porrigi & extendi videtur. Hæc ſi quis libera ſolutaq; mente circunſpiciet & contemplabitur, videns in tanta carnium humorumq; colluuie inhabitantem tamen mentem, videns prætereà animalis cuiuſq; cõpoſitionem & ſtructuram (omnia enim ſpecimen & dignitatẽ præ ſe ferunt ſapientis conditoris) illius quæ in cœlis eſt mentis magnitudinem & excellentiam admirabitur. His planè Galenus vniuerſi naturam ipſumq; mundi animum deſignauit, cuius ſapientiam iuſtitiam & prouidentiam paſsim admiratur & ſuſpicit. Nunc verò vt is ſupra naturam, Deum ſtatuerit primum rerum omnium conditorem, hinc deprehẽditur quod ait, Deos olim ſtirpium animaliumq; ſemina in perpetuam motuum continuationem idonea præparaſſe, vt nihil poſteà ipſi agerent. Hoc enim quid aliud eſt quàm, Deũ proprijs ſeminibus generatim & per ſpecies eſſe diuiſum, cuius virtus per omnia commeet? Quod ſi eſt quicquid matutina diſputatio confecit, id omne etiam Galenus aſſeuerat: neque aliud Plato, aliud Ariſtoteles, aliud Galenus principium cauſamq; ſtatuit procreationis formarum. Placet hunc locũ plenius tractare, & ſententias proferre, quibus Galenus cõditorem hunc genitoremq; rerum, non modò naturam aut mentem, ſed ſumma animi agitatione & contemplatione Deum appellauit. Nos (inquit) ortus principium à creatore acceptũ ſeruamus. & mox, Non enim ſatis erat velle tales fieri: neque ſi creator lapidem repentè voluerit hominem efficere, id in illius eſt poteſtate ſitum. Hoc autẽ eſt in quo à Moſis opinione tum noſtra tum Platonis & aliorum qui apud Gręcos naturæ rationes rectè pertractauerũt, diſsidet. Nam illi ſatis eſt Deum ornare velle materiã, eam enim ſtatim vbi ille voluit ornatam eſſe: omnia ſiquidem in eo poſita illiq; parere exiſtimat, etiam ſi cinerem voluerit equum vel bouẽ efficere. Nos autem nõ ita ſentimus, ſed eſſe quædam dicimus quæ natura fieri

Lib. 11. De uſu partium.

fieri non poſsint: & hæc ōmnino à Deo nō attētari, ſed ex ijs quę fieri poſſunt id dūtaxat eligi quod eſt optimū. Hæc Galenus,qui etſi non vt Moſes Deū ſolo arbitrio,ſolo verbo,ſolo nutu quęcunque vult ilico perficere cenſet,eū tamen profitetur rerū omniū conditorē,pro naturæ legibus et inſtitutis omnia efficiētem, & quæcunq; vi naturę orta dicimus,à Deo illa primùm, ortus ſui principiū duxiſſe. Quod ipſum libro de Hippocratis Platoniciſq; placitis nono, luculētiùs his explicat: Quemadmodū de humanis affectibus facimꝰ iudiciū, ita etiam de diuinis facere conuenit, ac corporis noſtri opificem admirari,quicunq; tandem ſit Deorum. Si autē quòd illum non videmus,idcirco neque eſſe dicimus, iam non eodē modo iudicamus atque de artibꝰ iudicari ſolet. deinde: Ridiculum enim quāoptimè conſtructa naui aut domo aut lecto, ignoto autem opifice,putare illa nulla arte,ſed temerè & fortuitò facta eſſe. Et mox: Hippocrates quæ ſubſtātia ſit naturę nos conformantis ac regentis,nō eſt auſus pronūciare,opificē noſtri cauſam, vt omnibus mos eſt hominibus,naturā appellans. Verùm efficientem noſtri cauſam Plato definiuit: fabricatorē enim mūdi Deū,ſuis filijs præcepiſſe,vt ratione genus humanū fingerēt,accepta quidē ab ipſo immortalis animæ ſubſtātia, addito autē quod naſci quodq; interire poteſt. Hanc Platonis de conditore rectoreque Deo ſententiā minimū à Moſis arcanis diuerſam,locis compluribus vt ſuā Galenus tutatur. Diuinā is quum ſibi perſuaſiſſet eſſe formarū originem, conatus inſuper altiùs inueſtigare diuini conditoris ſubſtantiam,mira rei obſcuritate quaſi tenebris offuſus, diuturna ancipitique indagatione defeſſus,ita demùm in medio curſu reſiſtens queritur: Quamobrem maximo dolore affectus mecum ipſe cœpi inueſtigare,an aliquam de ſtructura animalium validam rationem poſſem inuenire,ac nullā deinde inueniens (id quod in hoc libro fateor ingenuè) philoſophos quibꝰ ad hanc rem plus eſt vel ingenij vel facultatis,hortor vt in hanc quęſtionē ſedulò incumbentes,ſi quid pro ſua ſapiētia inuenerit,nobis id velint ſine inuidia cōmunicare. et paulò pòſt: Cęterū quū nullā inueniā opinionē cū ſciētię certitudine demōſtratā, fateor me de ſubſtātia animæ dubitare, nec probabile quicquam de ea quod aſſeram habere: quin & de fœtuum fictrice cauſa nihilo plus certi me habere fateor.

Lib. De fœtus format.

Paulò

*Paulò pòſt, Tantũ igitur hoc de cauſa animalium formatrice pronunciare me poſſe confido, quòd & ars & ſapientia in ea ſit maxima. Quamobrem facto iam periculo, cæteros admonet ne in eandem inquiſitionem penitùs incumbāt. Hæc (inquit) creator noſter talia fieri voluit. Quę autem facta iam ſunt, neq; tentes, neq; audeas quærere quemadmodum facta ſunt. Quę enim facta eſſe ignorabas, niſi ab anatome edoctus fuiſſes: qualiter meritò audes quęrere qua ratione facta ſint? Satis ergo tibi ſit nouiſſe vnamquāq; particulam pro rerum commoditate & vſu conſtructam fuiſſe. Si verò prætereà conaberis quopacto ita facta ſit inquirere, palàm fiet, nec tuam imbecillitatem, nec opificis illius ſentire potentiam. Quanquam igitur certa demonſtratione conſtat eum qui nos procreauit opificem diuinum eſſe, quæ tamen illius ſit ſubſtantia aut quomodo nos effecerit, nulla poſſumus intelligentia & ratione comprehendere. Illud (inquit) nos ſcire conuenit nõ eſſe ſimilem ſpeciem demonſtrationis, qua nos iuxta prouidentiam cuiuſdam Dei aut Deorum compoſitos eſſe, & qua opificis noſtri aut animi ſubſtantiam cognoſcamus. *B.* Multa mihi nondum animaduerſa, ex varijs abditioribusq́; locis eruis, quibus poſsis ruinoſam philoſophiã erigere ac inſtaurare. *Eu.* His locis non proximam cuiuſq; animãtis procreatricẽ cauſam, ſed primã illam & pręſtantiſsimã quæ verè efficiẽs & cõformatrix eſt Galenus inueſtigat. Proxima quæ dicit, neq; ſimpliciter materiã, neq; formã cõfert, ſed duntaxat præparatione quadã & cõmodarum rerũ procuratione materiam inſtruit, cuius beneficio idonea fit et cõueniens excipiẽdæ formæ. Hac vna habilitate animal vnumquodq; aliud ſui generis procreare perhibemus: materiam verò quo pacto ſimpliciter efficiat, quæ neq; ortus, neq; interitus mutationi ſubijcitur? *B.* At ſaltem ſpeciem ſummamq́; perfectionẽ addet. *Eudo.* Mas qui iam ſemen in fœminæ vterum emiſerit, quum reliquo geſtationis tempore longius abſceſſerit, interclufo vteri ore, quid quæſo poſsit ad fœtus cõformationem formæq; immiſsionem conferre? *B.* Si nihil mas, at certè fœmina dum vtero gerit, fœtus lineamẽta ducit formamq́; fingit. quod (vt ait Plinius, & tu quoq, ab illo iampridem recepiſti) imago ſub ipſo conceptus tempore hauſta, in ipſo fœtu eluceſcat: Si quid fœmina inter concipiendum vehementius ac eui-

Lib. 15. De uſu part.

Lib. 9. de plac. Hippoc.

ac euidentius animo comprehenderit, huius notam fœtum referre doctum, expertumque muliercularum genus teſtatur. Tanta vi in pleriſque pollet ea facultas animi quæ cogitatione fingit, vt vna poſsit iuſta videri conformationis cauſa. *Eudo.* Ea certè, poteſt tenello fœtui colorem vel figuram partis immutare, & ſigna quædam & quaſi inuſta imprimere. Cæterùm totius formæ ſubſtantiam aut vniuerſam corporis conformationem, nulla poteſt animi quantumuis fixa atque intenta in aliquam rem cogitatio præſtare. Quæ enim tam acris & tam vehemens eſt rerum cogitatio, quæ viſa tam altè inſculpta ſunt in animo atque impreſſa, vt poſſint ſexus ſpeciem mutare? Optarent quidem mulieres id ſibi priuilegium ferri: eſſeq; in ſua poteſtate ſitum, vt quoties marem comprehenderẽt, eundem etiam gignerent. Sed quę cõceperit ſi fortè procerum quempiam et liberali ſpecie virum, ſi mancum, ſi claudum, ſi canino capite, ſi caudatum, ſi exeсto naſo, aut ſine inteſtinis, acri intentoq; animo intuebitur, talém ne obſecro oportet illius fœtũ euadere? Dum porrò fœtus partes ſingulæ finguntur, eás ne mulier ſigillatim animo & cogitatione luſtrat, ac velut pertractat? Aut quum in ouo ſenſim pullus coagmentatur, galliná ne incubans, in partes ſingulas eo quo finguntur ordine cogitationem defigit? Itá ne neceſſarium fuerit non modò mulieres, ſed & omnes tum auium tum reliquorum animantium fœminas, gnaras eſſe et peritas anatomes, & nouiſſe quo quæque pars ordine fingatur? Nulla anus tam delira eſt vt hoc exiſtimet. Ergo tametſi ea vis animi quæ fingit, notis quibuſdam variare ac velut diſtinguere fœtus colorem aut formam poteſt, nequaquã tamẽ poteſt eas conformare: neque id in parentibus eſt poſitum, vt qualem volent fœtum ædant: ſed id diuinitùs accipi conſentaneum eſt. *Brutus,* Quòd homo hominem et equus equum, & cæterorum vnumquodque ſui generis quiddam perpetuò generet, neque vnquam in diuerſam ſpeciem tranſitus ſit: id ſanè conficere videtur genitori vim ineſſe conformatricem. Si enim nulla in eo vis foret, cur homo hominem potius quàm equum aut aſinum procrearet? *Eudoxus,* Eò arbitror quòd ab homine data materia, non equo ſed homini formando conueniens ſit & apparata: ad quam quum efficiens cauſa extrinſecùs appulit, ſeſe ad illius naturam

accommodat,omnéq; eius præparationem imitatur ac perficit. Matutina autem diſputatio confecit, animal quod ſemen ad procreandum iecit, omnem illius præparationẽ, nõ autẽ formam aut vim huius effectricem adhibere. Si aliis rationibus voles contra hęc agere & pugnare,philoſophicam, eam diſputationem repete,cum qua vires tuas ſi voles periclitaberis. Medicam nunc ſuſcepi, in qua ſatis videbor præſtitiſſe, ſi planum fecero Galenũ diuinas illas cœleſteſq; cauſas in omnem artis partem quodammodo admiſiſſe, quod eſt huius loci ac temporis inſtitutum. *B.* Perge igitur viam tenere quam ingreſſus es, & ordine quamoptimo ſingula perſequere.

ANIMAM NOSTRAM NON AB ELEmentis ortam, Galeni decreto. *Cap. IIII.*

EVDOXVS.

PRoximum his videtur vt quid pręſtãtiæ tum anima tum eius facultates acceperint, ediſſeramus. Ac primùm quidem æſtimatione dignũ eſt, quid de animæ eſſentia Galenus ſtatuerit. Libro de placitis Hippocratis et Platonis ſeptimo,eam ipſam ita inueſtigat: At ſi de animæ eſſentia definitum quid dici oportet,de duobus alterum fateri neceſſe eſt,aut velut ſplęndidum quoddam & æthereum corpus ipſam eſſe,quo vel inuiti cùm Stoici tum Ariſtoteles quadã cõſequentia ducuntur: aut eſſe ipſam quidem corporis expertẽ ſubſtantiam,primùm tamẽ ipſius vehiculum eſſe hoc ipſum corpus,cuius interiectu cùm cæteris commerciũ habeat corporibus. Hæc ille, qui non multo antè rem totam certius expreſſerat. Ex his igitur quæ apparẽt, cogitauerit aliquis ventriculorum cerebri ſpiritum,duorum alterum,ſiquidem corpore caret anima,primum eſſe ipſum eius vt ſic dicam domicilium: ſi verò habet,illum ipſum ſpiritum,animam eſſe. Sed cùm ventriculis illis cõfractis,paulò poſt,rurſum ſentiat rurſumque moueatur animal, dici non poteſt illam eſſe ſpiritum. Satius eſt igitur arbitrari, in ipſo quidem cerebri corpore animam habitare, quali tãdem cunque ſit ſubſtantia, non enim id iam queritur, primum verò ipſius inſtrumẽtum, ad omnes

omnes animantis cùm ſenſus tum voluntarios motus, illum eſſe ſpiritum. Proindeq; eo diſsipato, dum nouus denuò collectus ſit, non quidem vita, ſed ſenſu tantùm ac motu priuari animal. Quòd ſi ille fuiſſet ipſa animæ ſubſtantia, eo profectò diſsipato, animal ſtatim ipſum ſimul interijſſet. Deinde aït: Itaque arteriarum ſpiritus vitalis & eſt & appellatur, animalis autem in cerebro conſiſtit, non tanquam animæ ſubſtantia, ſed quaſi organum primariũ ipſius in cerebro habitantis, qualiſcunque ea ſit ſubſtantiæ. Mox rurſum: Quòd autem animalis ſpiritus neque ſubſtantia ſit animæ, neque eius domicilium, ſed duntaxat inſtrumentum primarium, inde didicimꝰ, quòd ipſo per vulnera euacuato, ſtatim veluti mortuum redditur animal, recollecto autem reuiuiſcit. His palàm aſſeuerat animam noſtram præſtantiorem ſimpliciorémque ſpiritu eſſe, eamque peculiarem ſubſtantiam habere, quæ ſimplex eſt & vniuſmodi. *Brutus*, At ea ſubſtantia corporeá ne eſt an incorporea? *Eudoxus*, Simplicem hanc & corporis expertem eſſe, conſentaneum & conſequens eſt ijs, quæ iam aſſumpta ſunt. Si enim anima præſtantior eſt ſpiritu, & ſpiritus corporum præſtantiſsimus eſt, neceſſum eſt eam corpore carere. *Brutus*, Ea fortaſſe naturalis eſt calor. Sic enim ait Galenus libro de tremore & rigore: Ducetur autem hæc ratio de principijs Hippocratis, neque pro corporis noſtri elementis ponemus corpuſcula quędam & poros, neque ſtatuemus calorem, è motu aut attritione quadam & colliſione ſuſcitari: ſed corpus quidem totum confluxile & conſpirabile, calorem verò non aſcitum aut aliunde quęſitum, neq; genito iam animali ortũ, ſed inſitum & qui ab ipſo ſtatim principio extiterit. Nec ſanè aliud eſt vel natura vel anima, quàm is ipſe calor, quem ſi eſſe ſubſtantiam per ſe mobilem ſemperque mobilem intelligas, non errabis. Hæc ille. *Eud.* Verum, ſed excutiamus ſingula. Quum naturalem calorem illam eſſe dicis, tú ne qualitatem duntaxat, an etiam caloris ſubſtantiam comprehendis? *Bru.* Subſtantiam ſanè: non enim animam qualitatem eſſe duco. *Eu.* At caloris ea ſubſtantia ſpiritus eſt, nõ is quidẽ qui è principibus partibus emanat, ſed qui partibus ſingulis innatus eſt & inſitus. Quocirca eodem reuolueris vnde iam

te ſubduxeras: ac neceſſariò concedes animam ſpiritum eſſe. Ne inuidia verbi labefactetur oratio, vna ea ſubſtantia quæ noſtri adminiſtrationē gerit, quocunq; eā nomine deſignes, ſimplex eſt, incorporea & immortalis: non Galeno ſoli, verumetiam Hippocrati, qui tū de hac, tum de altera quæ nos conformauit, à phyſicis illis elementis ad ſubtiliorem rationis calculum reuocatus, diuinam hanc ſententiam protulit.

Lib. De carnibus.

Communibus equidem ſententijs & opinionibus tum eorū » qui prius fuerunt, tum meis hactenus vſus ſum: nam neceſſe » fuit quum de medica arte tractaremus, principium cōmune » plurimorū ſententijs & opinionibus proponere. De cœleſti» bus autem rebus & ſublimibus, mihi nihil dicendū videtur, » niſi quatenus homines animaliaq; cætera quæ in terris degūt » & gignuntur, principium inde & originem habent: quodq; » anima de cœlo eſt. His Hippocrates animæ cœleſtē facit originē: illius verò ſubſtātiam, quam caloris nomine appellat, immortalem. Inquit enim, Nunc verò ſententiam meam patefaciam: Profectò mihi videtur id quod calidum calorem ue » dicimus, quiddam nō mortale eſſe. His plura non addam: » arctius enim quàm iſtis ſententijs adſtringi ratio non poteſt.

Bru. Sto certè illis adductus & quaſi ſatiatus: adde ſi videtur, qua ratiōe ſimplex et immortalis, hoc caduco corpore coërcita omnia gerat. *Eu.* Id ex alia Galeni oratione conijcio, quā , hunc in modum vertimus: Nam & animam noſtrā, alij cor, poris expertem eſſe rentur, alij ſpiritum eſſe, alij ne eſſe quidē , illius propriam vllam ſubſtantiam, ſed proprietatem ſubſtā, tiæ corporis earumq; rerū facultatē habere, quas natura facere poteſt. In his igitur ego medium quēdam ordinem teneo. *B.* Quem hūc quęſo medium appellat ordinem? *Eu.* Quòd anima neq, ſola proprietas ſit ſubſtantiæ corporis ex elemētorum orta qualitatibus, neq; ſimpliciter ſubſtātia ſit incorporea, quæ per ſe conſiſtens nullo corporis egeat ſubſidio. At ſic ea medio ordine poſita eſt, vt incorporea quæ ſit, corporis tamen cōmodis inſeruiat, neq; poſſit citra bonā conuenientemq; eius tēperiem integras functiōes obire. Quādiu enim corporis eſt cōſtricta vinculis (nihil enim ſupra hęc Galenus inueſtigat) illius ornatu bonaq; cōſtitutiōe indiget. Hęc mea interpretatio illius ſententia corroboratur: illud certè euidenter apparet, animam vt in corpora commigrauerit,

ipſam

ipſam eorum naturis inſeruire, quæ ſunt vt dixi ex certa elementorum temperatione prognatę: neq; quod ad artẽ medicam pertinet, quicquã mihi officere puto, quod ignoro quẽadmodum immittãtur, aut ab alijs in alia corpora concedãt animi, Græcè id ἐμψύχωσις & μετεμψύχωσις dicitur. Oportet enim profectò idoneũ id eſſe corpus, quod animam recepturũ eſt, etſi ſui temperamenti magnam ipſum mutationẽ ſubeat, ex eo ſtatim animam ipſam emigrare: Ex his planum facit animam quam ſimplicem & corporis expertem dixerat, corporis legibus & natura teneri. *Philia.* Quid illa quæſo deſignant, anima in corpora cõmigrat, aut protinꝰ emigrat? Nonne quòd animæ propria ſit ſubſtãtia quæ per ſe ſine corpore conſiſtat? quod ſi eſt, illã apertè renunciat immortalẽ eſſe & indiſſolubilẽ. *Eu.* Rectè tu quidẽ colligis, quanquam vix audet Galenus in id conſequẽs deuenire: immò eodẽ loco id ſe prorſus ignorare ꝓfitetur. De anima porrò (inquit) an immortalis ipſa, cũ ſubſtantijs corporis cõfuſa, animalia gubernet, certò equidẽ me ſcire non profiteor, ſicuti neq, an ipſius nulla ſit per ſe ſubſtantia. *B.* Vndique mihi ſalebrę ſunt. Ego quippe ex aſſumptionibus illis cõcludendũ potius fuiſſe exiſtimem, animã noſtrã mortalẽ eſſe, neq; poſſe illã per ſe ſolitariamq; cõſiſtere. Si enim nec epotũ venenũ, nec malos corporis affectus ſuſtinet, ſed ab illis emigrare cogitur, ab illis ſanè perpetitur aliquid: iam ſi patitur, vinci tandem poteſt & occumbere, quum nẽpe grauior aliqua cauſa premet. Item, ſi quicquam anima à corporeis affectibus patitur, quiddã illi communionis et ſocietatis cum corpore intercedit: quocircà nec exps eſt corporis nec immortalis. *Eu.* Hàc malè colligis. Nihil enim quicquã perpetitur anima: veruntamen ea quorũ quaſi vinculorum nexu, ſocietate quadam cũ corpore cohæret, affici poſſunt: ſunt autem innatum calidũ & inſitus ſpiritus, quæ quum extremo corporis vitio diſſoluũtur, illa libera & expedita neceſſariò de corpore decedit. *B.* Sed aliud iã vrget acriꝰ. Si enim corpꝰ inſtrumẽtũ eſt animę, quo ea ad obeũdas functiones indiget, nihil illa quicquã ſolitaria et ab eo ſeiuncta poſsit efficere. Atqui ridiculum eſt & abſurdum otioſam & inertem animam eſſe, vt quam efficientem cauſam eſſe definiuimus: non igitur poteſt ſolitaria conſiſtere. Quòd ſi à corpore ſeiungi nequeat, neq; ipſa per ſe conſiſtat, planè

M iij morta-

mortalis erit vnà cum corpore: ſi mortalis, corporis quoque & elementorum particeps eſt, non autem diuina. Quocirca ſi illius ſubſtãtiam et naturam ratiocinatione inueſtigamus, mortalem & corpoream inueniemus, qualem & Galenum ſtatuiſſe credibile eſt. *Eu.* Offendis in ipſo ſtatim limine. Non enim anima ſic eſt obligata corpori, vt aſsidua illiꝰ ope indigeat: ſed quæ Dei ad naturam ad ipſumq; mundum, eadem eſt & humanæ mẽtis ad corpus ratio. Neutrius enim ſubſtãtia corpori cui regendo præeſt obſtringitur, aut vllo modo ſubiecta eſt: ſed præter eas functiones quas Deus per naturã, mens per corpus exequitur, nullius corporis aut naturæ adminiculo alias quaſdam præſtantiores efficit. Non enim anima vt ratiocinetur vllius indiget opera, quo vt inſtrumento vtatur, ſed per ſe ſolaq; rationẽ init ac intelligit. *Br.* At læſo tamen cerebro animaduertimus mentem omnemq́ue animæ vim perturbari, omnemq; actionem impediri: eo autem bene valente, ſanas eſſe & conſtantes animæ vires. Ex quo intelligitur hanc quãdiu eſt immerſa cõcreto corpori, illi quodammodò inſeruire, eoq; apto egere et idoneo. *Eu.* Eget ſanè, nõ vt inſtrumẽto, ſed vt ꝓprio domicilio. *B.* Quomodo? *Eu.* Vt artifex qui integra eſt valetudine ſed domicilio coërcetur, ſi quod opus rectè effecturus eſt, nõ ſolũ cõuenięti aptoq; inſtrumẽto inſtructus ſit oportet, ſed etiam illius domicilium lumine colluſtretur, nec obſcurum nec tenebricoſum ſit: ita ſanè ſtatuo animam dum corporis eſt irretita cõpagibus, nõ corporis tanquam inſtrumenti, ſed tanquam domicilij bona conſtitutione ad ratiocinandũ & ad intelligendum opus habere. Hoc ſi deſit, vel nihil vel vitioſè aget, vel fortaſſe emigrare cogetur. Iſthæc dilucidè commonſtrant, Galeni ſentẽtiam nihilo à Platonis & Ariſtotelis dogmate deſciuiſſe: ſed ſumma illos conſenſione animam noſtram ſimplicem, incorpoream & immortalem ſanxiſſe. *B.* Caue ne Galenum ijs concordem reddas, à quibus palàm voluit diſsidere. Cõſtat enim illum, libro de animi moribus, Platonis de animæ immortalitate ſententiam multifariam exagitare, ac modeſtius inſectari: tametſi & hanc, & vim quę nos conformauit incorpoream, planeq; diuinam & ſapientiſsimam eſſe alicubi confirmat.

QVID ANIMAE FACVLTAS, Galeno. Cap. V.

BRVTVS.

His tamen miſſis ad animæ facultates oratione deducta, quænam earum ſubſtantia ſit dilucidè commõſtres. *Eud.* Quoniam omnes hæ mortales ſunt & caducę, maior eſt cõtrouerſia, ſint ne diuinitatis quoque participes. *Ph.* Priuſquam in hanc diſputationem deſcendatis, lubens ſanè audiam quid facultatis nomine veteres complexi ſint: quandoquidem admodum dubiam & incertam eſſe video hac de re ſententiam, quod & Galenus ſanè exiſtimauit. Qui verò naturalem contemplationem tractarũt, aliud alij ſibi perſuaſerunt. Hi nãq; incorporeas quaſdam facultates corporibus ineſſe cõfirmant: illi contrà, corpora ipſa operari pro ſua cuiuſq; natura, quæ ex quatuor elementorum temperamento conflata ſit. Cæterum quid ea de re iudicio decernat, non exprimit: ſi quid Eudoxe, aliud occurrit quod dubitationẽ patefaciat & illuſtret, id nobis ob oculos expone. *Eu.* Rem inueſtigas mi Philiatre, cognitu in primis neceſſariã, quã in ſuis monimentis Galenus occultam & inuolutam non ſatis aperuit. *B.* Hîc mihi videmini rem minimè dubiam, interrogãdo dubiam facere. In promptu ſiquidem eſt, Galeno nihil aliud facultatem dici, quàm efficientem rei cuiuſq; cauſam, quęcunq; tandem ea ſit. Nam libro de plenitudine, facultatẽ appellat cauſam effectricem, nihilq; putat referre δραστικὴν an ποιητικὴν dicas: vnde liquet facultatem actionis cauſam fore. Et libro de facultatum ſubſtantia: Verùm quoniam quæ ſit operum horum cauſa parùm conſtat, facultatem appellauimus effectricẽ. En vobis locus extat libro de cauſis pulſuum primo, vbi pulſationis quæ in arterijs fit cauſam inueſtigans ſcribit hunc in modum, Quæ ſit illa cauſa haud procliue id inuentu eſt: alius enim innatum calorem eſſe cenſet, alius naturę robur, alius temperamenti quãdam proprietatem, alius totam corporis conſtructionem, alius ſolum ſpiritum, alius horum quædam, alius omnia ſimul. Iam verò ſunt qui facultatem introduxerint incorpoream, quæ accommodatis ad mouendũ ijs quæ diximus inſtrumẽtis vtatur, aut omnibus,

Lib. De facult. ſubſtan.

aut quibuſdam, aut certè vno aliquo. Hác igitur pulſus cientem cauſam, quæcunq; ſit, etiamſi eius ignoramus ſubſtantiam, quia pulſus tamen efficere poteſt, facultatem ipſam appellauimus, quemadmodũ et alia opinor omnis facultas ab eo appellari ſolet, quod ipſa facere poteſt. Nam cui' rei ſit facultas, & ipſius etiam facultatis notionem (vt quę ſit comparationi relationiq; ſubiecta) ita demum concipimus, quum ad aliud quiddam animum retulimus: ideoque ſic eam appellam', quum eius ignoramus ſubſtantiã. Hic ſanè locus facultatis nomine efficientem cauſam intelligit, non eam quidem ſimpliciter, ſed qua ratione in hunc illũm ue effectum ſe comparat atq; refert. Hanc verò comparationẽ relationémue alia ſententia hunc in modum explicat: Hoc autem multi ſtatim ſapientes perturbantur, quòd deprauatam habeant de facultate notionem. Nam perinde ac ſi qua res in ſubſtantijs habitet, vt nos in ædibus, ita mihi de facultatibus videntur exiſtimare, nõ intelligentes omniũ rerum quæ fiunt, efficiẽtem quãdam eſſe cauſam, quę conſideretur ſecundũ comparationẽ & reſpectũ ad aliquid: atq; eius cauſæ, vt certę cuiuſdam rei, propria eſt quædam & per ſe appellatio, ſed pro habitu quem cum ea re quæ ab ipſa fit habet, eius quæ fit rei eſt facultas, vt quot ſunt cuiuſq; rei actiones, tot & illius eſſe facultates dicamus. Vt aloën purgandi facultatẽ habere, & ſtomachi roborandi, & recentia vulnera glutinãdi, & vlceribus planis inducendæ cicatricis, & palpebrarum humores exiccandi, non quòd horum quicquam aliud efficiat quàm aloë. Hæc enim eſt quæ ea facit omnia, quę quoniam facere poteſt totidem facultates habere dicitur, quot res facit. Itaq; aloën purgare poſſe dicimus, & ſtomachum roborare, & vulnera glutinare, & vlcera cicatrice inducere, & humentes oculos ſiccare, quaſi nihil interſit, aloën purgare poſſe dicamus, an purgandi facultatem habere. Item et humentes oculos ſiccare poſſe, idem ſignificat atq; facultatem habere deſiccandorũ oculorum. Ad eundem modum, quum ratiocinatricem animam, cuius eſt in cerebro ſedes, per ſenſus ſentire poſſe dicimus, & ex rebus ſenſu perceptis ipſam per ſe meminiſſe & tũ conſequentiam, tum pugnam rerum videre, & tum diſſolutionem, tum compoſitionẽ, non aliud ſignificamus, quàm ſi comprehenſim dixiſſemus, ratiocinatricem animam multas

tas

tas habere facultates,ſenſum,memoriam,intelligentiam, & de reliquis vnamquamq;. Et quoniam nō ſentire tantùm ipſam poſſe dicim᷑,ſed & ſpeciatim videre,audire,olfacere,guſtare,tangere, ipſam rurſum facultates habere dicimus vidēdi,olfaciendi,audiendi,guſtandi,tangendi. Iſtis quidem Galenus perſpicuè decernit facultatem non propriā eſſe rei ſubſtantiā,ſed efficiētis cauſæ comparationem, & vt dicere ſolēt relationem ad huncillúm ue effectum. Quam hic paſsim ſe ignorare fatetur facultatum ſubſtantiam,alio tamen loco affirmat non aliud quàm temperamēti proprietatem eſſe, quo nomine naturam paſsim appellat,tùm in Aphoriſmis, tum (Apho 34.ſe.2) in libro de natura humana. Libro de præſagatione ex pulſibus,de illa hunc in modum ſcribit:Facultatis ſubſtātia in ſingularum partium poſita commodo temperamento eſt.Nam tum demum ſuum quæq; munus obit ſtrenuè,vbi ſit temperatiſsima:cōtrà malè fungitur,ſi intemperata eſt. Et libro ſecundo, Nihil in illis commētarijs attulimus de facultatis eſſentia:neq; enim prius hoc decretum quàm vndique reperiſſem conſtans, pronunciare fui auſus:nunc verò eſſentiam facultatum adducti ſumus,nihil eſſe præter qualitatem temperamenti. Libro autem de plenitudine hanc rem totam lucidius definiuit.Ego verò aliā eſſe arteriarū facultatē à neruorū & venarū facultate, docui in libris de Hippocratis & Platonis decretis, in ijſdēq; illud etiam arteriarū facultatem è corde velut è fonte quodam manare: neruorum è cerebro,venarum ex iecore.In libro autem de elemētis ſecundum Hippocratis ſententiā, oſtēdi ſubſtantiā quæ generari quæq; interire poteſt,per ſe totā immutari,dū quatuor qualitatū vi vel incaleſcit vel frigeſsit, vel humeſcit,vel ſicceſsit,eſſeq; ſuam cuiuſq, corporis ſubſtantiam in iſtorum quatuor,calidi inquā, frigidi,humidi,ſicciq; temperatione ſitam, ideoq; gubernātium quodque corpus facultatum ſubſtantiam, illam eſſe tēperationis proprietatem. Hæc ſunt quibus de facultatū ſubſtantia nihil dicere potuit apertius. *Eud.* Magnum quiddam tibi, video, perſuades attuliſſe,quaſi hoc ipſo nomine omnē facultatum ſubſtantiam deſignaueris, parùm opinor intelligens quid proprietatis appellatione notet. Tu ſubſtantiam hanc eſſe reris, quam tamē paulò antè vel Galenus temperamenti qualitatem appellauit. Ea enim proprietas ſubſtantia

non

non eſt,ſed qualitas intima efficienti cauſæ:neque igitur ipſa facultatū eſſentia,ſubſtantia ſimpliciter eſt,ſed qualitas: quēadmodū plerūq; coloris ſubſtantiā vel eſſentiā veteres vſu appellare ſolēt,quæ tamē ipſa ſimpliciter qualitas eſt. Quid aūt de facultate verè ac ſincerè Galeno ſit viſum, hæc ſentētia cōmōſtrat:Nō quidem ſubſtantias in ſuas facultates diuidi exiſtimamus,ſed vnāquanq; ſimplicē indiuiduāq; ſubſtātiā, ſuis facultatib⁹ omnia efficere. Nō ſimpliciter et abſolutè ſubſtātiam dicimus facultatē habere,ſed interim adijci ſolet vrendi aut refrigerādi,aut ſiccādi,aut madefaciēdi:interī fingēdi,ratiocinādi,aut mouēdi ſeipſā, aut aliud eiuſmodi, quę in participe rationis anima percipimus:hęc anima quū vna ſit,mul tas tamē habet facultates,quas omnes alio opere enumeraui. Quęcunque igitur efficiens cauſa res efficiet varias,tot ea nimirū facultates obtinebit quot res faciet,nō quòd ſimplex ea in facultates quodāmodo diſtributa ſit, ſed ꝙ quibuſdā rationib⁹ ad ea quæ facit variè ſe gerat. *B.* Id igit̃ ꝑinde erit ac ſi qs vn⁹ ſit, & pater, & auūcul⁹ & auus, quod ratiōe reſpectuq; diuerſo fit. *Eu.* Hac ſimilitudine nō poſſis rē ꝑfectè exprimere nā quod facultate prēditū dicim⁹,id certè ꝓprietatē quādā et qualitatē in ſe obtinet:qui aūt vel pater,vel auus eſt effect⁹,nihil in ſe magis q̃ antè habet. Decedēte filio,licet tū pater non ſit,nil tamē is in ſe mutatiōis accepit:at rei facultas ꝑire neq̃t re ipſa nō mutata. *Ph.* Multa quidē hîc dicunt̃ à vobis, quib⁹ obruor poti⁹ quā docear, ex quib⁹ ſanè nondū mihi planè cōſtat q̃d facultas. Id tu verbis & iuſta atq; explicata oratiōe q̃d ſit expone,et ſit ne quippiā à ſubiecta re diuerſum. *Eu.* Volo equidē. Ariſtoteli agendi poteſtas eſt nūc ipſa efficiētis cauſę ſubſtātia,nūc aliquid cauſę penit⁹ inſidēs,quod illa tanquam principiū quoddā ad agēdū adhibet:id ſiue poteſtatē, ſiue facultatē,ſiue virtutē atq; vim appellare velis minimùm refert. Prior horū nominū ſignificat⁹ rarior eſt, poſteriorē crebrius authores vſurpāt, dū paſſim aiunt,vim facultatē ac poteſtatē agendi rei cuipiā ineſſe,tanquā ea quippiā ſit à ſubiecta re diuerſum.Ei igitur inſidet, at intimè et penitus,vix vt vnquā dijungi ſeparariq; poſſit. Quod aūt intima eſſet et ingenita,idcircò inſitam rei proprietatem dixerūt: quā Themiſtio definire placet quippiā eſſe,quod rei ſubſtātia ex ſe profert,& tāquam de ſinu ſuo promit. Non id quidem vlla eſt ſubſtantiæ

portio,ſed intimum quiddam et ingenitum ab illa dimanãs. *Ph.* Nondum planè aſſequor ne cogitatione quidem,quo pacto rei vis atq; ſubſtantia inter ſe diſtent, ſintq; diuerſæ: dic ſi lubet planius. *Eud.* Vis & facultas imminui augeríue poteſt, nonnunquam vero quaſi impedita teneri:ſubſtantia nulla ratione vel intendi vel remitti poteſt.Hoc declarant inueterata medicamenta,quorum vires prorſus infirmę & quaſi eneruatę iacent,forma verò ſuaque ipſorum ſubſtantia integra etiãnum manet. Hos virium facultatumq; ordines Galenus roboris infirmitatiſque gradibus definit.Etenim vis et facultas, ad functionem interim melius, interim deterius eſt comparata:vnde modò præclarius, modò deterius functionem adminiſtrat.Ea(inquit) præſtantior ad functionem conſtitutio facultatis,virtus eſt & robur:deterior,infirmitas atque vitioſitas. Lapis heraclius allio perunctus imbecill' adeò redditur vix vt tenuiſsimum ferri fragmentum alliciat,eius tamen forma temperamentumque permanet. Huius vis & facultas foras emittitur ac tranſilit, dum procul remotum diſiunctumque ferrum attrahit: at ſpecies atq; ſubſtantia immota ſuis ſe tota limitibus continet.Ex quo intelligitur quantum ab efficiente cauſa vis illius facultasq; diſtet, vtque robur & infirmitas quidam ſint facultatis ordines.*Ph.* Quid igitur?Tú ne dices omnes qui de re medica vel diſſerũt vel quotidie diſputant, vitioſè loqui dum aiunt facultatem attrahentem, quicquid in alimento vtile eſt,allicere, expultricem aliena depellere,concoquentem cibum conficere, vti & quartam cõtinere. Qua in re Galenum opinor imitati vnamquamq; facultatem quaſi efficientem cauſam proferre,auditorumq; ſenſibus illas obiectare tanquam ſecretas ſubſtantias. Qua in re 1.Collect.4 ca.7
id etiam ſequuti videtur quod Auerrhois aït,ipſas facultates animas tum eſſe tum appellari. Vt igitur animę ita & ipſę facultates ſubſtantię erunt ſeiunctæ atque ſecluſæ. *Eud.* Quid Auerrhoidi hac de re ſtatutum ſit,nec laboro,nec mea refert. Sed tamen ipſa rerum affinitas atque coniũctio efficit, vt plerique vim & facultatem eſſe ſtatuant efficientem cauſam,qui nihil maius aut præſtantius inueſtigantes, effectum omnem facultati attribuunt,quod & Galeno frequẽs eſſe ſolet. Quãdo(inquit)efficientis cauſę eſſentia incognita nobis ſit, eã facultatis nomine appellamus. Qui ſic vſu quodam & conſuetudine

tudine facultates agere pronũciant, quanquam nec ſatis aptè nec propriè, dilucidè tamen planeq; loquuntur: ac magnam certè ambiguitatem & erroris occaſionem tollunt, lucemq; rebus afferunt diſtinctione. Si Lucas peritus eſt canẽdi, pingẽdi, pulſandæ citharæ: vnus is multarum functionum efficiens cauſa cenſetur, quippe qui vnus omnium vires facultateſque obtineat. Atq; quãquã facultas ipſa nihil per ſe poteſt efficere, vſu tamen dicimus citharœdum pulſare, cãtorem canere, pictorem pingere: quũ nec cantor nec citharœdus nec pictor ſubſtantia ſit, neq; prima efficiẽdi cauſa, ſed Lucas. Sic res habet in natura, quæ vna principium & omnium functionum cauſa, omnia quidẽ efficit, at facultatibus vſa diuerſis. Quod igitur eſt ars parta artifici, id naturæ eſt vis & facultas: niſi quod hæc ingenita eſt, illa vſu & exercitatione conquiritur. *B*. Hæc quum ita conſtitueris, quót nam ex Galeno putabis facultatum ſubſtantias nobis ineſſe? *Eu*. Tot nimirum, quot efficientium cauſarũ propriȩ inſunt differentiȩ. Galenus Platonis imitatione atq; cõtemplatione tres animæ partes, ſubſtantia ſedibuſq; diſcluſit: tres itidem deſignabuntur omniũ quæ in nobis ſunt facultatum ſubſtantiæ. Vnius eiuſdemque ſunt facultates omnes naturales, alterius vitales, quemadmodum & animales ſunt ſentientis animæ tanquam proprietates. *B*. Equidem tres has partes animȩ, omnium quȩ in nobis ſunt facultatum ſubſtantias eſſe perſpicio. Has autem partes ſi mihi demonſtraris vti & animam totam diuinas eſſe, neque ab elementorum natura profectas, grauibus ſerijſque rebus ſatiſfeceris.

TRIVM PARTIVM ANIMAE DIVINAM eſſe ſubſtantiam, ex Galeni ſententia. Cap. VI.

EVDOXVS.

PArtium animæ quȩ locis ſedibuſque diſcluſæ ſunt, eam dũtaxat quæ rationis eſt particeps immortalem ac ſempiternam haberi, cæteras autem mortales & caducas, omnes quidẽ aſſeueranter pronunciant: quȩ qua ratione vnã eandemque ſimplicẽ animam efficiant, plenius alio explicauimus opere. *B*. His non immoror: ſed quid illæ diuinitatis habeant

habeant expecto. *Eu.* Principis animæ quæ ratiocinatur ſimplicem diuinamque eſſe ſubſtantiam, ne Galenus quidem inficiabitur, & ſi quãdoque id videtur in dubitationem traxiſſe. *B.* Huic iam nec repugno nec obſiſto: ſed quid alijs mortalibus ineſſe poteſt diuinitatis. *Eu.* Animal vnumquodq; diuinitùs eſt conformatum, & quę id vis effinxit, Galeno prorſus eſt diuina. *B.* Id agnoſco. *Eu.* Atqui quęcunque fictum iã & conformatũ corpus regit anima, eadem eſt quę id effinxit, hæc igitur non minus quã illa diuinitatis eſt particeps. *B.* Id vnde, & ex quo authore hęc tibi aſſumis? *Eu.* Ex Galeno, quo loco hunc in modum ſcribit: Quid autem in partiũ functionibus accidit, perſpicuitatis quidem gratia, vno aut altero exemplo cõcludemus orationem. Deinde propoſitis exemplis de pueris & infantibus qui digitum vnumquemq; porrigunt vel inflectunt, ac linguam variè contorquent & cõuoluunt in conuenientem figuram concinnę vocis exprimẽdæ, neque tamen nouerunt quibus muſculis ad ſingulas motiones ſit opus, ſubiungit: Nam animal vnumquodq; videmus ea ſe parte corporis tueri, qua præ cæteris plurimùm valet: cornu enim petit vitulus etiam ante nata cornua, & equinus pullus calce, nondum ſatis firmis vngulis, ſic et catellus mordere conatur, etiam ſi adhuc infirmos habet dẽtes, & auium genus omne volatum molitur, etſi per infirmitatem nõdum poteſt. Hæc enim videntur declarare, animam quę partibus vtitur, ipſarum partium vſus noſſe, perinde vt ſi eas ipſa feciſſet, non ab alio factis vteretur. Mox dein ait: Atque hac quidẽ ratiõe, in animantium corporibus illa anima quę partes cõformauit, adhuc videtur permanere. Neque enim fieri poteſt, vt quæ nunc præſens adſit, ea quaque parte cõuenienter vtatur: quæ verò totum cõſtruxerit, ea fugerit. Paucis deinde interpoſitis addit: Nam quum puellos videamus ſonãtes, quicquid iubẽtur ſonare, vt myrrham, vt ſcalpellum, vt ſmegma, quum nec intelligãt à quibus muſculis lingua ſic moueatur, vt eam vocem conuenienter ſonare poſſit, multoque minus iſtorum muſculorum motores neruos, probabiliſſimum id videtur vt quiſquis linguam formauit, is vel in formatis à ſe partibus etiamnum permaneat, vel ſic eas partes fecerit, vt animalia ſint gnara voluntatis, eius qui noſtræ animę principatum tenet. Quum autem huius conſequens eſſe videam,

Lib. de fœtus format.

aliam eſſe quæ principatum in nobis teneat animam, alias quę in ſingulis ſint partibus, aut certè vnam omnino quę cõmuniter omnia diſpẽſet, magna profectò circumuenior perplexitate, vt de opifice qui nos ſit fabricatus, nihil quod conſiſtere poſsit mihi in mentem veniat, tantùm abeſt vt certam habeam cognitionem. Nam & quum audio philoſophos quoſdam dicentes, materiam ab ęterno animatam, defixis in ideas oculis, ipſam ſe perfectè exornare, tum vel multò magis cogito, vnam eſſe oportere animam, quæ nos tum formarit olim, tum ſingulis nunc vtatur partibus. Sic enim legitur, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐννοῶ, μίαν εἶναι δεῖν ψυχὴν, τήν τε διαπλάσασαν ἡμᾶς, καὶ τὴν νῦν χρωμένην ἑκάστῳ τῶν μορίων. In cuius ſententiæ confirmationem ſuprà dixerat, καὶ φαίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον αἱ τοῖς τῶν ζώων σώμασιν, ἔτι διαμένειν ἡ διαπλάσασα ψυχὴ τὰ μόρια. οὐ γὰρ οἷόν τε χρῆσθαι δι' ἑκάστῳ πεποιηκότας τὴν νῦν οὖσαν, οἴεσθαι δὲ τὴν κατασκευάσασαν. Eam verò opinionem, quæ animalia quædam ponebat particulas noſtras primùm conformaſſe, atque deinceps in illis omni vitæ tempore permanere: quæ quia voluntatem principalis animæ cognoſcerent, illius imperium ſequebãtur: paulò antè his verbis exploſerat, Sed & hoc à diligentioribus medicis quæſitum eſt, & quum quidam diceret, muſculum quemque non ſecus atque animal, voluntatem noſtram ſentire, atque attrahere & circumagere linguam, vt figuram ſortiatur ad illam vocem concinnè exprimẽdam accommodatam: cæteris omnibus id minimè probabile viſum eſt. Itaque Galenus eam ſolam opinionem probat, quæ in ſingulis animaliũ particulis primam vim illam fictricem inſidere & permanere, illaſque ad ſuum opus excitare confirmat. Sed hîc te obteſtor & obſecro mi Brute, id mihi paulò altius cogita quod dixit, eum qui corpus noſtrum finxit, quicunq; is fuerit (hunc autem cœleſtem mentem, nonnunquam & Deum eſſe profitetur) adhuc in cõformatis particulis permanere & his ſingulis nunc vti, nónne id ipſum eſt quod paſsim vulgauit Plato, Deum & opificem & rectricem noſtri cauſam eſſe? Quodq; Ariſtoteles, Deum verè genitorem eſſe & conſeruatorem rerum omnium, quarum ipſe principium & finem mediumque tenet? Nónne & quod ait Theophraſtus, diuinum quidem eſſe omnium principium, cuius beneficio, & ſint, & per-

permaneāt vniuerſa? Quod etiam, ſed planiùs, Theodoritus: Deus creator naturę, gubernator eſt eiuſdem, nō enim quam ipſe fecit nauiculam deſtituit. Omnium verò apertiſsimè Galenus, qui interpretationem ſubijciens pleniorem, dixit eum qui corpus noſtrum finxit, adhuc in conformatis particulis permanere, hiſque nunc ad proprias functiones vti. Itaque ſi aut Deus aut certè diuina erat vis illa noſtri cōformatrix, diuina etiam eſt ea quæ nos regit & quę functiones moderatur in nobis. *B.* Hæc de mouente vi & facultate quæ in muſculis inſidet forſan aſſeruntur, quam tu diuinam eſſe poſsis cōtendere. Cæterùm vim naturalem atque vitalem vnde conſtat eundem tenere dignitatis gradum? *Eud.* Quid eſt quod eas, obſecro, de ſtatu illo deque gradu deijciat? nónne omnes æquè mortales ſunt & diſſolubiles? nónne & omnes æquè corporeæ? Neque verò ſentientis animæ quàm iſtarum functiones vel præſtantiores ſunt, vel admirabiliores. Nam cor, ventriculus, iecur, lien, renes, vtraque veſica, venæ & arteriæ non minus, immò etiam amplius præ ſe ferunt adminiſtrationis, quàm muſculi, & nerui. Quum enim ſuprà Galenus mentem quandam & intelligentiam admirandæ virtutis, in omnes terrę partes ex ſuperioribus deduci commemoraret, & eam vnamquanque particulam, quemadmodum vtilitas exigit, conſtruxiſſe: non muſculos duntaxat aut neruos quorum vis motus ſenſuſque ciet, ſed reliquas partes omnes, nullo diſcrimine mihi certè quidem complexus videtur. Itaque ſi vis & natura quæ nos effinxit in muſculis atque neruis reſidet, cur non ſimiliter in cæteris conſedit? Et ne fortè hæc mea, eoque parùm firma, videantur, alium tibi locum profero ex libro de ſemine, vbi de partium inſtauratione diſſerit his verbis, Nam carnoſa omnia è ſanguine orta ſunt, membranoſa è ſemine, ideoque ſi quando corrupta fuerint illa ſanguinea, facilè denuò generantur, largè enim ad id ſuppetit materia: ſed quæ conſtant ex ſemine, aut nunquam prorſus, aut raro certè denuò generantur, etiamſi efficientem ſui cauſam habenr, non ſecus atque integra. Mox verò rationem ſubijciens cur effectrix illa fictrixque cauſa, in animantium particulis derelicta permaneat, ita aït, Neque enim natura animal deſeruit, neque inſitarum virium ipſa oblita eſt: quas enim ab alio non accepit, ſed ab ipſo

ſemine habuit,fieri nō poteſt vt eas abiecerit. Naturam dicit effectricem illam cauſam,quam alibi conformantem intelligentiam appellauerat.ab ea minimè diuerſam,quæ animantia gubernat.Hoc nudè poſitum & infirmum, ſi voles,ratione firmabo.Partis compoſitio,ſitus et figura,ad agendi commoditatem & vſum comparantur. Quamobrem natura & facultas quæ agit,& partes ad actiones ciet,eadem neceſſariò aut illas partes concinnè conformauit: aut ſi qua alia vis eas condidit,illa certè facultati agenti pręparabat,ac velut inſeruiebat. Itaq; agens hæc facultas (quæ tanquam finis eſt optimus)illa formatrice præſtantior habetur:quę ſi inter diuinas numeratur,multò certè magis agens illa dignior. *Br.* Inſtat ſanè ac vrget hæc ratio,& quo me cunq; vertam perſequitur. Sed quando alijs atq; alijs in animũ incurrentibus, nouæ exoriuntur dubitationes, hæq; rationes controuerſias non diſſoluunt tantùm,ſed & nouas nectunt,liceat mihi quęſo tecũ pauliſper veritatis ſtudio contendere rationum tuarum ductu et auſpicijs.Si natura vires(vt paulò antè Galenus aiebat) à ſemine accepit,ipſa ſemen nō eſt, non enim à ſeipſa diceretur vires aſſumere: ſed erit natura & diuerſum & poſterius quiddam ſemine. Rurſum ſi natura à ſemine vires ſuas accepit,vt ſemen hoc terrenum de parentibus fluxit, ita & quę ab hoc profectę ſunt vires:quare neq; cœleſtes, erunt, neq; diuinitatis participes. *Eu.* Satiſfacit hunc in modum Galenus: Videtur ſiquidem rurſus quę corpus conformat anima, vtpote in ſemine contenta,à parentibus in fœtum peruenire. Cuius quidem ſubſtantia quęnam ſit,dicere non poſſum:quũ à quibuſdam audiuerim eam quum incorporea ſit vt aiunt, ſimul cum ſemine ingredi. Animę ac naturæ ſubſtantiam aliorum exiſtimatione atq; iudicio,incorpoream eſſe ait,& in ſemine contineri. Quanquam enim plerũque ſolet ſemen ſimpliciter naturam appellare, quãdoque alterum ortus noſtri principium,nonnunquam opificem fortiſsimum:tamen vbicunque exquiſitiorem dicendi rationem inſtituit, nō id quidem artificem,ſed in ſe artificem habere pronunciat. Vt quum ait: Si verò ex ſanguine conuerſo mutatoque ſingulas fieri particulas dicamus,in ſemine artificẽ qui hæc facturus eſt, ſtatuere conuenit.Et alio eiuſdem libri loco: Conſtat ſimilitudinẽ formę cum vtroque parente, ei facultati quę ineſt in ſemine opifici

Lib. de fœtus format.

Libro De uſu part. De ſemine, De natural. facult.

Lib.2. De ſemine.

opifici atq; fingenti acceptam referri. Quum igitur facultas agens ipſaque natura, verè ſit in ſemine, quod ſuprà dicebat naturam vires à ſemine accepiſſe, perinde eſt ac ſi cum ſemine dixiſſet: Simul enim (ait libro de fœtus formatione) ea facultas cum ſemine ingreditur, hæcq; illa tanquam conueniente materia ad formandum fœtum vtitur. Ergo natura incorporea in ſemine concluſa, ab hoc haud ſecus vires accipit, quàm artifex ab inſtrumento: nam reuerà, eę diuinitùs acceſſerunt. *B.* Durum eſt profectò iјs aſſueſcere, quę ne per ſomniū quidē hactenus mihi venerāt in mentē. *Eu.* Vſu aſsiduaq; meditatione ea tibi molliēda erūt: quibus quum animum imbueris & inſtitueris, mira te cognitionis ſuauitate & delectatione perfundent. Ac ne noua tātoperè exiſtimes, vide vt familiaris tuus Auerrhois pręter eas formas quæ à temperamēto emerſerunt, alias inſtituat facultates nobis ineſſe, eaſque animas vocitari. Quòd ſi hæ neque elementa ſunt, neque elementorum participes, reſtat vt prorſum diuinæ ſint atq; cœleſtes. *B.* Ego hanc Auerrhoidis mentem eſſe perſpicio, planeque rei veritatem aſſequor. Ex quo mirari ſubit cur quum ſuprà citatos Galeni locos toties verſarim, nunquam tamen eos euoluerim, nec quid latentis veritatis includerent explicarim. Mens puto aut peruagatorum elemētorum obſeruatione, aut cōmuni vulgariq; hominum iudicio obruebatur, à quo non promptum eſt citra nominis & gloriæ iacturam diſcedere. *Eu.* Quam ſis conſecutus veritatem tene ac promulga: iniquum ſiquidē eſt in altiſsimis philoſophiæ quęſtionibus, aliud ſentire, aliud dicere.

HVMANI CORPORIS, VT OMNIVM VIuentium ſpiritus eſſe diuinos, ingenitumq́; illis calorem diuinum. Cap. VII.

PHILIATROS.

SI de humanis ſpiritibus diſſerendum proponitis, optẽ mihi implicatam huius nominis rationẽ expediri. *Eu.* Propria ſpiritus ſignificatio ventus eſt, omnibus in linguis. Atque quum ventus præpotens ſit, mirabiliaq́; efficiat, & oculorum noſtrorum obtutũ effugiat: affinitate quadam & ſimilitudine factum eſt, vt ſpiritus nomẽ ad rem omnem quæ ſub aſpectum non cadit trãſiret, ſiue corporea ea ſit ſiue incorporea. Hinc fit vt quæ in nobis ineſt ſubſtantia, auræ tenui perſimilis, ſpiritus appellationem ſubeat. Eſt autem à corpore & humoribus quippiam diuerſum, quod Hippocrates impetum faciens nuncupauit, non à ſubſtantiæ tenuitate, ſed quòd eius vt vẽti magna vis ſit & incurſio. Qua igitur ratione iſtos ciet impetus, intelligitur affinitatem habere cum corpore, qua autem videri non poteſt, ad incorpoream ſubſtantiam accedere: ex quo fit, vt amborum medius ſit & vtriuſque particeps. Quęcunque ſubſtantia intelligitur corporis expers, noſtroſq; ſenſus effugiés, ea ſuas vires nobis caduciſque corporibus prouehente ſpiritu impartit. Itaq́, vt viuentis Dei & vniuerſæ naturæ, ſic & animę ſuus eſt ſpiritus. Dei ſpiritus, occultam Dei maieſtatem poteſtatemq; præferens, per omnia ſparſus permeat, vbique præſens omnia cõplectitur: hic animos habet in poteſtate, et eos quocunq; vult adducere poteſt. Naturæ ſpiritus, is eſt quem omnes philoſophi iuxtà ac poëtæ celebrant: quem Plato mundi animũ, Galenus mentem huc ex ſuperioribus vehere dixit: quem Ariſtoteles de mundo diſſerens hac definitione planiùs expreſſit, Spiritus dicitur quædam tum in plãtis atq; in animalibus tum per omnia commeans, animata fœcundaq́; ſubſtantia. Hic ergo lõgè lateq́; diffuſus omnia continet, omnia lætificat vitalẽ mũdi animã ipſáq́; naturã ſecũ afferens, quęcũq; ſubierit, vitalia faciens. De quo latinæ philoſophiæ princeps Tullius, ordinem cõſtantiamq́; rerum ſuſpiciens, ſapientiſsimè: Hæc ita (inquit) fieri omnibus inter ſe mũdi partibus cõcin-

nenti-

nentibus profectò non poſſent, niſi ea vno diuino & continuato ſpiritu continerétur. Paucis certè ſpiritus tum præſtãtiam tum diuinitatem Gręcorum philoſophorum imitatione complexus, rei cuiuſque mortalis & concretę ſpiritus, illius formę ſubſternitur, eamq; denſo concretoq; corpori nectit, mediam inter vtrunque conditionem ſortitus, iungitq́ue diſparia res vtrique affinis ac familiaris: atque hic profectò ab altero, qui vniuerſitatis atque totius naturæ eſt, regitur atque cõtinetur. Hic eſt animi omniumq́; facultatum vector propriaq́; ſedes, & quem fortaſſe illarum corpus rectè dixeris. Sic enim olim Platonici corpus quoddam excellentis naturæ perlucidum & æthereum, animę facultatibusq́; ſubſterni prodiderunt, quo illæ cum terreno & denſo corpore conſociarentur. Hoc in problematis imitatus Alexãder Aphrodiſiẽus: quod Ariſtoteles planè indicauerat, ſpiritum animæ facultatumq́; corpus, & illius diuinam ac cœleſtem eſſe naturam, quæ reſpondeat elemento ſtellarum. Locus eſt quem libro ſuperiore produxi: Sed enim (inquit) omnis animę ſiue virtus ſiue põtétia, corpus aliud participare videtur: idq́; magis diuinũ, quàm ea quę elementa appellantur. Verùm prout nobilitate obſcuritatéue animę inter ſe differunt, ita & natura eius corporis differt. Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur: idq́; non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoque corpore continetur: & natura quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum. Ergo denſum hoc corpus ex varijs partibus coagmẽtatum, ſpiritus eſt propria ſedes, in quam nullo intermedio incumbit: & ſpiritus animæ eiuſq́; facultatum velut baſis. Itaq; in denſo corpore, ſpirit⁹, in ſpiritu calor innatus, in his natura et facultas, vtrunq; & ſpiritum, & calorem qui in eo eſt, diuinum cenſet: neque enim ignis eſt neque ortus ab igni, quoniam vt mox inquit, ignis nullũ animal generat. Deniq; natura quæ in eo eſt ſpiritu, nónne præſtãtiorem magiſq́; diuinam quàm ſpiritus conditionẽ obtinuit? Natura, inquit, quę in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum. Potuit ne quicquam manifeſtius proferre? Quanto interuallo cœleſtia corpora ab elementis ſeiuncta cernimus, tanto eam naturam à dẽſo & mortali corpore diſtare putat: ſpiritum verò mediũ

In præfat.

Lib. 2. De generat. Animaliũ cap. 3.

inter illa collocari. *B.* Sed hunc quęſo mihi ſcrupulum dilue: Calor is quem natiuum appellas, nónne inſitus nobis eſt & interior? *Eu.* Maximè. *B.* Qui fiet igitur vt ſit cœleſtis? Qui enim cœleſtis nũcupatur, extrarius eſt ambienſq; nos circũſidet. *Eud.* Hoc iſtud verbũ eſt, quo plurimi circũuenti in errorem inducti ſunt, qui vt cœlum ipſum extra nos eſt, ſic putant quicquid cœleſte eſt, extraneum id eſſe, neq; in nobis inſidere, quaſi nulla vis cœleſtis in nos commigrare poſsit. Et clarè tamen interim vident, frugum fructuumque procreationem & incrementum, non niſi cœleſti hoc calore perfici. *B.* Eſt is quidem neceſſarius, ſed iccircò duntaxat vt interiorem inſitumque temperet ac gubernet. Quod quomodo intelligam, paucis aperiam ſi permittis. Inſitus noſter hic calor ex elementorum permiſtione prodijt: ignis quippe is eſt, ſed eatenus contrarij permiſtione impeditus, vt neque feruidus ſit neq; exurens, neq; violẽtiam illam retineat, quæ eſt igneæ naturæ propria, ſed totus moderatus ac benè temperatus ſit: & vt aït Galenus frigidi ſit particeps, & quaſi ex calido frigidoq; temperatus. Nec verò hic Ariſtoteli ſimpliciter cœleſtis eſt appellatus, ſed proportione quadam reſpondens elemento ſtellarum: quod autem alteri comparatur eique ſimile eſt, nemo idem idipſum iure probeque cenſuerit. Verũ enimuerò hũc noſtrũ bene temperatum inſitumque calorẽ, functionum opificẽ, certa ratione moderatur atq; gubernat ille cœleſtis ſalutariſque calor, ſicque continet et ad functiones promouet, vt illius cõplexu fotúque deſtitutus, calor noſter mox pereat & extinguatur, aut nihil quicquã efficiat. *Eu.* Olfacio cuius autoritate perſuaſus triplicẽ hunc calorẽ ſtatuas, igneũ temperamentũ qui idem natiuus ſit, & cœleſtẽ. Cæterũ non ſatis acutè perſpexit vir ille, cuius te patrocinio tutũ fore cõfidis, Ariſtotelem dixiſſe inſitum hunc nobis calorẽ et in animalibus ſtirpibúsue contentũ, nec ignem eſſe, neque ab igni originem ducere. At quẽ inſitum ille facit, is tametſi non eſt ignis, ex igne tamen (vt ait) temperatus eſt, ab eóque ortũ habet. Rationem autem cur noſter calor non ab igne trahat originem, hanc reddit Ariſtoteles, quòd ignis nullum animal generat. Quòd ſi nec totus ignis, nec eius portio quicquam generat, multo certè minus quicquid ab eo ortu quodam proceſsit. Conuenit enim longè præſtantiorem vim eſſe-

Lib. De tremore & palp. 1.

Leonicenus.

effectionemq; toti quàm parti concedere. Rectè igitur hunc inſitum nobis calorem neq; ignem eſſe neq; ab igne originē ducere, ſed totum planè cœleſtem eſſe, literis memorieq; mādauit. Iam verò donemus ex elementorum permiſtione quēdam ortum in nobis temperatū. Hic ſanè quiſquis erit, ſimilitudine quadam eum duntaxat exprimet, qui lapides & metalla continet, neque aliud in nobis quàm ſimilarium partiū molem coagmentationēq; ſeruabit, ne diſsipetur aut defluat. Agè obſecro, in oſsibus, in neruis, in alijs denique partibus ſimilaribus emortui animātis, nónne is calor ineſt quem in lapide fateris? *B.* Ineſt ſanè. *Eu.* Quum adhuc in viuis erat animal, nónne iſdem partibus aliquid inerat prȩſtantius illo lapidis vel oſsis demortui calore, quod vitȩ functiones obiret? *B.* Nihil fortaſſe ſupra temperamētum: veruntamen id temperamentum in viuēte quoniam inerat præſtantius, poterat ſanè eas vitæ functiones (quæ perfectiores ſunt) obire. *Eu.* Id autem viuentis temperamētum qua ratione putas quàm demortui prȩſtantius? hoc enim in diſceptationem vocatur. *B.* Alijs vix queam verbis exprimere. *Eu.* Atqui neceſſe eſt id apertius clariuſq; dici. Quod vt efficiam aliud exemplum diſputationis huius noſtræ ſupponam. Viuēns piper temperamento impenſe calidū alitur, increſcit, omniaq; vitȩ munera exequitur. Id iam donemus emori. Quoniam omnes in illo vitæ functiones perierūt, neceſſe eſt opinor vnà cum functionibus harum efficientem cauſam periſſe: naturalis enim quū ſit, otioſa manere haud poteſt. Itaque piper interitu cum vitæ functionibus nonnihil etiam perdidit, quod erat vitæ cauſa. Id verò quid eſſe dicas? non temperamētum, quum emortuū exiccatumq; piper non minus imò etiam magis quàm viuēs calidum ſit: nam id ſiue ſeorſum conſyderes, ſiue ad hominē temperatum referas, & ſimpliciter et comparatè calidum iudices. Perdidit igitur interitu quidpiam à temperamento diuerſum, quod functionū cauſa fuerat. Id autem quid fuerat? Si omnia ratione animoq; luſtres & accuratè circunſpicias, non aliud occurret quàm ſpiritus vitalis, et calor in eo ſpiritu qui morte ſit extinctus. Hūc igitur neceſſe eſt à temperamēto diuerſum & ſupra temperamenti naturam cōſtitui, qui vnus vitæ omniumq; functionū ſit author. *B.* Eò certè vel nolens adducor. *Eu.* Is autem ſi ſuprà temperamentum eſt et ab elemen-

elemēti cōditione alienus, nónne optimo iure ſtatuetur cœleſtis ac planè diuinus? Is eſt quo omnis omnium tum ſtirpiũ tum animantium vita continetur, & cuius vnius extinctio mors eſt. Hinc ab elementari facilè diſcernas ac internoſcas in ſtirpibus & in animantibus frigidis, vt in lactuca, in mandragora, in ſalamandra: quæ quum temperamento abſolutè frigidæ ſint, non hoc ipſo certè, ſed ſolo vitali ſpiritu & calore viuunt. *B*. Ea tamen Galenus frigida eſſe pronunciat. *Eud*. Calidá ne an frigida ſint, hîc non diſputo: quanquã dici poſſunt temperamento frigida, at calore vitali (quantuluſcunq; ſit) calida: quemadmodum & viuēs omne quod ſalutaris huius caloris vim in ſe continet. Si hæc ſimpliciter frigida ſunt, in eorum temperamento elementũ frigidum vincit atq; dominatur, præpolletq; calido. Quocirca tēperamenti vi quicquid efficiunt à dominante frigido prodit. Atqui alimētum trahunt & concoquunt, inde aluntur & increſcunt, hiſq; ſimilia opera ædunt: hæc verò quomodo poſsint vel à temperamēto frigido, vel à diminuto & victo calore qui in temperamento eſt proficiſci, vt qui præcellentis frigoris præſentia nihil agat? Neceſſe eſt igitur hęc alterius caloris ſint opera, ad quem planè referũtur ac pertinēt. Is autem eſt vitalis ac diuinus, quem niſi Galenus ab elementari diuerſum ſtatuat, vix ab ijs quas proponit philoſophorum tricis ſeſe explicabir. Quòd igitur calor hic in viuentibus opera ædit temperamēto non conuenientia, & quòd morte interdum extinguitur permanente temperamento, palàm fit illum in viuētibus diuinum ac cœleſtem eſſe, ab elemētariq; diuerſum. His rationibus adductus Ariſtoteles, apertè pronũciauit calorem hũc viuentis corporis diuinum & ſupra elementi naturam eſſe. Quin & illum puto alias tam pręclaras rationes in id ſecum quæſiuiſſe, totq; in animo habuiſſe quibus id ſibi perſuaſerit, vt ſi nullã adferret, ipſa tamen illius authoritas me frangeret. Plurimi autem veſtri ſimiles contrà nituntur, quibus non aliud quicquam eſt cur incredibile ſit, hunc calorem diuinum eſſe, niſi quòd nequeunt ipſam diuini naturam intelligere & cogitatione comprehendere. *B*. Id iam conſpicuum certúmque videtur. Cęterùm hoc mihi loco cum multis dubitare licet, hîc ne calor in nobis diuinus ſubſtantia ſit, an accidens. *Eu*. Quod multorum mentes occupat, poſſum hac perbreui

ſenten-

ſententia explicare.In materia quę & temperamento & omni inſtructione ſit apparata,ſpiritus ineſt:plurimùm quidem æthereus, ſed tamẽ ex aliorũ elementorũ permiſtione conſiſtẽs.Calor qui in eo eſt ſpiritu,qualitas eſt,quæ nuſquã ſeorſum ſubſiſtit:eſt igitur & verum accidens,ſed planè diuinum ac cœleſte, ſicuti & lumen calórue ſolis, & vna quælibet vis alia cœlitùs in corpus iã apparatum demiſſa. Natura autem ea ſeu forma, quæ interuentu ſpiritus & caloris in materia conſiſtit puriſsima eſt ſubſtantia, eaque tota cœleſtis ac diuina, elementorum haudquaquam particeps. Quocirca (vt iam ad penſum redeam) præter igneum calorem qui partibus ineſt ſimilaribus, neceſſum eſt in nobis, & in cunctis viuentibus præſtantiorem quendam inſidere, qui ſalutaris ac verè diuinus functionum opifex ſit aut adminiſter. Hoc tuus Auerrhois dilucidè videtur comprobare,primo collectaneorum ſtatuens,partium ſimilarium propriam formam eſſe tẽperamẽti rationẽ, quæ ex quatuor elemẽtorũ moderata mẽſura ac permiſtione procedit. Præter hunc verò in cunctis viuentibus calorẽ innatũ quẽdã ineſſe ab eo diuerſum quẽ à tẽperamẽto partes adipiſcuntur. Hũc ipſum calorẽ partib⁹ diſſimilarib⁹ et inſtrumentis pro forma datũ,quanquã non inficiatur facultates & animæ partes his inſuper conferri. *B.* Tu cõmemorata hominis ſentẽtia animũ mihi præteritarũ delitiarum dulciſsima recordatione recreaſti:tãta enim & tã admirabili ſuauitate ea olim ſenſus mentẽque deliniuit,nihil vt exiſtimarim aut ſubtilius aut præſtãtius dici poſſe. Iſtorũ ego dulci recordatione ſentio defenſionẽ meã periclitari,meq́; ad defenſionẽ ſegniorẽ reddi: ac prorſus in tuã ſentẽtiã adducerer ni me reuocaret neoterici illi⁹ ratio, quę calorẽ hũc iccircò diuinũ aut cœleſtẽ dici nõ poſſe cõtendit, quòd in pleriſq; excremẽtis cõtineat, ſordidis certè quidẽ illis & quę iã à naturæ bonitate defecerunt. *Eu.* Portentoſa deliria. Parũ quidẽ is animaduerterat quid de excremẽtis ſubiũgat Ariſtoteles, At verò ſolis calor(inquit) & animaliũ,nõ modò in ſemine cõtinetur:verũetiã ſi quid excremẽti ſit, quanquã diuerſum à natura,tamẽ id quoq; principiũ habet vitale. Et quid quæſo hîc eſſe poſsit,quod ad cœleſtia cõparatũ,ſordidũ nõ deprehẽdatur & abiectũ? & tamẽ hîc etiam viget & quaſi habitat cœleſtis ille calor. Vt in noſtrum hoc vile ac lutulentum corpus, diuina

diuina mens immergitur: ſic tum in ſemine tum in animaliũ excrementis, hic inſidet calor diuinus & vitale principium: hoc planè indicant quæcunq; ex illis gigni cernimus animãtia. *Phi.* At iſtorum ortus plerunque ex his eſt materijs quæ ſponte ſua putreſcunt. Tú ne etiam in hiſce putridis cœleſte quippiam ineſſe putes? *Eu.* Quæcunque putruerũt corporis noſtri ſuperuacanea, quanquam receſſerunt à natura eius à quo dimanarunt, adeò vt illi interdum ſint aduerſa & inimica, naturalia tamen & accommodata ſunt alijs, quæ inde gigni prodireque ſolẽt. Quamobrem in illis calorem ineſſe dicimus & principium vitale, aptum quibuſdam gignẽdis imperfectis animantibus, inutile autem & incommodum ijs de quibus illa pulſa ſunt. *Ph.* Cœleſtis ergo caloris complures fient ordines, neque qui vni eſt naturalis (quanquam cœleſtis ac vitalis) continuò omnibus peræquè naturalis erit & amicus. *Eu.* Neceſſe id quidem: vt enim formarum quæ omnes cœleſtes ſunt ac diuinę, alia alij materiæ cõuenit aut aduerſatur: ita calor cœleſtis, alius alij animanti proprius eſt & familiaris, alius alij alienus & incommodus. *B.* Sunt hęc quidẽ in primis cõſentanea, immò matutina diſputatione Themiſtius ijs duntaxat quę ex putrida eluuie prouenerunt, exiſtimabat communem illam mundi animam cõferri, ijſq; ſolis principium vitale accedere ex ſuperioribus: quod nihilominus docuiſti omnibus quodam diſcrimine, & pro rata cuiuſque conditione impertiri. *Eu.* Hæc velim ob oculos proponas & ſæpius mẽte colluſtres, expenſiſque ſingulis decernas, quantum Galenicum hoc dogma ab Ariſtotelico diſtet. *B.* Germanum quidem prorſus eſt, nulla diſsimilitudine ſeiunctum. Quãdoquidem Galenus in vniuſcuiuſq; partis ſolida ſubſtantia, humidum primigenium & inſitum ſpiritum collocat: in his verò calorem ipſamq; partis naturam, quorũ nihil ex puris elementis originem habet. *Eu.* Audent nihilominus inſuper plurimi acriter obſiſtere, qui nec ſpiritum eũ, nec calorem aiunt à Galeno diuinum appellari, quemadmodum neque naturam diuinam. Vim eam quæ nos conformauit Galeno diuinam dici fatentur, neque tamen eandem quũ nos regit, ac moderatur, eo nomine exprimi deſignariq; volũt: itaq; dum illorũ omnis de nomine cõtentio eſt, ſi rei nomẽ ſupprimatur, continuò putent rem ipſam de medio tolli.

At

At dum res maneant, verba illi fingant arbitratu ſuo. *Ph.* Dic quæſo breuiter quid diuini appellatione intelligi velis. *Eud.* Quicquid ſupra dixerat Ariſtoteles proportione reſpondere elemento ſtellarum. *Ph.* Quid hoc ſibi vult elementũ ſtellarum? *Eu.* Vt quatuor ſimplices naturas elementa vocamus quòd in rerũ omnium concretionem confluunt, illiſq; cedũt in materiam: ita cœlum ac ſtellas quòd ſuas etiã illis vires adhibeãt ac impertiant, elemẽta iure appellemus. Si in primã animantis procreationẽ, quę ex ſemine, ex maternoq; ſanguine fit, animum cogitationemq; figes, animaduertes ſanguinẽ ex quatuor elementis quę in cibis inerant, conſtitui: ex eiſq; materiam ſeminis, quã purior vtiliorq; ſanguis cõtulit. At naturã, ſpiritũ, et calorẽ quos ſemẽ in ſe comprehenſos cõtinet, quũ aliunde prodiiſſe memineris, intelliges ſupra elementorũ vires & ordinẽ eſſe, neq; poſſe illorũ præſtantiã vel ad caduca hęc & ſordida elemẽta, vel ad tẽperamẽti proprietatẽ pertinere. Partiũ humani corporis ſubiectam materiam ab elementis, & à temperamẽtis: at facultates, ſpiritus, inſitum calorem, & figuram, ab eo ſeminis ſpiritu, in quo tum calor, tũ natura, viſq; diuina inſidebat proficiſci. *Phi.* Corporis noſtri gubernatrices facultates & vim eam quæ nos conformauit, quemadmodum & animam, non ex elementis, ſed diuinioris cuiuſdam eſſe originis, copioſè ac ſolidè videris explicaſſe. Operibus verò et functionibus de quibus ne verbum quidem vnũ feciſti, tú ne etiam latens & ſecretum aliquid adſcribes?

PLVRIMAS FVNCTIONES ET OPERA IN *nobis, occultis ex cauſis eſſe.* Cap. VIII.

EVDOXVS.

QVID me prætereà quæſtionibus fatigas Philiatre, & ad ſententiam de operibus ferẽdam hortaris? Si iam planum feci animam & facultates in nobis ineſſe diuinas, eaſque non otiari, non ceſſare, ſed continentes actiones ciere, & in opere eſſe ſemper: ſpiritum quoque illarum vectorem, itemque calorem eſſe diuinitatis participem, nonne quæ illarum ſunt opera, iure debent diuina appellari? Vix tu ſanè poſsis numerando percenſere functionum

genera quæ ſupra elementorum vires ſunt, & quę nequaquã ad illorum temperaturam pertinent. *Phi.* Auſim ne eas functiones diuinas nuncupare, quę cernuntur et ob oculos mihi obuerſantur? *Eu.* Quidni? Nónne admiranda Dei opera in conſpectu & in oculis ſunt omnium? *Ph.* Quam igitur diuinam functionem cenſebis? *Eu.* Vt quę trans naturam ſunt et ſupra captum humanę mentis quia nos in ſui admirationem trahunt, admirabilia ſolemus appellare: ita functiones admirabiles iure diuinas appellem, quarum cauſa & ratio abdita, delitescens, & occulta, neque demõſtrari, neque certò explicari poteſt. Huiuſmodi autẽ eſt, quæcunq; non à primis ſimplicibusq; rerum naturis ortum habuit: ſed illarum ordinem prætergreſſa, vix vlla poteſt mentis acie comprehendi. *Phi.* Hanc ſi diuinã eſſe cognoſcis non incerta eſt & abdita. *Eud.* Certum quidem eſt & comprehenſum hanc cauſam ſupra elementorum ordinem eſſe, at nihilominus occulta eſt et inexplicabilis illius ſubſtantia, quæ (vt ait Alexander) modum humani ingenij prorſus excedit, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerum omnium parens atque author eſt. Operis quidem ſolertiſsimi cuiuſdam rationẽ artifex qui extruxit integrè tenet: cæteri verò qui artis ſint illius ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tantummodo rẽ inſpectant & demirantur. Vnde (paulò pòſt inquit) apud medicos abditæ illę delitescentesq; cauſæ earum rerũ putantur, quarũ nulla ratio reddi poterit. Ea fuit Galeno abditarum rerum definitio, eadem & Ariſtoteli, qui ſupra captum humanæ mẽtis illas collocauit. *Phi.* Dilucida hæc quidem explicatio: quod autem ſequitur ediſſere, quæ functiones occultis ex cauſis & quę ex manifeſtis procedant. *Eu.* Hoc ſanè protinus adorior ab ijs auſpicatus quæ naturales functiones appellantur: earũ genera ſunt procreatio, nutritio & accretio. Procreationem ſuprà demonſtrauimus occultis ex cauſis eſſe, non eam qua prima rei ſubſtantia generatur, immutationem primam appellant, primordiorum vi & permiſtione factam: ſed eã quæ cuiuſque rei rationem cõtinet, qua iam caro, aut os, aut neruus exiſtit, & quæ inſtrumentorum conformationem figuramq; perficit. *Ph.* De hac nihil prorſum addubitem. *Eu.* Iam verò nutritionem & accretionem vt intelligas eadem eſſe præſtantia, ad eas animum mentemq; adhibe, quæ iſtarum admini-

Procemio problem.

1. De natural. facult.

adminiſtræ vocantur, ſunt autem attractio, retentio, concoctio, & depulſio. Alimēti confectionē tū eā quæ in vētriculo, tū alterā quę in iocinere ac venis, tū tertiā quę in ſingulis particulis perficitur (omnes ſiquidē vna eadēq; ratione cōſiſtūt) vnde & qua ratione fieri putas? *Ph.* Nónne à mediocri calore qui ex iuſta primordiorum cōfuſione ſuſcitatur? Sic enim Auerrhoïs ex Ariſtotelis, Alexandri, Galeniq; ſentētia putat elemēta quū perfectè miſta cōmutataq; fuerint, & quaſi coctiōe purgata purioraq; facta, tū nobiliores et altiores cuiuſdā ordinis functiōes ędere, quales nequeūt pura illa atq; ſyncera. Hæ ſunt quas pleriq; inter admirabiles collocarunt, vt theriaces vis et effectio ex tam multorum medicamentorum cōpoſitione ſurgens. *Eu.* Hæc quidē ſimilitudo vbi ſemel in vulgus prodijt, omniū ferè vinctos tenuit animos, atq; eorū imbecillitatē occupauit qui omnia elemētis attribuūt. Sed ſi, quod ſuprà docui, ex horū permiſtiōe vis nulla enaſci poteſt, quę nō ad vnūquodpiā elementorū maximè pertineat: neceſſum eſt id quod in permiſtione vicerit, vires ſuas præ cæteris oſtētare. Quî fiet igitur vt vniuſcuiuſpiā animātis calor, poſſit, quę duriora ſunt atterere & cōminuere, molliora et tenera nō poſsit? vt ſtrutionis calor ferrū, columbę venter lapillos exterat, leonis verò calor qui tū vehemētior tū acrior eſt non poſsit? Rei igitur naturalis ſi qua eſt effectio quę nullius ſimpliciū naturā & vim redolet, ea iure nequit ad permiſtionis vim ꝑtinere. Huiuſmodi eſt, tū vētriculi tum cæterarū partiū concoctio: quę nō tā elementorū calori, quā efficiētis patientiſq; familiaritati & ſimilitudini aſsignāda eſt. *Ph.* Hoc quidē affirmāt, quicūq; calorē hūc ab elemētis eſſe cōtendūt. *Eu.* Iā igitur nihil erit quod noſtrę ſentētię aut cōcluſioni aduerſetur. Quandoquidē vnicuiq; animantiū generi ſi proprium deſignatūq; eſt alimentū, quod illi ſubſtantię affinitate familiare ſit & iucundū, fiet illius concoctio non ab elementorū qualitatibus, ſed ab ea ſubſtātia cū qua familiaritas eſt atque ſimilitudo. *Ph.* Hoc ſanè cenſuerūt tū alij cōplures, tū imprimis Alexāder, Aphro. & Galenus. *Eu.* Quāquā omnis cōcoctio, maximè fit à cœleſti calore, iuuat̃ tamē bono tēperamēto & mediocri elemētorū calore, q̃ ſi nō ſubſtātia, tēperie tamē et mediocritate ad cœleſtē ꝓximè accedit. Si qua integra et laudabilis eſt ī nobis cōcoctio, ea diuini caloris eſt effectio:

Proœmio proble. Proœmio de ſimplicibus & tertio.

 depra-

deprauata autem & vitioſa omnino ab elementis eſt. Temperies diuini caloris vim & effectionem corroborat, qualitatis exuperantia deprauat atq; peruertit. Bilis non ab illo quãtumuis aucto, ſed ab elemẽtorũ ſolo calore profertur, quum mediocritatis legem velut per vim oppreſsit. Ergò id veriſsimum reputo quod à quibuſdam dictum accepi, cœleſtem illum calorem quantuſcunq; ſit, ſalutarem eſſe & vitæ conſeruatorem: eum verò qui ab elementorum permiſtione natus ſit, quoties iuſto maior erit, peſtiferũ & pernitioſum eſſe. *Ph.* Valde placet hęc interpretatio quę meo certè quidẽ iudicio, difficilium & obſcurarum quæſtionum claram habet & facilem explicationem. Reliquarum effectionum eſt ne par ratio? *Eu.* Eſt ſanè. Nulla ſiquidem elementorum temperatura cauſa eſſe poteſt cur vẽtriculus cibum arctiſsimè comprehẽdat, eumque cõtineat quoad ſit plenè concoctus, huncq; depellat mox vt concoctus ſubactuſq; fuerit. Equidem video vetuſtiſsimæ opinionis approbatione, omnibus in ore verſari, omniumq; opinione tritũ, ſiccitatẽ retẽtioni adiumẽto eſſe. Sed hac vnica cauſa vẽtriculum vel aliã quandã particulam, vtile elementum auidius amplecti & tenere, noxiũ & ſuperuacaneum reijcere et aſpernari, aut vterum nouẽ integris mẽſibus fœtũ, ſuo complexu tenere, neq; hunc ſinere prius elabi quàm ad abſolutionem peruenerit, non niſi futili commentitiaq; opinione dici poteſt. Nã has functiones efficit vis quędam elementis præſtantior atque diuinior, quę partibus ſingulis à prima origine eſt inſita. Iam verò quid eſt quod attractionem ſolius caloris, depulſionem aũt frigoris aut humoris vi fieri cõminiſcuntur? Calidũ omne allicere & ad ſe quaſi rapere, frigidum contrà expellere atq; propulſare cõpertũ quidem habemus, ſed tamẽ promiſcuè & citra delectum. Cæterùm quum quippiam non quiduis ſed familiare ſolũ prolectet, non id ſolo calore, ſed alia præſtãtiore facultate efficit. Si enim in partibus corporis nulla alia quàm communis illa caloris ratio ineſt, quî fiat vt vnaquęque ex confuſa & multiformi maſſa ſanguinea, id ſolùm quod ſibi accommodatum eſt & amicum prolectet: ob craſsiorem ſubſtantiam, caro tenuiorem ſibique finitimam, & cætera quæq; pro ſuæ naturæ modo? vnús ne elemẽti calor vtile internoſcet, vt id demùm attrahat, frigus verò noxium ſentiet depellendum?

Id ipſum ſi eſt, eædem etiã vires cæteris inanimis inſidebunt, vt quę eiſdẽ vigent qualitatibus. Rectè Galenus affirmat, nõ modò nutritionem & concoctionẽ, ſed & attractionem fieri ſubſtantiæ ſimilitudine, & vnamquamq; particulam eãdem vi qua lapis heraclius, ferrũ quod ſibi vtile eſt, attrahere. *Ph.* Plura non opto, quibus iſtorũ fidẽ faciàs. Si enim ab elementorũ qualitatib' attractio depulſioq; naſcerẽtur, harũ perquã euidẽs eſſet demonſtratio, neque de illis veteres inter ſe tanta cõtentione decertaſſent: neq; Galeno alia atq; Eraſiſtrato vel Aſclepiadi ſententia fuiſſet, quum eaſdem omnes ſtatuerint elemẽtorũ vires. Perge reliquas functiões ſimiliter excutere, ad vitales accedens. *B.* Galeno placet præcipuũ cordis opus eſſe, tum ipſius, tum arteriarum pulſationẽ, idq; vitale appellat, quoniam refrigeratione innatũ calorem, qui vitã tuetur, temperat. Pulſationẽ à calido fieri ait quòd frigidi particeps eſt. Verba eius hæc ſunt: Nam calor inſitus ceu ſemper mobilis, neq; intrò, neq; extrà ſolũ fertur, ſed alterum ipſius motũ alter ſemper excipit. Verũ (paulò pòſt) ad ſuperiora exterioraq; motionem & quaſi explicationẽ, quòd natura calidus ſit experitur: intrò autẽ deorſumque fertur, hoc eſt ad proprium principium viã init, quoniã frigidi aliquatenus particeps eſt: quippe ex calido & frigido tẽperatus. His àpertè omnẽ vitalẽ functionẽ elementorũ qualitatibus aſsignat. *Eud.* Id, vt tibi ſic & alijs fortaſſe multis, ita videtur. Sed id animo tamen penitùs intuere, nũ poſsit ſola calidi frigidiq; tẽperies iugẽ hũc et irrequietũ diaſtoles ſiſtoleſq; motũ efficere atq; moderari? Pulſationẽ equidẽ magna ex parte gratia refrigerationis eſſe non dubitẽ: & quoties caloris intẽperies modũ exceſserit, ex refrigerãdi neceſsitate crebriorẽ celerioreq; pulſationẽ reddi cõtra verò rariorẽ ac tardiorẽ quũ frigus dominabitur. At calorẽ atq; frigus perpetuæ motionis efficientẽ cauſam ponere, id omni ratiõe caret, req; & euẽtis refellit. Cur enim non reliqs partib' ſimiliter atq; arterijs, hæc indita eſſet pulſatio, quũ ſint omnes æquè ex calido frigidoq; tẽperatę? Quanquã igit' populari ac craſſa philoſophãdi ratione pulſatiõis cauſam illic videtur attigiſſe, aliã tamen pro dignitate grauitateque rei præſtãtiorẽ, alio loco acutius vidit, vbi eã cauſam nũc facultatẽ, nunc vĩ pulſantẽ appellat. In ipſo cordis corpore vis illa eſt vnde id cõtrahitur ac dilatat: quę in omnes arterias ꝑ tunicas

Lib. De naturalibus facult. ſecundo.

earum influens,ſic eas cogit aperitq́; quemadmodum ipſum cor. Quoniam ergo inſitus & vitalis calor per arteriarum,capacitatem vnà cum ſpiritu in omne corpus effunditur: cauſa autem quæ pulſationem efficit,per arteriarum ſubſtãtiam celerrimè defluit,perſpicuum vel ex Galeni ſententia fiet, hanc ab inſito calore & à vitali facultate diuerſam haberi. *Ph.* Cõcluſa iam mihi videtur hæc omnis oratio:ex qua etiam probatũ video functiones quas dicimus animales,vt quę altioris ordinis,planè diuinas eſſe, ac modo quodã inenodabili perfici. *Eu.* Conſequens eſt omnino: animalis quippe functionis gratia,corporis partes diſsimilares et organicæ concinnã aptamq́; figuram acceperunt. Atqui figuram ipſamq́; cõformationem non poſſe elemẽtis acceptam referri, ſed planè diuinã haberi,Galeni eſt ſententia. Neceſſum eſt igitur animalem omnem functionem, non ab elemẽtorum temperatura, ſed ab inſtrumenti ratione modo quodam inexplicabili maximè primumq́; perfici. Hæc inſtrumenti ratio & vis, ea ipſa eſt quæ illud initio confinxit: ita enim Galenus prodidit vim illam fingentẽ quæ diuina eſt,conformatis inſtrumentis per-

Lib. De fœtus formatione.

» petuò aſsidere, eamq́; ſingulos muſculos vt nouit ad vnum-
» quemque motum neceſſarios,impellere, quòd inſtrumentis
» ſola vti poſsit quæ illa conformauit. Quin & vitiata quouis
» modo figura,aut inſtrumẽti proprietate, etiam ſi vitiata non ſit illius temperatura,neceſſe eſſe inſtrumenti animalem functionem lædi(plerunq; enim manus vehementer incaleſcens vel contabeſcens, integrè mouetur atque apprehendit) planum facit non elementorum temperaturam,ſed inſtrumenti rationem cauſam eſſe præcipuam quæ motum ſenſumq́; perficiat. *Phi.* Contradici video à nõnullis.Nam ſi quod inſtrumentum ſalua figura,magnitudine, numero, atque ſitu ingẽs ex intemperie vitium quale eſt in paralyſi contraxerit, id non ſolum deterius,ſed & nihil penitus aget, etiam ſi nullus inſtrumenti,ſed ſolius temperamenti morbus ineſt. Quę ratio viros ſpectatæ probatęq; eruditionis eò adduxit,vt cõmodam elementorum temperaturam ſtatuerent primã cauſam & præcipuam, è qua tanquam è radice naſceretur animalis functio: inſtrumenti verò rationem,cauſam ſecundariam & adiuuãtem, per quam functio melius obiretur. Ipſeque adeò totus in hanc ſentẽtiam concedo, niſi me fortè aliò retrahis.

Conciliator differentia.63.

Eu. Hoc

Eu. Hoc ſi voles paucis perſpicueq́ue perfici, debes ad ſingula quæ propoſiturus ſum, reſpondere. *Ph.* Fiet pro virili. *Eu.* Similares partes quæ omnium primę coagmẽtantur, ex elementorum permiſtione conſtant, perficiunturq; harum temperamento. Ex ſimilaribus autem conſtant organicæ: quare neceſſum eſt has etiam ex elementis conſtitui, ipſorumq; cõuenienti temperamento indigere. *Phi.* Hoc ipſum eſt quod dicebam. *Eu.* At præter eam ſimilarium compoſitionem, inſtrumento inſuper ex cõformatione, ſitu, numero & magnitudine, ſua ratio acceſsit, longè quidem à temperamento diuerſa. *Ph.* Eſt hoc ſanè manifeſtum. *Eu.* Temperamentum igitur omnibus eſt partibus commune, ſed ſimilaribus primũ & per ſe, organicis verò cum figura. Quocirca tum nutritio tum naturalis quæque functio, omni ex æquo parti organicę atque ſimilari neceſſaria videtur. Animalis autem functio, ſiue ad motum ſiue ad ſenſum comparata, ſolius eſt inſtrumẽti, nulli parti ſimilari quantumuis perfectę conceſſa. Hęc igitur à ſola inſtrumenti ratione, non autem à temperamento profecta eſt. Quid dici poteſt obtuſius, quid peruerſius, quid intolerabilius, quid inſcitius, quàm temperaturã, cauſam motionis haberi, quę nihil ſola, ne eius principium quidem efficere poſsit? Si pars ſimilaris gratia organicę eſt, erit illius tẽperamentum propter inſtrumẽti rationem. Atqui finis perfectior eſt ijs quæ in finem contendunt, quare ipſa inſtrumẽti ratio perfectior eſt temperamento, quanquam hoc magis videtur ad vitæ neceſsitatem & vſum conuenire: ipſaq; inſtrumenti ratio imperatoris, temperamentum verò gregarij & auxiliarij militis perſonam geret. Si extincto inſtrumẽti natiuo calore, partibuſq; vehemẽter refrigeratis in paralyſi motus ſenſuſq; perit, id non idcirco fit, quòd bona tẽperies cauſa motus eſſet principalis, ſed quòd eſſet pręparatio quędam adiuuans & facultati mouenti neceſſaria, qua certè ſublata omnis illius actio intercidit. *Phi.* In paralyſi de qua iamdiu diſſero, ſalua eſt & integra inſtrumenti ratio, quam actionũ cauſam ſtatuis: cur igitur ea motum non efficiat? *Eu.* Quòd plerunq; functionem præpediri cernamus, nequaquam lęſa principali cauſa, ſed duntaxat ſublatis læſis ue adminiculis, quibus in agendo nitebatur: quanquam in paralyſi vitium quoddam eſt inſtrumenti, obſtructus quippe neruus eſt, quo

animalis ſpiritus illabitur. Sed iã id velim alio tibi argumẽto firmari, animalem functionẽ ab inſtrumenti ratione perfici. Animal nónne quauis ſtirpe nobilius eſt & præſtantius? *Ph.* Eſt opinor. *Eu.* Hanc vnde coniecturam facis? *Ph.* Quoniam corpus video & maiori figurarum varietate, & numeroſo magis inſtrumentorum apparatu inſtructum. *Eu.* Quoniam igitur vnicuique corpori indita eſt anima, quæ ad illius functiones & vſus accommodetur, ſi animanti præſtabilius abſolutiusq́; quàm ſtirpi corpus datum fateris, neceſſum eſt tum illius functiones, tum animam harum effectricem, præſtantiorẽ diuinioremq́; putes. *Ph.* Id omnes philoſophi profitentur. *Eu.* Si primę illę cauſæ tam longè diſtant, diſsidebũt ſanè & præmunitiones, & inſtrumenta quibus agunt, fientq́; alia naturalis, alia ſentientis animę, hæcq́; illis multò præſtãtiora, nempe animalis ſpiritus & inſtrumenti ratio, non ab elementis ſed diuinitùs accepta. Iam verò quid de principibus animę functionibus apprehẽſione, ratiocinatione, & memoria dicam? Vt enim ex longè cæteris antecellunt, ſic & cauſas habent ijs multò præſtãtiores, quæ rectè nequeunt ad elementorũ permiſtionẽ referri. *Ph.* Audiſtin' Brute, hanc omnẽ de functionibus interpretationem? *B.* Audiui, planeq́; totam memoriter complector. *Phil.* Quid illa veritatis tibi videtur præ ſe ferre? *B.* Superiorũ ſanè conſequẽs eſt, & illis naturali colligatione conſertè contexteq́; connexa. *Ph.* At ea plurima functionum genera inſtituit, quæ omnino ſint ſupra vim elementorum & demonſtrationis philoſophicæ. *Br.* Video, neque id putem alienum à philoſophia, vt neque cætera omnia, quæcunque hactenus in diſputationem adducta ſunt. Inauditum id parumq́ue vſu tritum, cœleſtis aut diuini nomen me multò vehemẽtius quàm res ipſa torſit. In medicinæ phyſiologia ſatis quidem mihi eſſe duco, ſi humani corporis cõpoſitionem ac ſtructuram ſingularúmque partium functiones et vſus mente conſequar: parùm curans, ſiue illarum cauſas rerum primordijs & temperamento, ſiue diuiniori origini attribuas. Id enim parùm confert ad medendi rationẽ planè philoſophicum, & in quo ſatis fuerit probabili ratione niti. Quocirca ſubtili' quàm ſatis eſt illis perquiſitis, ad ea quę magis ſeria ſunt diuerte. *Eu.* Iãdudum animus erat hęc tentare ac periclitari, ſed obſtinata iſta veſtra pertinacia nobis in

mora fuit. *B.* Nunc igitur demum ſi ita videtur, quod totius eſt diſputationis noſtræ caput aggredere: morbos dico occultos, quibus diuinum quiddam ineſſe commemoras.

PARTI SIMILARI NON VNICVM SED tria morborum genera inſidere, & qui ſint materiæ morbi. Cap. IX.

EVDOXVS.

IN hunc vaſtiſsimum medicinæ campum ſi deſcẽdemus, ſæpè quidem hærebimus in ſalebris, quibus is vndiq; conſperſus eſt: eritq́; neceſſarium in vias incurrere non ſatis tritas, & quę fortaſsis parùm vos oblectẽt. *Ph.* Huc ipſi conceſsimus vt ardua quæq;, ſpinoſa et inuia conſectaremur, quæ nos fortaſſe terendo plana reddemus. Agè igitur omiſſa omni contentione, reconciliataque voluntate noſtra, ne ſit moleſtum communi ſtudio rem omnem veritatis cognoſcendæ cauſa indagare. *Br.* Pulchrè mones, iamdudũ illius contemplationis efferor deſiderio. Cùm itaq; ſimus grauioribus laboribus curiſq; vacui, in hoc diuerticulo ab omni turba & ſtrepitu ſeiũcti, liberè ſcrutemur ipſam veritatis lucem, neque vlli authorum tam ſis addictus, quin tuã de morborum cauſis ſententiam (tametſi à popularibus ſenſis alienam) in medium proferas. Non enim huc ipſi conceſsimus audituri quid hac de re alij, ſed quid tu ſentires. *Eu.* Quãdo his me ſuaſionibus tãquam ſtimulis acriter vrgetis, ad rẽ aggredior, & demonſtrandum ſuſcipio in parte ſimilari tria eſſe morborum genera, quę vix quiſquam apertè videtur perſecutus. Hoc autẽ vt expoſitione perſpicua illuſtretur, altius ex Galeni arte morborũ ſumma genera repetamus. *Ph.* Tria ille cõſtituit, ſimilare, organicũ et cõmune quod cõtinui diſſolutionem primus appellauit. *Eud.* Organico & communi ſuppreſſo, de vno ſimilari quęratur. Quot ergo huius ſtatuis differentias? *Ph.* Tot nimirum quot intemperiei genera: neque enim aliud eſt ſimilaris morbus, quàm noxia intemperies. Hæc autem diſtribuitur in quatuor ſimplices, totidemq́ue compoſitas: haſq́; ſingulas volunt nunc ex humoris cuiuſpiam vitio, nũc citra humorẽ prægreſſa ex cauſa cõtrahi.

Eu. Agè

Eudoxus, Agè Brute, hí ne ſunt omnes partis ſimilaris morbi? *Brutus*, Nullum his adnumerat Galenus: nam qui in bona ſimilaris partis temperie omnem illius ſanitatem conſtituit, omnem profectò eius morbum ex læſa mutataque temperie naſci confirmat. *Eudoxus*, Cæterùm ſi qua ſunt in parte ſimilari præter temperamentum, quibus ſanitas illius & integritas conſeruetur, nón ne neceſſe fuerit in bona illorum conſtitutione ſanitatem, in mala morbum collocare? *Brutus*, Neceſſarium profectò. *Eudoxus*, Atqui duo inſunt temperamento præſtantiora, ſubiecta materia, & ſpecies. *Brutus*, Id ſanè eſt quod tantoperè ex te audire poſtulamus, vtque in illis morbos ineſſe putes. *Eudoxus*, Eſt id quidem explicatu per quàm arduum, quod etiam ſi dilucidè explicetur atque demonſtretur, minimè tamen tutum ſit inuulgare. *Brutus*, Expedit tamen in hanc contemplationem paulò acrius grauiuſque incumbamus, vt eius obſcuritate diſcuſſa veritas illuceſcat, & à nobis fructus percipiatur vberior. *Eudoxus*, Meminiſtis non ita pridem me demonſtraſſe medicamentis alias à materia, alias à temperamento, alias à forma vires ineſſe, id nunc ad corporis partes commodè transferemus, quarum quæ ſimilares appellantur tria hæc in ſe diſcreta continent, materiam, temperamentum, & eſſentiam, quæ illarum ſpecies dici conſueuit. Temperamentum quum ex elementorum ſit qualitatibus, in accidentium genere merito recenſebitur, materia verò illi ſubſternitur, à qua pars laxa aut aſtricta, mollis aut dura, craſſa aut tenuis euadit. Cor calido ſiccoque temperamento eſt, neque admodum diſsimili ſunt pulmones: at materia diſtant abſuntque longiſsimè, vt quæ illi denſa grauiſque ſit, his rara atque leuis. Haud ſecus renes frigidum nacti temperamentum, cor verò calidum, ſummo diſcrimine diſiunguntur: vtriuſque tamen materia compacta eſt atque denſa. Hanc materiæ vim ſpectantes tum philoſophi tum medici, renes, cor & iecur terrenum appellant, quo nomine conſtat non temperamentum, ſed materiam deſignari, quę illis perinde ac terræ craſſa, compacta aſtrictaq; ineſt. Iam verò partis eſſentiam atque ſpeciẽ à materia & à tẽperamẽto diuerſum quiddã eſſe, mihi perſuaſit Ariſtoteles cùm aït, rationem eam qua caro aut os eſt, non

eſt,non à primis elementis, ſed à ſemine & diuiniore principio naſci. Non enim quicquid ſimiliter atque os denſum tactúq; frigidũ deprehẽdimus, id continuò os eſt, ſed eſt prętereà neceſſe oſsis eſſentia propriaq; ratio accedat,qua detracta ne ipſa quidem elemẽta vel idonea temperie permiſta os effecerint. *B.* Hæc mihi cum ſuperioribus ſatis videntur cohærere, ſi modò tu his eum Galeni locum concilies qui in vnaquaque ſimilari parte ait ſubſtantias tres haberi ſolidam, carnoſam & ſpirituoſam, ex quibus is ait virium ſubſtãtiam compleri. *Eu.* Id quidem facile: nam ſolida atque carnoſa, eam quam dixi partis ſimilaris materiam conſtituunt. Spirituoſa in qua calor eſt inſitus, ad formã refertur ac pertinet. Hęc porrò ſingula Galenus aït ex congrua elementorum tẽperie conſiſtere. Quæcunque igitur in parte ſimilari ineſſe cogitamus, vel illius materia ſunt vel forma vel temperamẽtum. *B.* Importunus orationem tuam interpellaui: reliquam verò contemplationem perſequere. *Eu.* Tria igitur quũ ſint ex quibus pars vnaquęq; ſimilaris conſtituitur, tria quoque ſunt per quæ illa ſubſiſtit atque conſeruatur, quorum vnoquoque pereunte continuò pars tota perit. Vt autẽ tria ſunt per quę pars ſubſiſtit,ita & tria ſunt per quę vel bene vel male ſubſiſtit: quandoquidem contrariorum eadem eſt ſubiecta materia. Illorum trium integritas & moderatio, partis eſt ſanitas, eorundem contraria immoderatio morbus. Quocirca vt partis ſimilaris ſanitatem ita & morbum neceſſe eſt in tribus conſtitui, triaq; fieri ſimilarium morborum genera, vnũ materiæ, alterum temperamenti, tertium totius ſubſtantiæ. Hoc autem iam velim ex partis ſimilaris actione cõfirmare, ac docere huius robur à tribus illis dimanare atq; cõſeruari. Quanquã enim ſimilaris partis actio illius formę atq; eſſentiæ refertur accepta, ad illam tamen materia atque temperamentum maximum habent momentum, quorum ope deſtituta nihil quicquam forma ſit effectura: vt vno quolibet iſtorum pereunte continuò pars tota perit, omniſq; illius actio intercidit, ita etiam vno quolibet læſo & à natura ſua diſcedẽte, pars tota longè deterior & infirmior euadit & ad opus ſuum inexpeditior. *B.* Id obſecrò nobis paulò apertius ob oculos pone, & inductione quadam illuſtra. *Eu.* Faciam ſedulò. Principiò congruens partis temperamentum ad actionũ perfe-

perfectionem cõferre, vitioſum autem illas impedire, & imbecillitatem accerſere, ſatis ſuperque notum arbitror. *Br.* Id certè tibi aſſentior, quod omnibus obuium clarumq́; eſt, non alia fulciendum demonſtratione: ſiquidem Galenus paſsim contendit ac tuetur, omnem imbecillitatem intemperiei ſobolem eſſe, qui & temperamentum omnis actionis principiũ cauſamq́; ſtatuit. *Eu.* Vitiata porrò materia partis robur atq; valetudinem infringi, hinc docere velim quòd nonnullis vẽtriculus neque acetum, neque ſinapi, neque piper, nec deniq; quicquam acre aut mordax, alijs omnia facillimè toleret: deinde quòd odoribus alij oblectentur, alij citra offenſionẽ eos ferre nequeant. *B.* Conſentiunt certè hæc cum vero omnia, ſed tamen ſi permittes, cauſam eorum ex Galeno dicemus, quòd alijs exquiſitior & quadam veluti exuperantia acutior alijs hebetior atque obtuſior ſit ſenſus. *Eu.* Rectè quidem, at verò exuperantis deficientís ue ſenſus, quænam cauſa ſtatuetur? Non intemperies: multi nanque intemperati, eiuſmodi nihil experiuntur aut ſentiunt. Vna igitur cauſa ſit oportet, quòd ventriculus cerebriq; meninges raræ ac laxę, quaſi diſſolutæ atq; imbecilles, à quibuſlibet externis iniurijs promptè offendũtur. Permultos videas optimo temperamẽto, qui neque calorem, neque frigus, neque laborem, neque vllam exuperantiam perferũt: hac ſola ratione, quòd molli, raro laxoque ſint corpore. Tale autem euaſit vel ex pauco imbecilloque ſemine, vel ex molliore delicatioreque vita: ex qua etiã molles ſolẽt appellari. Plurimos econtrariò videas intemperatos, vt ruſticos & agreſtes, qui tamen validi ſint, & multo facilius externas iniurias perferant, hac ratione quòd partes ſingulas, oſſa, neruos, tendones, omneſque fibras ſolidas habent atque denſas: ex quibus compactum corpus firmũ atq; robuſtum euadit, ad omnia perferenda comparatum. Tale vel ex robuſtiorum parẽtum copioſo validoque ſemine procreari ſolet, vel exercitatione, conſuetudine & vſu conquiri. Quanquam autem Galenus locis quibuſdam omnem corporis actionem temperamento refert acceptam, paſsim tamẽ libris Methodi fatetur partis materiam atque ſubſtantiã non
11 Methodi & 9. parùm ad robur pertinere. Quum enim aït naturam omnẽque virium ſubſtantiam ex ſpiritu, ex carnoſa ſpecie ac ex ſolidis ipſis conſtare, horumque ſingulorum & qualitatem & quan-

quantitatem ſeruandam eſſe, nónne hoc ipſo conuincitur nō ſolùm temperamentum, verùm etiam illorum ſubſtantiam quę partis ſimilaris eſt materia, ad virium robur magnam opem conferre? Prætereà vbi in medendi pręceptis, partis quę vim & vſum habet toti corpori communem, cuiuſmodi eſt ventriculus, aut iecur, robur ſeruare iubet, à relaxantibus abſtinet, quòd partis ſubſtantiam ſtatumq; optimum diſſoluāt. Aſtringentia verò, quorum vis eſt ad corporis conſtantiā & ſtabilitatem, cōmendat. Libris de tuenda ſanitate, duras frictiones artus corroborare tradit, quòd illorum ſubſtantiam atque materiam compactiorem firmioremque reddant. Ac ne ſingula longius perſequar, is paſsim docet partis bonā habitudinem atque agendi vim, non à ſolo temperamento, verùm etiam ab ipſa illius materia proficiſci, vitiumque materiæ imbecillitatis actioniſque læſę cauſam & morbum eſſe. *Phi.* Probè id aſſequor quod pro ſumma tua eruditione nobis planum feciſti: quod autem reliquum eſt exequere, vt à partis eſſentia ac ſpecie, illius robur & agendi vim teneri putes. *Eu.* Id non admodum anxiè tibi expoſuero. Vt enim ſtrutiocamelus non elementorum calore, non inſito temperamēto, ſed toti' eſſentiæ natura ferrū exterit et cōcoquit: ita & quæcunq; in nobis ſunt partes totius ſubſtātię vi concoctionē, nutritionē harumq; adminiſtras functiōes obeūt, quemadmodum motum atq; ſenſum. Partis autem tota ſubſtantia eſt, quam et ſpeciem et interdum facultatem appellamus. Plurimus eſt Galenus vt eiuſmodi facultatum præſtantiam dignitatemq; demonſtret, tum principum trium quæ corpus vniuerſum gubernant, tum earum quæ vnicuiq; parti regendæ fuerunt addictæ: omniumque ſubſtantiam acrius ſubtiliuſq; philoſophatus, à partis materia & à tēperamento diuerſam inſtituit. Tria igitur omnino ſunt quibus ſimilaris partis ſubſtantia cōpletur & cohęret, quibus illius robur ſtabilitaſq; cōſiſtit, et quibus omnis illius actio perficitur. *B.* Nihil iſta demōſtratione luculētius. *Eu.* Si vnūquodq; iſtorū tū roboris, tū obeundæ functionis cauſa eſt, bene cōſtitutū integras, male vitioſas deprauataſque functiones obibit. Atqui bona ea conſtitutio ſanitas eſt & appellatur, mala verò morbus. Quocirca neceſſe eſt in tribus illis & ſanitatem & morbum collocari, & in parte ſimilari tria fieri morborū genera.

Vnum eſt materię immoderatio, alterum intemperies, tertiũ totius ſubſtantiæ corruptela: quæ ſingula partis actionẽ primùm ac per ſe præpediũt. Si diſputationem totam velis Galeni ſententia concludi, in hunc locum quo tres imbecillitatis cauſas, triaq; morborum genera expreſsit, mentem aureſque erige. Quæ (inquit) immoderatè laxant ſoluunt robur, quare & partis virtutem: quæ autem ſupra modum refrigerãt natiuum calorem extingunt, qui fortaſsis (vt nonnulli arbitrantur philoſophi ac medici ſummi) ſubſtantia virtutum exiſtit: aut ſi non hoc, ſaltem primum et maximè neceſſarium earum inſtrumentum. Iam verò & qualitates quædã extraneæ virtutes diſſoluere poſſunt. Hac oratione Galenus læſarum virtutum cauſas tres vel inuitus fatetur, relaxantia, refrigerantia & alienas qualitates: quidq; horum ſingula in parte ſimilari immutent & labefactent: atque relaxantia materiam, refrigerantia temperamentum, extraneas qualitates facultatum ſubſtantiam demoliri: has quidem primum ac per ſe, id eſt proximè, alia duo ex accidenti, qua ratione vel materiam vel temperamentum peruertunt, quæ prima ſunt facultatum inſtrumẽta. Ex his perſpicuum euadit tria illum in ſimilari parte morborum genera ſedibus diſcluſiſſe: hæc ipſi appellauimus materiæ immoderationem, intemperiem, & totius ſubſtantiæ corruptelam. Hęc iam placet non modò in animis, ſed etiam in oculis conſpectuq; omnium exponere, & quaſi exemplis illuſtrare. Ventriculus vt pars ſimilaris tanta plerunq; imbecillitate corripitur, vt nihil alimenti cõcoquat, & cruditas ac lienteria ſequatur. Hanc autem cõtrahit, aliâs impẽſe refrigeratus vel immoderato frigidæ potu, vel lactucarũ eſu: aliâs relaxatus, immodico olei tepẽtis hauſtu: aliâs extraneis venenatiſq; qualitatibus laceſsitus, hoc & epoto veneno & in exanthematis, et in alijs cõpluribus morbis popularibus obtingit, quibus cardiaca remedio ſunt. Imbecillitatis lęſeq; functiõis tres hę cauſæ, tria in parte ſimilari morborum genera ſunt. *B.* Iſtæc quidem magna probabilitate dici video: quæ tamen fient illuſtriora magiſque conſpicua ſi minutius concidantur, illorúmque differentias perſequaris: nam in ſingulis vtilior eſt exercitatio doctrinæ. Similarium morborum genus in octo intemperies diſtribui recipimus, quarum ſint ſimplices quatuor, coniugatæ totidem,

Lib. 2. artis ad Glauconem.

hæq;

hæq; aliâs purè, aliâs ex humorum influxu natæ. Immoderatæ autem materiæ, quas tu nobis differẽtias enumerabis? *Eu.* Ea quidẽ mollis eſt aut dura, laxa aut aſtricta, tenuis aut craſſa, rara aut denſa: quæ cùm immoderatius excreuerint, vnius materiæ morbi ſunt. Hę tametſi poſſunt quotidianis obſeruationibus deprehendi, inſignioribus tamen exemplis clariores fortaſſe fient. Quod Ruellius non ita pridẽ literis memoriæq; mandauit, id ipſi vidimus, in milite quodam oſſa crurum, brachiorum & fœmorum ex morbo tam mollia & flexibilia euaſiſſe, vt cęrę modo facilè ſequerentur quocunq; torqueres: quę tandem balnearum naturalium vſu (eiuſmodi erant aluminoſę) in priſtinũ vigorem robúrq; reſtituta ſunt. Puellam cernimus noſtra vicinia articulorum vinculis adeò laxis, vt quocunq; velis artus inuertas, quod illi ab ortu vitiũ eſt. His qui argentea vaſa inaurant, ſolius hydrargyri vapore nerui eouſque emolliuntur ac ſi paralyſi laborent: quam idcirco non pauci è iunioribus medicis neruorum mollitiẽ, alij neruorum diſſolutionem appellarũt. Hæc vitia nulla intemperie, nullo vel conformationis vel quãtitatis vel numeri vel ſitus errore comitabantur: quocirca nec temperamenti nec inſtrumenti, ſed vnius materiæ morbi exiſtimari poterant. Si quãdo vẽtriculus, corporis membranę, aut cutis præter modum tenuis raráque, aut contrà ſi craſsior denſiór ue exiſtit, quis tam ſomnolentus eſt ac nihil cogitans, vt illam morbo & vitio teneri neget, vidẽs vel vltra modum diſſolui corpus vel vitę neceſſariã trãſpirationẽ cohiberi. Hic autẽ quũ dico rarum aut denſum, laxum aut aſtrictum: non ea intelligo vitia quæ venarum, arteriarum, aliorúm ue inſtrumentorũ ductibus incidũt, quòd morbi ſint in figura: ſed quę pars ſimilaris ex primordiorum concurſione & permiſtione contraxit: ea quis non iudicet morbos eſſe partis ſimilaris? *B.* Certior ſum multo quàm dudum: ſed quid obſecrò ſi illa ad intẽperiem referat Galenus, ex qua tãquam ex cauſa prodire velit: nam & ſecũdas qualitates omnes à primis, & à temperamento ortum initiúmque ſumpſerunt. *Eu.* Vide quo res euadat, & ne dum Galeni partes tueri conaris rebus ipſis quaſi noctem offundas. Etenim ſi omnia partium vitia quę à ſecũdis ſunt qualitatibus ad intẽperiem reuocat, neceſsitas profectò ſimul coget morbos quoſdam inſtrumentarios eodem

pertinere:cuiuſmodi ſunt lene et aſperum.Et qua ratione dicis ſecundas qualitates ad primas tanquam ad cauſam referri,eadem inſtrumentarij morbi omnes ad intemperiei genus referentur,quòd vnum temperamentum conformationis & inſtrumenti cauſam Galenus inſtituat. Quę qui ita eſſe contendit, quid aliud quæſo quàm ſumma morborũ genera cõfundit ac perturbat? Quid aliud quàm omnem doctrinę vim inexpiabili ſcelere peruertit? Omnis quippe docendi via ac ratio, artificio quodam & expolitione diſtincta proponi debet,quam ſi tollas omne doctrinę lumen extinguitur.Itaq; ſi dilucida conſpicuaq; morborum cognitio quæritur, neceſſe eſt ſumma primaque illorum genera ex partium quibus inſunt generibus conſtitui,vnumq; ſimilarem appellari, alterũ inſtrumẽtarium,tertium communem. Ac deinde horum ſingulorum differentias, ex eorum quæ vel partis ſimilaris, vel inſtrumenti rationem complent differentijs ſumi. Quamobrem vt omnis vel figurę, vel magnitudinis,vel numeri,vel ſitus permutatio,inſtrumentarius morbus eſt:ita profectò et omnis,vel materiæ,vel temperamẽti, vel formæ, id eſt totius ſubſtãtię offenſio morbus eſt ſimilaris, fientq; neceſſariò molle & durum,laxum & aſtrictum,tenue & craſſum, rarum & denſum morbi ſimilares ab intemperie diuerſi, in vna materia poſiti,qui & immoderatę materiæ differentiæ ſint. Hæc autem quę dixi velim ex curandi ratione confirmare. Medicamenta quæcunque hominum ars atque induſtria inuenit morbis curandis idonea,vel ex primis, vel ex ſecundis,vel ex tertijs qualitatibus vires habent, quibus & nonnulli quartas adijciunt.Primæ illorum vires ac facultates intemperiei morbis ſuccurrũt ac medẽtur, ſecundæ verò immoderationi materiæ, tertię & quartę ijs qui totius ſubſtantiæ vim roburque diſſoluunt. Quanquam autem Galenus omnes neruos contendit vt ſecũdas illas facultates ex primis prodire atq; naſci demonſtret,quemadmodum tertias atque quartas ex primis & ſecundis:illas tamen neceſſariò diſtinctis generibus ſeiungit.Si qua pars corporis inde facta eſt imbecillior, quòd immodicè relaxata aut diſſoluta ſit,huic medicamentis non calidis aut frigidis,ſed planè corroborantibus ſuccurritur.Huiuſmodi ſunt adſtringentia, quorum vis & facultas non in ſolo temperamento,ſed in materia penitùs inſidet,quæ craſ-

ſa denſaque eſt: aliâs comite calore, vt in abſynthio, in myrtho, in aloë, in rheobarbaro: aliâs cum frigore, vt in roſa, in flore mali punici, in galo, in rhoë. Quin etiam ſapores quod ſecundarum qualitatum indices ſint, Galenus libro de ſimplicibus quarto demonſtrat, ex medicamentorum materia veriùs quàm ex temperamento & prodire & diſtingui. Itaque vt medicamentorum primæ facultates intemperiei, ita & ſecundæ materiæ morbis ſuccurrunt vereque medentur. Hoc morbi genus rarũ quidem vixque ſolitarium exiſtit, de quo proinde ſatis egiſſe videor. *Bru.* Neque profectò ampliorem illius demonſtrationem velim, cui vt neceſſario in primis aſſentior. Te verò pro tua in nos beneuolentia etiam atque etiam rogo & obteſtor, vt quos totius ſubſtantiæ morbos appellas, eadem demonſtrationis vi perſequaris.

DE MORBIS TOTIVS SVBSTANTIAE, & quanti ij ſint in arte momenti. *Cap. X.*

EVDOXVS.

NON deſinetis (video) me laceſſere, & ad imparia meis viribus prouocare. Eſt quod exigitis perquàm obſcurum & inauditum, nullaque hactenus arte comprehenſum, vt idcirco, me pudeat eius tractationem ſuſcipere. Cæterùm quoniam id rei medicæ tanti intereſt, vt optimam illius partem continere videatur, nolim vobis tanta in re deeſſe. Hanc ſi rudius explanauero, ruſticę & familiari diſputationi tribuetis, in qua quæ clam diſſeruntur non tam exquiſita & accurata eſſe debent, quàm quæ magnis vigilijs elucubrata in publicum proditura ſunt. Tota rei ſubſtantia perfectio eſt & integritas, qua res vnaquæque conſiſtit. Hæc quoties immutatur & de perfectione decedit, res tota continuò perfringitur: ipſaque illius deceſsio, morbus eſt totius ſubſtantię. Quoniam autem omnis mutatio ſubſtantiæ,

aut procreatio eſt aut corruptio, qualitatis verò alteratio, rectè videbimur deceſsionem hanc & mutationem de optimo ſtatu, totius ſubſtātiæ vel corruptionem vel corruptelam appellare: quæ ſi nondum cōſummata fuerit, ſubſtātiæ morbus eſt: nam perfecta cōſummataque corruptio interitus eſt. *Ph.* Hîc obiter audire velim quid inter corruptionem & putrefactionem interſit. *Eu.* Illa latius ſeſe fundit, hæc anguſtioribus coarctatur terminis: ſiquidem quæcunque putreſcunt, eadem corrumpuntur, non tamen hæc retroaguntur, nec quęcunque corrumpuntur eadem ſtatim putreſcunt, nam & hominem & viuens omne, morte corrumpi dicimus etiam ſi nondum putreſcat: & lignum dum crematur, corrumpi quidem at non putreſcere. Res vnaquæque putreſcit, cùm eius temperie ſenſim diſſoluta, proprius natiuusq; calor (qui omnia regit & continet) euincitur ac deficit: ſiuę ab ambiēte calore diſsipatꝰ, ſiue à frigido aut ab alienis qualitatibus extinctus, refrigerato & extincto calore, naturalis & aqueus humor dominatur, vndique redundat & diffluit, quippe nec iam alicunde coërcitus nec ſicco temperatus. Neq; verò Galenus dum partium aut humorum corporis putreſcentium vnam obſtructionem cauſam ſtatuit, ab hoc Ariſtotelis inſtituto quicquam recedit. Nam obſtructio caloris tranſpirationem ventilationemque prohibet: prohibita ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeteſcit & extinguitur. Calore demū fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, caloriſq; vi et dominio deſtitutus computreſcit: cui ferè comes eſt fœtor & graueolentia. Putredine magis ac magis inualeſcēte, proprius calor elangueſcit ſimulq; naturalis humor diſsipatur & partes ſicciores euadunt, quaſi marcore conſumptę qui omnis putrefactionis finis exiſtit. Omnia enim quæ putreſcunt, tādem in fimum ac cinerem extabeſcunt. Simplex corruptio non eo naturali ordine ad marcorem ſenſim progreditur, ſed externarum cauſarum magna vi, tánta celeritate propriam ſubſtantiam diſſoluit vt putrefactioni tēpus non ſuppetat, et prius corruptum quippiam appareat quàm putredine tentetur. Corrumpentium cauſarum, aliæ temperamentum, aliæ ipſam rei ſubſtantiam primùm ac per ſe inuadunt. Hæ totius ſpeciem exterminant, parùm admodum læſo temperamento. Itaq; vt corruptio, ita et morbus quem totius

tius ſubſtantiæ corruptelam appellamus, aliàs cum putredine fit, aliàs ſine putredine. *Bru.* Hîc multa veluti in aceruum congeris, quæ pro mea virili enitar paulò accuratius intelligere. Primùm quidem morbos omnes qui ex putredine profecti ſunt, ſiue ea in ſpiritibus eſſet, ſiue in humoribus, ſiue in partibus ipſis, videris totius ſubſtantię morbos nuncupare, quemadmodum & febres omnes putres, & morbos quamplurimos ex humorum corruptela natos. *Eu.* Sic ſanè, neque hos poſſum ad intēperiei genus vllū referre: vt enim ipſa rei ſpecies à temperamento, ita & putredo ab intemperie diſtat: neque putredinis vitiū intemperiē, ſed totius ſubſtātiæ morbum appellarim. *Br.* At nihilo minus putredo nuſquam ſolitaria & citra intemperiem obtingit. *Eud.* Eſto omnem putredinem comitetur intemperies, quemadmodum totam rei ſubſtantiam comitatur temperamentum, eadém ne idcirco cenſeri debent? Valida intemperies tum humores, tum partes ipſas plerunq; obſidet, cui nulla putredo ſuccedit. Et quū in ardente febre humores computruiſſe dicis, non ſolùm intelligis illos vehementer incaluiſſe, vt ſolo refrigerio ad curationem ſit opus: ſed pręter calorem aliud vitium, idq́; grauius animo cōcipis, quod ſolis refrigerantibus emendari nō poteſt, ſed vacuari indiget & è corpore procul amandari. In partibus ſingulis intemperiei atque putredinis conſpectius diſcrimē elucebit. Nemo quippe pulmones, lienem, vel iecur incaluiſſe idem eſſe dicat, atque computruiſſe. Intemperata illa minimè, putrida verò facilè oculorum iudicio in diſſecto cadauere, animaduertes. Fuerít ne vlla demonſtratio ſenſuū fide præſtantior? Poſſum tamen & hoc intemperati putridíque diſcrimen curandi, legibus ſtabilire. Quandoquidem membrum inflammatum refrigerādo perſanamus: putridū & ſphacelatum non item, ſed præcidendum id extirpandúmque eſt: nam omnino præter naturam cùm ſit, ſeſe auferendum indicat. Sic omnes ex putredine morbos non intemperiei, ſed totius ſubſtantiæ genere comprehendi putato. *Br.* Hoccine nouum & inauditū morbi genus, quod totius ſubſtantiæ vis appellari? *Eud.* Non hoc ſolum, ſed etiam maius quiddam & præſtantius conſequor, quanquam ne prætermittendum. Vt autem planius mentem meam ipſámque rei veritatem concipias, eius memineris quod non ita pridem

dicebam, corruptionem aliã ex intemperie, aliã ex aliis corrumpentibus cauſis fieri. Hinc totius ſubſtantiæ corruptela duplex ſtatuatur, vna intemperiẽ, altera cauſas alias cõſequitur: illa putredo, hęc corruptio eſt. Itaq; totius ſubſtãtię morbus duplex erit, vnus manifeſtus, alter occultus. Manifeſtus intẽperiei ſuccedit, iſque vel putredo, vel putredinis ſoboles eſt, quæ quum ex propria partis tẽperie diſſoluta procedat, manifeſtam quidem cauſam habet. Vt enim idoneum rei cuiuſq; temperamentũ ad totius ſubſtãtiæ cõſeruationẽ neceſſariũ eſt, ita illius diſſolutio totius ſubſtantiæ diſſolutionem infert, eamque ferè cum putredine. *B.* Hunc ergo morbũ intemperiei adnumerabam. *Eu.* Et male quidem. Non enim ſi putredo intemperiei ſuccedit, eadem idcircò cenſeri debet, ſed eſt, vt dixi, genus diuerſum. Occultus porrò totius ſubſtãtiæ morbus eſt, qui nõ ex diſſoluto tẽperamento, nõ ex ſimplici putredine, ſed ex abditiore quadam cauſa proceſsit. Abditior illa cauſa ſupra elementorum cõditionem eſt, quæ dum nobis eſt infenſa, non corporis temperamentum, ſed totam illius ſubſtantiam primùm ac per ſe offendit, vt cui ſit prorſus inimica. Hoc cauſarum genere numerantur omnia peſtifera, deleteria & venena, quorũ ferocia in natiuum noſtrum diuinumque calorem, in ipſumque vitæ principium maximè ac primùm ſæuit atque debacchatur. Non enim eiuſmodi cauſæ ſola putredine (vt rudioribus pleriſque viſum eſt) ſed occultiore quadam vi infenſæ ſunt. Qui vnam putredinem, epidemiorum, peſtilentium, cõtagioſorũ & venenatorum morborũ cauſam eſſe cõtendunt, maximis tenebris offuſi omnia permiſcẽt atq; perturbant: vt qui inueſtigandi ſolicitudine abiecta, vehementiſsimos quoſq; morbos nullo delectu vel ad plethorã, vel ad cacochymiam, vel ad obſtructionẽ, proximè verò ad putredinẽ quę ex illis genita ſit referunt, vt non aliud quàm has cauſas tota arte illos audias circũferre & intonare, quaſi nihil maius poſsit in corpus irruere. Quum aliquis integrè ſanus acceſſu ad peſtiferum peſte corripitur, aut à rabido cane demorſus in rabiem agitur, aut ſcorpionis compunctu, aut hauſto toxico extinguitur, quis quęſo tam hebes ſtatuat vnã omniũ putredinẽ cauſam, quæ tam varia, tamq; multa efficiat nullo alterius concurſu? Quę poſsit tam vehemens tamque pernicioſa putredo in hominem nec

nem nec

nem nec plethora, nec cacochymia, nec obſtructione correptum repentè irrumpere? Magna certè pernicies plerunque hominem rapit nullis eiuſcemodi cauſis inquinatũ: quemadmodũ & hæ cauſę interdum iugulant, nulla comitãte pernicie, ex quibus à putredine pernicies internoſci diſcerniq́ue poteſt: breuis certè et cõpẽdiaria, ſed periculoſa nimis iſthæc medendi ratio, quæ ſolas putredinis cauſas animaduertit. Ex Ariſtotelis ſententia nuper demonſtrauimus res quaſcunq; interire et corrumpi, aliâs ſenſim diſſoluta temperie inductaq́ue putredine, aliâs tota illius ſubſtantia ab externis quibuſdam cauſis offenſa. Quis ergo dubitet & hominem vtriſque ex cauſis occidere atq; diſsipari? Vt is nõ ſolius temperamẽti ſed etiam ſpiritus & innati, eiuſq́ue diuini caloris beneficio viuit & ſubſiſtit: ita neceſſe eſt alias haberi cauſas quæ diſſoluto temperamento putredinem inuehant, alias eſſe quæ innatum calidum vitęq́ue principium extingunt atque diripiunt. Hęc autem diſſolutio, totius eſt ſubſtãtię corruptio quã definimus: ad hanc quę deducit cõſtitutio vel affectio, occultus eſt totius ſubſtantiæ morbus, de quo iamdiu diſputatur. *Ph.* Nõ probabilia ſolùm, ſed neceſſaria quoq; hęc eſſe video, & ad vnguẽ memini vt parti ſimilari tres morbos ineſſe, intemperiem, materię immoderationem & totius ſubſtantiæ corruptelam, ex Galeni mẽte deduxeris. Quoniam verò totius ſubſtantiæ morbum tanti in arte ponderis eſſe iudicas, nunc preſsius & diligentius locos quibus hũc Galenus affirmare videatur ſi quos habes exprome. *Eud.* Vnus è quinto *Cap.1* de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus elicitur, vbi hũc in modum ſcribit, Oſtenſum eſt medicamento naturam eſſe alterandi aut vna quapiam qualitate, nempe aut calfaciendo, aut refrigerando, aut humectando, aut exiccando, aut dictorum coniugatione quapiam: aut tota ſua ſubſtantia, ſicuti complura letalium venenorum, nec pauca alexiteriorum ſeu amuletorum, & purgantia omnia, & multa quæ vocant attrahentia. Duplicem audis commutationem (ſic enim ἀλλοίωσιν verto, quam alterationem iuniores dixere) vnam primarũ qualitatum, alteram ſubſtantię: nos ſi naturæ modum exceſſit, hanc ſubſtantiæ corruptelam appellamus. Eſt & alter eodem libro locus, quo in eandem ſentẽtiam ſcribit, duplicem eſſe alexiteriorum naturam, aut enim commutare, aut ex af-

» ſecto corpore pellere beſtiarum virus corrumpendi natura » præditum, vel mortiferum medicamentum: & commutare » quidem, aut vna tantùm qualitate, aut duabus in vnum con- » iugatis, aut totis ſubſtantijs, inanire verò totius ſubſtantiæ ſi- » militudine, & calore cum partiũ tenuitate coniuncto. Quid iſtuc eſt κατὰ τὰς ὅλας οὐσίας? Si medicamenta nos afficiunt aut ſuis qualitatibus aut tota ſubſtãtia, neceſſe eſt corporum noſtrorum, aliâs qualitates, aliâs totam ſubſtantiã mutari. Hęc autem mutatio ſi multum de optimo ſtatu decedat, & naturæ limites prætergreſſa ſit, totius ſubſtantiæ morbus erit. Ne autem vnius loci authoritate parùm firma videatur teſtimonij fides, alium proferam ex commentario ſecundo libri de natura humana. Quum Hippocrates morbos alios à victus genere, alios à ſpiritu quem trahimus fieri proponit, hũc idcirco in omnes publicè graſſari putat, quòd inſpiratus aër omnes attingat, qui morbidam in ſe quandam excretionem habet. Ad cuius præcautionem atque curationẽ, iubet loca in quibus morbus graſſatur mutare, & quàm pauciſsimum ſpiritum ducere: quam νοσηρὴν ἀπόκρισιν dixit, Galenus expirationem interpretatur proprietate totius ſubſtãtiæ infenſam. » In expirationibus, inquit, quæ proprietate totius ſubſtantię » magis, quàm qualitate corpora offendunt, rectè curationem » tradidit Hippocrates in duplicẽ redigẽs ſcopũ, loci mutationẽ & exiguæ inſpirationis vſum. Hàc inſalubrẽ proprietatẽ vt medicamẽtis & aëri, ita & alimentis quibuſdã velut ſemiputrido tritico, & aquæ, interdũ ineſſe cõfirmat. Iam ſi hæc tota ſubſtantia nos offendũt, conſequens eſt profectò, totius corporis noſtri ſubſtantiam interdum mutari, fieriq; in nobis, tum Hippocratis tum Galeni ſententia, quoſdam totius ſubſtantiæ morbos. Nam dum vel aër, vel medicamenta totius ſubſtãtiæ proprietate nos afficiũt, corporis quidem noſtri, neque qualitates, neque temperamẽtum, ſed totam ſubſtantiam primum ac per ſe immutant. Cũ enim omnis actio ſit ex contrarijs quę ſub vno eodemq; genere cõprehenduntur, illorum qualitates, corporis etiam noſtri qualitates, tota verò illorum ſubſtantia totam corporis ſubſtantiam afficiet, neque fieri poteſt vt qualitas in ſubſtantiam, aut ſubſtantia in qualitatem primum ac per ſe agat. Eſto igitur quiſpiam deleterium medicamentum hauſerit, quo è vita

ſit exceſſurus.Id quidem ſenſim partium omnium maximeque principum ſpiritus, humores,totamque ſubſtantiam labefactabit atque corrumpet, dum tandem mors ſequatur & interitus.Partium autẽ corruptio & affectio tãta, quæ actionem primum ac per ſe lædit, morbus eſt,iſque verè ſimilaris, quòd tum omnis inſtrumenti ratio integra perſiſtat. Atqui intemperies nõ eſt.Id ipſum igitur ſit oportet ſimilaris morbi genus, quod nos ſubſtantiæ corruptelam appellauimus. *Phi.* Quid tu, Brute, iam velut erubeſcens tecũ ipſe mẽte cõtrectas,tú ne meditaris quid poſsis contradicere? *B.* Nihil ſanè. Iampridem eminus olfaciebam quò ſpectaret tantus rationum progreſſus. *Ph.* Miror equidem neminem tot ſeculis in tam apertas perſpicuaſq; demonſtrationes animum mentemq; erexiſſe. *B.* Id puto magna obſeruantia factũ,qua poſteritas Galenum tanto cultu & honore dignaretur,vt nefas duceret quicquam illi vel addere vel demere. *Phi.* Veritatis potius, quàm honoris & amicitiæ vinculo obſtringamur, à vero nunquam abducamur nec prece,nec precio, nec vi, nec ſorte ſuprema. *Eu.* Quem hîc totius ſubſtantiæ morbũ conſtituo, is interdum ſimplex ſolitariuſq; conſiſtit, plerunque verò permiſtè alijs implicatur effectibꝰ, inter quos vix elucere poteſt. Hoc genus vniuerſum Hippocrates diuinũ appellauit iubens vnumquemq; agnoſcere & obſeruare ſi quid in morbis diuinum ineſt,vt & bonum & admirabilem medicũ ſe præſtet. Hoc loco Galenus diuinum interpretatur ambiẽtis nos aëris cõditionem.Sed quam ? nõ eam ſanè quę in primis eſt qualitatibus,ſed multò pręſtantiorem occultioremq; quam morbidam excretionem Hippocrates appellauit. Nã quũ ille prædictionũ libro tertio pręcipit accuratè obſeruare ſuperueniẽtium morborũ impetum, nec non tenere temporis conditionem: ea oratione diſtinctè & explicatè duo deſignat, ipſaq; temporis conditio eſt tempeſtatum primarúmque qualitatum conſtitutio. Superuenientium autem, id eſt vulgarium morborum impetꝰ, cauſa alia eſt abditior, quam licet(vt obſcuram)hîc verbo non expreſsit, libro tamẽ de natura humana appellauit morbidam excretionem, qua totus aër conſperſus eſt. Hæc autem eſt vis quædam deleteria toti noſtræ ſubſtantiæ prorſus infenſa. Quoniam verò ea nec calore,nec frigore,nec odore,nec colore dignoſci deprehẽdiq;

poteſt

poteſt, rectè à noſtris cæca eſt appellata, & qui inde gignuntur, cæci morbi rectè dicti ſunt. Eadem ratione ea ipſa cauſa admirabilis, obſcura nec vllo ſenſu comprehēſa, Hippocrati diuina nuncupatur. *B.* Veterum more quicquid admirabile videretur diuinum appellauit: quemadmodū homines eos quorum vel robur, vel animi geſtorumq; præſtantiam admirarentur, in Deos illi retulerūt, etiā dæmonum vi impulſos. Nondū ſiquidē, quo dæmones à Deo, quo boni à malis ſeiūgerētur innotuerat: quod ita quidē apud Theodoritum monebat Porphyrius, Ij autem qui Dei nominātur, re ipſa mali ſunt Dæmones. Quin & Tullius, cui iure eloquentię primas Roma tribuit, pro dęmonio diuinum reddit. Hoc inquit, de Socrate accepimus, eſſe diuinum quoddam quod dæmoniū appellat, cui ſemper ipſe paruerit, nunquam impellenti, ſępe reuocāti. *Ph.* Quonā quęſo prorepis, inſtituti parū memor? *B.* Non alienum inſtituto putaui, hæc ad diuini nominis interpretationē proferre. Si quid tamen eſt quod præthereà huc pertinere videatur, id iam quæſo producite. *Eu.* Non hîc quidem media via ſubſiſtendum, ſed ad metam pergendum. Nō pauci ex his qui in nobis fiunt diuini occultiq; morbi, efficiētem cauſam habent toto cōfuſam aëre, quaſi ſparſum quoddam malorum ſemen, cuius vis eſt ad morbos gignēdos maxima. Eam Hippocrates morbidam excretionem, & quaſi morborum ſeminarium appellauit: quam neque ex primis qualitatibus conſtare, neque ex illis proficiſci, ſed ſublimiorē cœleſtemq; originem habere profitetur. *Br.* Id ne certò poſſis docere? *Eu.* Poſsim fortaſſe. Nam vt dierum decretoriorū atque criſium, ita & plurimorum euētorum cauſas is pariter atq; Galenus cœlo ſideribuſq; tribuit. Libro de aëre & aquis maximas anni mutationes obſeruare & plurimum cauere iubet, nullam in ijs lubens medicam potionem offerens, priuſquam decem aut plures dies tranſierint. Vtręq; enim Solis mutationes, ſolſtitiaq; præſertim æſtiua, ac æquinoctium vtrunque, ſed autumnale potiſsimum, decem dies periculoſiſsimæ putantur. Præthereà ortus aſtrorū, præſertim caniculę cauere & obſeruare, deinde arcturi Vergiliarumq; occaſus, mala ſiquidem potiſsimum decernunt. Hæc ſidera ſi obſeruauit Hippocrates mala decernere, nec eſſe ad medicationē tuta, quá nam obſęcro id ratione fieri dicas? Æſtú ne immo-

dera-

derato? At brumale ſolſtitium frigidiſsimum eſt. Frigoris ne inclementia? At ęſtiuum ſolſtitium atque canicula, magnam vim habent caloris. Aliá ne vlla qualitatum exuperantia vel intemperie? Atqui vernum æquinoctium temperatiſsimum eſt, à quo non longè abeſt Vergiliarum exortus. Hæc igitur ſidera ſi non caloris, frigoris, humoris aut ſiccitatis exuperãtia, alia certè vi quadam abditiore, mala quę dixit Hippocrates decernunt, poſſuntq́; morbidam illam excretionẽ occultorum morborum cauſam diſſeminare, & quaſi ſemina quędam in aëra ſpargere. Quas autem Hippocrates obſeruauit ſiderum vires, eas poſteritas confirmauit, addens & alia prçſtantiora, ad quę ætas illa vetuſtior nondum penetrauerat. *B.* Iam ſatis videris oſtendiſſe quoſdam haberi totius ſubſtantiæ morbos qui corporis ſpeciem corrumpant, proximũ eſt audiamus num & illis ſuæ ſint differentiæ: quòd ſi à te impetrauerimus, non modò ſumma nos obſcuritate confuſioneque liberabis, ſed etiam incœptis magnum addes incrementum.

OCCVLTORVM MORBORVM differentiæ. Cap. XI.

EVDOXVS.

DIfficile quidem hoc in loco bene verſari, neq; promptum vnde poſsint eæ differẽtiæ deduci. Non enim facilè perſpici poteſt quis optimus formę ſit ſtatus, nec quibus illa modis de ſtatu optimo decedat. At quoniam huius rei cognoſcendæ vos in primis ſtudioſos video, nõ committam ſanè vt mea opera vobis vſquam defuiſſe videatur. Morborũ totius ſubſtantiæ, alij quidem manifeſti ſunt, alij occulti. Manifeſti ſunt morbi omnes ex ſimplici putredine orti, vt putridę febres ſimplices, vlcera plurima, phthiſis, ſcabies, pruritus horumq́; ſimiles. Simplex in his eſt putredo, eaq́ue manifeſta, quòd ex manifeſtarum qualitatũ intemperie ſenſim proceſſerit. Totius ſubſtantiæ occulti morbi, corruptelã & perniciem habent ab occultioribus iiſq́; maximè externis cauſis. Horum multæ differentiæ, quas omnes (quoniã aliud nobis aſſequi non licet) ex efficientium cauſarum differentijs, Hippocratis imitatiõe cõſtituã, qui morbos alios à victꝰ genere,

alios à ſpiritu quem trahimus prouenire diſtinxit. Occultorum porrò morborum efficientes cauſæ ſunt, quę tota ſpecie & vi deleteria nos vel offendunt vel enecant, eæq; toto genere et prorſus venenatæ habentur. Omnium vis eſt primùm ac per ſe corporis noſtri ſubſtantiam, non temperamẽtum, immutare. Quum enim tota eſſentia contrariæ ſint & infenſæ nobis, ſi quicquam earum nos vt decet attingat, omnino lædet, & aſsiduum incrementum ſumet, nec in nos agere deſinet, dum quicquid noſtræ ſubſtantiæ attigerit in ſuam naturam trahat atque mutet, dumque ſenſim ſerpat in omne corpus. Nunquam enim poteſt à corpore noſtro vinci aut miteſcere, vt in illius ſubſtantiam mutetur: poteſt tamẽ exiguum ſi fuerit vi noſtri caloris extenuari, diſſolui, tandemque foras propelli: poteſt & antidotis proprijs extingui. Iam verò eiuſmodi cauſarum quę tota ſpecie nobis contrariæ ſunt, aliæ cũ aëre ſpirando trahuntur, vt peſtilentiæ ſemina, aliæ extrinſecus nos attingunt vt rabidi canis, & venenatarum beſtiarum virus, aliæ intrò ſumuntur, idque vel cibi, vel potus, vel medicamenti ſpecie. Venenum quod halitu nos ferit, omnium præſentiſsimum & efficaciſsimum eſt, nec humore, nec craſsiore materia tanquam vehiculo indigens, vt in nos agat atque commigret. Sed tenuiſsimum quum ſit, ſpiritu hauſtum celerrimè per pulmones in cor viſcus vitæ nobiliſſimum, & in arterias, in omne denique corpus obrepit, primumq; ſpiritus, deinde humores, poſtremò ipſam partium ſubſtantiã labefactat. Morbi autem (inquit Hippocrates) qui à corporis membrorũ validiſsimo proficiſcuntur grauiſsimi ſunt, atque ſi vbi cœperunt permanſerint, neceſſe eſt validiſſimo mẽbrorũ laborãte totũ corpus laborare. Quod autẽ venenũ cõtactu ferit, minus efficax eſt, neq; in ſolo ſpiritu vel in aëre, ſed in humore quodã ꝓuehente vires habet. Hic verò in partẽ cute nudatã quũ inſederit, cõtactu eã quidẽ primũ, deinde verò ꝓximas, reliquũq; corp⁹ omne cõſequutione quadã inquinabit. Nõ enim rabidi canis ſolus halitus cõtagione quenquã polluit. At in partem demorſu apertã vel ſaliuam vel humorem eructat, cum quo virus illinc ſenſim in omne corpus euadit, in integram verò cutem ſi incidat nihil officit. Sic omnium beſtiarum quæ virus eiaculantur, venenum prouehente deducitur humore. Sic elephantiaſis,

aut

aut luis venereæ virus non inſpiratu, ſed humore in quãuis partem cute nudam defixo, ſenſim prorepit in omne corpus: Venenum quod non niſi intro ſumptum vires habet, omniũ infirmiſsimum exiſtit, non in ſpiritu, non in tenui humore, ſed in craſsiore quadam ſubſtantia inhæreſcens. Hoc genere ſunt fungi, arrhenicum, auripigmentum & alia propè innumera quæ non odore, non adhæſu, ſed hauſtu ſolo enecant. Hęc chirurgi in malignorum vlcerum curatione, citra vllam partium corporis iacturam magnoq; vſu extrinſecus adhibere ſolent, ex quo intelligitur non eſſe illa contactu deleteria. At verò ſi quid iſtorũ ſumatur, è craſsiore materia venenum vi noſtri caloris ſuſcitatum, in principes dein partes ſeſe inſerit, profertq; ſui furoris incõmoda. *B.* Iſtæc ſanè dilucida & in primis expedita deleteriarum cauſarum diſtinctio. *Eu.* Iam verò cùm tres occultæ ſint & venenatę cauſæ, totidẽ occultorum morborum qui ex illis ortum habuerint differentiæ ponentur, vt alij maximè quidem ab aëre, alij contactu, alij à venenata quæ intus ſit materia procedant contrahanturque. Hi quidem omnes venenati ſunt, at non ſimiliter neque ijſdem ex cauſis. Nam qui ex intus cõcluſa materia proceſſerũt, quia non foras emigrant, nec in vicinos prorepunt, ſimpliciter venenati nuncupentur, reliqui omnes contagioſi quod vel externæ eiuſq; venenatæ cauſæ occurſu geniti ſint, vel contagione mutuaq; ſocietate vicinos cõtaminent. Summa igitur hæc ſit diuiſio. Occultorũ morborũ alij ſimpliciter venenati ſunt, alij venenati contagioſi. Horum alij ſimpliciter contagioſi, vt hydrophobia & qui virulentarum beſtiarũ ictu fiunt: alii contagioſi peſtilentes. Si quis fortè hanc repetitionem faſtidiat, breuius dici permittemus, occultorũ morborum tres eſſe differentias, venenatos, contagioſos & peſtilentes. Ex aëre primùm maximeq; fiunt peſtilentes, qui quãquam etiam contactu mutuaq; hominũ cõmunitate & vitæ ſocietate cõtaminent, prima tamẽ illorũ origo viſq; maxima & validiſsima in aëre quẽ ſpiritu ducimus ineſt, illincq; proceſsit. Qui cõtagioſi dicuntur emiſſo halitu nihil aut minimũ offendunt, at maximè plurimũq; contactu. *Phi.* Poſſũnt ne hęc genera rurſum minutius cõcidi? *Eu.* Poſſunt vtiq;. Nã morborũ in multos vagantiũ, alij pandemij aut pancoini appellãtur, id eſt totius plebis morbi aut omnibus communes,

 alii

alij verò diſperſi. Pandemiorum alij ſimplices, alij endemij, alij epidemij: rurſum epidemiorum alij ſimplices, alij peſtilentes: & peſtilentium alij conſueti, alij inſolentes. *Ph.* Apta quidem diuiſio, at ſingulas ſpecies proprijs notionibus explica. *Eu.* Diſperſos morbos vt quum hic pleuritide, iſte nephritide, ille phthiſi laborat, non perſequor, quòd non ex communi quadã cauſa, ſed ex vniuſcuiuſq; proprio vitio & errore procedant. Pandemij cauſam habent communem. Ea ſi eſt in cõmunis cibi vel potus vitio, pandemij ſimplices fiũt: ſi cauſa eſt in aëre, endemij vel epidemij. Aër autem ſi ab inferioribus terreniſq; cauſis inficitur, endemij fiunt: ſi à ſuperioribus, id rurſus aut ex temporum tempeſtatumque mutatione, tum fiunt ſimplices epidemij: aut ex cœleſtium corporum viribus & influxu, ij ſunt verè peſtilẽtes: quorũ alij grauiores, alij mitiores, alij conſueti, alij inſolẽtes. Hęc iã exẽplis illuſtremus. Cõſueti peſtilẽtes morbi ſunt peſtilẽs febris, carbũculus, bubo peſtilẽs, ijque grauiores: in leuioribus cõſuetis ſunt exanthemata tum rubra tum purpurea quæ ſumma cute maculis non extuberãtibus efflorefcunt: & quæ ecthymata Hippocrati, Plinio papulę & pituitæ eruptiones dicũtur. Inſolentes ſunt paraplegia quædam lethalis, inſueta & inaudita, 1.Epide. quam Hippocrates commemorat in Thaſo cõtigiſſe, & flagrantes ardores, grauedines anheloſæ, ſudorifica febris, nã ἱδρωπυρετὸν nonnulli dixere, qui noſtro ęuo in regiones plurimas inuaſerunt, alijque non pauci his finitimi, qui aut veterum obliuione deleti ſunt, aut noui poſthac emergent: reliqui communes, & epidemij ſimplices, & endemij & pandemij, quia manifeſtam cauſam habent, ſub occultorum morborum genere non continentur, neque pręſentis ſunt contemplationis, de his tamen affinitatis gratia dicemus. Simplices epidemij ſunt lienteriæ, dyſenterię populares, ſanguinis eruptiones, tuſſes, ophthalmiæ, pleuritides, tubercula, artuum dolores, febres omnes putridę, et alij qui ab Hippo. in epidemijs commemorati, ſub diſperſorum ſpecie plurimum graſſantur in vulgus. Hi non vt peſtilentes mutua ſocietate homines contaminant, ſed quà epidemij ſunt, nonnihil reſipiunt malignitatis vulgaris, eoque diſtant à diſperſis. Endemij ſunt tum quidam horum, ſed qui ex putridis aquarum, terrarum vel cadauerum expirationibus orti ſunt: tum

tum etiam quibuſdam regionibus familiares, vt phthiſis Luſitanis, ſtruma Hiſpanis & Alpinis, hydrocele Narbonenſi Galliæ, omnes quidem ex aëris grauitate nati. Pandemij ſimplices iiſdem appellantur nominibus, ſed quorum cauſa in victu ſit communi: eiuſmodi ſunt febres, alui profluuia, tubercula, aliaque plura incōmoda ex cōmunis aquæ vſu profecta. His miſsis ad ſuſceptam de occultis morbis tractationem reuertamur. Contagioſi morbi ſunt, qui externi cuiuſdam veneni occurſu & cōtagione primùm contracti ſunt, vt ſtupor à torpedine piſce vel ab opio, hydrophobia, & qui ſcorpionum beſtiarumque venenatarum morſu, vel telorum venenatorum ictu fiūt. Et qui, licet ab externis cauſis primā originem non habuerunt, geniti tamen contagione afficiūt, vt lues venerea, elephantiaſis, & qui ex iſtorum permiſtione fieri poſſūnt. Hos neq; inſpiratio, neque commune alimētorum vitium vnquam protulit: quocirca nec multos communiter inuadunt, nec debent in pandemijs recenſeri: ſed peculiaris eſt ſua cuiuſque cauſa. Manifeſti totius ſubſtātiæ morbi ſuprà appellati, vt phthiſis, pruritus, ſcabies, lepra, achores, faui, & qui huius ſunt generis, contactu quidem & fiunt & afficiunt, neque tamen in hoc contagioſum genus referri debent, quod nihil occultum malignumque reſipiant, hîc autem contagioſos duntaxat occultos perſequimur. Venenati morbi alij ex veneno intus genito, alij ex veneno aſſumpto. Ex intus genito veneno hi fiunt: ſtrangulatus vteri à putri ſemine ortus, morbus comitialis cuiuſcuq; ſit ordinis, ſyncope ex putreſcente grumo ſanguinis ſubeūte veneni naturam, cordis quædam palpitatio, ſphacelus ex ſeptico humore, & alia cæca ſymptomata, quæ venenatus humor inferre conſueuit. Venenum quippe non id duntaxat appellamus quod ſemper enecat, aut quod cordi vitæque principio ſit infenſum, ſed quicquid tota ſubſtantia & cæca vi, facultatum ſubſtantiam vel extinguit vel laceſsit, & cæco modo earum functiones offendit. Intus autem gignitur venenum & à lumbricis computreſcentibus, & ab eſculentis potulentiſque vitiatis, & à vario viuendi errore. Ex aſſumpto autem veneno, morbos atque ex his plerunque interitum ſequi, omnes vel plebei compertum habent. Venena lædunt, corrumpúntue noſtram ſubſtantiam,

alia totius ſubſtantiæ diſsidio, alia exuperantibus qualitatibus. Totius ſubſtantiæ diſsidio & diſſenſione napellus, aconitum, rhododendron, apium riſus: qualitatum exuperãtia euphorbium, anacardus, opiũ, cicuta. Venenati morbi neque ex aëris inſpiratu, neque ex cauſarum corpori occurſantium contactu, ſed ex intimis duntaxat cauſis fiunt & excitantur. Qui venenum hauſit, aut comitiali morbo laborat, neq; halitu, neq; cõtactu alios inquinare poteſt, qua ratione hi ab epidemijs & à contagioſis diſtant. *B.* Occultorũ morborum differentias hac quaſi figura rectè videris expreſsiſſe: nunc de eiſdem ſingillatim paulò altius meditemur, à peſtilentibus auſpicati.

DE PESTILENTIBVS MORBIS, quòd illorum occulta ſit cauſa. Cap. XII.

MOrbi quicunq; omnibus communes & vniuerſales appellantur, ex communi quæcunq; ea ſit cauſa procedunt. Horum qui ſimplices dicti ſunt, ex ſemiputridis leguminibus aut frugibus, vel ex aquæ infectæ potu ſæpe prouenerunt, quomodo in caſtris aliquando contigiſſe memoriæ proditum eſt. Solent autem aquæ ſtagnãtes in quibus linum, aſpaltum, canabi, rhododendron aut alia ſtirpium cadauerúmue inquinamenta diutius macerata ſunt, iſtęc afferre. Qui ex cauſis illis ortum acceperint, ſimpliciter pancoini aut pandemij, nondum verò epidemij appellãtur, quòd non ex aëre, ſed ex prauo victu procedãt. Aër morbos efficit, quoties vehemẽter aut immutatur aut inficitur. Licet enim aëris ſubſtantia ſimplex quum ſit, putreſcere nequeat, variam tamen primis qualitatibus mutationem ſubit, multa inquinamenta tanquam ſparſa morborum ſemina, aliâs ex inferioribus, aliâs è ſuperioribus excipit. Ex inferioribus quidẽ velut ex ſtagnis, paludibus vel lacubus inquinatis ac putridis, è quibus expirans vapor ambientem permiſtione labefactat. Ex terra graui et inquinata, ex antris, ſpecubus, aut barathris graues interdum expirationes in aëra attolluntur nobis plurimum infenſæ. Animantium, maximè verò ſerpentium & homi-

hominum, nõ cremata ex bello cadauera, reſeruata illorum excrementa, euulſæ ſtirpes venenatę, aliæq́; ſordes computreſcentes, plerunq; aëri graues & exitiales offenſas induxerunt: non aliter quam metallorum ſulphuris, arrhenici, hydrargyri aut prunarũ fum⁹ coarctatus, nõ paucos iugulauit. Huius autẽ generis inquinamẽta, quoniã nec lõgius in multas regiones euagari, nec diutiùs permanere poſſunt, ſed ipſa aëris immenſa puritate facilè diſsipantur, vincuntur & pereunt, epidemios morbos nõ ingenerãt. Sed qui ab hiſce cauſis, ex ipſaque loci natura aut ſitu morbi fiunt, endemij id eſt illi plebi aut populo peculiares & vernaculi dicũtur. Solæ igitur affectiões è motibus ſuperioribus in vniuerſum aëra diffuſæ, epidemios id eſt ſuperuenientes et vulgares morbos inuehũt. Sic enim ſtatuit Galenus epidemiorũ cauſam in aëre, quos & Hippocrates à ſpiritu cuius attractiõe viuimus, prouenire dixit. Cœlitùs autem fiunt in aëre affectiones cõſtitutionesq́, duplices, aliæ ſunt qualitatum exuperantię, vel inæqualitates ex temporum tempeſtatumq́; mutatione, ex quibus putredines plurimum graues: alię verò ſunt inquinamẽta eò cœlitùs demiſſa. Ex temporum mutatione tempeſtatũque magna vi quicũque morbi fiunt, ſimpliciter ſunt epidemij. Inquinamenta verò nõ hos ſolum, verumetiam peſtilẽtes ingenerant, qui ſunt epidemiorum pernicioſiſsimi. Itaq; qui ſimpliciter epidemij dicuntur, à peſtilentibus diſtant. Illi ſiquidem nõ niſi ex multis temporum tempeſtatumq́; mutationibus quæ alię poſt alias fiant, aut ex vnius temporis ſolius magna quadam alteratione & vehementi permutatione proueniunt, pro quibus non ſolùm præſentes conſtitutiones conſiderandæ ſunt (inquit Galenus) ſed ex qualibus *Apho.3.* & ad quales fiant permutationes. Ab his cauſis qui & quales morbi obtingere ſoleant, paſsim commemorat Hippocrates libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio, vt cum aït: Si hyems ſicca & Aquilonia fuerit, Ver verò pluuioſũ & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri & ophthalmias & inteſtinorum difficultates. Quũ enim corpora noſtra ipſaque terra ex pluuijs vernalibus & ab auſtro humore multo ſcateant & madeant, neceſſe eſt æſtate æſtum conduplicari, ipſumque corpus & carnem inflammari, vnde et febres acutiſsimæ & reliqua mala fiant. At verò epidemiorũ qui peſti-

lentes appellātur,non ab eo cauſarū longo progreſſu, nec ab ingēti tēporū permutatione quæ corporū humores perturbet,ſed à venenato inquinamēto aëri inſperſo prodeūt:quod cū ſpiritu intrò ſubiēs, cor viſcus nobiliſsimū & validiſsimū inficit:ex quo cēſuit Hippocrates morbos fieri pernicioſiſsimos,qui vires omnes vniuerſumq́; corp⁹ proſternāt. Hi morbi ſunt quos ſæpius iā dixi cauſam occultā & abditā habere, nec ab illis peruulgatis primis qualitatibus originē ducere, quod plenius illuſtrandū demōſtratione fuerat. Quanquam peſtilētia vt morbus omnis acut⁹,æſtu immoderato vel intēperātia excādeſcit,& æſtate grauius affligit,ſępe tamē animaduerſum, æſtatē feruentiſsimā nullū peſtilentiæ genus protuliſſe: interdū peſtilētiā hyeme initiū cepiſſe quę æſtate media vel autūno finita ſit:argumentū planè euidēs illi⁹ cauſam nō eſſe primarū aëris qualitatū exuperantiā. Iā de putrida cōſtitutiōe æſtimandū.Hæc ſi à terrenis exhalationib⁹ profecta eſt etiā circūiecto aëri permiſta, peſtilētiæ cauſa ſtatui nō poteſt,cū ne epidemiū quidē morbū (vt ſuprà dicebā) ſed dūtaxat endemiū poſsit efficere. Quę à noxia tēpeſtatū mutatiōe, vt ab incōſtāti, ab intēperato,à pluuioſo, æſtuoſo aut nubilo cœlo tracta ſit:ea licet lōgè dimanet atq; ꝓpagetur,et ex graueolētia pruinę aut roris magna eſſe deprehendat̃.plerūq; tamē ſine peſte euenit. At verò peſtilēs cōſtitutio hyeme ac æſtate,ſicco ac pluuioſo cœlo,bene tēperato ac inęquali,plerūque citra graueolentē putredinē, adeò obſcurè & furtī inuadit,vt nullo vnquā ſenſu internoſcatur:ſuntq́; peſtilētię ſemina vſq; adeò occulta,cæca & à ſenſibus aliena vt nos prorſus effugiāt, inopinataq; feriāt,nec vnquā niſi effectib⁹ & euētis deprehēdi poſsint. Hoc qdē imprimis mortalib⁹ miſerabile impēdentē ſibi tantā perniciē ne odore quidē ſentire, nec vitare poſſe. Nulla putrida,nulla intēperatior aëris cōſtitutio, poteſt in valde multas mūdi regiōes euagari,in illiſq; vigere, at peſtilētia tā immaniter interdū ſæuit vt vniuerſū penè orbē occupet,frigidas atq; calidas regiones,ſiccas ac humidas, hyeme vt ęſtate. Huius generis duas ſub Marco Antonio fuiſſe cōmemorāt toti orbi grauiſsimas, quibus penè vſque ad internitionem humanum genus deletum fuerit. Qualem & aui noſtri narrāt obtigiſſe anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo. Hæc in Aſia exorta per Illiricū

Dalma-

Dalmatiamq; ſerpſit in Italiam, per Germaniā verò in Galliæ & Hiſpaniæ fines, compluribus annis miſerè in omnes ferè populos debacchata, vix vt tertia pars viuētium ſuperſtes euaſerit. Hac cauſarum viciſsitudine res humanę permutantur: corruūt enim, ac quaſi neglecta vileſcūt omnia facto interitu magno. Summa verò vt nunc inſtauratione facta, omnia in pretio ſummoque ſtatu vigent, aliquando rurſum collapſura. Tātas quæſo mutatiōes quis nō putet cauſam è ſublimi maximè generalem habere, neque poſſe ex ſola tempeſtatum mutatione naſci? *B.* Hic denuò quid putrida conſtitutio efficiat contemplemur. *Eu.* Ea certè epidemios quoſdā morbos inferre ſolet, nunquā tamen ſola peſtilētes: ad peſtilentiam interdum confert & incrementum addit, at non illā excitare poteſt, ſed cauſę altioris hoc opus eſt. Si vna putredo tantæ perniciei cauſa foret, omnes animantes peræquè attingeret. Nam ſalubris aër ſpiritu ductus, omnes animātes tuetur ac ſuſtinet, toti illarū generi ſalutaris: qui ergo ex aduerſo à putrida illuuie peſtilens euaſerit, toti animantium generi æquè pernicioſus euadet. Is vnus omniū ſanitati vitæq; principio aduerſabitur, & inſpiratus omnes peræquè lædet, neq; homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues aut ſues: et quę illinc peſtis incidet, omnium peręquè communis erit. Hoc tamen rerum euētu arguitur vſuque falſum deprehenditur. Compertum ſiquidem id omnes habent, quòd ab optimis agriculturæ authoribus memoriæ proditum eſt, peſtilentiam aliam incidere quę ſolos boues iugulet, qualē meminimus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimoquarto irrepſiſſe, aliam quæ ſues aut quæ oues, aliā quæ gallinas, aliam quæ ſolos homines. Quæ pecudes feraſq; interimat, pulchè eſt à Virgilio deſcripta.

Hic quondam morbo cœli, miſeranda coorta eſt 3.Georgicon.
Tempeſtas, totoq; autumni incāduit æſtu:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Diſcriminis verò cauſam pauloantè expreſſerat.

Quàm multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt.

Iam igitur cùm homines ſoli peſtilentia corruunt, quænam cauſa hanc ſtragem facit? Non ſimplex putredo, vt quæ omnes

nes

nes animantes pariter attingit. Neceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam et peculiarẽ eſſe, ipſumq́ue aërem peculiari quodam quaſi veneno inquinari, quod huic non illi animãtium generi ſit infenſum, totaq́ue ſubſtantia cõtrarium. Si quis ex vobis contentioſe aſſeueret putredinem cauſam eſſe peſtilẽtiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit & vniuſmodi, verùm nunc illi nunc alteri animantium generi pernicioſa: neceſſe eſt fateatur malignam hanc eſſe & quæ huic illíue præcipuè aduerſetur. Id autem quid aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia non manifeſta qualitate infenſum? Nemo enim explicare poſsit quis modus, aut quæ ratio ſit eius putredinis, quæ vel bobus, vel ouibus, vel hominibus ſolis ſit infenſa. Id ſi nec dilucidè exprimi, nec animo percipi poteſt, debet in eorũ genere cenſeri, quæ cęca, obſcura & abdita nũcupamus: & quæ tota ſubſtantia cõtraria ſunt, totoq; genere deleteria, quę nec ab elemẽtis, nec ab eorũ qualitatibus fluxerũt. Itaq; quicquid afferatur, omnis peſtilẽtiæ cæca & deliteſcens eſt cauſa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus aut ex putredine profecta. *B.* Vndénam quæſo hanc fluere putas? *Eu.* A cœlo nimirum. At non à firmamento, nec à motu primo, vt qui ſemper ſui ſimilis eſt, nõ à ſolis obliquo circũactu, ſed à certa permiſtione ſiderum. Sol motu ſuo anni tempora æquabiliter facit ac diſterminat, ver, æſtatem, autumnũ & hyemẽ. Quòd autẽ non omnes æſtates æquè feruidæ ſint aut ſiccæ, nec omnes hyemes pariter rigeant aut humeſcant: quòd æſtas quædam muſcarum & ſcarabęorum quaſi nubes proferat, alia ſit ab his omnibus puriſsima: quòd omnium admiratione locuſtæ tanto exercitu in Galliam conuolarint anno octingenteſimo ſexageſimo quarto: & in Italiam anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo octauo, vt omnia germina depopulatæ ſint: id iam non à ſolis motu, ſed à varia ſyderũ cõmiſtione petendum: quorum motus non inutiles & præter rationem ſummus rerum cõditor certis legibus definiuit. Vt alia horum commiſtio imbres, alia ſerenitatem inducit: alia auſtrinam, alia aquiloniam, aliám ue tempeſtatem mouet, ita ſanè fatendum eſt, quandam obtingere quę aëri peſtilentiam immittat. Vtq́ue multa ſunt peſtilẽtiæ genera, ita vniuſcuiuſque peculiarem quandam eſſe commiſtionis rationẽ & propriam cauſam, quę aliâs mitius, aliâs ferocius in aërem atque

in nos

in nos furiat & debacchetur. Grauis eſt eorum ſtupiditas qui ſydera nihil in aëra niſi calorem aut frigus, imbres aut ſiccitatem lumine motúque ſuo inducere contendunt. Si illa bene conſtituta omnium vitam tuentur ac conſeruant, cur male conſtituta vitæ non incommodent? Illinc prima & præcipua eſt rerum omnium ſalus & conſeruatio, illinc & interitus. Has cauſas atque vires ſoli de medio tollunt, et tanquam nullæ ſint negant, huius contemplationis imperiti. O verè fœlices qui ſecretiore hac cognitione ſapientiſsimi fiunt! qua neque ad præcauendos, neque ad perſanandos peſtilentes morbos eſt vlla præſtantior. Itaque puræ ſimplicisque peſtilentiæ cauſa eſt cæleſtis configuratio vim inferens, quæ neq; temporum mutatione, neque vlla manifeſta qualitate, ſed ſolo euentu deprehendi poteſt. B. Quam verò puram ſimplicemque peſtilentiam eſſe definis? *Eud.* Id par eſt explicem. Tria diximus in aëre communium morborum genera, Endemium à terrenis inferioribusq; expirationibus: Epidemiũ à vehementi temporum tempeſtatumq; mutatione: Peſtilẽtem ab occulta malignaq; qualitate cælitùs demiſſa. Hæc interdum ſimplicia puraq; ſeorſum apparẽt, plerũq; verò permiſcentur & coëunt, eorum cauſis in idem conſpirantibus: tumq; difficilis admodum eſt eorum diſtinctio. Licet autem variæ hę ſint & diſcretæ cauſæ, quoties tamen cōiunguntur, coëunt & confunduntur, quadam generis affinitate ſeſe iuuant impetuſq; ſuos augent. Harum vnica eſt verè peſtis efficiens, duę autem præparatorię. Peſtilẽtia grauior euadit in regione putridis expirationibus infecta, quàm in ſicca atque pura: rurſúmque grauior æſtate quàm hyeme, & auſtrina tẽpeſtate quàm Aquilonia, & inæquali imtemperatóque cœlo quàm æquali & temperato. In ſumma grauior eſt peſtilentia quæ Epidemijs aut Endemijs conſtitutionibus permiſcetur, quàm quæ pura ſoláque conſiſtit. Ergo terrenæ inferioréſq; infectiones peſtilentiam ſolæ non inferunt, ad illam tamen non parùm pręparant & excitant. Hæc cauſa eſt cur vna peſtilentia non omnes regiones, nec omnes homines peræquè afficit & lædit. A ſimili peſtilentia plus tanguntur loca maritima, auſtro obiecta, calida & humida, tetris expirationibus infecta, alta atque patentia: quàm mediterranea, Aquilo-

Aquilonia,ſicca,pura & contecta. Rurſumq; inter homines magis lædentur,qui calidi & humidi,multo ſcatent humore putredini obnoxio, patētiore laxoq; corpore, quàm qui frigidi ſunt & ſicci,humore pauco,eoq; puro, & corpore moderatè laxo vel adſtricto. Nimia corporum laxitas quemadmodum & obſtructio inducit ad peſtem. Quanquam autem hæc vera ſunt, propria tamen & peculiaris conſtitutio quæ loca vel corpora reddit peſti obnoxia,omnino nos latet,neq; ſenſu, neque ratione, ſed ſolo euentu & experimento,vti ſuperior illa peſtilentiæ cauſa,comprehenſa. Multos videas in peſtilentia ſimplici febre,vel continua vel tertiana vel quartana corripi,qui licet putridis ac vitioſis humoribus ſcateāt, peſte tamen nequaquam polluuntur:argumentum non ſola putredine in hanc luem corpus præparari. Alios quos optimè ſanos iudices,videas facilè peſte corripi:hūc verò qui multorum peſtiferorum occurſu nihil ſit perpeſſus,vniuſcuiuſpiam cum quo vel familiæ vel temperamenti ſimilitudo ſit ſocietate corripi. Vt ergo efficiens, ita etiam patiens excipiēns que peſtis cauſa cæca eſt & occulta, non qualitatum primarum intemperie,non ſimplici putredine,ſed totius ſubſtātiæ proprietate nobis infenſa. *B.* Rectè mihi videris peſtilentiæ externas cauſas exequutus. Cæterùm hoc ſcire vehementer opto, quibus ſignis vel optimè exercitatus medicus peſtilētem febrem ab ardente diſcernet. *Eu.* Siue tu illarum ſubſtātiam,ſiue ſymptomata contemplaberis, latum eſt diſcrimen de ſymptomatis primū,mox de eſſentia. Vis peſtifera in corpore excepta ſpiritibus et humoribus conferto,ſymptomata quædam infert,alijs ex putredine morbis communia. At nihilominus propria quædam ſunt huius perniciei,quib⁹ prudens exercitatuſq; medicus,illam agnoſcet diſcernetq; à cæteris, & vno quouis obiecto morbo nulla cunctatione iudicabit ſimpléx ne is ſit, an diuinum quiddam habeat: qua diſtinctione prætermiſſa,nulla curatio rectè ſuſcipi poteſt. *Ph.* Eia igitur peſtilentium morborum propriam ſpeciem nobis depinge,ſingulos ordine perſecutus. *Eu.* Peſtilentię ſemina pariter cum ſpiritu hauſta in pulmones, quammox ſine ſenſu in cor penetrant. Hoc ſi affectioni præparatum eſt,nec ſatis obſiſtere valet, labefactant,cōtinuoq; arteriarum ſpiritus. poſtremo (quanquam non ſemper) humores vniuerſumque

corpus

corpus inquinarit. Affecto inquinatoq; corde, vires omnes præcipueq; vitales infringũtur & ſpiritus ſqualent. Hinc arteriarum pulſus exilior et imbecillior, ſimulq; frequentior ac celerior euadit, quo vno febrem ineſſe iudicāt illam ephemeram, peſtilentium omnium pernicioſiſsimam. Ea nec ardore mordax nec ſiti vehemens, qua nec laborantes ſe febrire credunt: nō vrinis, ſed vel animi defectione, vel ſyncope, vel pulſu paruo ac preſſo, vel aſsidua vomitione, vel vigilijs vel inquietudine & iactatione corporis, viriumq; proſtratione cōſpicua, quæ plerunq; ſine ſenſu doloris, hominem inopinatò rapit. Quum labes altiùs permanat in humores, mitior quidē febrē infert peſtilentē ſimplicē. vehemētior verò carbũculo vel bubone inſignitam. Licet ſanguis & humores labefactentur, non tamen putreſcunt, vnde nec turbidę nec confuſę viſuntur vrinę, ſed ſubſtantia, colore ſedimentoq; laudabiles. Bubo atq; carbũculus priuſquam febris apparens, mitiorem peſtem denunciat: robuſtamq; cordis naturam veneno laceſsitam, huius ſtatim nōnihil foras propuliſſe. At poſt ortam febrem prorumpens, dominantis veneni impetu fit, eſtq; quaſi victæ naturæ pernicioſum indicium. Ea eſt peſtilētis febris exquiſita deſcriptio. Quòd ſi prætereà, vel capitis dolor, vel delirium, vel ſitis, vel incendium vehemēs, vel vrina turbida comitabitur, nō ex labe, ſed ex putrida permiſtione fiet, quæ aliâs aliā partē laceſsit. Iam verò quænam ſit peſtilētis febris eſſentia ex ſymptomatis perpendite. Si peſtilētes febres (quod Galenus memoriæ mandauit) calore nō admodum vehementes ſunt, ſi earum vrinæ ſimillimæ ſanis & cum ſedimento exiſtunt, planum eſt & euidens aut nullam aut admodū exiguā his ineſſe putredinē, neq; hanc exitij cauſam haberi. Non pauci editis de peſte quęſtionibus et libellis vehementer æſtuant vt tueantur peſtilentem febrem non aliūde quā ex putredine proficiſci: vtq; illius diſcrimen ſtatuāt à cæteris putridis, aïunt propriam cordis ſubſtātiam vel primigenios humores in illa cōputreſcere, neq; aliud eſſe venenatā peſtis malignitatē (de qua diſſerimꝰ) quā putredinis modū. In alijs febribus atq; etiam in cauſo, neque cordis ſubſtātiam neque inſitos humores putreſcere, at vno putrium vaporum occurſu incaleſcere. Hi vel neceſsitate adacti fatentur omnem peſtilētem febrem ex putrida & hectica cōſtitui,

quaſi earum quædam ſit compoſitio. Alij quibus hæc commenta non placent, non minus abſurda fingunt, peſtilentis febris profundam, ſordidam ac tenacem, cæterarum extimã duntaxat & leuem eſſe putredinem. Multa vtrique ſubtiliter diſputant, ſed quoniam à veritate deſciſcunt, neceſſe eſt multis figmentorum technis ſe irretiant. Qua quæſo illi ratione fieri poſſe exiſtimant, vt vel cordis ſubſtantia, vel primigenij illius humores putreſcãt? Nihil eiuſmodi tolerare poteſt viuẽs animal, ſed prius vita excedat quàm eò veniat. Vt cordis ſubſtãtia neq; vlcus neq; heryſipelas, ita neq; vllam putredinem admittit. Illa etiam quo pacto cohęrere poſſunt cordis ſubſtantiam putreſcere, neque admodum vehementẽ eſſe calorem? Si in cauſo putreſcentis bilis ſolo contactu cor vehementer calet, multò certè vehemẽtius incendetur id vniuerſum ſi putreſcat. Adde nõ poſſe cor vniuerſè putreſcere, quin iam antè acriter incaluerit, proinde neq; poſſe in hoc extremum perueniri, quin calor antè ſit deprehenſus multo vehementior quàm in cauſo. At nõ eiuſmodi, ſed toto morbi decurſu mitis obſeruatur: ex quo intelligitur peſtilentem nulla affinitate cum putrida febre cõiungi. Cum hectica verò quid affinitatis habeat? Obſidet (aiunt) vtraq; cordis ſubſtantiam. Eſto ſanè. Non tamen peſtilens febris cor ſiccitate torret vt hectica, vt proinde illi ſit affinis. Deinde quum ex confirmata hectica omnes decedant, deberẽt vel maiori neceſsitate ex peſtilente interire: quis enim putrido corde viuat? At nõ paucos videmus ex peſtilẽte ſeruari: nihil igitur ſimilis eſt hecticæ. Quoniam igitur peſtilens febris neq; caloris incendio vt cauſus, neq; ſiccitate vt hectica cor torret: ab vtraq; plurimũ differt, habetq; pręſentem vim & perniciem omni intemperie omni putredine maiorem, quæ vna veneni ſpecie, cor vitæ fontem obſidet demoliturq;. Hanc autem ſpeciem qualis ſit, euentis ponderemus. Quum peſte correptus ſolo halitu aut excrementorum expiratione aſsidentes vel integrè ſanos labefactet, hiq; veſtibus contagionem lõgius exportent reſeruentque diutius, conſtat hanc non ſimplicem putredinem ſed multo immaniorem perniciẽ eſſe, quæ tenui eoq; admodum repentino aëris inquinamẽto tenetur, hancq; alio quouis veneno expeditiorem. Nõ enim ſi quis toxicum ebiberit aut ſit à ſcorpione demorſus, halitu alios inquinet. Reliqua ſympto-

ſymptomata ſi diligenter expēdetis, pulſum paruum & obſcurum, animi defectionem, ſyncopen, vomitionem, aſsiduã iactationem cum vigilijs, omniaque nullo ferè ſenſu doloris, quis veſtrum hæc nō potius veneni quàm putridi caloris ſobolem dicat? Aut ſi de vrinarum cauſa rogetur eorum ſententiam non refellat, qui aiunt in peſtilentibus febribus iccircò vrinis ſedimentum ineſſe, quòd natura perterrita putredinis exuperantia, quaſi ſuccumbens morbum aggredi non audeat? Illi certè ſingularem corporis noſtri naturam conſilij atque rationis participem efficiunt, quæ tamen ſine ratiōe ciet motus in corpore neceſſarios, nec vnquã otio perfruitur. Sed neq; fieri poteſt quin ex ſūma putredine quæ in venis eſt, aliquid ꝓfluat cū vrinis, in hiſq; putredinis indicia ſe proferant. Itaq; ſi illarum vrinę ſanis ſunt ſimillimæ, fieri nequaquam poteſt vt in vaſis mala putredo ſubſiſtat quæ interitus ſit cauſa, ſed latet nonnihil grauius peſtilentiuſque putredine, quod nimirum cordi totius ſubſtantiæ repugnãtia & diſsidio aduerſum ſit & tanquam deleterium. *Bru.* At Galenus non alia ratione bolum armenam peſtiferos iuuare tradit quàm quòd vehementer exiccet, exuperãtemque humorem exorbeat qui putreſcens peſtem inducit. *Eudo.* Víſne igitur hanc meam ſententiam medendi ratione cōfirmē? Si peſtis in corpꝰ inciderit, quod iã vel plethora vel cacochymia vel obſtructione laboret, fieri vix ſimplex ea, ſed ferè tum putridæ febri implicatur. Hac morborum permiſtiōe tum miſta ſigna apparēt, tū amborū quaſi miſta medēdi ratio tenēda. At ſi purū corpus erat quū peſtis inuaſit, omnino ea ſimplex obtinget. In hac medici celeberrimi et qui lōgo artis vſu doctrinæ ſtudia compleuerunt, prorſus abſtinent à venæ ſectione, niſi admodum ingens adſit plenitudo, experti eos quibus ſanguis ſiue initio ſiue poſteà eſſet miſſus, aut paulò pòſt obijſſe, aut in deterius lapſos eſſe. Non enim (vt quibuſdam videri poſsit) vacuatio hanc perniciem, ſummouet, aut imminuit, aut cohibet, vt quæ nō eſt in humoris vitio poſita: neque laborantem vlla ratione leuat: ſed contrà grauius offendit. Etenim extrinſecus nos circumfundens pernicies, vacuato ſanguine & ſpiritu, in pulmones in cor & in venas facilius penetrat, ac ferocia maiore inualeſcit: ſanguis etiam phlebotomia cōcitatus, promptius labē con-

trahit: quemadmodum aqua cui fellis tantulum inieceris, ſi agitetur, ocyus quàm ſi cõſiſtat amareſcet. Quinetiam vires vacuatione imminutæ, inſilienti perniciei minus obſiſtunt. Hæ rationes experientia confirmatæ, vt à venæ ſectione, ita magis à valida purgatione docent abſtinendum: clyſteres & leuiores medicationes nihil obſunt. Quum igitur in peſtilẽti febre ſimplici tota pernicies à venenata qualitate impendeat, extremo morbo extrema remedia diligenter adhibenda ſunt, non quæ vacuent, ſed quæ tum frigore & adſtrictione leui ſpiritus, ſanguinem et humores cohibeãt reprimantque, huiuſmodi eſt mali punici, citrei medici, & vuæ acerbæ ſuccus victuſq; perſimilis: tum quę totius ſubſtantię proprietate huius veneni vires aut obterant, aut hebetent, aut foras ſudore extermineut. Huius vt vniuſcuiuſque veneni, propria eſt antidotus, antipathia & totius ſubſtantiæ diſsidio aduerſa. Huc tamen nonnullas etiam antidotos plurimi accommodant alijs venenis communes, ſcordium dictamum, gentianam, vetonicam, theriacẽ, & mithridatium. Adde & terram lemniam, & bolum armenam de qua modò quęrebas, quæ in id nõ exiccando, ſed totius ſubſtantiæ proprietate vires habet. Cur enim non etiam inediæ ad peſtem multo maiorem vim obtinerent, quum & potentius & tutius quàm bolus corporis vniuerſi ſuperfluentem humorem abſumant diſsipentque? Quinetiam bolus ſiccitate omnibus peræquè putridis febribus, neque peſtilenti quàm illis potius conferret, niſi peculiari quaſi priuilegio ornaretur. Siue igitur peſtilentium febrium cauſam, ſiue ipſam illorum ſubſtantiam, ſiue ſigna, ſiue curãdi rationem animaduertes, vbiq; proculdubiò vim illam agnoſces abditiorem, aliâs quidem manifeſtius, aliâs obſcurius. *Bru.* Rectè tu quidem. At de exanthematis & ecthymatis quod à te in medio poſitum fuerat perſequere. Scio quam his cauſam Auicennas & Neotericorum plurimi deſignent. Reliquias quaſdã menſtrui ſanguinis quo fœtus in vtero alebatur, in pueris & infantibus etiamnum permanere: quæ feruidiore cœlo vel auſtrina tẽpeſtate, vnà cum reliquo ſanguine efferueſcẽtes, naturę vi propulſæ foras proſiliant & efflореſcant in cute. *Eud.* Hęc quidẽ ab illis ſcio proferri, at quàm conſentaneè, ipſe diiudices. Ex ea ipſa cauſa, mulieres quibus ſuppreſsi menſes in omne cor-

ne corpus redundant, iiſdem malis obnoxiæ iacerent, quod tamen rarum videas. In pueris & infantibus quod dicebatur mẽſtrui reliquias permanere, Galeni ſentẽtia redarguit, quę aſſeuerat fœtum in vtero nõ è fœdiore illo ſanguine mẽſtruo, ſed è materni puriſsima portione alimentum capeſſere. Neq; ſi quid menſtrui fœtui cedit in alimentum, id tandiu poteſt per multas febres, per multos morbos ſuperatos, in annum ætatis trigeſimum aut quadrageſimum perdurare, qua nos ætate non paucos vidimus hiſce exanthematis grauiſsimè cõflictari, alios occumbere. Adde vnumquemq; his aliquando in vita neceſſariò conflictari debere, & neminem his poſſe ſecũdo aut tertio pręhendi: quorum vtrunq; manifeſtè falſum animaduertimus. Hęc verò mala ex communi quadam cauſa toti aëri conſperſa originem habere, luculenter demonſtrant quòd non ſolùm feruidiore cœlo, ſed & hyeme interdũ graſſantur. Quod annos complures ſileant, & certis annorum interuallis ſæuiant in plebem, aliâs quidem ſeorſum exanthemata, vt grauiſsimè anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto: aliâs ecthymata ſola, vt anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo. Quæ qui videt quomodo cauſam illam ſuperiorem non intelligat ac iudicet mundo graſſari? Vt igitur carbunculus & peſtilens bubo, ita ſanè exanthemata & ecthymata cauſam habent è ſublimi: at ea peculiari quadam malignitatis ſpecie aërem contaminat. Aliaque in his exiſtit quàm in carbunculo vel in bubone: & alia in exanthemate quàm in ecthymate: & horum quàm illorũ minor eſt ferocitas. Cauſa autẽ cur infantibus & pueris magis familiaria hæc ſint, reddi poteſt, quòd firmior ætas & adultior, tantulis malis non laceſsitur, niſi fortè conſtitutio grauior inualuerit. Hæc autem rurſum ex ipſorum morborũ deſcriptione & figura conſideremus. In cute ij quidem effloreſcunt, non ex ambientis contactu, ſed ex inſpiratu, quo vt cor afflatum delibutúmque fuerit ipſo ſtatim initio vniuerſum corpus, maximè verò caput ingraueſcit, hoc etiam plerunque dolore concutitur, oculi tument & illachrimantur, facies quaſi inflammata rubeſcit, vox rauceſcit, ſpiritus crebrior ac difficilior euadit, pulſus frequens ac celer febris nuntius. Malo dein ingraueſcente venenum ex humoribus, die tertio aut quarto foras proſilit, & in

1. De ſanit. tuend.

cute efflorefcens mali ſpeciem detegit. Ecthymata puſtulis multis toto corpore confertim albo colore extuberant, quæ pituitæ & bilis permiſtionē præ ſe ferunt. Exanthemata vero quaſi pulicum maculis ferè rubra apparēt, interdum purpurea, interdum viridia aut nigra. Tandem compreſſo furore, ſoluta aluus humorū qui contaminati fuerunt reliquias criſi expurgat. Hæc ita apparentibus, nullum tamen putredinis indicium (ſi modò ſimplices ſint morbi) cernitur in vrinis: argumētum eos venenata qualitate virium corporiſque noſtri totam ſubſtātiam demoliri. Hoc & morborum fœditas teſtatur, tam deformis aliquando viſa vt occæcatis oculis, vniuerſa cutis in ſcammas fœtidas & in cruſtas ingentes ſolueretur: corpus omne non aliter contabeſceret & macie nigroreq; torreretur, quàm ſi menſes quatuor è furca pepēdiſſet. Neque verò ſolius cutis hæc vitia, verùm etiam omnium interiorum, muſculorum, viſcerum, ſolidarumque partium omnes priuſquam cutis labefactatæ. Sæpe etenim deprehenſum prægnātes maturos partus edidiſſe hac lue perfuſos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ non niſi multis poſt diebus incōmoda ſenſerūt. Et quoſdā ab interitu diſſectos obſeruauimus, quibus iecur, lien, pulmones omniaq; interiora haud ſecus atq; cutis, ſordidiſsimis papulis manantibus ſcaterent. Quinetiā raucitas ſpirituſq; difficilis initio premēs, et prima eruptio in faucibus & ore, in ano & partibus obſcænis apparēs, planū facit ex intimis partibus hæc mala originē habere. In has etiā finiri, argumētū eſt quòd ſanatis, et raucitas et ſpirandi difficultas manet, aliâs ſine tuſſi, aliâs cum tuſſi ad tabem deducta. *Ph.* Iſtæc adeò luculenter explicata video, vt fides abrogari non poſsit. *Eu.* His finitimæ & quadam ſimilitudine coniunctæ ſunt febres ſudorificæ, quæ inſolētes magno terrore in omnem inferiorem Germaniam, in Galliam Belgicam & in Britāniam, ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingēteſimum trigeſimum, autumno potiſsimum peruagatæ ſunt. Vt primum lues hæc in ciuitatem quandam inuaſerat, derepentè ſupra trecentos aut quingentos in dies corripiebat, dū hinc aliò commigraſſet. Perculſi mox quaſi eſſent languore diſſoluti, animi defectione corruebāt, decumbenteſq; perpetuo ſudore diffluebant, cum febre, cum pulſu crebro, celeri et

inæquali

inæquali, neque ſudori modus erat ante morbi ſolutionem. Soluebatur autem vno aut ſummum altero die, quanquam liberati diu poſteà languebant. Omnis cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos três ue annos, alios omnem vitam comitata. Initiò multos ſuſtulit quum nondum illius vis erat percepta: at poſteà admodum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehẽſum eſt eos, qui ſudores exciperent prolicerentq; et ſe cardiacis munirent, omnes reſtitui. Inſolẽtium morborum quum nec vis nec medicatio cognita eſt, grauis ſolet eſſe calamitas. Hoc ſtatu aër tenui nec admodum peſtilenti veneno perfuſus, ſuppar infirmiorq; vitali robore, cor vt laceſsiuerat in cutẽ corporis extimã foras propellebatur, nec carbunculo, nec bubone, nec exanthemate nec ecthymate, ſed ſudore ſolo prorumpens, quod venenum ſpiritui quàm humori potius inſideret. Omni quippe ratione hęc febris in ephemerarum cẽſu habetur. Eam igitur tempeſtatem quis quæſo nõ peſtilẽtem iudicet, quæ tam multos, tam multis ſenſim mũdi regionibus, repẽtè ſine ſenſu oppreſſerit: cum cordis indeſinente palpitatione, cum animi defectione perpetua, cum eruptione foras ad cutem, quæ multorum eſt peſtilentiũ morborum communis? Illa porrò omnibus decantata grauedo anheloſa, anno Chriſti milleſimo quingẽteſimo decimo, in omnes ferè mundi regiones debacchata, cum febre, cum ſumma capitis grauitate, cũ cordis pulmonumq; oppreſsione atque tuſsi, quanquam multo plures attigit quàm iugulauit, ſe ſuo tamẽ impetu proprioq; ac inaudito veneni genere, peſtilentem prodidit. *Phi.* Quos propoſueras peſtilentes morbos, omnes iam videris exequutus. At quos ſimplices epidemios & endemios appellas, ſiccine putes abditioris illius perniciei quippiam redolere, & ex tacitis incomprehenſiſque cauſis proficiſci?

EPIDEMIIS MORBIS OCCVLTVM quiddam ineſſe. Cap. XIII.

EVDOXVS.

PVto equidem, & cur putem dicam, quanquã non æquè euidens eſt in illis demonſtratio. Dyſenterias, lienterias, pleuritides, ophthalmias, febres acutas, huiuſq; generis morbos vulgares, temporum mutatione tempeſtatũque vi ſuſcitari, perſpicuis rationibus ſuaderi poteſt: in idque multus eſt Galenus, multus & Hippocrates libris de locis, aëre & aquis, libris epidemiorum, & aphoriſmorum tertio. Cæterùm quum longa obſeruatio tempeſtates non paucas ijs quas Hippocrates commemorat ſimiles notauerit, eaſque admodum ſalubres, multas verò temperatas & æquales cum primis peſtilentes: non poſſum equidem non ſuſpicari, præter qualitatum tempeſtatumque mutationem, occultius quiddam & pernicioſius in ambiente nos aëre tum volitare & circumferri. Anno chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo octauo, dyſenteriæ graues vniuerſa Europa tanta ferocitate populabãtur, vix vt ciuitas vlla immunis euaſerit, cùm tamen nec exuperans intemperies, nec temporum inæquabilitas, nec valida tempeſtas vlla aut vigeret, aut antè viguiſſet. Annus autem ab hoc ſecũdus, qui à Chriſto nato quadrageſimus erat ſupra ſeſquimilleſimum: omnium quos maiorũ memoria notauerat, toto orbe feruentiſsimus, maximè tamẽ ſalubris obtigit. Poſſum itidem & de lienteria quam meminiſtis circa hæc tempora plurimũ inualuiſſe ratiocinari, quẽadmodum de pleuritide de febre omnis generis, deq; alijs nõ paucis epidemijs, quos vt noſtra, ita maiorum ætas & vidit & animaduertit. Hi porrò morbi quum in omnes terræ regiones calidas ac frigidas, Auſtro et Aquilone perflatas, peræquè inuadant, id quæſo exiſtimate, num præter intemperiẽ aut ſimplicem putredinem, ſit neceſſe quippiam in aëre contineri, quod omnium cauſa communis exiſtat. Nõ enim poſſit calida vel humida intemperies, regionum tam longè lateque diſtantium communis eſſe cauſa: nam quę Auſtrales offendet, Aquilonios iuuabit. Nec igitur poteſt vlla putredo ex intemperie nata, omnium regionum eſſe cõmunis. Quocirca

circa præſtantioris & occultioris cuiuſdam originis epidemiorum cauſa ſit oportet. Hippocrates ad explorandā morbi cuiuſq; naturam, & ad euentum prænoſcendum, iubet tū temporis conditionem, tum epidemiorum morborum impetum animaduertere: deſignans cauſas duas planè diuerſas, temporis conditionem & latentem tacitumq; impetū, morbos quoq; ex illis prodeuntes diuerſos. Quicunque celebres medici popularis dyſenteriæ, pleuritidis, aliorúm ue morborum qui graſſantur in vulgus, naturam & curationem literis mandarunt, eos certè quàm eiuſdem cognominis diſperſos, multò pernicioſiores notauerunt, quaſi tāta tamq; communis cauſa, perniciei expers eſſe non poſsit. Sidera vt peſtilētes ita & alias interdum minus pernicioſas, eaſq; occultas excitant qualitates, quæ fiunt epidemiorum morborum cauſæ. *B.* Rurſum quæſo de febribus vulgaribus paulò attētiùs meditemur. Equidem continuas febres non modò in quibus ecthymata erumpunt purpurea, verùm etiam omnes quæcūque graſſantur populariter, non admodum inficiabor præter peculiarem humoris putredinem, nonnihil etiam publicæ communiſq; perniciei redolere, cùm proximè ad peſtilentes accedant. At de intermittētibus etiam ſi populares ſint, maior foret controuerſia, quòd illarum genus vniuerſum Hippocrati ſalutare habeatur. *Eud.* Quòd morbus quiſpiam ſalutaris ſit, non idcircò poſsis inficiari peſtilentem aut occultum eſſe. Galenus libro de criſi ſecundo, ſingularium febriū iudicia perſequutus, poſt ea quæ à ſymptomatis petūtur, alia ab efficientibus antecedentibuſq; cauſis deducit: & præter primarum aëris qualitatum exuperantiam, aliam abditam & deliteſcentem cauſam inuenit. Ne autem in his referendis nimius ſim, ſatis fuerit de quartana ſola ſententiam proferre. Primum verò (inquit) hoc ipſum cōſidera, nunquid autumnus frigidam & ſiccam inæqualemque temperaturam acceperit: tunc enim certiùs ſperabis quartanos circuitus in ipſo fore frequentiores. Poſthæc ſi regio ipſa talium febrium ſit procreatrix: ſi ægrotantis natura atræ bili ſit obnoxia, ſi ratio victus anteceſſerit, quæ huiuſmodi humorem coaceruauit: et ſi eo tempore quartanæ febres populariter fiant. Hoc loco Galenum videtis præter ægrotantis, regionis, & victus conditionem, duplicem in ambiēte nos aëre conſtituiſſe cauſam, vnam

Prædictionū.2.

Aph. 44. quarti.

vnam frigidam & ſiccam inæqualemq́; temperaturam, alteram nec nomine nec verbo expreſſam, quę tamē cauſa eſt cur quartanæ febres populariter fiant. Hæc tametſi adeò obſcura eſt & naturæ arcanis inuoluta, vt nec propria eſſentia, nec nomine comprehendi poſsit, eam tamen & eſſe conſtat & aliam ab intemperie. Iam verò ſi quartanarum populariū cauſa obſcura et deliteſcens eſt, neceſſe fuerit ipſas quoque quartanas, eſſentia obſcuras & occultas haberi. *B.* At nihilominus vno omnes ore quartanarum cæterarúmque intermittētium eſſentiam in humoris putredine, & ex huius differentijs, illarum differentias conſtituunt. *Eu.* In illis (fateor) putreſcit humor aliquiſpiā: cæterùm neq; is, neq; calor illius ſoboles, tota febris eſt eſſentia, grauis ſæpe humorū putredo & coërcetur in nobis et expellitur, quā nec febris anteceſsit, nec comitatur, nec conſequitur. In elephantiaſi, in lue venerea, tāta plerunq; putredine corporis tū interiores tum externæ partes obſidentur, vt exeſæ quaſi laceratæ excidant, idq́; nullo febris indicio. *Br.* Hæc duntaxat mihi perſuadent non ex quauis ſine delectu putredine, etiam ſi grauiſsima ſit, febrem enaſci. *Eu.* Ediſſere quænam putredo febrem, & quę nullam accendet. *B.* Hoc ſi verbis explicare coner, fruſtra laborem. *Eu.* Id igitur fatendum eſt vnum quippiam ex eorum numero eſſe quæ nos fugiunt, tacitum & obſcurum. Ne quid autē ſuſpiceris aut metuas, non magnoperè contendo, idipſum de quo noſtra eſt diſputatio à cœlo ne prodierit, an intꝰ ſit in corpore genitum, vti & venena non pauca. Satis ſit in re controuerſa demōſtrare id quicquid eſt, occultum nec ſolius intemperiei ſobolem eſſe. Agè igitur graui putredine ſcateat ſine febre, alter verò cum febre. Hic præter communem putredinis rationem, aliud quippiam circumgerit, à quo febris incitatur, & quod accedens febrem inducit, decedens abducit. Id quocunque nomine appelles, à putredine diuerſum quiddam eſt, in quo cōſiſtit febris eſſentia. Hoc autem vt conſtet luculentiùs, paucis referam quæ obſeruationibus olim animaduerti, quorū & vos ſimilia videre potuiſtis. Miſellus quidam quartana febre ſimplici, & lue venerea, ſordidis vlceribus deformi, duobus ſanè quàm contumaciſsimis malis conflictatus, opem medicam expoſcit.

Conue-

Conuenienter præpurgato,ligni guaiaci decoctum imperatur cum victu tenui & admodum exquiſito. Horum perſeuerãtia, vniuerſi corporis putridus humor partim abſorptus partim diſsipatꝰ eſt in ſudores:omniſq; partium intemperies ſic abacta eſt,vt maligna quæq; & ſordidiſsima vlcera, quibus tum naſi extremum exciderat, tũ reliquum corpus omneſcatebat,ad cicatricem producta ſint. At nihilominus cum à lue venerea integrè vindicatum corpus videretur, omniſq; illius obſtructio ſoluta,omniſq; exhauſta putredo, quartana tamen contumaciter in tempus longiſsimum producta eſt. Ex quo intelligi poteſt proximam illius cauſam non in obſtructione, non in humorũ putredine, ſed in affectione quadã ſecretiore ſtatui, quæ partibus ipſis inhæreſcit. Hanc Galenus iam ſenex agnouit,de febribus intermittẽtibus ita ſentiẽs: *2. De differ. Febr. cap. 17.* Harum circuitus repetere minimè deſinit, quoad diſpoſitio in parte generante excrementa ſeruetur. Quin et eo loci paulò altius quàm libris methodi,& primo artis ad Glauconem,febrium curationem inſtituens, præcipuum ſanationis ſcopum eſſe aït diſpoſitionis huius correctionem. Ea autẽ febrilis diſpoſitio eſt ab intemperie lõgè diuerſa. Hoc ipſum ex euẽtu ſuperiori,cõtrario æſtimemus. Sæpenumero quartana febre ſoluta,corpꝰ etiamnũ permanet impurũ,aliâs quidẽ alijs febribus, aliâs cruditati, aliâs lienis ſcirrho, aliâs cacexię vel hydropi, aliâs alijs ex putredine malis obnoxium. Hoc non modò in peſtilentibus & cõtagioſis,verumetiam in venenatis morbis omnibus Dioſcorides accidere tradit, *Lib. 6.* vt quum tẽpore vis illa venenata & præſentanea perdita fuerit, vitioſa quędam affectio diuturna relinquatur, quæ cõmunia aliorum morborum remedia communemq; medendi rationem efflagitet. Sæpe etiam ex impuro corpore & putredine conferto, vidimus quartanam febrem nõ ſimplicem modò, ſed & duplicem & triplicem proprijs antidotis abigi, nulla purgatione præmiſſa et ſtabili impuritate. Non præter rationem propria quędam febrium remedia inuulgantur,quibus vel aniculæ optimis medicis calumniam texunt illorumque artem inſimulant. *B.* Multa in peregrinatione vidi hac de re incredibilia,quę tanquam omnino ridicula ſum aſpernatus. *Eu.* Itaque ſi putredo profligari poteſt manente febris eſſentia,rurſumq; eſſentia diſſolui manente putredine, perſpicuũ

eſſe

eſſe debet illa varijs diuerſiſq; tum naturis tum eſſentijs teneri. Quoniam autem de quartana febre exempli gratia ſermo habitus eſt, reddat veſtrum aliquis manifeſtam cauſam, cur ea licet interdum annos quatuor perſeueret, nũquam aut rariſsimè eundem hominem bis tota vita prehendat. Equidem hactenus vnicum bis prenſum audiui. Aut cur quartanæ febris ſtatæ & quæ errabunda non ſit, circuitus pomeridianis duntaxat horis inuadat. Hæc quis tam occulta & inuoluta eſſe credat, ſi non etiam occulta planeque obſcura quartanæ ſit eſſentia. *B.* Noua audio. *Eu.* Immo peruetera, licet nondum fortaſſe animaduerſa. Adde etiam quartanam eò cõtumaciorem fore, quo meridiei propius inuaſerit. *B.* Ea fortaſſe cauſa ſit, cur medicus admodum prudens, in quem aliquãdo incidi, ad earum febrium omniumque popularium morborum curationem, ſelectas antidotos diligenti ſiderum obſeruatione adhiberet, noſq; frequenter magna operum ſuorum teneret admiratione. Magna etiam probabilitate id ſuadebat quod eſt ad finem libri de natura humana, ſiue Hippocratis, ſiue Polybij ſiue alterius is eſt, omnes febres ex bile eſſe. Nos prætereà graui in errore verſari, qui vt omnis continuæ febris materiam in maioribus eſſe venis, ita omnium intermittentiũ cauſam exiſtimaremus in carne ſeu in ipſa corporis mole contineri, vno Galeni argumento, de rigore, & de ſudoribus inclinatione erumpẽtibus. Is magna rationum efficacia, ex cauſis, ex ſignis, ex curandi ratione, docebat intermittentium materiam ſępius in ventriculo, aut in viſceribus, aut in ventre inferiore coërceri: hincque nihilominus quàm ex corporis mole & rigores & ſudores moueri. *Eud.* Optimè nũc tecum ageretur ſi ex his paucis, abditiora quædam ab illo diligenter perueſtigaſſes. Multa quippe viri docti vſu longo parta, ſibi tanquã in theſauros recondunt, quæ etiam ſi publicę vtilitatis deſiderio tenẽtur, inuulgare dubitant, ne multitudinem veterum doctrina confirmatam vellicent ac irritent. *B.* Tu verò de his quid ſentis? *Eud.* Inclinans iã dies, nec ipſam nos curandi rationẽ perſequi, nec ſuſcepti argumẽti metas trãſilire ſinit, quod omne in rerũ abditarũ cauſis poſitum erat. *Ph.* Cognitis ergo epidemiorũ peſtilentiumque morborum cauſis, ad contagioſos venenatoſque morbos diuertamus.

DE

DE CONTAGIOSIS MORBIS. Cap. XIIII.

EVDOXVS.

NVx vmbra proximis ſtirpibus arboribúſque grauis,apud Ouidium ſic queritur: Me, ſata ne lædam, quoniam ſata lædere dicor, Imus in extremo margine fundus habet. Narbonæ taxus tã pręſentis eſt veneni, vt authore Dioſcoride,ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideãt, lædantur & ſæpenumerò moriantur. Quandoquidem corpori vniuerſo ſtrangulatum & celerem interitum infert. Baſiliſcus tantæ perniciei ab Auicenna deſcribitur, vt non eos modò qui vel manu vel alia corporis ſui parte, ſed etiam qui virga attigerint, momento necet: quod & viſu & ſibilo efficere tradunt. Torpedo piſcis piſcatorem qui ſe haſta attigerit,in ſtuporem inducit. Sunt & alia non pauca tum in animantium tum in ſtirpium genere, quæ poſsint integræ cutis contactu hominem interimere. At multò plura quæ aperta cute,vt venenatæ ſagittæ,aſpidis,hydræ,viperæ, ceraſtis, dipſadis,anguis, ſcolopendræ, ſalamandræ,ſtellionis, paſtinacæ, lacertæ,draconis,crocodilli, phalangij, ſcorpij, & rabidi canis morſus. Epidermis denſa quum ſit atque valida,hebetiorum & craſsiorum venenorum ſubſtantiam altius penetrare non ſinit,niſi vel findatur vel dilaceretur:quæ autem in venenis efficaciſsima ſunt, illam quãtumuis validam ac denſam penetrant, introq; penitus ſubeunt. Omnium quidem vis & pernicies ex ea ſede quam primùm attigerit, ſenſim in corporis principes partes & in artus inuadit, dum corpus omne labefactet,idq; omni veneno peculiare, vt pedetentim ſerpat,aliud quidem ocyus,aliud ſegnius. Rabidus canis demorſu ſaliuæ aut humoris quiddam eructat,in quo vis eſt veneni. Id intro ſubiens ſpiritus,ſanguinem, humores, partiſque ſubſtantiam contagione labefactat: hinc ſenſim ſerpit longius in partes principes,ſed tam ſegniter, vt rarò ante diem vigeſimum, interdum non niſi anno ſymptomatis ſe prodat. Per has moras nec febris, nec malum aliud vllum percipitur, nec ſcit æger quanta pernicies lateat. At quum

De Nuce.

hæc tempore in cor penetrauerit, vellicantur præcordia, æger indignabundus euadit, nec ſtare, nec quieſcere potis, furentis in morem huc illuc effrenatè agitur, manibus ora dilacerat, alios dente petit, ex ore ſpuma promanat, oculi torui & aſpectu horrendi, febris valida, ſitis inexhauſta, & tamen æger aquam omniaque liquida, adeò perhorreſcit vt emori potius eligat quàm bibere aut ad aquam deduci. Quibus malis defatigatus tandem miſerè cedit è vita. Phalangij aut ſcorpij aculeo, tum alia tum breuiori tempore fiunt ſymptomata, quòd promptius expeditiuſque venenum ſerpat. Itaque omnium pernicies ab ea corporis parte exoriri, quam primùm lætifera vis attigerit, illinc ſenſim in omne corpus irrepere, ipſúmque permutare, & perimere animaduertitur. Id & inuenta comprobatáque curandi ratio confirmauit, quæ veneni perniciem ea parte qua intrauerit reuocat, vulneris dilatatione, partis demorſæ ſuctu, ſcarificatu, affixis cucurbitulis, medicamentis acrioribus. Et ne longius intrò ſerpat, eam arcet iniectis vinculis arctioribus, carnis circumſcriptione, vrentibus medicamentis vel candente ferro, nonnunquam extremæ partis amputatione. Perniciei verò ſæuitiam reſtinguit atque domat antidotorum eſu, vt rabiem fluuialiū cancrorum vſtorum cinere, gentiana, & alyſſo: cuius vires exæquare rubiam experimur. Vacuatio nulla aut admodum rara adhibenda. Hæc igitur optimorum medicorum diligentia atque fide comperta demonſtrant non modò rabidorum canum aut ſcorpionum, ſed & omnium quæ aut morſu aut quouis contactu enecant, perniciem eſſe venenatam eā & contagione vires ſuas expromere. *Brutus*, Equidem de iſtis nihil dubitem quæ ſint celeberrimorum medicorum conſenſu confirmata: quanquam non deſunt qui putent canem ſolo ardore & æſtus vehementia in rabiem agi, ipſúmque illius quod dicimus venenum eſſe velut caloris exuperantiam. *Phi.* Nondum potes veterem pellem exuere. Hac æſtate venatores quidam in lupum ſæuiorē irruerunt, trucidatum in varia obſoniorum genera apparарunt & coxerunt. Omnes quicunque eſitarunt non multo pòſt tempore rabie correpti alij perierūt, alij ſociorum morte prudentes ſibi proſpexerunt. In ea carne tam diligen-

ter apparata, quam tu reſtare putes ardoris exuperantiam? At vis lætifera & venenata permanſit, quæ vix igne miteſcit: quemadmodum nec cantharidum vis deleteria vſtione tota perit. *Eud.* Qualis eſt virulentorum animantium pernicies atque contagio, talem velim exiſtimetis latêre ac teneri in lue venerea, niſi quòd hæc fortaſſe minus præſens ac mortifera ſit. *B.* Gaudeo te in huius morbi ſermonem incidiſſe, de quo tam multi multa ſcripſerunt, ſed quæ palato meo non ſapiant: quocirca tuam ea de re ſententiam tantoperè optamus audire. Huius primam originem alij ſiderum inſolenti conſtitutioni, alij aquarum inquinamentis, alij cuiuſdam ſcorti impuritati referunt acceptam. Cæterùm licet ea lues ſenſim contagione in omnem Europam, Aphricam, Aſiam & extremam Indiam defluxerit, omnemque orbis partem quæ noſtratium commercijs vtitur, impleuerit: quoniam tamen deprehenſa eſt ab vno quopiam aut admodum paucis Neapoli originem habuiſſe, non potuit ſanè epidemiorum morborum conditione, à certo aſtrorum influxu deriuari. Quamplurimos enim paucis diebus afflixiſſet, tandémque tempore deſijſſet. Ego proinde exploratiorem duxerim poſtremam originis rationem. *Eud.* De origine haud magna contentione decertem, ſed de illius cauſa, de vi & natura, ex qua curandi ratio omnis ducenda. Primùm autem occultam & venenatam illius eſſe naturam, tum ex inuaſionis modo, tum ex ijs quæ mox tradentur perſpicuum fiet. Atque cùm neminem vnquam hac lue labefactauerit inquinati aëris inſpiratio, non debet ea inter epidemios recenſeri. Quum nec alimentorum impuritate nec vitio vnquam ſit orta, non numerabitur in ſimpliciter venenatis. Reſtat igitur habeatur in contagioſis. Veneni quidem ac perniciei huius vis & efficacia tēpore deliteſcit, & tēpore copioſis ſignis & argumentis ſe prodit. Vtq; rabidi canis aut ſcorpionis, ita huius venenū, ab ea ſede quæ ſit cōtagione labefactata, ſenſim in omne corpus perreptat atq; ſæuit, vt planè cōtagioſorum morborum naturam imitetur. Qua parte contactus & ſocietas eſt, ab ea maximè prehendit & initium ducit. Qui venereo complexu iungitur cum inquinata, à pudendis luem contrahit. Nutrix à qua pollutus infans lac ſugit, à mammis: condormiens inquinato ſudore diffluenti, à cute & à ſummis

corporis partibus:qui effuſiore oſculo ſaliuam exceperit, ab ore:infans vitiata nutrice altus,nunc ab ore,nunc ab interioribus:Obſtetrix quæ infectæ parturienti opem tuliſſet, à manu,quę tandem excidit. Huius tamen veneni quia vis eſt hebetior,nō niſi in apertam nudamq; partem inuadit. Partium à quibus lues exordium capit,aliæ alijs grauius vitæ diſcrimē adferunt, omnium exitioſiſsima eſt, quæ ab interioribus & reconditis viſceribus,aut à partibus obſcœnis inchoat,cæteræ leuiores & minus periculoſæ. Quanquam autem illius vna eadémque perpetuò eſt eſſentia, vt tamen corpora quibus inſederit natura,temperamento,affectu et habitudine variāt, diſtincta multipliciaq; ſymptomata inducit, alia quidem in bilioſo,alia in pituitoſo,alia in melancholico:non enim ſi bilioſus pituitoſæ concubuerit, eiſdem atque illa ſymptomatis premetur. Non igitur poſsint ex ſymptomatum differentia, propriæ morbi differentiæ conſtitui. Cuicunque particulæ lues primùm inſederit,illic inhæreſcens puſtulam excitat,interim & vlcuſculum. Inde longius prorepens radices figit, ſenſimque partium continuatione adacta,interiora ſubit, & ad extremum ni medicamentum adhibueris, furore corpus vniuerſum vaſtat atque depopulatur. Hinc venenum malo ſubeſſe intelligitur, nō aliter quā ſcorpij aut rabioſi canis virus,perreptans in omne corpus. Illius ſigna varia efficit partium natura ad quas pedetentim repit & permanat. Quum viro(exempli gratia) concubitu à pudendis madore perfuſis initium habet,puſtulas in his primum & vlcuſcula euocat cō tumacia maliq́ue moris. Vapor dein aut ſpiritus ductu cauo pudendi intro irrepens (neque enim credibile eſt humoris quicquam eò ſubire, venæ cauæ ſanguinem arteriæq́ue maioris ſpiritum labefactat: tumq́ue bubo prorumpit in inguine. Hinc vaſis ſpermaticis renibuſq́ue affectis, gonorrhæa ſe promit,qua virus turpiſsimè velut eructādo eijcitur. Quum execrandum malum in iecur & in ventriculum inuaſit,leuis quidam alui fluor ſuboffendit, moxq́ue cum iecore ſanguis polluitur,quo cunctæ corporis venæ participes fiunt, eóque in artus,in muſculos & in cutem diſſeminato, compreſſum maleficium atque tacitum erumpit:proſiliúntque liuidæ rubentéſque puſtulæ, vlcuſcula cruſtoſa & herpetes,nonnullis vlcera caua atque maligna: bilioſis quidem phagedenica &

exeden-

exedentia, melancholicis cancroſa: pituitoſis leuiora, ſed ſordidiora, & humore quodam mucoſo fœtidóque manantia: ſanguineis crebriora & carbunculi effigie. Omnia quidem labris præduris, tumentibus & inuerſis, quæ exeſa carne, ipſa etiam oſſa depaſcunt, primùm tenella qualia ſunt naſi & palati, deinde ſolidiora, quæ putria carioſaque tempore excidunt. Ab ijs, cùm malum iam cerebrum ſummámque corporis arcem obſidet, multa ſuperuacua pro partis conditione pituitoſa colligi neceſſe eſt: quæ ſi intercluſa capite teneantur, magnum & acerbum dolorem commouent: ſin foras ſub cutem capitis promineant, vel in articulos vel in artus deturbentur, his aut cruciatus excitant immanes ac diuturnos, qui noctu maximè inualeſcunt, aut tophos præduros ſcirrhoſóſque tumores, haudquaquam tamen doloris expertes. Quanquam enim pituitoſa videtur materia, veneni tamen maleficio perfuſa, acrimoniæ particeps eſt. Hinc ſub oſsium membranas ſe recondens, tum acrimonia, tum diſtentione dolorem excitat. In oſsium verò ſubſtantiam per tenues quaſi tubos ſe inferens, illa diffundit dilatátque in tumorem, quæ tandem carie conſumpta putreſcunt. Si minus acris & mordax materia cutem non exedit, ad pilorum radices effuſa, malignitate aut venenato vapore, effluuium concitat, quo plerique viſi ſunt ſine capillis, ſine ſupercilio, ſine barba, ſine pilis, qui poſteà tempore repullularunt. Quum tam multa vbique ſint huius perniciei ſigna, nullũ tamen cernitur in vrinis, neque ex his quiſquã aut hoc aut aliud vllũ veneni genus poſsit deprehendere. Iam verò hæc paucula de venerea lue ſi adhibito animi iudicio ſtudioſe obſeruabitis, cui veſtrum non perſpicua ſit eius pernicies? Quis ex vobis eam veneni participem eſſe inficiabitur? Si in omne corpus diſſeminata ſerpit, non aliter quàm quæ à rabidi canis morſu infertur, poſsít ne expers eſſe veneni? Neque verò in externas duntaxat quæ ſub aſpectum veniunt, verumetiam in interiores quaſque partes in ipſaque viſcera penetrat, quæ (quod de exanthematis afferebatur) diſſectis mortuis comparent puſtulis vlceribuſque fœda. Plurimi ſanè hoc in morbo in aliiſque venenatis captioſa eaq; admodum inani ratiōe fallũtur, quòd dum vident ſymptomata hęc omnia cum humoris cu-

iuſdam vitio inſultare, nihil præter humorem ineſſe putant, nihil maius animo concipiunt, neque acriore illa animi acie perſcrutantur num aliud quippiam in humore ſubſit in quo præcipua affectionis cauſa cōſiſtat: quale proculdubio ſi ſenſu non cernimus, oportet certè ratione & intelligentia comprehendere, alioqui in maximarum rerum ignoratione verſari. Itaq; vis illa veneni, tenuis admodū ac fere corporis expers, ſenſuſq; noſtros effugiēs, aut in humore aut in alio quouis corpore inhæreſcit, quod ſubiectum duntaxat quaſi vehiculum eſt eius quæ nos afficit maleficioſæ facultatis. Qui enim poſsit corpori noſtro vim inferre ſola virtus incorporea? *Br.* Omnem certè hac de re dubitationem & velut caliginem, dilucida interpretatione diſcuſsiſti. Velim tamen inſuper mihi aculeos ex animo euellas, quos nonnulli infixerunt. Aiunt illi hanc luis venereæ contagionē, & in dies mutari, & iam prorſus inclinare atque conſeneſcere, vt ſit poſthac breui finem habitura. Quid quæſo hac de re ſtatuis? *Eu.* Hanc niſi ſua clementia Deus optimus extinguat, aut effrenem hominum libidinem temperet, nūquam extinctum iri, ſed fore humano generi comitem & immortalem. *Phi.* Circumferunt tamen olim puſtulas fœdas erupiſſe complures, dolores admodum paucos: nunc contrà, puſtulas eſſe nullas, dolores autem atroces cum tuberculis ſcirrhoſis. *Eu.* Id fortaſſe effecerit non luis conditio, ſed præpoſtera multorum curatio. Adeò enim nunc ea mortalibus eſt formidabilis, vt vel illius minima ſuſpicione confeſtim ad remedium ex hydrargyro cōcurratur, quod ſanè puſtularum ardorem extinguit, at deſtillationes articulorumq; dolores exagitat. *Br.* Túne igitur vulgarem illam medendi rationem confirmas? *Eu.* Nihil equidem minus, quòd ea morbi ſymptomatis dūtaxat ſuccurratur, radice neglecta. Ad tetrę huius & immanis beluę oppugnationem omnes machinas adhibuerūt. Alij ſperant ſe initio radicem vacuationibus euulſuros: purgāt validè, dehinc quibus competit ſanguinem mittunt, mox reliquias idoneis ſirupis præparant, quas & ſecūdo & tertio interdum & quarto expurgēt. Ea certè curatio ſi malum inter initia conſiſtit, ſoluſq; corporis ſpiritus vel humor inquinatur, plerunque liberat, non item ſi iam partium ſubſtātia obſidetur. Alij ratione non admodum diſsimili, tenui extenuā-

téq;

teq; victu, & potu ex hebeno guaiacina vel ſancta vel ex Cinarũ radice corpus abſumũt,humores detergũt diſsipãtq; in vrinas & ſudores. Hinc neceſſe eſt puſtulas & vlcera cũ corpore ſiccari & ſaneſcere, tophos præduros incidi atq; diſſolui,ex hiſq; natos dolores miteſcere. At ſymptomata iſtæc putato,morbi verò eſſentiam multò diuerſam, quæ illis abeuntibus, etiamnum tanquam radix ſolidarum partium ſubſtãtiæ firmiùs inhæreſcit. Alij vnctionibus ex hydrargyro curationem ſuſcipiũt.Cùm enim hydrargyros non vt pleriſque viſum eſt calida ſit, ſed adeò frigida vt vi narcotica dolores quoſcunque ſopiat & leniat, optima ratione ſanguinis eruptiones,bilis ardores exeſionesq; retundit:puſtulis vlceribúſque malignis opitulatur. Quum eadem vehemẽter humida ſit,præduros tumores emollit cõcretoſque diſſoluit. Et quoniam adeò tenuium eſt partium vt omnia vel duriſsima metallorum corpora ſubeat, penetret atque diſſoluat, multa è corpore per ſudores diſsipat, quædam purgatoria vi in aluũ deturbat,multamque pituitam ex ore prolicit. Quocirca ex accidenti deſiccans, vacuánſque ſymptomatum materiam, illis nõ parùm ſuccurrit. At certè crudeliùs quàm guaiacum magno oris tædio,grauiore virium iactura & imminentiore periculo.Etenim cerebrum tanto frigore offendit, vt rheumatiſmis deinceps opportunum maneat: neruos, articulos eatenus laxat & debilitat, vt in omnem fluxionẽ proni euadant,ſuſcitenturq; tremores immedicabiles, & recentes cruciatus priſtinis grauiores.Non vt in ſimplici arthritide hì repètè oboriũtur,neq; foras prominẽt, ſed ſenſim radice altiùs defixa, penitius ferè in oſſa tibiæ & humeri ſubeũt. Hydrargyrꝰ tãto periculo ſymptomatis opẽ ferẽs mali radicẽ haudquaquã euellit. Quo fit vt tum hęc, tum ſuperiores inefficaces ſint & parùm tutæ cum periculo recidiuæ,quum præſertim lues initium præterlapſa, ipſam partium ſubſtãtiam obſedit.Tempore ſiquidem reuireſcit,recurritq; interdum poſt annum trigeſimum, tantoq; interuallo mali fomes quaſi ſepultus deliteſcit. Et nihilominus qui tũ expertes mali prorſuſq; expeditos ſe putant, alios cum quibus concubuerint, contaminant, prolémque gignunt ea lue conſperſam, indicium profectò tum temporis mali fermentum in venis in ipſiſque partibus reſeruari, & vt dicere ſolẽt,in ipſis quaſi medullis

Elephantiaſim autem non ex ſola atra bile fieri, demonſtrãt melancholia morbus & mania: in quibus etiam ſi bilis atra & in cerebro & in toto corpore redundet, citra tamẽ elephãtiaſim eſt, quẽadmodum & quartana intermittens, & quartana continua, in quibus melancholiam putreſcere fatemur. Hæc igitur & inſuper eruptio fœda foras in partes extimas & in cutem proſiliens, elephantiaſim perniciei cuiuſdam eſſe participem declarat. Ea primum dura, craſſa, aſpera & ſcammoſa redditur, colore ſubliuido vel purpureo, cũ ſenſu quodam ſtuporis. Puſtulę dein extuberant, verrucis initio ſimiles ſed quæ poſteà grandeſcant dureſcántque, interdum etiam magna fœditate exulcerentur. His notis facies potiſsimum & naſus, manuum pedúmque digiti fœdantur, oculi rubore puſtuliſq; ſuffuſi caligant, pili toto corpore decidui ſunt, maximè in ſupercilijs et in mento. Omnia igitur foras erumpẽtia, ipſúmque pilorum defluuium, quis malignitatis et latentis veneni notas eſſe non agnoſcat? Multus humor plerunq; in cutem confertim effunditur, bilioſus quidem in ictero, pituitoſus in leucophlegmatia, melancholicus in melancholia, à quo nihil tale fieri cernimus. Itaq; in elephantiaſi præter humoris vitium malignum etiam virus ineſt, quod tũ humores tum partium ſubſtantiam polluit. Illa quippe non ſolius cutis (quod Galenum dixiſſe miror) ſed totius corporis eſt affectio. Quales in linguæ radice verrucæ extuberarint, tales in omnia viſcera, in omnéſque partes intimas diſſeminari comperimus. Curandi difficultas morbi malignitatem atque perniciem docet. Hanc idcirco tot ſeculis veram curationem non inueniſſe reor, quòd propria illi antidotus perquiſita non ſit, quam tamen & eſſe & inueniri poſſe non diffido. *Ph.* De contagioſis morbis ſatis abundè, nunc recepto traditionis ordine de venenatis morbis trãſigendum. Non enim hoc loco de phthiſi, de lepra, de ſcabie, de pruritu, déque alijs huius claſsis, ſermo habendus eſt, qui quamuis in contagioſis numerari ſoleant, manifeſti tamen ſunt, à manifeſta putredine orti, neque (quod ſupra monebas) huc quoquam modo referendi.

DE

DE VENENATIS MORBIS. *Cap. XV.*

EVDOXVS.

ITá ne prætereà exigitis vt de venenatis morbis ſermo habeatur? Si iam planè inter omnes cōuenit quamplurima eſſe venena, quorum vis cæca & deliteſcens vario nos ſymptomatum cruciatu fatigat, nón ne euidēs eſſe debet, ab illis morbos in nobis excitari qui non manifeſtis qualitatibus,ſed totius ſubſtātię diſsidio vitę noſtræ primordia demoliuntur? *B.* Neq; id ipſi demonſtrari volumus,ſed dilucidius explicari quot & quas illorum differētias eſſe putes. *Eu.* Quem venenatū morbum definiuimus, is nec ducto inſpiratóque aëre,nec externorum contagione,ſed vna deliteſcētis intus veneni pernicie prouenit,ſuboffenditq;.Hoc iā dixi cæteris hebetius, & in craſsiore dēſioreq; materia inhęreſcere, quæ non niſi interioris caloris eiuſq; copioſi vi excitetur,aliaſq; venenum imprudentius intrò aſſumi,aliâs intus etiam progigni.Venena quæ intro ſumuntur,alia quidem in metallorum,alia in ſtirpiū,alia in animantiū genere ſunt. In metallorum genere,arrhenicum,auripigmentū,chryſocola, calx,ęs vſtum,atramentum ſutorium,ſulphur,adamas,lapis cęrulens & armenus:itemque hydrargyros, cinnabari,ceruſa,plumbū,minium,gypſum.Hęc putant nonnulli ſola qualitatum exuperātia:priora quidem cauſtica vel ſeptica, id eſt vrente vel putrefaciente vi,poſteriora verò aſtringēte & pręſocante nobis infenſa:proinde nō ſimpliciter venena, ſed venenata medicamenta appellari. At quāquam manifeſtis omnia qualitatibus vehementer obſunt, totius tamen ſubſtātiæ diſsidio nonnihil etiam veneni reconditum habēt. In ſtirpiū ordine ſunt aconitum, chamæleo, taxus, ephemerum,thymelea,laureola,thapſia, rhododaphne, ramúculus, draguntium,tithymali genera, & quæcunque immodicè purgandi vim obtinent,vt veratrum,ſcammonium,cypariſsias, cyclaminus,colocynthis,& alia eius generis nō pauca, omnia verè deleteria.Sunt & quæ qualitatum duntaxat exuperantijs infenſa putantur, quod genus ſunt euphorbium,anacardus, itemq; opium,mādragora,hyoſciamus,cicuta,ſolanum manicum,

nicũ,fungus: quæ tamen malignitatis expertia haudquaquã putamus.In animantiũ genere numerãtur cãtharides, lepus marinus,ſalamãdra,bupreſtis, deuorata hirudo,pinorũ eruca,felis cerebrũ,ſanguis tauri,lac corruptũ,piſcium aut pecudũ fulgure vel peſtilentia interemptorũ carnes, & quæcunq; ſuprà diximus demorſu vel contactu enecare. Portio ex his quęcunq; intro ſumpta multò præſentius & atrocius quàm cõtactu offendit. Hæc igitur omnia nõ modò qualitatũ exuperantijs,verumetiã totius ſubſtãtiæ diſsidio exitialia eſſe & deleteria,morboſq; inferre venenatos,tum ex inſequentibus ſymptomatis, tum ex alexiterijs quæ veteres ad curationem inuenerũt,facilè intelligi poteſt. Quæ porrò intus gignuntur venena,non vt ſuperiora primo ſuæ naturę ortu, ſed longo ordinis progreſſu atq; mutatione talia euaſerũt. Vt enim ex varia humorum putredine,ſiue ea ex intemperie,ſiue alijs ex cauſis orta ſit,diuerſi generis febres excitantur.ita ſanè ex putredine longius progreſſa,vel alia cęciore ex cauſa venenũ in nobis prouenire gigniq; poteſt. Galenus aït veteres hanc quæſtionẽ diſputaſſe, euidentiſsimiſq; rationibus collegiſſe eoſdem affectus fieri & à lethalis veneni potione, & à corruptione quæ è corpore ſcaturire poteſt. Hanc autẽ quam appellãt corruptionem,re ipſa venenũ eſſe mox canis exemplo demõſtrat:in quo tãta plerunq; fit humorũ corruptio, vt totus in rabiẽ agatur,quę veneni ſoboles eſt. Atque tum & canem ipſum & omnes illius humores venenatos haberi,argumento eſt quòd eius ſputum humanum corpus attingẽs rabiem excitet.His perſuaſum vobis eſſe debet, in nobis ſimiliter corruptionem quandam ſponte gigni poſſe, quæ non modò veneni vires æquet,ſed & ipſa tota venenum ſit. Itaq; ſyncope admodum grauis & periculoſa plerunq; fit ex concreto ſanguinis grumo,maximè ſi vel in ventriculo,vel inteſtinis, deinde ſi in pectore vel veſica putreſcat: fitque ea cum pulſu paruo,reſpiratione difficili,extremorum frigore,& ſudore frigido ſuborta interdum febre.Rei autem ſic perſpectę veteres conuenientia remedia, non à manifeſtis, ſed ab occultis qualitatibus quaſi alexiteria quædam attulerunt. Non admodum diſsimilia ſymptomata tradunt & à concreto putreſcentéque lacte gigni, quibus eadem propè ſuccurrunt.Extremum pedem aliquando repentè ſphacelatum vidi-

6. De lochis infectis.

vidimus, ſine cauſa externa, ſine tumore aut rubore conſpicuo. Oborto primũ dolore immaniſsimo, mox ſenſum in eo ac motũ perijſſe, partem totam liuore contabuiſſe, exulcerationem fœdam inſequutam, quæ acerrima cauſticaq; medicamenta ſine ſenſu admitteret. Nõ multo pòſt arteriam brachij dextri, deinde etiã ſiniſtri pulſare deſijſſe: ita ſenſim vniuerſo corpore obſeſſo, miſerũ extingui, ſine febre, ſine ſymptomatis admodum grauibus. Tot tamq; pręſentium malorũ quis intemperiem aut ſimplicem aut cum humore, cauſam, eſſe ſtatuat? Quis non potius venenatam qualitatem in partes omnes propagari putet, quæ extremam hanc perniciem inferat? In vteri porrò ſtrangulatu plerunq; mulier ſine motu, ſine ſenſu quaſi extincta iacet, cum pulſu obſcuro paruoq; eatenus vt interdum ne percipi quidem poſsit: cũ animi defectione & difficili ſpiratione quæ non modò pectus opprimit, ſed & fauces quaſi manu prehenſas præcludit: hunc autem tam immanibus ſymptomatis comitatũ tradit Galenus vel à ſuppreſsis mẽſibus vel à cohibito ſemine ꝓficiſci, quod vitiatum maiorem quàm menſes vim & noxam corpori infert. At quum non ipſa corrupti ſeminis ſubſtantia, ſed vapor dũtaxat in cordis cerebriq; ſedem ſublatus iſtorũ ſit author, quis non illum vaporem, multoq; magis vitiatum ſemen vnde is prodijt, cenſeat venenatæ qualitatis cõditionem ac vim obtinere? quænam obſecro manifeſta, ſiue ex primis, ſiue ex ſecundis ſit qualitatibus, hęc tam ſęua poſsit inuehere? Hanc ſanè cauſam quę mole parua, maximas ſolo contactu alterationes inducit, rectè Galenus & ſcorpionis & phalangij ictibus comparat, quibus exiguo veneno per minimum foramẽ iniecto, totum corpus afficitur, breuiq; admodum tempore ſæuiſsima ſymptomata inualeſcunt. Poſsim opinor ipſa rerũ ſimilitudine itidem de comitiali morbo ratiocinari. Quum enim à crure vel à digito manus, vapor quidam in cerebrum conſcendere deprehenditur auræ frigidæ perſimilis, qui ipſum attingens ſenſus mentemq; turbat & epilepſiam infert: quis non facilè credat corruptionem quãdam in affecta parte genitam eſſe, eamq; adeò validam vt phalãgij, ſcorpionis, aut aliarum pernicioſarum ferarum venenis poſsit comparari? Equidem id puto veriſsimum quod apud Galenũ Pelops dicebat, poſſe præter naturam in corpore eſſentiam ſponte

Lib.6. De locis affectis.

generari

generari quæ mole minima ſit,facultate autem quàm maxima:et quę quum neruoſam aliquam ſedem occupauerit,per continuatas partes vſq; ad neruorum principium vim ſuam tranſmittat,ſiue id per alterationem fiat,ſiue ſpirituali eſſentia,veluti aura ad ipſum elata, ex eaq; comitialem circuitum excitari. *B.* Hæc facilè ſuadere poſsint epilepſiam quæ vniuſcuiuſuis partis conſenſu fit,à quapiam venenata malignitate promoueri,de qua productus Galeni locus traditus eſt. Cæterùm quæ primario cerebri affectu contrahitur,aliam fortaſſe cauſam habet, quam mihi videtur paulo antè ſic expoſuiſſe: Conſtat epilepſiam in cerebro conſiſtere, impediente humore animalem ſpiritum qui in ventriculis eius contine- tur,quo minus poſsit exire. Hunc deinde humorem aït craſſum et viſcidum eſſe,aliâs pituitoſum,aliâs melancholicum. Et quoniam velox eſt epilepſię diſcuſsio, eum ipſum humorem obſtruere meatum ſpiritus qui in cerebri ventriculis eſt cerebrumq́; ipſum concutere quo excutiat id quod noxium eſt. A craſſo ſemper humore (inquit) hanc affectionem induci argumento eſt quod & ſubitò fit et ſoluitur confeſtim. Nã ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo viſcoſoq; humore fieri conſtat. Hac etiam varietate epilepſiam ab apoplexia diſiungit,quòd in hac frigidus, craſſus et viſcoſus humor omnes principes cerebri vẽtriculos affatim impleat obturetq;: in epilepſia verò aut non omnes aut non affatim & vſquequaq;. *Eu.* Id ſi illarum ſolum diſcrimen eſt,neceſſe ſit omnem apoplexiam quędam antecedat epilepſia,quod non poſsint omnes ventriculi repentè & affatim impleri, quin prius modicè & leuiter obturentur. At contrà fieri deprehẽdimus,apoplexiam primò & derepente inuadere quam nulla præuenerit epilepſia. Quinetiam ſi in epilepſia craſſus & viſcoſus humor cerebri vẽtriculos meatuſq; ſemper obſtruit eo per acceſsionem dum neruorum principiũ (vt inquit Galenus) ſeipſum quatit diſcuſſo,non alijs præterea acceſsionibus fatigabitur. Atqui multæ nihilominus recurrunt. Aut ſi ſemper alius & alius humor per acceſsiones influat, qui fieri poterit vt quum aliquis in dies quater aut ſexies primario affectu corruit, quales non paucos videre licet, tã multus támque craſſus humor ſuccreſcat? Quænam ea ſcaturigo vnde toto vitæ curriculo dimanet, & in meatus incurrat? *Br.* His rationi-

3. De locis affect. cap. 5.

rationibus ipſe etiam ſæpe ac multū de epilepſiæ, quēadmodū ſanè & de apoplexiæ cauſis dubitaui. Quū enim aliquādo vidiſſem virū viribus integrū, ſiniſtri oculi ictu vehementiore, repentè attonitum corruiſſe, moxq; ſenſu ac motu priuari, cū ſpiritu difficili ac ſtertore, & cū alijs fortis apoplexię indicijs, eumq; nec venæ ſectione nec alia potuiſſe ratione ſeruari, quin horis duodecim interiret, mortis cauſam inueſtigatione dignā putaui. Diſciſſo apertoq; capite neq; oſsis, neque meningum, neq; ſubſtātię cerebri quicquā confractū diuulſúmue, ſed duntaxat interiores oculi venas cōtuſionis vi diruptas animaduertimus, è quibus ſanguis cochleariū duorū menſura, in cerebri baſim procubuerat, qui cōcretus arterias eas obſtringebat, quæ retiformē contextū cōficiūt, & quæ illinc in cerebri vētriculos propagatæ, choroïdē alterū conſtituūt. Cerebri autē vētriculi prorſus illæſi inaneſq; cernebantur. Hinc edoctus, alterū qui citra cauſam externā apoplexia extinctus eſſet, diſſecare viſum eſt, in quo humor craſſus & viſcoſus ſimiliter ad cōtextum retiformē inuētus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis. Hinc ego ratiocinatus, conſentaneū putaui, ijs arterijs vel obſtructis vel cōpreſſis apoplexiā gigni, quòd tum cerebrū nihil ſpiritus è corde per ſubiectas arterias recipiat, ſitq; neceſſe illius motum ſenſúmq; perire. Quidam hæc opinor animaduertens, rectè dixit fieri apoplexiam interceptis vijs quæ ſunt cerebro cordique cōmunes. At ne videar pēſi parū meminiſſe, ad epilepſiā reuerſus ediſſere cauſam eius quę ipſomet affecto cerebro fit.

Eu. Nō alia profectò videtur, quā eius quæ per cōſenſum. Vt enim aliquādo obſeruauim' è ſummo capitis vertice, in quo ſub pericranio vitiatus venenatuſq; humor coërcebatur, vaporē manifeſto ſenſu intro ſubire, qui epilepſiam concitaret, hancq; poſteà cauſtico perſanatā medicamēto. ita proculdubio exiſtimari debet intus, vel circum meninges, vel circū cerebri ſubſtantiam vitium contineri veneni ęmulum, cuius ex interuallis impetu facto, epilepſia ſuſcitetur. Aperto epileptici philoſophi qui deceſſerat capite, qui vehementiſsimo eóque ferè perpetuo dolore, vix digitum lato, circa ſinciput torquebatur, deprehendimus craſsiorem meningem ea ſede, caluæ oſsi adhæreſcere, pauculo humore putri interiecto. In altero cerebri ſubſtantia humorem fœtidiſsimum,

eumq;

cumq; exiguũ cõtineri:vtriuſq; tamẽ vẽtrilos & meatus omnis humoris,omniſque obſtructionis expertes. Multos ipſe (ſcio) vidiſti inde epilepticos euaſiſſe,quòd in curanda lue venerea,dum vnguentis ex hydrargyro illinerẽtur,nonnihil in aurem et in cerebrum penetraſſet. His ne quęſo dicas cerebri ventriculos humore multo impleri & obſtrui? *Bru.* Minimè quidẽ,ſed ipſum corrupti hydrargyri pernicie laceſsiri. *Eud.* Talem igitur et in omni alia epilepſia cauſam exiſtimato:atque ſi quid aliquãdo putridi humoris ineſſe deprehenditur, non ex ea ipſa putredine,ſed ex venenata quam cõcepit qualitate,hoc mali ſuſcitari.Itaq; quocunque corporis in loco is fuerit, venenatus illinc vapor in cerebrum ſublatus idipſum meningéſque totius ſubſtantiæ inimicitia acriter ferit. Effertur autẽ ex interuallis haud ſecus atq; in febribus intermittẽtibus,& in rabie, & in alijs pleriſq; morbis quorum eſt ſtata recurſio. Cerebrum proprij veneni offenſione interdum ab omni mentis ſenſuumq; functione prorſus vacat,vti et cor in ſyncope: interdum ſeipſum vniuerſumq; corpus quatiẽs adnititur offenſionem excutere,non aliter quàm cor palpitans. *Ph.* Ego complurium authorum lectione mihi perſuaſeram, id duntaxat venenum appellari, quod tota ſubſtantia cordi vitæ principio aduerſaretur. *Eu.* Perículoſa iſtęc perſuaſio. Vt cantharis ſolam veſicam, lepus marinus ſolos pulmones exulcerat:ita parti vnicuiq; quippiam totius ſubſtantię diſsidio contrauenit quod illius venenũ & deleteriũ eſt. Maximè hoc nomine digna ſunt quæcunq; iecur,cor & cerebrum principes corporis partes totius ſubſtantiæ diuortio oppugnant, demoliũturq;. Cerebri venenum quoddam haberi, Galenus quinto de ſimplicibus medicamentis hac expreſsit ſentẽtia: Cap.18. At ſunt quæ tota eſſentia nobis contraria ſunt,proinde ſi vel minimũ eorum aſſumptum fuerit, omnino lædat neceſſe eſt, ceu dryopteris & pityocampe, & tapſia,& ſolanum manicũ & hydrargyros,& fungorum nõnulli, præterea ſaliua & fel venenatorum animaliũ. Nam talia omnia genere ſunt deleteria,non quantitate. Siquidẽ hęc ſi largius bibantur, quædã dementant, quædam mortem inferunt, verùm conuenienti quadam menſura alijs admiſta adiuuant. Porrò quæcunque inter ea mentem lædunt, continuò etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum congerie ipſum implentia.

› Sed & quædam os ventriculi tentant atq; affligunt, vt & in-
› de caput per conſenſum lędatur. Communiter verò vniuerſa
› duobus modis cerebrũ affligunt, læduntq́;, aut quũ tota ſub-
› ſtantia ſunt contraria, aut quum vna duabúsue qualitatibus
› temperaturam immutant. Quæ hîc Galenus tota ſubſtantia cerebro contraria ſtatuit, illius certè venena ſunt. Quot igitur partium maximeq́; principum, tot & venenorum genera à quibus & venenatorum morborum differentiæ fluxerunt, quas ſingillatim recenſere, proprijs notis quaſi depingere, conuenientibuſq́; remedijs & alexiterijs profligare, maioris eſt operis. *B.* Hæc quando nõ licet, deinceps ęſtimemus quẽ vſum ad medendi artem habere poſsint quæcunq; matutina concertatione, de Deo, de ſpiritibus et ijs quæ trans naturam ſunt, tam accuratè diſſerebantur à vobis.

ET MORBOS, ET REMEDIA QVAEdam trans naturam eſſe. Cap. XVI.

EVDOXVS.

SVpra mundum aſpectabilem alium ſenſibus nullis obuium, Deo ſpiritibuſq́; confertũ cogitatiõe complectimur, mortalis huius ſummum cuſtodem et gubernatorem, à quo etiã multa homini aliâs ſalutaria, aliâs noxia & peſtifera impendent. Deus itaq; maximus, omnia in poteſtate habet quæ condidit, & quocunque vult ea deducit. Illius imperio cœlorum motus cohibiti ſunt, & ſol tanquam fixus conſtitit dimicaturo Ioſue: ſol plenilunio eclipſi adumbratus eſt patiente Chriſto: ignis de cœlo deductus ab Elia: Aër plerunque, ſed maximè Dauidis peſtilentia grauiſsimè contaminatus: Aquarum exuperantia & cataclyſmo olim terræ facies obruta: terræ ſterilitas frugúmque inopia & fames Ioſephi ætate. Sic quippe in cœlos & elementa ſumma viget Dei poteſtas. At in nos multo plerunque maior. In ſacris Ezechias graui morbo percuſſus eſt, Iob vlcere peſsimo à ſatana Dei iuſſu fœdatus: Centum octoginta quinque Aſſyriorum millia ab angelo interẽpta: & omne primogenitũ Ægypti ſub Pharaone occubuit. Plenæ ſunt ſacræ literæ calamitatibus, quas Deus ſumma iuſtitia mortalibus inflixit, & bene-

& beneficijs quę placatus contulit. Quicunq; autẽ diuinitùs morbi delabuntur, naturaliũ quodammodo ſimiles apparẽt, at quia cauſam habent medendi arti haudquaquã obſequentem, iure trans naturã appellãdi videntur. Vt hos cacodęmõ humani generis hoſtis ferus & immanis, ferè ſolet Dei permiſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibꝰ vim multis noxamq́; inferunt: alij neſcio quos inuocãt adiurantq́; verbis, exorciſmis, imprecationibus, incantamẽtis & carminibus: alij collo ſubnectunt alitér ue geſtãt ſcripta quędam, characteres, ãnulos, imagines aliaq́; nefãda: alij cãtibus vtuntur, ſonis vel numeris: interdum ſuffitibus & odoribus, interdum faſcinatione & præſtigijs. Sunt qui abſentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte cõpuncta, verborũ atq; ſyderũ vi, in ſimilem abſentis ſedẽ morbum inferre iactitent, aliaq́; non pauca de infligẽdis morbis præcepta. Anũ oculorũ intuitu & radio pueros aut infantes faſcinare nõ facilè credam, quãquam in Bucolicis ſcribit Vergilius: Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Sunt qui perſuadere cõtẽdãt in anu mẽſtruã purgationẽ ſuppreſſam, in corpus omne redũdare, tẽpore venenatã reddi, ſpiritus inficere eoſq́; potiſsimũ qui ab oculis foras exiliunt: hos aërem cõtaminare, pueros & tenellos infantes faſcinio lædere. Quæ rationes parui põderis ſunt. Menſtrua quippe purgatio quum anubus ex ætate & naturæ pręſcripto deficiat, neq; ipſis, neq; alijs eſt incõmodatura. Quinetiã tũ pręgnantes, tũ quibus ex morbo ſuppreſsi ſunt menſes, multò vehemẽtius pueros faſcinarẽt: adde quod non oculis modò, verumetiam halitu & expiratione efficacior vis eſſet. Si qui fortè ſunt in Triballis & Illyris alijſq́; regionibus, qui authore Plinio viſu effaſcinẽt, interimãtq́; quos diutius intueãtur, iratis præcipuè oculis, et hoc malũ facilius ſentiãt puberes: horũ cauſam priuati reddit, naturã in quorũdã toto corpore, in aliorũ oculis venena genuiſſe, ne qd vſquã mali eſſet, quod in homine nõ eſſet. Hæc verò rara, & quaſi miraculo priuatis quibuſdã irrogat. De ſortilegijs autẽ, ſagis et magis, compertũ habemus eas potionibus, cõtactu, florum odoramẽtis, ſcriptorũ characterũ geſtatione alijſq́; incãtamẽtis nõnullos ita vinxiſſe, vt cũ ſola vxore non cõcũberẽt, alios cõcubitꝰ impotẽtes quaſi exertos reddidiſſe, alios in corporis extenuationẽ viriũq́; ĩbecillitatẽ cũ lãguore

ſummo traxiſſe, quos ſolę precibus & muneribus reſtituere poſſent. Neq; ſolùm morbos, verumetiam dæmones ſcelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem viſuntur furoris quadam ſpecie diſtorti, hoc vno tamen à ſimplici furore diſtant, quòd ſummè ardua obloquātur, præterita et occulta renuntient, aſsidentiumq; arcana referent, eoſq; multis conuicijs impetant, et diuinorum verborum poteſtate terreātur, contremiſcant aut ſucceſcant. Quidam non ita pridem quũ per æſtus nocte vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens potu nō inuento obuium malum fortè pręhendit, id mandens fauces ſibi quaſi manu præcludi, ſtrangulariq; ſenſit, ſimulq; à ſubeunte dæmone iam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre ſe à prægrādi nigerrimoq; cane vorari: quæ poſteà reſtitutus integra mente nobis ordine recēſuit. Hunc nō pauci ex pulſu, ex calore & ſcabricie linguæ febricitare, ex vigilijs & mentis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant. Iuuenis alius familia equeſtri paucis ante annis corporis concuſſione & quaſi conuulſione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc ſolùm ſiniſtrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliâs crus alterum, aliâs vtrũque, aliâs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à miniſtris quatuor decumbēs cohiberetur. Caput autem incōcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omneſq; ſenſus integri vel in conuulſionis ferocia. Decies minimum quotidie corripiebatur: in interuallis ſanus, ſed labore cōfractus. Vera epilepſia iudicari poterat ſi mentis ſenſuúmque læſio acceſsiſſet. Peritiſsimi quique adhibiti medici conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno venenatoq; vapore ſpinæ dorſi impacto cenſuerūt, è quo vapor in eos neruos emanaret, qui à ſpina in artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. *Br.* Sana ea quidem me iudice ſententia. *Eu.* Hæc credita cauſa vt ſummoueretur clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur, neruorum initijs ſpinæ, fotus, vnctiones, emplaſtra, primùm quæ diſcuterent, dein quę roborarent venenatamq; malignitatem obtererent. His parùm proficientibus ſudores proliciuntur balneis æſtuarijs & guaiacinę hebeni decocto, quæ nihilo magis profuerunt. *Brutus.* Quid eſt quæſo cur tam accommodatis remedijs id malum

non

non ceſsit? *Eud.* Quoniam omnes longè aberamus à cognitione veri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam totius mali author, voce inſuetiſq; verbis, ac ſententijs tum latinis, tum Græcis (quãquam ignarus linguæ Græcę laborans eſſet) ſe prodens. Is multa aſsidentium maximéque medicorum ſecreta detegebat, ridens quod eos magno periculo circũueniſſet, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laborãtem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, appellentem hunc arcete & ab ingreſsione propulſate, aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim, vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt, diui Michaelis imago propẽdebat. Si ſacra diuinaq; verba coram legebãtur, ferociùs ſubſultabat & inhorreſcebat. Quum intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe, fatebatur & dolebat. Cerimonijs & execrationibus compulſus dæmon negabat ſe crimine damnatum, & ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet, aut quomodo et qua hęc poteſtate moliretur, dixit multa intus eſſe domicilia in quæ ſe recõdat, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret, à pedibus ingreſſum in regia, & à pedibus egreſſurum quum præſtitutus dies aduenerit. De alijs non paucis diſſerebatur, quæ etiam ex alijs dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neq; hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliâs intro ſubeuntes in corpus, idipſum varijs & inauditis interdum modis laceſſere: aliâs non intro ſubire, ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hiſce venas alioſq; ductus obſtruere, vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innumeri morbi fiunt. Horũ dæmones authores ſunt, ſcelerati perditiq; homines miniſtri: omniſq; eorum trans naturam eſt ratio. *Br.* Illorúm ne & remedia quædam trans naturam ſtatues? *Eu.* Neceſſe eſt omnino. At remediorum quæ trans naturam, alia verè diuina, alia magica ſunt. Quàm multos legimus Deum per prophetas, vel è morte ſuſcitaſſe, vel à lepra & elephantiaſi expurgaſſe, vel ab extremo vitę reuocaſſe periculo? Multo plures cæcos, claudos, mutos, paralyticos, leproſos, febricitãtes, omniſq; generis morbo & languore confectos Chriſtus olim integrè reſtituit: à

quo dein Apoſtoli, nec pauci viri religionis ſanctitate cōſpicui, vim poteſtatemque ſunt adepti. Quos nunc vobis quaſi exemplo referebam, vidi execrationibus, precibus, verbis ſacroſanctis, votis & ieiunijs expediri: qui etiamnum ſaluberrimè & integerrima mente degunt. Hęc diuina remedia improbi nefarijq; viri magicis artibus ęmulantur, accita dęmonum ope: vt Moſis miracula Pharaonis magi, & ſummam Apoſtolorum admirationem Simō magus. Plinius commemorat ætate ſua principem Neronem vanas falſiſsimaſq; cōperiiſſe magicas artes. Quippe (inquit) non citharæ tragicique cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtione in profundis animi vitijs, primumque imperare Dijs concupiuit, nec quicquam generoſius voluit: nemo vnquam vlli artiū validius fauit: adhæc non opes illi defuere, non vires, non diſcendi ingenium, aliaq; nō patiente mūdo, immenſum & indubitatum exemplum eſt, falſæ artis quam dereliquit Nero. Magus ad eū Tiridates venerat, magos ſecum adduxerat, magicis cœnis eum inuitauerat, non tamen quum regnū ei dare, hāc ab eo accipere artem voluit. Proinde ita perſuaſum fuit, inteſtabilem, irritam, inanē eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis vmbras, ſed in ijs veneficas artes pollere, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curioſior, quòd nullum ſignum argumentúmue perſpexiſſet, eas ſuſtulit. Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Illas tamen & eſſe & fuiſſe, quæ in ſacris extant de Pythoniſſa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonoſor Rege, de magis Pharaonis, aliaque non pauca perhibent. Et quæ ab Ethnicis authoribus, de Demarcho, quem narrat Plinius deguſtatis extis pueri immolati in ſacrificio, in lupum ſe conuertiſſe: & de Circe, quæ poculo ſocios Vlyſsis in illo errore diuturno mutauit in feras, vt eſt apud Vergilium:

Quos hominum ex facie Dea ſæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus & terga ferarum.

Et quæ de meſsibus aliò traductis ſcribit.

Has herbas atq; hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: Naſcuntur plurima Ponto.
His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpe animas imis excire ſepulchris,

Atq;

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.
Et in Damone.
Carmina vel cælo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyßis.
Et:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ouidius libro ſine titulo.
Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,
Deficiunt læſi Carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes cantataq; vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Hęc niſi multorum fide comprobata conteſtataq; forent, nō tam multas leges Iuriſconſultorum prudentia in magos tuliſſet: nec ijs qui meſſes excantaſſent, in lege duodecim Tabularum pœna eſſet conſtituta. Vt autem magicis artibus dæmon non res ipſas, quippe quas generare non poſsit, ſed ſolas rerum ſpecies & ſpectra quædam exhibet, quibus hominum mētes quaſi præſtigijs illudat, & oculorum aciem præſtringat: ita & in his quæ ad medendi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa & periculoſa eſt ſanatio. Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri: vidi & febres verbis, cerimonijs quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter, aut multo deterius recurrerent. Poteſt quidē dęmon quoſdam integrè perſanare, at tantum beneficium in hominem, quem perpetua conſectatur inuidia, conferre haudquaquam voluntas eſt. Fictam duntaxat ſimulatamq; ſanationē exhibet, cuius admiratione peruerſas hominum mentes irretiat, ſibiq; infidelitate ſubiuget, hoc vnum cum primis adnitēs, vt ab his quos ſeduxerit diuino cultu & honore dignetur. Hæc tum diuina tum magica remedia ſunt trans naturā. Exiſtunt autem & alia quædā inania vereq; anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatem nimia ſuperſtitione iamdiu occupant, ſuperſtitioſa dicimus. Ea ſunt de quibus dicere nemo poſsit, cur & vnde creditas vires habent. Neq; enim à tēperamento, neq; ab alijs manifeſtis qualitatibus, neq; à tota ſubſtantia, neq; à diuina vel magica poteſtate. Eiuſmodi ſunt ſcripta, ſigna, characteres, annuli, qui nec Dei nec ſpirituum opem implorant. Si nulla ſuperior cauſa acceſſerit, quid ſola

figura, vel character viriũ poſsit ad profligãdos morbos obtinere? Omnis quippe effectio ex contrarijs eſt, quę in eodem poſita genere, partim ſimilia, partim diſsimilia ſunt, vt nec calor in ſaporem, nec ſapor in odorem vel ſonum, nec ſonus in figuram: ita ſanè nec verba, nec figuræ, nec characteres in morbos quicquam efficiãt. Non ſolùm autem in ijs quæ trãs naturam, verũetiam in naturalibus pleriſq; remedijs ſuperſtitiones incidũt: vt dum herbis, ſtirpibus, lapidibus aut metallis vires attribuũtur, quæ nec ad manifeſtas qualitates, nec ad totam illarum ſubſtantiam accedũt. *B.* Iuuaret exemplis iſtæc patefacere. *Eu.* Superſtitioſum dico morbum comitialem his prolatis geſtatis ue carminibus finiri.

Gaſpar fert myrrham, thus Melchior, Baltaſar aurum.
Hæc tria qui ſecum portabit nomina Regum,
Soluitur à morbo Chriſti pietate caduco.

Dentium dolorem miteſcere, ſi quis dum ſacrum fit dentes contingat, hæc verba efferens: Os non comminuetis ex eo. Strumas, aut laxiorem columellã ſaneſcere ijs precibus, quas nobis Aetius ſcriptis reliquit. Vomitiones cõquieſcere cerimonijs & verbis quibuſdã, quæ medicaturi vel abſentes pronuntiant, ſatis fore rati ſi modò laborantis nomẽ cognitum habeant. Theophraſtus author eſt iſchiadicos carmine ſanari. Cato prodidit luxatis mẽbris carmen auxiliari. Dixit Homerus profluuium ſanguinis vulnerato femine Vlyſſem inhibuiſſe carmine. Vidi quendam qui è quacũq; corporis parte profluentem ſanguinem cohiberet, partis contactu verba quædam obmurmurans. Sunt qui hæc commemorẽt, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Ad febres ſanandas quàm multæ circũferuntur preces? Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat, Æquè facilis tibi febris hęc ſit, atque Mariæ virgini Chriſti partus. Alius ante paroxyſmum manus cum ægroto lauat recitans ſecretò pſalmum illum ſolennem, Exaltabo te Deus meus rex. Si quis aſino in aurem dixerit percuſſum ſe à ſcorpione, tranſire malum protinns tradũt. Vt verba, ita & ſcripta in ſuperſtitioſis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ græcæ literæ Ρ. Α. inſcriptę ſint, circumligata lino ſubnectatur collo. Ad dentium dolorem ridiculum hoc ſcriptum appenſum: Strigiles falceſq; dentatæ, dentium dolorem perſanatæ. In his etiam quæ foris

Plin. 28. 10. [beside: te Deus meus rex]

Plin. 28. 3. [beside: tę ſint, circumligata lino]

a. admo-

admouentur, non leuis plerunque ſuperſtitio eſt. Eiuſmodi Lib.28.cap.1. illud eſt Apollonij apud Plinium: Vi interēpti dente gingiuas in dolore ſcarificari. In calua interfecti igneque cremati, aquam è fonte noctu propinare comitialibus morbis. Ex calua ſuſpendio interempti, catapotia fieri contra canis rabidi morſus. Nam ſi dens aut calua has vires non à temperamento, ſed vt credi par eſt, à proprietate totius ſubſtantiæ, & à tota ſpecie nãciſcitur, vniuſcuiuſque hominis vel dens, vel calua eadem facultate viget, neq; quod vi ſit interemptus, eam proprietatem facit. Eadem ſuperſtitione ſunt, difficiles par- Lib.28.cap.4. tus ſtatim ſolui, cùm quis tectum in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide vel miſſili quodam, ex his quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrſam. Et probabilius id efficere haſtam militarem euulſam à corpore hominis, ſi terram non attigerit. Comitialem morbum ſanari cibo è carne ferę occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Immatura morte raptorũ manu, ſtrumas, parotidas, guttura, tactu ſanari. E tribus puteis pari menſura permiſtas aquas, prolibare nouo fictili, reliquum dare in tertianis acceſſu febrium bibendum. In quartanis fragmẽtum claui à cruce, inuolutum lana collo ſubnectere. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit, in quod immerſus fuerit gladius, quo ſit caput abſciſſum: & eum cuius vnguiũ reſegmina anguillæ viuæ collo ſubnectantur in linteolo, illa mox in aquã dimiſſa, lienis dolorem ſedari, ſi pecudis lien illi ſupertendatur, dicatq; medicus lieni ſe medicinam facere. A Tuſſi vnũquemq; liberari, qui in os rubetæ ranę inſpuerit, ea mox viua dimiſſa. Laqueum ſuſpendioſi circundatum temporibus, capitis dolorem ſedare. Faſcia mulieris alligato capite dolores imminui. Hoc verbũ Abracadabra, chartæ ea figura inſcriptum quã Serenus tradit, ex collo appenſum, à febribus maximeq; ab hemitritęo liberare. Quid etiã veri id habere poteſt, quod multi affirmant, lathyris quæ tithymali ſpecies eſt, folium ſurſum euulſum ſi ſumatur vomitionem mouere, deorſum ruptum deiectionem? Eſt qui profitetur icterum omnem ſanari, ſi laborãtis vrina manè in ollam emicta igni ſenſim efferueſcat, dum tota in vapores exhalet diebus nouem continuis. Alius ad febrem omnis generis intermittentem, virgas duas parallelas verborum vi medijs partibus committit,

tit,ipſoque contactu vincit crucis effigie, quam collo ſubnectit: ſic quidem multos leuat, ſed qui fere grauius recidant. Innumeris tum Plinius tum alij complures ſcatent magorũ commentis,quibus vulgus in ſui admirationẽ trahãt. Quin & in herbis non pauca videas ſuperſtitioſa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conſcripta commemorat, incantationes, transformationes & decanorum dæmoniorumque herbas ſacras. *B.* Valde nobis arridet cordiq; eſt tua hæc luculenta & morborum & remediorum quæ trans naturam ſunt notatio: in qua dum à naturali contemplatione confuſa quæq; ſeiungis, reddiſq; ſingula ſeorſum pura, nos certè vindicas à tetris tenebris & à denſa caligine. Nunc autem in naturæ limites regreſsi, ea potiſsimũ ſcrutemur, quæ poſsint occultis morbis opitulari, eaq; vel à cœlo, vel ab elemẽtis,vel ab animãtibus,vel à ſtirpibus,vel à metallis et lapidibus: extra hæc nihil nos poteſt naturaliter vel iuuare, vel lędere.

6. De ſimpli.

OCCVLTAS QVASDAM ESSE FORMÆ *ſeu totius ſubſtantiæ proprietates, & quot ſint illarum differentiæ. Cap. XVII.*

EVDOXVS.

QVoniam dies hic vobis totus eſt conſecratus, quę de occultis medicamẽtorum viribus dici optatis, paucis complectar. Primùm autẽ occultas illas tacitaſq; vires rebus ineſſe, eaſque naturæ limitibus contineri, ex ſuperioribus demonſtrationem habet. Nam ſi occulti morbi vſquã proueniunt, neceſſe eſt & contraria illis occultaq; remedia exiſtere. Nihil in hac rerum vniuerſitate ſubſiſtit,cui non & ſimile,& contrarium quiddam natura protulerit,etiã ſi noſtra diligentia nequit inueniri. Vt igitur morbis ex intemperie, contrarias ex intemperie vires: morbis ex materia,contrarias materiæ facultates: & inſtrumentarijs ſecundas medicamentorum vires ex permiſtis materiæ temperamentiq; viribus ortas opponimus: Ita ſanè occultis totius ſubſtantiæ morbis, neceſſe eſt natura contrarias vires compararit, quæ & ipſę occultę ſint, & totius ſubſtantiæ diſsidio illis aduerſę.

Etenim

Etenim tam immanes morbi, nunquid proprijs deſtituti remedijs iacebunt? Siccine naturæ res tantoperè ad vitam neceſſariæ defecerint? Itaq; in earum & facultatum & qualitatum genere, quæ à tota ſubſtantia fluxerunt, ordines multi ceu gradus collocãdi, quorum extremi ſint contrarij: ex his aliæ nobis infeſtæ & prorſus inimicę, alię contrà tota ſubſtãtia familiares & amicæ, & quaſi noſtræ naturæ conſeruatrices. Hæ ſunt quas medicamentorum occultas proprietates vſus appellat. Poſſum opinor & aliter harum neceſsitatem perſuadere. Quæcũque animãtium, ſtirpium, lapidum, metallorumq́, corpora gignũtur, quãdo ex primis quatuor rerum initijs materiam ſumunt, ſimul ex permiſtis illorũ qualitatibus temperamentum ſortiuntur, ex ijſq; vires habent, quas nos primas ſimplicium medicamẽtorum facultates appellamus. At quando non modò qualitates ſed etiam elemẽtorum ſubſtantiæ in genitis rebus confuſę etiamnum manẽt ac perſiſtunt, neceſſum eſt hinc etiam vires quaſdam ſeruari, quas in materia ſitas eſſe diximus. Eiuſmodi ſunt grauitas, leuitas, mollitudo, durities & reliquæ à materia qualitates, quas de more ſecundas appellant, non quòd alijs poſteriorẽ ortum acceperint, ſed quòd minus validæ ſint minuſq; effectrices. Præter has verò tertię ſunt à totius forma profectæ. Si enim ſimplices qualitates viribus prędıtæ ſunt, neceſſe eſt rerum formas atq; ſubſtantias multò pręſtantioribus excellere. Hæ ſunt quarum genus vniuerſum Galenus à tota ſubſtãtia prodire commemorat, parcè admodum, timidè et obſcurè, quid hoc rei eſſet interpretatus. *Ph.* Tibi verò quid eſſe videtur tota rei ſubſtantia? *Eu.* Si ea neq; temperamentum eſt ex primis qualitatibus, neq; materia elementorum, quid aliud eſſe dicas quàm totius geniti formam? Hanc nón ne aliâs ſummam rei perfectionem, aliâs ſubſtantiam, aliâs & eſſentiam, nullo nominum delectu appellat? *Ph.* At nuſquam Galenus tertiam hanc facultatem ad formam rei, multis autem locis ad prima rerum omnium elementa refert. *Eu.* Ita quidem facit, quoties omnia quæcunq; fiunt, probabili ratione illuſtrare, & quaſi ſub obtutum ponere contendit, ne quid ignorare videatur. At ſi verecundè veritatem quęrimus, neq; ad elementorum qualitates, neque ad illorum materiam, tota rei ſubſtantia accedit, ſed proprias à ſe vna vires eſt ſortita.

Ita quidem Galenus ſpretis argutiarum aculeis, rem omnẽ verè nudeq́; explicans, totam ſubſtãtiam planè diuerſam facit ab elementorum facultatibus : maximè quo loco de medicamentis totius ſubſtantię ſimilitudine attrahentibus, hũc in modum diſſerit, Eſt autem et aliud attrahentium medicamentorum genus, qualitatis familiaritate trahens , quod nihil aliud eſt niſi ſimilitudine totius ſubſtantiæ, ſicuti accommodatum ſibi alimentum trahunt , quæ nutriuntur omnia. In his ſunt purgantia omnia, & quædam alexiteria. Hæc deinde vim non ab elementis accepiſſe, ita demum confirmat: Calida autem eſſe oportet hæc omnia , nam de his inter quæ eſt ſubſtantiarum ſimilitudo , id potẽtius trahit quod eſt calidius, quippe quod ſimilitudini calorem addidit auxiliariũ. Quum enim duabus de cauſis id trahat , ſuperabit profectò id quod vnicã habet cur trahat cauſam. Hæc Galenus . Quibus planè vel nolẽs fatetur quod eſt veriſsimum , totius ſubſtantiæ ſimilitudinem diuerſum quippiam ab elementorum qualitatibus, & attractionis præcipuam cauſam eſſe, ſolũ autem iuuari elementi calore. Si duæ cauſæ hæ ſunt, ſubſtantiæ ſimilitudo atq; calor, nónne diuerſæ ſunt & diuerſã originẽ ſortitæ? Non poteſt igitur Galenus nõ in eas incidere occultas rerum proprietates, quæcunq; ſint illarum cauſæ . Quarundam facultatum probabilem cauſam deprompſit, idq; facilè, aliarum certè difficilius, aliarum nullam prorſus eſt aſſequutus. Quò quoties fortè incidit, cogitur vel inuitus ad occultas rerum proprietates confugere , & illinc quaſi auxiliũ implorare. Libro ſecundo de naturalibus facultatibus , de vi attrahente contra Eraſiſtratũ diſſerens, rurſum in eandẽ ſententiam tertio de ſimplici medicina inquit: Oſtenſum ſiquidem eſt à nobis in commentarijs de naturalibus facultatibus , quòd qualitatum quæ in ſubſtantijs ſunt proprietatibus attractiones complẽtur . Quinetiam libro de reſpirationis vſu Eraſiſtratum ridet & criminatur, quod curioſius multarum rerum cauſas conquirat ac inueſtiget. Ita enim ſuſcepta cum Eraſiſtratijs diſputatiõe ſermonem inſtituit : At ſi Eraſiſtrati (inquiunt) rationẽ reprehẽdis, aliam dicito. Dicã equidẽ, ſed ſi vos primùm dixeritis quid in cauſa ſit, cur piſcatores contactu torpedinis obſtupeſcant: quod ſi non poſsitis, hoc ſaltẽ nobis concedetis, vt illam animãti vim eſſe dicamus, qua ſtuporem

Lib. 5. ſimpli. cap. 16.

porem

porem contactu inducere poſsit,idque adeò potenter, vt per ipſum tridētem ad piſcatorum vſque manus facilè diſcurrat affectio.Ergo piſcium qualitates eſſe concedetis, quibus vel ſtuporem,vel caron,vel frigus,vel putredinem,vel aliud malum adferre poſsint:aëris eandem vim eſſe negabitis? Sed oſtendere non licet(inquiunt)quæ ſit ipſa ſeu vis,ſeu qualitas. Iniquum eſt per obſcura & incerta quicquam euerti ac refelli.Itaq; multas rerum virtutes, occultaſque proprietates vel ex Galeno comperimus, quarum nulla ſit inueſtigāda ratio. Id nuſquam clarius quàm vndecimo de ſimplici medicina, vbi de cancris fluuiatilibus vſtis agens. Pelopem præceptorē ſuum vellicat,qui cauſam reddere vellet cur ij medeātur demorſis à cane rabido. Sic enim poſt alia multa: Nam cancrorum cinerem, quia exiccandi vim habeat, mordentium canum venenum abſumere, ſimulq; digerere,ita enim dictitabat Pelops ambitioſa profeſsione iactitās ſe talium omniū cauſas nouiſſe.At niſi me planè ſcire quippiam ante perſuaſum habeam,propinquis perſuadere non tēto. Itaq; nec Pelopis rationem,contra quam videbam multa dici poſſe, pro vera recepi: nā & cācros prodeſſe puto ex proprietate totius ſubſtantię.Hęc Galenus qui & pauloante pollicitabatur, ſeorſum librū ſe aliquando conſcripturum,de ijs quę proprietate totius ſubſtantię quippiā in nobis efficerent.Sunt et alia paſsim apud eum plurima,quibus conuincitur omnino,eas rerum proprietates in artē medēdi introducere:ſingula ſi recēſere coner, longior ero quàm pro iſta temporis breuitate. *Ph.* Optarem, docte Brute,de his paulò profundius & accuratius quædam ex te ſciſcitari,vnde nunc plurimi has rerum proprietates appellent occultas. Quum Galenus eas fatetur à totius ſubſtantiæ proprietate naſci, an nullam putas earum eſſe rationem, qua demonſtrari poſsint? *Bru.* Nullam omnino. *Phil.* Agè,obſecrò,qui iam longo vſu compertum habet, magnetem ferrum allicere, nonne ſcit hanc illius eſſe proprietatem,vt ignis calfaciēdi ac vrendi? Tu enim proinde quod ignem calfacere ſenſiſti,calidum iudicas, eaq; illum vi pollere. Item quia magnetem ſæpenumero ad ſe ferrū trahere obſeruaſti,debes ex eo quod cōſequutum vides,id quod anteceſsiſſe neceſſe eſt colligere, ex effectione & opere efficiētem eius operis cauſam.Neq; eſt quod exiſtimes omnis phi-

loſophicæ demonſtrationis initium ex principibus illis qualitatibus, non aliunde duci. Si quis enim albam roſam proferens caloris cauſam roget, hancq; velis frigidiori temperamento tribuere, quid quæſo de rubra dices? In ſybi ſpecies lactéum ne idcirco ſuccum fundunt, quod frigidæ ſint? At cōplures calidiſsimæ, quales ſunt tithymali, eodem ſucco madent. Et Aloë idcircò ne eſt amara quia calida? Atqui in opio quod pernicioſo frigore necat, amaritudo ineſt eximia. In odoribus verò maior eſt ac magis impedita controuerſia, vix vt vllus ſit quem ab elementorum certis qualitatibus expirari, docere poſsis. *Br.* Quorſum hęc obſecro? *Ph.* Népe vt intelligas, nec totius ſubſtātiæ proprietates, nec odorum colorumq; naturas ex primis duntaxat qualitatibus deduci. *Bru.* Quàm gloriarere ſi tibi hac in re cederem. *Ph.* Ego verò nulla de re minus quàm de gloria laboro. Sed omiſsis ſerijs liceat mihi tecū parumper vrbanius iocari. Nuper ex India quidam meus familiaris lapillum mirè luminoſum deportauit, qui totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplēdore fulget, iactiſq; radijs ambiētem aërem lumine quoquouerſus implet. Is terræ impatiens, ſuopte ipſe impetu confeſtim in ſublime euolat. Neq; verò anguſtè haberi poteſt, ſed amplo liberoq; loco tenēdus, ſumma in eo puritas, ſummus nitor, nulla ſorde aut labe inquinato, figuræ ſpecies nulla certa, ſed incōſtās & momento mutabilis. Quumq; ſit aſpectu longè pulcherrimus, ſeſe tamen contrectari non ſinit, & ſi diutius adnitaris feriet acriter: ſi quid illi demitur, fit nihilo minor. Aiebat inſuper huius vim eſſe ad plurima tum vtilem, tum ſummè neceſſariam. *Br.* Itá ne fabuloſis ænigmatibus cū Oedipodibus quibuſdam te iocari putas? *Ph.* Nihil fabularum texo: rem ſi ante te conſtitui voles, oculorum fide veriſsimam fateberis. *B.* Beſtiolam aut noui generis auiculam eſſe oportet. *Ph.* Nihil iſtorum, ſed res eſt prorſus inanima atque muta. *Br.* Nouam & admirabilē rem audio, cuius profectò ſi cuiuſquā alterius, proprietas debet occulta cenſeri. At nullúm ne illi eſt inditum nomen? *Ph.* Ignis, flamma. *B.* Captus ſum, & quidem ſatis ſuſpicabar quippiam fallaciæ ſubeſſe. *Ph.* Quid me fallaciȩ aut vanitatis inſimulas? rem profero veriſsimam. *B.* Sed tamen viliſsimam & maximè protritam. Hoc vno maximè ſpem meam fefelliſti, quòd ex India allatam diceres.

Phi.

Phi. Ergo India ſi quid eiuſmodi rarum carumq́; ſola protuliſſet, admirarentur ſcilicet omnes ac laudarent occultas eius proprietates: nunc quoniam vulgare eſt paruoque parabile, contemptum proinde erit & nullo in precio? Si vt rectè protulit Auicennas ignis inuentu admodum difficilis eſſet, nobiſq; ab extremis et ignotis regionibus deferretur, illius quidem vim et proprietatem magis, quàm cęterorum omnium omnes admiraremur, illius cauſas attentius ſcrutaremur, illiuſq; multo magis quàm magnetis effectus nos in admirationem traherent. Si quæram vnde ignis comburit aut eas quas dixi vires accepit, nō aliud dicere poſsis, quàm ſummo eſſe illum calore, & hãc eſſe illius naturam et proprietatem. Hoc enim certè reſpōſo, doctè videberis ſatisfeciſſe. Et tamē quum magnetem dico ferrum attrahere, aut peoniam comitialem morbum profligare ingenita ſibi proprietate, non videor tibi cauſam ſatis dilucidè exprimere. Quid ita? Aut cur quod vtrique commune eſt, alterius tantùm veluti quodam priuilegio proprium facis? Id vnū fortaſſe diſcriminis ſtatui poteſt, quòd ignis proprietas quia vſitatior peculiari nomine caloris & leuitatis definita ſit: magnetis verò, peoniæ atque ſimilium proprietatibus nondum vllum ſit nomē inditum. Quo errore minutiores pleriq; philoſophi tenentur, rati quidem vnumquodq; ſciri cuius nomen cognitum habeant, nihil verò ſciri, cuius nomen deſit. At certè ſcientia ex rerum, non ex nominum cognitione ducitur: neque res ipſę nominibus, ſed nomina rebus obſecundant. *B.* Conclude tandem ſi potes, vt quid comprehendere velis intelligam. *Ph.* Non omnia à primis fieri qualitatibus, & ſi quæ ab illis fieri traduntur, ſciri putas, nihil eſſe quod neſciatur, neque occultarum proprietatum magis, quàm elementorum affectionibus, nos in admirationem duci oportere. Vt enim ſi quod medicamentum noui calidum tenuiumque partium eſſe, id colligo obſtructiones expedire, icterumq; perſanare: ita ſanè cognita ex effectu rheibarbari proprietate qua bilem expurgat, complector idipſum corpus refrigerare, icterum, tertianas bilioſaſq; febres diſcutere, capitis dolores, vigilias, ſitim, aliaque ex bilis feruore ſymptomata compeſcere. *Bru.* Id iam vt manifeſtum agnoſco rerum proprietates non ab elementis, non à materia, ſed à ſola forma prodire, neque has

rectè occultas,ſed vel formæ,vel totius ſubſtantiæ proprietates appellari. Iam verò quot qualéſque hæ ſint fuſius explicandum. *Eud.* Hoc ſanè nomen Galeno latiſsimè patet, ad multaq; pertinet, quandoquidem alimentum nos alere,medicamentum expurgare, deleteria medicamenta & venenata omnia nos enecare,totius ſubſtantiæ vi docet: rurſumque alia in renes, alia in veſicam, alia in lienem atque in pulmones vel caput concedere, iiſque aut ſalutaria aut peſtifera eſſe tota ſubſtantia. *Brut.* Tibi ne in his videtur totius formæ appellationem variam feciſſe? *Eudox.* Maximè. Alimentum quippe idcircò nos alit, quia nobis tota ſubſtantia ſimile eſt. Hæc autem ſimilitudo nec temperamentorum eſt, nec materiarum, ſed vel formarum duntaxat, vel horum certè omnium, quam proinde totius ſubſtantiæ ſimilitudinem dixerunt. Lactuca & vinum alimenta quidem ſunt,quorum neutrum nobis temperamento ſimile vides, & quorum materiæ admodum diſsimiles ſint. Idcirco autem nobis familiaria dico & amica quòd ſpiritum quendam vitæ & caloris, in ſe contineant benignum, nobiſque familiarem, cuius appulſu ſpiritus calorque noſter fouetur ſuſtentaturque: & quorum materia quadam accepta mutatione, in corporis noſtri materiam abit,eiuſque molem alit & auget. Itaque ſi alimentorum alia calida ſunt,alia frigida,ſimilitudo quam quærimus temperamentorum haudquaquam eſt. Deinde ſi illorum alia dura ſunt, alia mollia, aut hæc rara illa denſa, neque rurſum in materijs eſt ea ſimilitudo. Neceſſe igitur eſt hanc in ſpiritu & in cœleſti illo calore conſtitui, quæ ſunt formæ congenita. Quod vt perſpicuè & luculenter perſpicias, hæc tecum altius ipſe meditare. Lac è mammis ſuctum, lactenti optimum & in primis conueniens alimentum eſſe: idipſum verò ſi proprio calore diſsipato frigeſcat, nunquam quantúm uis denuò igne recaleſcat, poſſe bonitatem vimque priſtinam recuperare, & infantem qui eo ſolo aletur, breui totum extabeſcere. Quæcunque venatu viuunt animalia,vt in auium genere aquilam, miluum, accipitrem: in quadrupedibus leonem, lupum, vrſum, vulpem: in piſcium genere congrum, delphinum, thunnum, lupum, mulum, omnia quidem viua prêda oblectari,nec niſi neceſsitate, abiecta cadauera

dauera attingere, præter vrſum fortaſſe. Dum itaque delphinus aut mulus viuos piſciculos ventre continet conficitque, non modò ſuam ſubſtantiam illorum materia, verumetiam calorem calore natiuo fouet & auget: quemadmodum & lactis calor inſitus, infantis calorem, multò euidentius quàm manus imbecillo ventriculo adhibita, ſuſcitat atque fouet. His ergo rationibus ſtatuo, vtile nobis è viuis animantibus, alimentum fore, ſi illorum materiam vincere & atterere valeremus: & recens cæſas carnes, quæ teneræ ſint, præmaceratis ac ſemiputribus vtiliores, quod à viuis minus abſint. Magnus hic ſanè locus ac latè patens, quem vt totum animo perluſtres, velim ipſe tecum rationem habeas & contempleris, cur in tanta rerum multitudine nihil quicquam nos alere poteſt, quod non ipſum etiam alatur ſitque vita præditum. Non enim lapides aut metalla nobis alimenta ſunt, ſed duntaxat vel ſtirpes, vel animantia, vel quæ ex his prodierunt: quid ita? Quoniam noſtra vita noſterque calor, non niſi aliorum vita & calore, neque corporis noſtri ſubſtantia, non niſi illorum materia ſuſtineri poteſt. Quinetiam quæcunque ex his præſtantiorem vitam degunt, vtiliora & ſalubriora nobis alimenta ſunt. Nam auium quadrupedúmque ſubſtantia, melius quàm piſcium, & horum melius quàm fructuum aut ſtirpium ſubſtantia nos alit, ſi modò paribus paria referas. Ex quibus profectò comprehenditur alimentum nobis familiare eſſe, primùm quidem ſpiritu & calore diuino, deinde materia quæ in hæc præparationem acceperat. Hæcque nos totam ſubſtantiam appellamus. *Brut.* Videberis igitur & cicutam, & ſcorpionem nobis alimenta dicere, quod & viuant, & ſpiritu caloreque cœleſti inſtructa ſint. *Eudox.* Si omne noſtrum alimentum viuere dixi, non continuò ſequitur è contrario, omne viuens alimentum eſſe: ſed eſt prætereà neceſſe alimēti viuentis calor nobis familiaris ſit. At multorum calor ſpirituſque cœleſtis noſtro aduerſus omnino eſt, planè inimicus ac peſtilens. Alimentorum ſubſtantiæ ex diametro opponitur ea quę deleteriorū ac venenatorum eſt tota ſubſtantia. Vt enim illa magna familiaritate nobis coniuncta ſunt, ita hæc prorſus inimica et peſtilentia, quæ adhibita non modò

primis ſecundís ue qualitatibus nos afficiāt,ſed & toto genere de corpore noſtro quicquid attigerint corrumpant,idque extabeſcens in ſuam ſpeciem ac ſimilitudinem vertāt. Quocirca in genere totius ſubſtantiæ extremè contraria ſunt alimenta & deleteria.Inter hæc medio quaſi ordine conſederūt medicamenta purgantia, quæ neque vt alimenta in noſtram ſubſtantiam conuerti,neq; hanc prorſus corrumpere aut abſumere ſolent.Extremorum hæc naturam habent participē, partim quidem ſimilia,partim diſsimilia nobis. Dumq; nec vinci omnino neque vincere poſſunt, inimica diſsimilitudine velut per ſeditionem exiguntur & exterminantur, ſecum interim ſimilitudinis neceſsitudine eum humorem abducētia cum quo maior erit affinitas. Eiuſmodi ergo ſunt medicamenta quæcunque inter illa totius ſubſtantiæ extrema,cōditionem planè mediam acceperunt. Quæcunque autem ab his in alimentorum extremum propius acceſſerunt, qualia ſunt quæ benigna vocantur,ea ſi ſuo purgādi fine quauis occaſione fruſtrētur, in humorem ad quem educendum apta erant,conuertuntur, ceduntque nonnunquam in alimētum corpori. Quę verò à medio in genus deleteriorum magis deuergunt,quod genus ſunt vehementiora,ſi quando purgandi finem non aſſequuntur, corpori grauiter incommodant.

3. De ſimpli. cap. 23.

Vtriuſque generis conditionē Galenus ita perſequitur, Ideóque in purgantibus medicinis quædam ſunt quæ ſi purgatione fruſtrentur, præterquam quòd nullo damno corpus afficiunt, in alimentum ipſius inſuper cedunt: aliæ ſe ad animantis perniciem ac venenum conuertunt. Habet enim omnino purgans medicamentum cum vno certè aliquo in nobis humore ſimilitudinem, neque eſt illi ſemper admiſta vis veneni quare vt non purget,non tamen iniuriam ſemper aliquam faciet,ſed et cōcoquetur et talem gignet humorē qualē trahere poterat. Et rurſum: Quare vbi purgationē haud aſſequuntur quædā purgantiū, alia malum corporibus noſtris inferunt quædā verò alimentū exhibent. *Br.* Iam ſatis planè expoſitæ tres facultatum differētiæ, à tota ſubſtantia profectæ: at quarta reſtare videtur, qua alia medicamēta alias corporis partes quaſi delectu quodam aut iuuent aut lædant. *Eu.* Id non minus totius fit ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus,ſed quæ ad vnamquampiam particulā

compa-

comparatur. Vt enim partium corporis aliæ alijs gaudēt iuuanturque alimentis, noſtrum quidem cerebrum animantiū cerebro, pulmo pulmone, iecur iecore, ſtomachus ſtomacho & cor corde, idq; ob quandam ſubſtantiæ cognationem: ita et in deleteriorum genere, quędam proculdubio vnicuipiam particulæ, non alijs aduerſantur ſuntq; peſtifera. Quod cùm Galenus cognitum haberet, falſus eſt à marino lepore pulmonem vnum ex omnibus corporis particulis, à cantharidibus veſicam ſolam exulcerari. Similis eſt et eorum ratio, quibus vis data eſt particulas expurgandi: quædam enim iecur, quædam lienem, quædam pectus pulmonesq;, quædam verò caput purgāt: alia renum, alia veſicæ calculos conterunt. Nihil eſt in vlla naturæ parte, quod nō peculiari et occulta proprietate vigeat. Et iam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates aut ſimilitudine quadā & affinitate ſibi conſentire, aut diſsimilitudine atq; diſsidio aduerſari. Hinc ſympathię & antipathiæ id eſt conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus inſertę: arcanæ quidem illę & abditę, quas natura nos mirari potius quàm ſcire voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorū effectuū qui nullis rationibus euidentibus probabiles exiſtūt. Quod igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent aut lædant, in cauſa eſt ſympathia vel antipathia. Itaq; ſi tibi magnetem ferrum attrahere proponam: ſi ſelenitem quem annulo incluſum vidiſſe memini, nudę cutis contactu ſanguinē quauis ex parte manantem ſiſtere, quam vim nonnulli iaſpidi concedunt: ſi tertium digito inditum minore quàm æquinoctialis horæ curriculo, dyſenterica alui profluuia cohibere, aut eum qui hemorrhoidas ſiſtebat & compeſcebat, ſi felem nepita herba ſibi mederi, ranas, buffones, lacertas & ſerpentes herbæ ranunculi eſu & contactu recreari, Ibidem paſtam ſerpentibus origano ſalutem quærere, muſtellam cum regulo dimicaturam ſe ruta munire, confixum ceruum dictamo ſibi opitulari: hæc inquam aliaque eius generis ſexenta ſi tibi proponam, in promptu erit quod dicas, ea totius ſubſtantiæ ſimilitudine & amicitia, quæ noxia ſunt attrahendo hæc efficere. *Philiatros*, Quid ſi fortè ſcammonium, & alia quædam vehementiora cholagoga foris admota, dyſenteriam perſanent? *Brut*. At verò ſi tibi contrà

ob ocu-

ob oculos conſtituo magnetem vel allio perunctum, vel adamantis præſentia ferrum non allicere: vaneſcere filicem, quæ copioſa in ambitum arundine obſita ſit: et contrà perire arũdinem, quam obſepiẽs multa filix in orbem cinxerit. Quercum iuglandi proxime aſsidentem, aut braſsicam cyclamino oppoſitam exareſcere, Cicutam vino tanquam veneno inſperſam emori, Oleam in quercus ſcrobe poſitam extingui, Fraxini vmbram ſerpentes non ferre, & quàm longiſsimè fugere, Vitem clauiculis ſolam braſsicam non complecti et in diuerſam partẽ ſe inflectere, Saphirum anthracẽ aut fugare aut diſcerpere, Cãcros fluuiatiles à rabido cane demorſis opem ferre, Scordion & centaurium minus letalium beſtiarum ictibus, Terram lemniam hauſtis cantharidibus aut lepore marino ſuccurrere, Terram armenã à peſtilẽtibus febribus vindicare. Iam habes quod dicas hęc antipathia et totius ſubſtantiæ diſcordia fieri, qua etiam alexiteria, id eſt amuleta omnia nos tutos reddunt. Cæterùm ſi peoniam tibi affero infantium collo ſubnexam, comitialem morbum ſanare (id enim de peonia maſcula veriſsimum cõperi) quã totius ſubſtantiæ aut conuenientiam aut repugnantiam dabis quæ id efficiat? Si quod pituitam quæ mali cauſa eſt è cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, iccirco medetur, cur non etiam alijs quibuſq; à pituita morbis ſuccurret? aut cur non eaſdem vires obtineant medicamenta quæcũque pituitam eliciunt? Scio Galenum hanc illi vim iccirco aſſignare, quòd exiccandi vi polleat tenuiſq; ſit ſubſtãtiæ, ac propterea vẽtriculorum cerebri infractus expediat. Sed quum alia plurima extent maiore ſiccitate prædita, tenuiorumq; partium, cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepiſſent? *Eu.* Iſtæc eius vis non è manifeſtis qualitatibus, ſed à totius ſubſtantiæ diſsidio atque repugnantia dimanauit, qua non pituitæ, non humoris lentori, ſed morbi comitialis eſſentiæ (quæ latens occultaque eſt) prorſus aduerſatur. *Phi.* Mira verò plerunque Galeni ambitio, qui medicamẽtorum vires, quas Dioſcorides ſedulò ac diligenter eſt perſequutus omnes connititur in vulgatas elementorum facultates refũdere, hincq; omniũ cauſas & rationes deducere. Sed præclarum iſtum, ſi Dijs placet, conatum tot ac tantę circumueniũt difficultates, vt vni ac ſimplici rei non modò duas, ſed tres

quatuór ue contrarias pugnãteſq; ſubſtantias aſſignet: id autem quàm contortè, perſpectum vobis eſt, quibus quotidie præcipua cura eſt, iſta omnia diligentius excutiẽdi. Ipſe equidem nunquam de hoc artificio ita bene ſperabo, vt ex ſtirpiũ colore, odore vel ſapore, earum primas ſecundaſq; facultates conſequuturum putem, neq; hanc ipſe noſcendi rationẽ, ſed eam quæ ab experientia ducitur, firmã habebo. Hincq; adeò factum eſt, vt vni Dioſcoridi qui ſimplicium medicamentorum vires puris nudiſq; verbis, nulla conſequente ratione enarrauit, plus fidei et authoritatis habeam, quàm Galeno tot vanis rationibus inſtructo: exiſtimemq; medicamentorum experientiam ratione potiorem. *Eu.* Placidè ac modeſtè omnia. Neq; enim leuis neq; inanis habendus hic Galeni labor.

VNDE NATA TOTIVS SVBSTANTIÆ proprietas, vtq; à ſubſtantia diſtet, & vbi ſita ſit. Cap. XVIII.

EVDOXVS.

TEmperamẽtum accidens omnino quum ſit, in ſubſtãtiarum genus verè conſtitui nõ poteſt. Materia quæ rudis & omnis formæ expers intelligitur, ſubſtãtia iam eſt, ſed infimo & abiectiſsimo ordine. Præſtãtiori gradu eſt naturale corpus. Corporis autem ſpecies ac forma, quę illius eſt ſumma perfectio, qua tum in rerum natura conſiſtit, tum à cæteris diſtat differtq; rebus, cæteris quidem omnibus dignitate pręcellit, & in ſubſtãtiarum genere prima atq; ſumma collocatur. Quocirca nihil omnium melius quàm ſpecies poteſt tota vel præcipua rei ſubſtantia aut eſſentia appellari: & quæ ſubſtantiæ totius proprietates nuncupãtur, hę ſpeciei ſunt & formæ. Quæcunque igitur ſit formarum, eadem eſt & proprietatum origo. Deus autem maximus olim primùm cœlos ſtellis & viribus inſtructos, ipſaque gignendarũ rerum elementa, ſolus ex ſola diuinitatis ſuæ immenſitate cõdidit. Deinde verò & ſecundo loco animantium, ſtirpium & inanimorum genera, non ſolus ex ſe ſolo, ſed ne illa (inquit Plato) eadem cum cœlis conditione forent, accitis cœlorum elementorumque viribus. Vt enim ſingula de terra vel aqua profe-

proferens,materiam illis ab elemẽtis aſsignauit,ita ſanè formam cuiq; ſuam è cœlo proprijs ornatam viribus immiſit.Et ne poſthac aſsiduas operas ad continuandam perpetuandámque rerum procreationem collocaret, ſingula quæ creauerat iuſsit ſemen proferre,quod gignendis alijs tum materiam,tũ præparationem calore,ſpiritu & conformatione exhiberet: ipſum verò cœlum iuſsit formam præparatis illis impartiri: itaque occultas rerum proprietates, quæ neque in temperamento neque in materia inhęreſcunt,ſi è ſpiritu et calore deducis,diuinas fateri neceſſe eſt, quandoquidem calor & ſpiritus in ſemine verè proximeq; diuinus eſt: ſin vero è forma proximè cœleſtes vti & formam.Non abs re igitur & Platonicorum & Theologorum ſententia cœlum intelligitur genitarum gignendarumque formarum omnium ſeminibus conſperſum, cuius & anima ſeminales illorum rationes cõprehendit, ab his ideis profectas quas vna diuina mens omnes ſuo quaſi ſinu gerit. Quicquid mundi vniuerſitate comprehenditur, id Deus cœlo elementiſque conſeruandum ortuque aſsiduo continuandum ſubiecit, vt iam nihil vel ex ſemine gigni,genitúmue cõſeruari ſine cœlo poſsit:niſi quid Deus ijs quaſi miniſtris omiſsis,ex ſe proximè miraculo efficiat. Quæcunque etiam ſponte ſua nullo ſemine prodeunt, vt ſtirpes plerę; & animantes,metalla omnia omneſq; lapides,ex vno cœlo formas proprietateſq; ſumũt, quod ſemper præſto eſt & in omnem materiam idoneo temperamento alijſq; pręparationibus inſtructam,formam immittit qualem ea meretur.Itaq; naturalis illa cauſa præſtantiſsima & nobiliſsima omnium eſt formarũ exemplar,cuius per omnia diffuſa virtus quocunq; penetrat: quam Plato mundi animam, alius quidam datorem formarum, Ariſtoteles vniuerſalem naturam appellauit.Hęc formam rebus non de ſubiecti pręparatione ſuſcitat, ſed integram quaſi de ſinu ſuo cõfert pręparato ſubiecto,in quo illæſa teneri ſeruariq; poſsit.Illinc ſimul & tota formæ proprietas defluit, quæ quanquam accidens eſt, à forma tamen nunquam ſeiungi ſeparariue poteſt: illius ingenita & indiuidua vis,cuius ope quæcunq; ſua ſunt omnia efficit. Hoc vno maximè proprietas à ſua forma & à tota ſubſtantia diſiungitur,quòd plerunq; imminuitur integra illæſaq; formæ ſubſtãtia. Scammonij vis eſt bilem expel-

lere

lere, ea ſæpe adeò remittitur, vt exhauſta periiſſe tota credatur: magnes adamantis præſentia quaſi hebeteſcit. Quinetiam in vno eodémque genere, aliud alio potentius vegetioreque proprietate valet. Quæ quamuis ita ſint, nuſquam tamen dicimus, id cuius extenuatur proprietas, ſubſtantiam mutaſſe. Ex quo perſpicuum euadit, hanc proprietatem accidens & qualitatem, non autem rei ſubſtantiam eſſe. Id quod inde etiam conſtat, quòd vna eadémque res complures ſæpe proprietates habet, at complures ſubſtantias nunquam. *Brutus*, Quæ rebus quibuſque primo ortu ingenitæ ſunt proprietates, vlla prætereà cæli aſpiratione egent? *Eudox.* Maximâ ſanè, qua nimirum integræ conſeruentur, & permaneant: quandoquidem, nihil huius ope deſtitutum, integris perſiſtit viribus. Vt enim in animantium corpore ſuus cuique parti inſitus eſt ſpiritus atque calor à ſemine, quem tamen generalis iſque vitalis è corde per arterias in omne corpus emanans ſuſcitat, tuetur atque conſeruat: ita ſanè quicunque animantibus & ſtirpibus à prima origine ſpiritus aut calor inſidet totius formæ cuſtos & propugnator, ab illo totius mundi generali ſpiritu, qui vnus animam mundo conſociat, omneſque virtutes continet, excitatur, conſeruatur & augeſcit. Is enim omnium genitorum ſeminales rationes, omneſque omnium occultas proprietates complexus, omnia implet, per omnia diffuſus, in animantia, in ſtirpes & in metalla propagatur. *Brut.* Sempér ne ſpiritus ille corporibus æquè præſens, & æquabili proſperitate vires ſuas impertit? Aut hæc illínc ne vires æquabiliter, vel hauriunt, vel ſuſcipiunt? *Eudox.* In vnoquoque corporum quum alia alijs ſeu gradu quodam validiora infirmiorá ue cernantur, conſtat non æquabiliter omnia, ſed vt varia fuerit ſuſcipientium præparatio atque conſtitutio, magis minúsue tum ſpiritus, tum occultæ proprietatis haurire. Quinetiam ſi efficientis cauſæ vim ſpectabimus, ſpiritus ille cælitùs quoquouerſum defluens, licet ſemper & in omnia, nec tamen ſimiliter, nec pari menſura illabitur, ſed definitis ſiderum coïtionibus cumulatiſsimè. Singula terrena potentiſsimas efficaciſsimaſque vires experiuntur, proprijs ſideribus bene

fœliciterque cõſtitutis colluſtrata. Alia Solis, alia Lunæ, alia aliorum planetarum acceſſu, radio aut lumine vigent. Æſtiuo ſolſtitio ardore Solis aër incenditur, terrena flagrant, maria feruent: túmque motus illius conuerſione oleæ, tiliæ, populi, vlmi, & ſalicis folia circumaguntur, ipſoque die alia quàm pridie facie cœlum ſpectant. Brumali autem ſolſtitio aridum pulegium propendens è tectis floreſcit vi admodum cæca. Cichorij, Heliotropij, & ſcorpiuri flores ab ortu ad occaſum ſolem inſequuntur, abeuntem intuentur, cum eóque vertuntur omnibus horis, etiam nubilo die: exortu ſe pandunt, occaſu ſe contrahunt. Lunæ porrò vires mare perſpicuè imitatur, cuius æſtus aſcendente illa inualeſcit, deſcendente miteſcit. Oſtrearum, conchyliorum & concharum omnium corpora cum luna creſcunt pariter, pariterque decreſcunt. Materia è ſyluis cæſa cùm luna creſcens iam aucta eſt, quod humidi fiat acceſsio, breui tempore marcet et carie conficitur: cæſa verò quum luna decreſcens exiguo eſt lumine, diutius perennant. Formica interlunio ſemper quieſcit, plenilunio etiam noctibus operatur. Soricum fibræ, numero dierum lunæ reſpondere traduntur. Selenites lapis imaginem lunæ continens, eam reddit in dies ſingulos creſcentis minuentiſq; numero. Vt hæc à ſole lunæq; vires, ſic & non pauca obſcuriores quaſdam ſenſibus incomprehenſas, à cæteris planetis ſideribuſque mutuantur. Magnes ſi liber ſinitur, altero extremo in arcticum cœli verticem, altero in antarcticum ſe contorquet. Cinerem cancri vſti, ſole leonis ſignum peragrante luna decima octaua, Aeſchrion Empiricus à Galeno laude celebratus, ad rabidorum canum morſus afferebat. Sexcenta eius generis rectè philoſophantium ſententia confirmat, docétque pariter qui planetæ & quæ ſidera, vnicuique corporis particulæ, & quæ vnicuique tum animantium tum ſtirpium generi præſint: quæ ſiderum conſociatio morbos ingeneret, quæ ſalutaria profligandis illis remedia ferat. Hac inſpectione cognitioneque rerum, mox ratione comprehenditur, quo tempore rerum proprietates cum mundi ſpiritu illabuntur, inſuntque rebus efficaciſsimę, & quando herbas ſtirpeſque ſingulas legere, quando componere, quando ad curationem adhibere

bere

bere expediat. Ea obſeruatio cœleſtia vtiliter accommodat, aptatque terrenis, & remedia plenis integriſque viribus opportunè ſufficiens, opera nauat admiratione digna, ad quæ non alius quiſquam accedet, iiſdem etiam ſubſidijs inſtructus. Hinc quas veteres magna vigilantia perueſtigarunt rerum proprietates, nunc permulti irritas comperiunt, quarū vſu intempeſtiuo plerunque fraudentur. Non pauci, ſcio, Aſtrologiam ſuperſtitioſa rerum vanitate contaminarunt, alij nefandiſsimis anilibuſque figmentis conſperſerunt, alij libertatem animi actionéſque noſtras ſiderum neceſsitati perperàm obſtrinxerunt. Cæterùm elementorum corporúmque naturalium vires, cœleſtium motu viribuſque teneri atque conſeruari, quis iam eat inficias? *Brut.* Tu nobis admirabiles noſcendarum proprietatum deſiderij igniculos accendis. *Eudox.* Nec ſine cauſa. Eſt quippe ea vtiliſsima præſtantiſsimaque cognitio, quæ nos vnà ſcientiſsimos reddat: difficiles tamen ſalebroſoſque aditus habens, quaſi deſerta prætermittitur.

Multa tegit ſacro inuolucro natura: neq; vllis
Fas eſt ſcire quidem mortalibus omnia: multa
Admirare modò, nec venerare: neq; illa
Inquires quæ ſunt arcanis proxima, nanque
In manibus quæ ſunt, hæc nos vix ſcire putãdum:
Eſt procul à nobis adeò præſentia veri.

Vna proprietatum cognitio res ipſas exercet, reliquæ omnes vix aliud quàm verba. Quæ quum ipſe mihi ante oculos propono, iam ferè anteactorum laborum me tædet vehementerque pœnitet: idemque opto quod Euripides vt res ipſę cum hominibus colloquantur, & ſe quales ſint explicēt vt procul amandentur artificioſi ſermones. *Br.* Vt Polypus cirros ſuos auctos deuorat, ita & tu optime Eudoxe peritior iam factus, mihi videris redundantē hanc tuā eruditionē faſtidire atque refutare. Agè verò proprietates iſtæ rerum ſiue à primo ſemine, ſiue cælitùs deductæ ſunt, quum in

animantes aut in ſtirpes inſederint, cuinam potiſsimũ illarũ parti inhærent? *Eudo.* Quum illæ ſint formæ proprietates, neceſſe eſt omnino in ipſa forma proximè inſideant, & in ſpiritu qui eſt formæ vehiculum: at nihilominus penetrant & in totam illarum ſubſtantiam, hinc & totius ſubſtantiæ proprietates appellantur. *Brut.* Dic paulò explicatius. *Eud.* In viuentibus multæ vires inſunt, quæ illorum extinguntur interitu: regulus viuens, non autem extinctus, viſu enecat. Cor hirundinis palpitans deuoratum, conferre creditur ad memoriam & intelligentiam. Turturis cor ad febres omnes intermittentes, ſi viuens calénſque voretur: Anas viua ventri admota, tormina compeſcere: Scorpius ſuo vulneri impoſitus, iniectum virus exhaurire: viuens aranea iuglandis teſtis incluſa colloq; ſubnexa, quartanam depellere. Hæc & quæcunque non niſi viuentia agunt, præcipuas vires in ſpiritu & forma viuentis obtinent. Multa autem tum in animantium tum in ſtirpium genere morte extincta, vires etiamnum retinent: ſed quas multo efficaciores habebant dum viuerent. Et partes & excrementa tum ſtirpium, tum animantium è viuis illis, tacitas vires habent multo efficaciores quã quæ è mortuis eximuntur: & quæcunque à mortuis ſumuntur, efficaciora ſunt cruda quàm cocta. Ranarum oculi ante ſolis ortum eruti, viuis illis in aquam dimiſsis, alligati tertianas abigere traduntur, omnium ſerpentum dentes euulſi, quartanas ſanare: talpæ viuæ dens, dentium dolores compeſcere cõtactu. Omnium ſtirpium flores, ſurculi, comæ, radices deprehenduntur tacitis viribus præſtantiores è virentibus recens lectæ, quàm aridę, & omnes crudæ quàm coctæ: quemadmodum & hominis calua, ad epilepſiam, oſsiculum è poplite leporis ad nephritidem, & ad arthritidem flatulentam, inteſtinum lupi ad colicum dolorem, piſcium quorundam oſsicula ad calculum, cor corui geſtatum ad inhibendũ ſomnũ, cor veſpertilionis ad hũc accerſendũ, ceruorũ exuuię ad ſenectutẽ, & quæcunq; horũ ſimilia traduntur, cruda ſunto, in qua fortè qualitate excellãt ſtomacho inſenſa. Vt enim viuentiũ interitu extincto ſpiritu, magna ſimul cœleſtis quæ eo tenebatur vis perit: ita coctiõe igniſq; feruore multa diſſipãtur quæ derelicta fuerant. Eo quippe vnumquodq; inte-

grioribus

grioribus pollet facultatibus, quò propius ad primam originem accedit. Multorum nihilominus vires eouſq; penetrauerunt, vt non ſolùm in ſpiritu & in tenui ſubſtantia verùm etiam in craſsiore materia & in tota ſubſtantia firmius inhæreſcant: permaneántq; abeunte totius forma, illiuſque temperamento diſſoluto. Nã quæ ex herbis, aut ex alijs purgantibus medicamentis, aqua vaporario ėlicitur, purgandi vim etiamnum retinet, aut deleteriam ſi herbæ in deleterijs fuere. Qui ex hydrargyro exuſtione fit puluis, præcipuas illius vires habet. Vſtarum cantharidum cinis vrinas abundè mouet, eſtque vt cantharides deleterius. Cancrorum vſtorum cinis, demorſorum à rabido cane amuletum eſt. Hoc quicquid de proprietatum ſitu quæſitum eſt, ſic rurſum expediam. Occulta rei proprietas tota quidem è forma, & è tota rei ſubſtantia manat, apta tamen & varia ſubiecti præparatione quo ſuſcipiatur conſeruetúrq; indigens, quæ magnũ habet ad iuuandum impediendúmue momẽtum. Quanquã igitur tota è rei forma exiſtit, non tamen in illa duntaxat poſita, ſed quodam modo in totum ſubiectum corpus diffuſa: & prima quidem illius origo atq; fons è forma, ſed cuius vis & habilitas agendi in totum deriuatur ac pertinet. Id quod perinde eſt ac ſi dicas, proprietatem à forma toti ſubiecto impertiri. Hæc ſic habere argumento eſt, quòd immutata ſubiecti pręparatione, ea ipſa proprietas aut acutius, aut hebetius agit. Succinum attritu incaleſcens, & pharmacum noſtro calore ſuſcitatum, celerius valentiúſque redditur. Quum itaque in ſimplici corpore forma in omnem materiam penetrauit, ſimul in eam ſuas omnes vires & proprietates infixit: adeò quidem tenaciter, vt etiamſi forma pereat totiuſque temperamenti ratio diſſoluatur, proprietates nihilominus permaneant, licet quadantenus immutatæ & infractæ. Nihil igitur mirũ videri debet ſi vapor aut aqua arte è ſtirpe elicita, ſtirpis vim proprietatemque retinet, aut ſi cantharidum cinis deleterius eſt, vrinaſq; mouet, & veſicã exulcerat. *B.* O Deum immortalem, quos mihi aculeos iſthac interpretatione infigis? quàm dulci & iucunda recordatione animum exuſcitas? Tu mihi refricare videris purioris philoſophiæ memoriam propè intermortuam, & vulgaris illius cauillis obrutam. Agnoſco quàm ſit difficilę in tanta

philoſophantium turba, cernere quid potiſsimum ſequaris. Quod ipſe interpretaris, nunc primùm recordor ſæpius me certa oculorum fide animaduertiſſe. Etenim fuſilis & metallicæ illius philoſophiæ τῆς χημίας vt certè multorum quum longa peregrinatione cum primis ſtudioſus exiſterem, exercitatiſsimo admodum præceptore vſus, ex vnoquoq; tum ſtirpium tum viuentium genere ſubſtãtias elicui planè varias, primùm quidem aquam, eamq; vberiorem ſi ſtirps virebat, parciorem ſi areſcebat. Deinde oleum, non id quidem pingue ac ſordidum, quale preſſũ ex amygdalis & ex pleriſque ſeminibus trahitur, ſed artis præſtantioris opus, quod tempore nec ranceſcat, nec facilè corrumpatur. Id autem duplex, vnum tenue & albicans, alterum ſiccius atque rubens: poſtremò fecem terrenamq; ſubſtantiam ſubſidentem inſtar cineris atri & exuſti. Hac diſſolutione conabamur miris artibus, ex vnoquoque corpore quatuor illa rerum primordia, quæ ortu natura permiſcuerat, ſeiungere, aquam in concreto vapore, aërem in oleo albicante, in rubente ignem, in fece terram. Cæterùm neutiquam pręſtare licuit, vt ex ijs quicquam prorſus ſimplex purumq; ſecerneretur: quòd, vt inquit Augurellus,

Quæ miſcet natura potens confundit eodem,
Haud ars vlla poteſt prorſus diſiungere.

Quanquam autem ſecreta hæc ſimplicia non ſunt, puriora tamen quam in permiſtione elucent, iiſq; ignis beneficio nõ parũ ſordidæ materię ab elementis contractæ deceſsit. Quocirca ſi quæ denſandi, aſtringendi, corroborandi, detergendi, aut aliæ à materia vires inerant in compoſito, hæ in ſecretis illis minore ſunt efficacia. Iam verò totius ſubſtantię proprietatẽ, de qua maxima eſt noſtra diſputatio, nuſquã ſeorſum puram conſiſtere deprehendimus, ſed in ſingula illa etiamnum ſecreta penitus immergi. Infirmiorem in aqua, quę præſertim è ſtirpe viridi proliciebatur: in ea quippe humor exuberat alimentarius, nondum ſtirpis vim omnem ac proprietatem adeptus. Efficaciorem in oleo, multoq; in rubente quàm in albo: illud ſiquidem & odore, & ſapore totius ſubſtantiam referens, propria ſedes dignoſcitur inſiti ſpiritus & caloris, in quibus proprietas tota ſubſiſtit foueturq;. A fece terrena & ab aquoſo humore quaſi ab impurorum elemen-

torum

torum vinculis vindicatum oleum, purius quidem euadit, perinde atque venarum ſanguis ab alui fece, & ab vrinis expurgatus. In terrena porrò ſubſtantia & in illa derelicta fece, nonnihil etiam occultarum virium manet, quod & arte eximi poteſt. Fex vritur dum prorſus albeſcat & in calcem redigatur, quæ certè proprio humore aptè diſſoluta eximijs viribus præcellit. Qui neglecto quatuor ſubſtantiarum diremptu, quippiam ſecernere ſtudent in quo maxima ſit proprietatis efficacitas, & illa quæ multis dici ſolet quinta eſſentia, primùm è re ſubiecta aquam lento vaporario prolectant, hac deinde feces reſpergunt vt ſecundo humorem eliciant: ſicq; ſeptena reſperſione & expiratione feces torreri non ſinunt, & ex his vim facultatemq; omnem exhauriunt, aquæ, maximeq; aſsidenti oleo innixam, quę ad multa vtilis accommodataq; ſit. Quinetiã exceptas aquas vaſe pelicani effigie mul ta agitatione anfractuq; longo circulantur, quò hæ vires ſortitæ efficaciſsimas, in quintæ illius eſſentiæ naturam vix vlli corruptelæ obnoxiam faceſſant. *Phi.* En multa refers admodum recondita: quibus augurer maiora te & abſtruſiora de peruulgato illo multiſque decantato philoſophorum lapide ſubolfeciſſe. *B.* Non olfeci modò verumetiam de hoc nõ parum fortaſſe deguſtaui. *Phi.* Et fortaſſe magno tuo damno. *B.* Immo lucro fœnoréq; maximo, vt qui eo ſtudio verum cõ probauerim, quod fabuloſo figmento vobis haud abſimile putatur. *Ph.* Quid hoc quæſo rei? *B.* Indignis hæc impertiri nefas. *Eu.* Etiam ſi iam dies inclinet, dic tamen rogatus, nec in amicorum ſodalitate celes, quid hac de philoſophia acceperis. *B.* Dicam veſtro hortatu, non hunc totum theſaurum depromptur us, ſed edocturus quàm verè ſubſiſtat. Ne vos autem inſolens nominum ſermoniſq; obſcuritas offundat, quæ patres vmbra & ænigmate obuelarunt, in apertum & in clariſsimam lucem proferam, ſtrictim tamen & quàm breuiſsimè. Lapis philoſophicus, elixir Arabibus, gignendi propagandiq; auri verũ ſemen, non è ſulphure, non ex argẽto viuo, non ex vllo cæterorum quæ multi fraude proponunt, ſed ſolo ex auro eoq; puriſsimo quærendus veſtiganduſq; eſt.

Hordea cui cordi, demum ſerit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia: in auro
Semina ſunt auri, quamuis abſtruſa recedant

Longius, & multo nobis quærenda labore.

Nihil eſt in vlla naturæ parte quod non in ſe generis ſui ſemen contineat, ſed quod vix poſsit arte prolici. Ex ſolo au. ẽ auro poteſt. Quum enim maxima vis ſeminis in oleo quodam inhæreſcat, id quidem in cæteris inflammari cremariq́; igne ſolet, in auro autem non poteſt, qua ex cauſa id nullius ignis ardore torreri abſumí ue poteſt, & omnẽ artis vim tolerat.

Vni quoniam nihil deperit auro
Igne, velut ſolum conſumit nulla vetuſtas,
Ac neq; rubigo aut ærugo conficit vlla,
Cuncta adeo firmis illic compagibus hærent.

Fœcundum autem id ſemen ſic eruito. Auri puriſsimi vncias duas, argenti viui magno artis ſtudio pręparati decuplo permiſce, igneq́; languido diſſolue, dum argẽtum viuum prorſus expiret, priſtinumq́ue auri pondus ſubſideat in atrum puluerem redactum, qui tamen liquatus poſsit in propriam auri naturam redire. Ex hoc dein puluere igne acerrimo vaporarij aquam continenter elicies, dum puluis totus in cinerem candidiſsimum, & in calcem deuergat. Calcem ſepties aqua reſperge, quæ & toties expiratiõe inde prolecta ſit: omniq́; arte elabora vt hæc impulſione & incurſione crebra ſeſe extenuent, & ab omni ſorde feceq́ue puriſsima reddant, vires ſummas conſequuta. Hæc duo ſunt totius artis operiſq́ue conficiendi primordia, in quibus mundi quatuor elementa deuinciuntur. Nam in aqua aër etiam ineſt, in calce terra atque ignis: fitq́; quod in ſmaragdina Hermetis tabula tanquã inſculptũ myſteriũ, legimꝰ. Aſcẽdit à terra in cœlũ, iterumq́; deſcendit in terram, ſicq́ue vim recipit ſuperiorum & inferiorum. Qui ænigmate hæc contexerunt, aquam appellant argentum viuũ, calcem verum ſulphur, quorum permiſtione lapis fit, perinde atque ex aqua farinaq́ue panis. Alij aquam ſpiritum viuentem, terram fermẽtum: alij illam marem, hãc fœminam dixerunt, quorum complexu et coïtione procreatur infans. Hoc autem poſtremum vt compleas, calcem puram obturato vaſe reconde equino fimo calẽte diebus quadraginta, dum in humorem album & craſſum liqueſcat. In hũc iuſtis dierum interuallis aquam ſenſim infunde, ea quidem via et ratione quam artis periti ad vnguem explicarunt, vt calx aquam ſuam omnem ſenſim combibens quaſi illinc

enutri-

enutrita, in lapidem verum concreſcat. Quàm variam colorum mutationem hoc temporis curriculo debeat lapis ſubire, & quæ indicia illius conſummati perfectiq; exiſtant, expreſſum etiam ab illis patefactumque eſt. Hic theſaurus immenſus, hoc verum elixir, hoc frugiferum auri ſemen, cuius drachma ſi in ducentas & quinquaginta liquati plumbi aut ſtanni drachmas infundatur, id vniuerſum in aurum puriſsimum conuerret. Immo etiam, vt cum poëta loquar,

Ipſius vt tenui proiecta parte per vndas
Æquoris, argentum ſi viuum tum foret æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet in aurum.

Ph. Heu quid rerũ audio. Equidẽ tibi artiq; cõdiſcendæ me totum dedo, meaſq; fortunas omneis periclitandi ſtudio deuoueo. *Eud.* Siccine è philoſophia ad diuitias habendi deſiderio quaſi inflammatus raperis? Vide ne quod poſtremo additum eſt, fabulam detegat. Miſſa igitur tam vehemẽti de pecunia opinione, ſatis nobis ſit è rebus ſingulis ſyncerum quippiam puriſsimumq; elicere, in quo vis illa occultarum proprietatum ſumma inſideat. Pro qua re dilucidius explicata maximam Bruto gratiam habemus. *Bru.* At pro beneficijs in me tuis meritam gratiam debitamque referre nunquam poſsim.

OCCVLTIS MORBIS TACITA MEDICAmentorum proprietate ſuccurrendum, non Empiricorum ritu ſed arte & methodo. Cap. XIX.

BRVTVS.

HAnc autem de abditis proprietatibus diſputationem tandem vt concludas, ſi qua putas arte illas ad curationem adhibendas, hãc nobis expedi. *Eu.* Eſt certè quidem maxima: vt enim in cæteris, ita in his curandi ratio contrariorum lege completur. Vt repletio inanitione, inanitio repletione, omniſque intemperies intemperie contraria: ſic totius ſubſtantiæ morbis, medicamentis profligatur totius ſubſtantiæ proprietate contrarijs. Vnicuiq; ſiue in epidemiorum, ſiue in contagioſorum, ſiue in venenatorum is genere

ſit,peculiare quoddam remedium opponitur, ſecreta facultate efficax. *Phi.* Breuis hæc & expedita ratio medendi, quæ neq; philoſophicis,neq; medicis theorematis, neq; vlla methodo innititur, & qua quiuis è plebe ſemeſtri optimus medicus euadat. Hinc fortaſſe Galenus locis non paucis facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiunt,dixit à methodo & ratione alienas eſſe. *Eu.* Quo te rerum iſtæc ignorãtia & ſtupiditas deuoluit? Siccine putes tam præclaram artem nullis aliarum diſciplinarum ornamentis fulgere, neque illarum adminiculis fulciri? Grauis eſt eorum temeritas qui eximium quoddam remedium nacti, ſine iudicio, ſine arte, vtcunq; ſors tulerit ſtatim ad curationem proferunt. Olim Empirici ad vnumquemque morbum magna remediorum ſylua cõparata,quodlibet nullo delectu ad curationem adhibebant,id ſi fortè parũ profuiſſet, continuò ad alterius opẽ concurrebant,ſubinde facta mutatione dũ morbus vel ſponte,vel naturę beneficio quàm remedijs potius ſaneſceret, poſtremò adhibitum totius curationis cauſam fuiſſe perſuaſi. Hæc ratio tantam remediorum ſyluam peperit,nihil vt toto obuerſetur orbe, quod non in medicinæ vſum accommodetur.Medendi viam, quæ vni remediorum multitudini fidit, parùm tutam intelligens Hippocrates, ipſo artis quaſi veſtibulo dixit,Experimentum fallax: id nimirum quod nec ratione,nec methodo,nec iudicio ſuffultum ſtabilitumque ſit. Quod verò ex Galeno afferebas, facultates quæ totius ſubſtantiæ proprietate fiunt, à methodo & ratione alienas eſſe, non idcirco dictum putes quòd illis nulla methodo vti conueniat, ſed quòd non vt quæ ſunt in calefaciendo, frigefaciẽdo,humectando ſiccandoq;,methodis reperiãtur. Illas enim non ratione ab odore vel ſapore,ſed ſola experientia inueniri „ poſsis. Nam,inquit Galenus,cur hic lapis tacto vulnere „ ex quo ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat ac ſiſtat, „ haud nouimus. At cur lapis quem vocant hæmatiten, in „ oculares facultates indatur, haud latet: nam id rationis inuentum eſt. Itaque occultæ facultates quę manifeſta demonſtratione ſciri haud poſſunt, methodo tamen & ratione ad morborum curationem adhibendæ ſunt. *Brut.* Placet hæc interpretatio. Cæterùm quas dicimus experientia ſola cognitas vires, putás ne caſu & animantium imitatione

tione

tione inuentas? quemadmodũ ferunt ab ibide clyſterem, ab hippopotamo venæ ſectionem, à ceruo venenatis ſagittis confixo, dictami vires edoctos nos eſſe? *Eu.* Potuit illinc fortaſſe experiendi quædam occaſio, & experientiæ initium deduci: at perfectio ipſaq; experientiæ fides & conſtantia, non niſi ratione conquiritur: Quum hic remedium adhibet ieiuno, ille paſto: hic morbi initio nec præpurgato corpore, ille inclinante iam morbo: hic in affectu ſimplici, ille in compoſito: hic in leuiore & perfacili, ille in contumaci: vterq; experitur quidem, at non ſimiliter. Exiſtit ergo experiundi quædam ratio, qua ſpreta quæcunque vtilia hic experietur, ille haudquaquam probabit, aliaque perquiret: hinc ſanè tot experimẽtorum procellis & vndis demergimur. *B.* Qua quæſo ratione experimenta comprobare liceat? *Eu.* Eadem nimirum qua & morborum curationem exequimur. *B.* Hanc igitur ſummatim breuiterq; perſtringe. *Eu.* In quẽcũq; curãdum morbũ incideris, æſtimandũ principio manifeſtúſne is ſit, an occultus: ſi occultus (nã manifeſtos hîc nõ perſequor) ſimplex ne & ſolus, an manifeſto implicitus. Quum occulta pernicies inuaſit, ſi purum corpus erat & integrè ſanum, ferè ſolet ſimplex & ſolitarius eſſe morbus: ſin verò vel plethora, vel cacochymia, vel obſtructione, vel alia cauſa præter naturam corpus tenebatur, vix poteſt qui inuadit occultus morbus ſimplex eſſe. In hoc igitur curando non antè afferenda ſunt remedia quę totius ſubſtantiæ contrarietate eum profligẽt, quàm plethoram, cacochymiã, obſtructionem aliám ue cauſam medendi arte ſummoueris. Siquidem hæ & occultã perniciem fouent, & antidotorum vires infringunt. In cacochymia quæ præſertim ventriculum, primas venas viſceraq́; occupauerit, occultæ medicamentorum vires quaſi ſepultæ franguntur & hæbeteſcunt, perinde atque ſi in lutum ſordidiſsimum demergerentur. In obſtructione pręcluſæ ſunt & impeditæ vię quibus iter eſt ad ſedem affectam, nec eò poteſt antidotus integris viribus peruenire. In plethora etiam obſtructio fere ſubeſt, quibus ex cauſis infirmæ & parùm efficaces redduntur medicamentorum vires. Itaque non antequã hęc vitia ſolueris occultæ medicamentorum proprietates vtiliter afferentur. Cęterùm ſi ſimplex, occulta pernicies eaq́; ſola ſubſit in corpore, ſtatim non alia curatione præmiſſa conue-

conueniẽtia remedia afferantur, tum ad id eius quod etiamnum futurum eſt, tum ad id quod factum iam eſt. Quod fieri poteſt futurúm ue eſt, inhiberi debet & intercipi, idq; efficiẽte illius cauſa ſublata: hæc ſi in aëre fuerit, accenſo igne, vel refrigerantibus, vel odoribus qui tota proprietate ſint efficaces, vel alia omni arte corrigetur, dum purior aër euadat. Pauca erit reſpiratio, à pleniore victu, à vehemẽti exercitatione, & ab omnibus cauſis abſtinendum quæ crebram magnamque reſpirationem inducunt. Quum vel à contactu vel ab introſumptis pernicies contracta fuerit, perueſtigandæ & diſcendæ ſunt illius cauſæ, quas poſteà declinare non difficile ſit. Nam virulentas beſtias, aut inquinatorum hominum conſortia, & loca quibus ij habitant vitare poſſumus: & qui in veneni ſuſpitione ſunt, ad eſculentorum potulentorumque ſaporem diligenter attendere, & aliqua præſumere poſſunt, quæ veneni vires hebetent. Quod porrò morbi factum iam eſt, ſummoueri debet per ea quæ extirpant, retundunt & extingunt. Extirpant autem quæcunque virus exhauriunt, foráſque proliciunt. Qua in re & veneni pernicies viſq; tenenda, & qua parte & quàm pridem intro ſubierit. Primo quoque tempore, etiam ſi nondum perniciei ſigna compareant, virus antequam inualeſcat et altius in corpus illabatur viſceraq; tangat coërceri debet, ſimulque valente auxilio reuelli, abſorberiq;, alioqui exitiali vi & pernicie occupatis iam viſceribus, fruſtra ſuccurritur. Idq; ea ſede reuellatur qua conceptum illapſúmque eſt. In morbis peſtilentibus per os & nares valida expiratio concitetur, quę et pulmones & partes cordi vicinas exinaniat, moxq; aër igni expurgatus aut odoratus, cardiacús ue vapor inſpiretur. In morbis cõtagioſis paulò ſupra partem primùm infectã, vincula (ſi fieri commodè poteſt) arctiſsima inijciantur, deinde pernicies protinus eliciatur: primùm quidem exuctu facto ab eo qui ieiunus non ſit, qui et os vino colluerit, et cotoneum malum præmanderit, vel qui olei exiguum ore cõtineat. Quum ſuctio tuta nõ eſt, gallinacei diſſecti etiamnum proprio calore tepentes, percuſſo loco circumuoluuntur: vel gallinæ viuæ podex loco adhibetur dum intereat, alia ſubinde mutatur dũ ſuo calore & ſpiritu partis venenum exigat. Locus etiã ſpõgia noua fouẽdus, quę vel in lixiuio fermentorum aut ficus,

vel in

vel in poſca,vel in acri ſalſamento, vel muria, vel aqua maris maduerit. Scarificatus altiores imprimendi, vt cum ſanguine virulenta materia profundatur. Affigendę cucurbitulę cũ largiore flamma,quę foras euocent. Emplaſtra ex porro,cæpa,allio,ſinapi,adiecto ſale aut nitro, interdum aut ex tapſia aut ex cantharidibus imponuntur, quæ venenum elicere & diſcutere queant. Loci in carne facta circunſcriptio & quaſi circinatio virus intro ſubire non ſinit, idque cum ſanguine profundit. Interdum & hamo prehenſa caro ſcalpelliq; acie circũſcripta amputari debet. Vſtio candente ferro virus omne domat & abſumit,nec in membra inſinuari patitur. Quũ verò cruſtæ decident vlcus diu ſordidum & manans prorogetur,ne illius labra coaleſcant,obducaturq; cicatrice. Sectio ictæq; partis (ſi extrema ea fuerit) amputatio in extremis & præſentibus ſerpentium ictibus imperatur. In venenatis porrò affectibus quum aſſumptum venenum eſt,ſine mora virus foras exhauriatur priuſquàm inualeſcat. Vomitio protinus concitetur hydrelęo tepente,aut butyro, aut adipe anſerino ex aqua calente,aut maluæ, aut ſeminis lini, fœnigręci, aut vrticæ decocto. Quæ ſingula pręſertim oleum,non modò vi relaxante vomitiones mouent, ſed et perniciei vim acrimoniamq; obtundunt. Quinetiam reliquiæ inteſtinis inhęreſcẽtes,clyſtere acri deducendæ, in quo hieræ tum ſimplicis tum compoſitæ,& mellis & nitri magna vis inſit. Hęc igitur ſunt quibus elici extirpariq; venenum poteſt, quorum optimum quodq; & rei ſubiectæ conuenientiſsimum deligetur,ſi partis à qua id prheenderit ſitus & natura æſtimabitur: ſi quanta ſit veneni pernicies, & quàm pridem inuaſerit compertũ fuerit. Cæterùm quoniam plerunque hiſce præſidijs tota vix pernicies elici poteſt,huius quicquid reliquum fuerit,obtundi reſtinguiq; debet. Obtundunt quęcunq; manifeſtis qualitatibus illius furorem vim acrimoniamq; hebetant & conſopiũt. Id genus ſunt in peſtilẽtibus morbis frigida & ſtiptica,vt aquæ frigidę potus,mali punici, citrei mediciq; ſuccus, omphacium,oxalis,acida omnia & medicamenta hiſce viribus prædita. Odores ac ſuffitus qui eiſdem polleant facultatibus. Si intrò ſumpti veneni ſuſpicio eſt,eius vis obtundetur vel oleo, vel butyro, vel anſerino adipe, vel iure pinguioris carnis,& gallinaceorum,vel maluæ,altheę,lini aut fœnigrę-

ci, ptiſanæ cremore, vel lacte ſchiſto, vel lactis potu pleniore, in quo etiam cucumeris ſemina cōtrita ſint. Omnium ſiquidem vis leniēdo, veneni acrimoniam hebetat, ipſumq́; quaſi conſopitum in aluum deturbat. Confert præterea venarum ductus obſtruere vel aſtringere, ne tam repentè vis illa veneni in viſcera in principeſq́; partes inuadat. In id efficaces bolus armena & terra lemnia, quę etiam cōmuni dote proſunt. Item halicæ, orizæ, tragi aut tritici pultes. Venenatarum beſtiarum acceptum virus obtunditur & membratim peruagaturum infrenatur, tum his quæ nunc dicta ſunt, tum alijs quibuſdam acrioribus, vt vini meracioris paſsiq́; potu, alliorum, pororum, cæparum & omnium acrium eſu. Quum enim difficilè hæc coquantur, multoſque dies eorum vis & qualitas remaneat, putant hoc tēpore perniciem illorum vehementia & acrimonia obtundi & arceri ne altius penetret. Hæc vniuerſa in occultorum venenatorumque morborum curatione prę mittēda, & vt vniuſcuiuſque ſtatus conditioq́; feret accommodanda, ſine quibus vix quiſquam poſsit, vel ampla remediorum ſupellectile vndique inſtructus, tutam efficacemq́; ſanationem ſuſcipere. Quæ ſi via & ratione ſtabilita confirmataque ſunt, conſtat non ſine arte & methodo ad occultarum proprietatum opem cōcurrendum, ſed ſummam eſſe artis poteſtatem, eamque vbique primas obtinere. Leuiuſculos incipienteſq́; occultos morbos ars generalis interdum cohibet: at integra perfectaque ſanatio his duntaxat completur, quæ perniciei atque veneni vim omnē aut reſtinguant, aut exterminent. Id autem alia communi, alia peculiari dote præſtant: communi quidem, bolus armena, terra lemnia, dictamus, paſtinaca, ruta, Ariſtolochia, theriace, mithridatium, aliaque nō pauca à Dioſcoride octaui libri calce conſcripta. Quæ porrò peculiari dote vigent, alia occultos, alia manifeſtos morbos expugnant. Anginæ ſiquidem ſimplici manifeſtæque inflammationi hirundinum vſtarum cinis, & albi canis ſtercus proprietate ſuccurrit: Aſthmati, vulpeculæ pulmones: colico dolori, è lupi inteſtino cingulum: Calculo, hircinus ſanguis: non ſubſtantiarum diſsidio, ſed amicitia et ſimilitudine qua partibus offenſis affines ſunt. Occultis verò morbis obſiſtunt, quę antipathia & totius ſubſtātiæ diſsidio vires habēt. Vt ſua cuiuſque veneni atque morbi

ſpecies

ſpecies: ita ſua cuiuſque eſt antidotus, id ſecretiore proprietate exterminans,aut intrò ſumpta, aut ſuffitu odoreq; hauſta,aut foris adhibita . Proprietatum quidem cognitio ,omnium pręſtantiſsima atque nobiliſsima, nos vna locupletare ornareq; poteſt. Ardua ſanè illa & procul à noſtris ſenſibus poſita,tota quippe ex naturæ inſpectione cognitioneq; naſcens.Illa autē puriſsima ſimpliciſsimaq; rerum natura nullis ſenſibus obuia,ſola mente comprehenditur. Hanc ſi oculis et re ipſa cerneremus,continuò in ea quaſi in ſpeculo proprietates omnes nobis elucerent. Quanquam autem latent, naturę arcanis multaq; obſcuritate inuolutæ,præ ignauia tamen ſinendæ non ſunt ,ſed inueſtigandæ diligentius, non è primis tangendi ſecundiſue qualitatibus,non è ſapore,odore,ſono vel colore,verùm è ſolis effectis et operibus,quę tum longa vſus obſeruatione,tum optimorum authorum monimentis comparata confirmataq; ſint. At verò quoniam inclinato iam die ad veſperū perducta eſt diſputatio,huic modum finemq́ue conſtituam,vt pauliſper laxemus animos , & à ſeueritate ad hilaritatem riſumq́ue traducamus:vos autem diſputationis ſtudio incenſi totiuſq́ue memores,otio maiore in abditarum proprietatum cognitionem aliquando acriùs grauiuſq́ue incumbite.

FINIS.

QVAE MAXIMAM NOSTRAM *diligentiam feſellere,ſic caſtigato.*

Pagina	Linea	Errata	Legendum
19	34	accidens	arrid.ns
24	37	è quãuis	quãuis è
32	25	creantur	ciẽantur
66	35	geſtanti	geſtati
108	4	appellante	appellente
118	2	ſubſtantiæ	ſubſtantia
120	32	materiæ deriuatis	materie deriuabis
158	4	xus,rei	xis.Rei.
160	20	elementum	alimentum
160	36	ob	os
198	12	ſcammas	ſquamas
120	11	κραῦρον	ψαθυρόν
202	13	eſſe. tia,gra	eſſentia.Gra
205	23	crocodi'li	crocodili
219	1	uentril ,s	uentriculos
224	19	dare,uoluit	daret,ualuit
243	23	nec uenerare	nec non uenerare
253	27	prhe:nderit	prehenderit.

Ad reliqua,ſi qua fortè occurrant,æquus lector facilè conniuebit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

